

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS

dr. Bói László

Gödöllő

2026

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola**

**BUDAPEST TELEPÜLÉSSZERKEZETÉNEK ÉS BŰNÖZÉSI
VISZONYAINAK KRIMINÁLGEOGRÁFIAI VIZSGÁLATA,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FŐVÁROS VIII. KERÜLETÉRE**

DR. BÓI LÁSZLÓ

Gödöllő

2026

A doktori iskola

Megnevezése: MATE Gazdaság- és Regionális-tudományok Doktori Iskola

Tudományága: Regionális Tudományok

Vezetője: Prof. Dr. Szente Viktória
Doktori Iskola Vezető, egyetemi tanár, Ph.D.
MATE

A doktori program

megnevezése: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Program

Témavezető(k): Dr. habil. Mátyás Szabolcs
egyetemi docens, Ph.D.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

.....
A programvezető jóváhagyása

.....
A témavezető(k) jóváhagyása

Nyilatkozat

Alulírott dr. Bói László Budapest településszerkezetének és bűnözési viszonyainak kriminálgeográfiai vizsgálata, különös tekintettel a főváros VIII. kerületére című dolgozat készítője, nyilatkozom, hogy a dolgozat készítése során az MTA hatályos Tudományetikai Kódexe alapján, a tématerületemen szükséges kutatási normák és engedélyek tudatában és birtokában jártam el. Ahol nem a saját gondolataim és a saját eredményeim jelennek meg az értekezésben, azt egyértelműen és azonosítható módon jeleztem az értekezésben.

Doktorjelölt

Tartalomjegyzék

1	BEVEZETÉS	1
1.1	A témaválasztás indoklása	1
2	CÉLKITŰZÉSEK	3
2.1	Kitűzött célok, megoldandó feladatok, hipotézisek és kutatási kérdések.....	3
2.2	A kutatás során felállított hipotézisek és kutatási kérdések.....	3
2.3	A dolgozat szerkezeti felépítése.....	4
3	IRODALMI ÁTTEKINTÉS	7
3.1	A településszerkezet és a bűnözés kapcsolatát vizsgáló külföldi szakirodalom és kutatók eredményeinek bemutatása	7
3.2	Magyar nyelvű források a településszerkezet és a bűnözés hazai szakirodalmában	13
3.3	A Chicagói Iskola és Mendöl Tibor városszerkezeti kutatásai.....	20
3.4	A Bűnözésföldrajzi Közlemények és a Criminal Geographical Journal folyóiratok szakmai jellegű cikkei	22
4	ANYAG ÉS MÓDSZER	24
4.1	A vizsgált földrajzi terület	24
4.2	A kutatás során alkalmazott adatok és módszerek.....	25
5	EREDMÉNYEK	27
5.1	A bűnözésföldrajz bemutatása	27
5.2	A bűnözésföldrajz fogalma	27
5.3	A bűnözésföldrajz helye a tudományban	29
5.4	A tudományterület feladata	30
5.5	A kriminál földrajz különféle megnevezései	31
5.6	A bűnözésföldrajz kapcsolata más tudományterületekkel, a jogtudomány szerepe a kriminálgeográfiában	31
5.7	A bűnözésföldrajz struktúrája	34
5.8	A bűnözésföldrajzi elemzések szintjei.....	34
5.9	Az urbanizáció hatása a bűnözésre és annak térbeliségére.....	35
5.10	A forró pontok és a városfejlődés.....	44

5.11	Területi szintű bűnözésföldrajzi elemzések	65
5.12	Az építészeti bűnmegelőzés lehetséges alkalmazási területei Józsefváros területén.....	102
5.13	A főváros és Józsefváros bűnözési térképe.....	108
6	KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	126
6.1	Következtetések, a hipotézisek igazolása és a kutatási kérdések megválaszolása	126
6.2	Javaslatok a rendőrség, a polgárőrség és az önkormányzati rendészet számára.....	127
7	ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	130
7.1	Kriminálgeográfiai forró pontok feltárása Budapesten és Józsefvárosban	130
7.2	A Ratcliffe-féle intézkedési mátrix adaptációja a magyar viszonyokra	130
7.3	A városfejlődési szakaszok és a bűnözés alakulásának a feltárása.....	130
7.4	Egy új típusú városfejlődési szakasz bemutatása és a bűnügyi vonatkozásainak a felfedése 131	
7.5	Az építészeti bűnmegelőzés által kínált bűnmegelőzési lehetőségek feltárása Józsefvárosban	131
7.6	Józsefváros bűnözésföldrajzi bemutatása	131
8	ÖSSZEFOGLALÁS	132
9	SUMMARY.....	136
10	FELHASZNÁLT IRODALOM	141
11	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	157

1 BEVEZETÉS

1.1 A témaválasztás indoklása

A településszerkezet és a bűnözés kapcsolatának és viszonyrendszerének kutatása relatíve hosszú időre nyúlik vissza, mivel már a Chicagói Iskola kutatói is vizsgálták a térszerkezet és a bűnözés egymásra gyakorolt hatását. Ennek ellenére továbbra is kijelenthető, hogy ez a terület kiaknázhatósága és gyakorlati jelentősége ellenére is az alulkutatott témák közé tartozik. Úgy hazai, mind nemzetközi szinten elvétve lehet csak földrajzi irányú témaspecifikus kutatásokkal találkozni. A magyar kutatók közül is sajnos csak nagyon kevesen foglalkoztak a településszerkezet és a bűnözés viszonyának a kutatásával, melynek egyik oka abban keresendő, hogy nagyfokú az alulinformáltság a kapcsolódási pontok fontossága tekintetében (a hazai kutatók közül Kovács Zoltán, Balázs Andrea és Kerezsi Klára tettek kísérletet egy-egy településrész kriminálgeográfiai szempontból való kutatására).

Jó egy évtizeden keresztül rendőrként (járórként, vizsgálóként, nyomozóként, forrányomos parancsnokként, irányító főügyeletesként) dolgoztam, több beosztásban Budapest teljes illetékességi területén, így volt időm megfigyelni, hogy egy kerületen belül is sokszor mennyire élesen eltérő különbségek jelentkeznek úgy a bűnözés alakulásában, mint a bűncselekményi struktúrában és a településszerkezetben egyaránt.

Egyértelmű volt már korábban is számomra, hogy a különbözőségek okai az eltérő településszerkezeti övekben élők változó szocioökonómiai jellemzőire vezethetőek vissza.

Korábbi földrajzi és kriminológiai tanulmányaimból ismert volt számomra az, hogy a településszerkezet determinatív hatással van a bűncselekményekre, azonban tudatosan a témával és mélységeiben annak hatásmechanizmusával csak egyetemi oktatói munkám során kezdtem el foglalkozni. Ebben nagy segítségemre volt és nagyban hatott témavezetőm is, akivel mint a téma avatott szakértőjével és egyik elismert úttörőjével, már az értekezés megszületése előtt évekkel megelőzően közösen jelentek meg publikációink. Az idő előre haladtával egyre tudatosabban irányítottam a figyelmem az összefüggések feltárására, beszéltem meg meglátásaimat és következtetéseimet a témavezetőmmel, miközben gyűjtöttem az értekezéshez is a magyar és idegennyelvű szakmai anyagokat.

Talán az értekezés mottója is lehetne Bertrand Russel brit polihisztor egyik örökérvényű mondása, mely szerint „A bűn földrajzi fogalom”¹.

Megjegyzendő a bűnözés, az egyes inkriminált cselekmények földrajzi elhelyezkedése, pontos behatároltsága a nyomozás szempontjából is kiemelten fontos, hiszen az illetékesség meghatározásában döntő jelentőségű. Főszabály szerint a nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt – sorozatbűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét – elkövették.

A nyomozó hatóság a hatáskörét és az illetékességét hivatalból vizsgálja.²

Úgy gondolom, hogy kutatásom során is sikerült azt igazolni, hogy a bűnözésnek (a bűnözés volumenének, struktúrájának, intenzitásának stb.) jelen esetben is mélységeiben földrajzi okai vannak. Az értekezésben ezeket a földrajzi okokat kívánom bemutatni és megvizsgálni. Természetesen továbbmenve, javaslatokat is megfogalmazok arra vonatkozólag, hogy miként lehetne rendőri szemmel nézve megoldást találni a bűnözési mutatók látványos mértékű csökkentésére. Munkám semmiképp sem csupán elméleti jellegű, sokkal inkább gyakorlatias megközelítésű mű, amelynek eredményei a mindennapi rendőri munka során is könnyen és jó eséllyel alkalmazhatók.

¹ A mondás eredeti angol változata: „Sin is geographical”

² 25/2013. VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről 4. § (1)

A gyakorlatias jelleg mellett azonban természetesen meg kívánok felelni a doktori képzés támasztotta tudományos követelményeknek is, az elméleti háttérbázis kifejtésével, amely elengedhetetlenül szükséges a helyi szintű pragmatikus adaptációhoz.

Számos területen gyarapítottam a bűnözésföldrajz elméletét, különösen a forró pontos (gócpont) rendszet területén hoztam létre a tudomány szempontjából detektálható, új eredményeket.

Kutatásomban igyekeztem olyan mérvű bűnözésföldrajzi aspektusú vizsgálatot végezni, amely korábban

Magyarországon a településszerkezet és a bűnözés viszonyát nem vonta ennyire részletesen górcső alá. Számos doktori értekezés³ és nagyobb lélegzetvételű munka született már bűnözésföldrajzi témában, melyek egy része érintette az általam kutatott területet is, azonban dolgozatomban kifejtett kutatást nem végeztek, részben azért, mivel az analizált téma más volt, így csak említés szintjén maradt ez a spektrum. (A szakirodalmi forrásokat bemutató fejezetben részletesen foglalkozom majd ezen hazai művekkel is.)

A kutatásom szervesen illeszkedik – a szociológiai és társadalomföldrajzi irányultság mellett – a Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola által végzett kutatási portfólióba, ahol már több földrajzi aspektusú doktori értekezés is született.

³ Eddig bűnözésföldrajz témakörében az alábbi doktori értekezések születtek: Tóth Antal: A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében (2007, Debreceni Egyetem), Mátyás Szabolcs: A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise címmel (2011, Debreceni Egyetem), Piskóti-Kovács Zsuzsa: A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken (2014, Miskolci Egyetem), Erdei Gábor: A bűnözésföldrajz elméleti és gyakorlati összefüggései (2014, Nemzeti Közszolgálati Egyetem), Zachar Zsolt: A környezet- és természet elleni bűncselekmények kriminálgeográfiai elemzése (2022, Magyar Élet és Agrártudományi Egyetem) (Frigyer 2024).

2 CÉLKITŰZÉSEK

2.1 Kitűzött célok, megoldandó feladatok, hipotézisek és kutatási kérdések

• Budapest településszerkezetének és a bűnözés viszonyának elemzése során az alábbi célokat tűztem ki magam elé:

- A főváros esetében bemutatni az egyes városfejlődési szakaszokat és azok kriminológiai következményeit,
- Budapest kapcsán bemutatni a városfejlődés jelenlegi szakaszait és trendjeit, ezek hatását a bűnözésre,
- A VIII. kerület esetében konkrét példákon bemutatni a reurbanizáció bűncselekményeket csökkentő hatását.

• Bemutatom a városfejlődés sajátosságait Józsefvárosban és ennek felfedem a bűnügyi relevanciáját.

• Az építészeti bűnmegelőzés vizsgálata során az alábbi célokat tűztem ki magam elé:

- Bemutatni a CPTED fő külföldi és a hazai kutatási eredményeit,
- Beazonosítani azokat a területeket, amelyek a leginkább veszélyeztettek a főváros VIII. kerületében,
- Konkrét, utcaszintű javaslatokat megfogalmazni a rendészet szemszögéből az építészeti bűnmegelőzés alkalmazhatóságára.

• Rámutatni Budapest kapcsán a bűncselekményeknél a térbeli és időbeli különbségekre, illetve ezek rendészeti relevanciájára.

• Bűnözési térképekkel érzékeltetni a rendészeti szempontból neuralgikus területeket, melynek során

- több bűncselekmény esetében forró pontos bűnözési térképen ábrázolom, majd elemzem a főváros bűnügyileg neuralgikus területeit.
- több bűncselekmény esetében forró pontos bűnözési térképen ábrázolom, majd elemzem a VIII. kerület bűnügyileg neuralgikus területeit.
- behatárolom azokat a fővárosi és kerületi gócpontokat, amelyek hathatósabb rendőri intézkedést igényelnek.
- a forró pontok esetében Ratcliffe mátrixát aktualizálom és hozzáigazítom a magyar viszonyokhoz

2.2 A kutatás során felállított hipotézisek és kutatási kérdések

A kutatás során öt darab hipotézist állítottam fel, melyek az alábbiak:

H1: Budapest egyes kerületeiben az eltérő városszerkezeti övekben különböző a bűncselekményi struktúra.

Feltételezésem azon alapul, hogy az eltérő térszerkezeti övekben más státuszú emberek élnek, akik más típusú bűncselekményeket követnek el, továbbá az eltérő településszerkezeti öv, más típusú deliktum elkövetésére indukálja az elkövetőt is.

H2: A reurbanizáció folyamatai statisztikailag szignifikáns pozitív hatást gyakorolhatnak lokálisan is a józsefvárosi rehabilitált területekre, amely hatás egyaránt megmutatkozik a bűncselekmények számának csökkenésében, valamint a bűnözési struktúrában bekövetkező kedvező irányú változásokban.

A kettes számú hipotézisem azon a feltételezésen alapszik, hogy a reurbanizáció hatására kicserélődött lakosság többnyire a fiatalabb, a tehetősebb és kvalifikáltabb rétegből kerül ki, akik alacsonyabb bűnözési hajlandósággal rendelkeznek.

H3: A vagyon elleni deliktumok előfordulásának gyakorisága a főváros esetében a belvárosi kerületekben szignifikánsan magasabb lesz, mint a külső kerületekben.

Arra alapozom a hipotézisemet, hogy a belvárosban a nagyobb népsűrűség miatt jóval többen fordulnak meg, mint a külső kerületekben, amely kedvez számos vagyon elleni bűncselekmény elkövetésének (pl. zseblopás, autófeltörés). A turisztikai desztinációk többsége is az V-VII. kerületben található, amely még inkább növeli a kockázatát bizonyos bűncselekmények elkövetésének.

H4: A lakásbetörések száma nem feltétlenül a magasabb társadalmi presztízsű területeken mutat kiugró értéket, hanem azokon a helyeken, ahol a közlekedésföldrajzi tényezők jó menekülési útvonalat biztosítanak az elkövetők számára.

A kriminológia ismert elméletei közé tartozik a „racionális döntés elmélete”, amely a bűnelkövetők esetében is feltételezi, hogy a döntéseik meghozatalát megelőzően (a bűncselekmény elkövetése előtt) mérlegelnek, felméri a körülményeket, és ezen gondolati megfontolás eredményeként az olyan helyeken fognak bűncselekményeket elkövetni, ahol kisebb a lebukás kockázata. A mérlegelés egyik fontos eleme a lehetséges menekülési útvonalak számba vétele, ezért az olyan területek, amelyek a gyors menekülést biztosító autópálya, gyorsforgalmi út vagy autópálya közelében fekszenek, nagyobb eséllyel potenciálisak a lakásbetörések tekintetében. Szemben azon területekkel, ahol bár jelentős zsákmány várható, de a lebukás veszélye nagyobb és a gyors menekülést lehetővé tevő útvonalak is távol fekszenek az elkövetési helytől.

H5: A térfigyelő rendszerek kiépülésének hatására a rongálások száma és földrajzi eloszlása nem feltétlenül a belvárosi szórakozóhelyek környékén mutatja a legnagyobb esetszámot, hanem a deliktumok áthelyeződése következtében elsősorban a tömegközlekedési eszközök útvonalai mentén realizálódnak a rongálások bűncselekmények és szabálysértések.

A térfigyelő kamerák jelenléte visszatartó erejű, ezért az elkövetők jellemzően nem a jó kameralefedettséggel rendelkező belvárosi területeken, hanem a tömegközlekedési eszközök környékén lévő, személyi és tárgyi értelemben kevésbé kontrollált, külsőbb kerületeken követik el nagyobb gyakorisággal a jogsértő cselekményeiket.

A kutatás során a településszerkezet és a bűnözés összefüggései illetve a városrehabilitációs és a bűnmegelőzés témakörében tettem fel kutatási kérdéseket:

K1: Milyen mértékben magyarázható Budapest, és azon belül Józsefváros bűnözési gócpontjainak (*hot spot*) elhelyezkedése a városi funkcionális térszerkezettel és a közlekedési csomópontok sűrűségével?

K2: Hogyan befolyásolták a Józsefvárosban végrehajtott városrehabilitációs programok a regisztrált bűncselekmények térbeli eloszlását és szerkezetét a rehabilitált és a környező területeken?

2.3 A dolgozat szerkezeti felépítése

Az értekezés összesen tizenegy fejezetből áll, melynek hetedik fejezete a tudományos eredmények összefoglalását tartalmazza.

Az **első fejezetben** a Bevezetésben ismertettem a témaválasztásom indokolását annak jelentőségét. Célom bemutatni és megvizsgálni a bűnözés földrajzi okait, javaslatokat tenni a bűnözési mutatók hatékony csökkentésére.

A kutatásom nem csupán elméleti jellegű, hanem gyakorlati megközelítésű, ennek okán az eredményei a mindennapi rendőri munka során is alkalmazhatóak. A kutatás az eddigi hasonló munkáktól eltérő, mivel a településszerkezet és a bűnözés viszonyát sajátos szemszögből vizsgálja Budapest és Józsefváros viszonylatában, kiegészítve a meglévő bűnözésföldrajzi irodalmat.

A **második fejezet** az értekezés írása során kitűzött tudományos célokról, a felállított hipotézisekről és a kutatási kérdésekről szól és a dolgozat strukturális felépítésébe enged betekintést. Budapest településszerkezetének és bűnözés közötti összefüggéseket vizsgálom, kiemelt figyelmet fordítva a VIII. kerületre (Józsefváros) és az építészeti bűnmegelőzés szerepére. Munkámban öt célkitűzést tettem és öt 5 hipotézis állítottam, illetve 2 kutatási kérdést tettem fel annak érdekében, hogy komplex módon vizsgálat tárgyává tegyem a bűnözés tényezőit Budapesten, figyelembe véve a városi környezetet, a közlekedést és az építészeti beavatkozásokat.

A **harmadik fejezet** a vizsgált témának egy tudománytörténeti és irodalmi áttekintése. A fejezetben részletesen bemutatom azt, hogy korábban kik foglalkoztak a településszerkezet és a bűnözés viszonyával a kezdetektől a Chicagói Iskoláig, és milyen főbb megállapításokat tettek. A kritikai szemléletű kitekintés során a hazai és a külföldi szakirodalmat egyaránt feldolgoztam.

A fejezetben említést teszek az építészeti bűnmegelőzésről és a legjelentősebb hazai és nemzetközi bűnözésföldrajzi kutatásokról. Sok esetben annak ellenére is, ha éppen nem a településszerkezet és a bűnözés viszonyát vizsgálták, de mivel ezen kutatások is számos esetben fontos forrásai lehetnek jelen munkámnak fontos elméleti megalapozói voltak dolgozatomnak.

Tekintettel a témára, részletesen ismertetem az eddig hazánkban készült bűnözésföldrajzi témájú doktori értekezéseket, továbbá bemutatom a világ két bűnözésföldrajzi folyóiratát (Bűnözésföldrajzi Közlemények, Criminal Geographical Journal), melyek az elmúlt években a legfontosabb forrásaivá váltak a bűnözésföldrajzi kutatásoknak.

Vázlatosan ismertetem az inter-szubdiszciplína kialakulásának főbb történeti állomásait, elnevezésének és tudománybeli helyének anomáliáit és a kutatás szempontjából fontos egyéb jellemzőit.

A **negyedik fejezet** az anyag és módszer fejezete. A vizsgált földrajzi terület lehatárolásán át a kutatás során alkalmazott módszereket ismerteti. E fejezetben foglalkozom a kutatómódszertani kérdésekkel, bemutatom azt, hogy mely adatbázisokra támaszkodtam és milyen kutatási módszereket alkalmaztam a kívánt cél elérése érdekében. Írok továbbá a kutatás során tapasztalt nehézségekről, vagyis a kutatás limitációjáról.

Az **ötödik fejezet** az eredmények címet viseli és egyben az értekezés elméleti megalapozása. E fejezetben foglalkozom azon földrajzi és kriminológiai elméletekkel és kérdésekkel, amelyek a későbbi kutatási eredményeket alátámasztják. Kitérek a bűnözésföldrajz fogalmára, tudományban betöltött helyére, különböző elnevezéseire és kapcsolatára más tudományterületekkel. Részletesen foglalkozom a városfejlődés szakaszaival és ennek kriminológiai és rendészeti következményeivel, illetve a forró pontokkal és a forró pontos rendészettel. Ezen fejezetben ismertetek számos olyan új kutatási eredményt, amely tudományos szempontból novumnak tekinthető. A forró pontokkal kapcsolatos elméleti felvetéseim, a hazai viszonyokra adaptált forrópont mátrixom és megállapításaim magyar viszonylatban újszerűnek tekinthetők.

Szükségesnek tartottam a bűnözésföldrajz rövid bemutatását és ismertetését. Ezt azért tartottam elkerülhetetlennek, mivel ezzel a témával foglalkozom doktori értekezésemben, másrészt pedig ezen fejezet által jobban érthetővé válik a kutatás, azok számára is, akik korábban nem foglalkoztak kriminálgeográfiával.

ebben a fejezetben a városszerkezet és a forró pontok viszonyának vizsgálata során részletesen elemzem a különböző városszerkezeti öveket, és bemutatom a főbb kriminális jellegzetességeiket, például azt, hogy milyen típusú bűncselekmények jellemzők az egyes övekre. A forró pontok esetében a Ratcliffe-féle mátrixot kiegészítettem és a hazai viszonyokhoz adaptáltam.

A fejezetben alkalmazott kriminálgeográfiai kutatás található. E fejezetben mutattam be és elemeztem elsőként vázlatosan Magyarország bűnözésföldrajzi helyzetét, majd részletesen pedig Budapest és Józsefváros kriminálgeográfiai viszonyait.

Ennek során bemutattam a város és a kerület térbeli sajátosságait, s mindazon társadalom és természetföldrajzi tényezőket, amelyek hatással lehetnek a bűnözés mennyiségi és minőségi mutatóira. Ezt korábban a főváros és a kerület esetében még senki sem vizsgálta.

A fejezetben egy hazánkban kevésbé ismert eljárással, az építészeti bűnmegelőzéssel is foglalkozom. Az építészeti bűnmegelőzés illetve a településszerkezet és bűnözés kapcsolódási pontja jelen esetben a kriminológia. A kriminológiának nem tartozik a fő kutatási területei közé az építészeti bűnmegelőzés, azonban felismerve jelentőségét hazánkban is egyre többen foglalkoznak vele, még annak ellenére is, hogy ezek gyakorlati megvalósítása sajnos még gyerekcipőben jár.

A bűnözés csökkentésének egy évtizedek óta alkalmazott megoldása, amely kézzelfogható eredményeket tud felmutatni. Bár magam nem vagyok építész, településfejlesztő geográfus vagy kriminológus, viszont rendészeti szakemberként évek óta a figyelmem középpontjában van az építészeti bűnmegelőzés. A fejezetben az építészeti bűnmegelőzés Józsefvárosra illesztett alkalmazhatóságára teszek konkrét javaslatokat. Ennek különösen jelentős aktualitása lehetne a főváros VIII. kerületében, mivel azokon a területeken, ahol amúgy is fizikai jellegű rehabilitációs munkálatok folynak, ott nem kerül pluszköltségbe (vagy csak minimális beruházási igényt feltételez) ezen építészeti eljárások megvalósítása.

Ezen fejezet tekinthető tudományos értelemben az értekezés egyik legértékesebb fejezetének, ugyanis ez tartalmazza azokat a térképeket, amelyek a főváros és VIII. kerület bűnözési viszonyait mutatják be. Számos térkép található a fejezetben, külön bűncselekményi kategóriákra vagy bűncselekményekre bontva. Az elemzés során megpróbálok választ adni az egyes deliktumok térbeli elhelyezkedésére.

A **hatodik fejezetben** ismertetem a következtetéseim és javaslataim, ismertetem azok általam felállított hipotézisek és kutatási kérdések igazolását. Számos olyan javaslatot fogalmazok meg – a területek konkrét megnevezésével –, melyek a gyakorlatban is használhatóak.

A fentiekben úgy fogalmaztam, hogy a kutatásom inkább gyakorlatias jellegű. Ebből a fejezetből fog igazán kitűnni, hogy bár pragmatikus, de az elért új tudományos és kutatási eredmények a különféle területek, illetve a gyakorlat számára megfogalmazott javaslatokat tartalmaz. Javaslatokat fogalmazok meg a rendőrség, a polgárőrség és az önkormányzati rendészet számára.

A **hetedik fejezetben** összegzem a kutatás során elért eredményeimet. Úgy gondolom, hogy több éves munkám eredményeként nem csupán egy elméleti összegzés született meg, hanem a gyakorlati élet számára is hasznosítható mű látott napvilágot. E fejezetben pontokba szedve emelem ki azokat az eredményeket, melyek véleményem szerint új tudományos novumnak tekinthetők.

A **nyolcadik fejezetben** összefoglalását adom munkámnak magyar nyelven.

A **kilencedik fejezetben** a disszertációm angol nyelvű összefoglalása olvasható.

A **tizedik fejezet** a disszertációm megírásához felhasznált irodalmat mutatja be.

A **tizenegyedik fejezetben** köszönetnyilvánításban említem meg azon személyeket, akik kiemelkedően nagy segítséget nyújtottak és hozzájárultak az értekezésem elkészültéhez.

Az értekezésben 11 db. táblázat, valamint 28 db. ábra (térkép, fénykép) található, melyek nem a terjedelem növelésére hivatottak, sokkal inkább a jobb és szemléletesebb érthetőség és a könnyebb befogadhatóság kedvéért szövegbe illesztettek. Az ábrák több mint kilencven százaléka saját szerkesztésű.

3 IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Mint arról a Bevezetésben is említést tettem, úgy hazai, mind nemzetközi szinten sajnos meglehetősen kevesen foglalkoztak eddig a településszerkezet és a bűnözés viszonyával. Annak ellenére alulkutatott a terület, hogy a kutatási eredmények a mindennapi rendészeti gyakorlatban is hasznos felhasználhatóságot jelentenek a bűnözés visszaszorítása érdekében vívott harcban. A kutatás relatíve gyorsan végezhető, nem idő- és költségigényes. A keletkezett eredmények közvetlenül felhasználhatók a rendészet, a szociális szféra, az oktatás- és az egészségügy területén. Vagyis, a témában elért eredményeknek gyorsan megtérülő és detektálható gyakorlati haszna van, amely jól adaptálható, ennek ellenére nagyon kevés kutató érdeklődését keltette fel eddig a téma úgy a kriminológusok, mint a geográfusok, a településfejlesztők, a szociológusok és a rendészettudomány területén kutatók közül.

3.1 A településszerkezet és a bűnözés kapcsolatát vizsgáló külföldi szakirodalom és kutatók eredményeinek bemutatása

3.1.1 A kezdetektől a Chicagói Iskoláig

A bűnözés térbeliségének vizsgálata többszáz éves múltra tekint vissza. Elsőként André Michel Guerry (1802-1866) volt az, aki Franciaország viszonylatában vizsgálta a bűnözés térbeli eloszlását. A kiváló francia jogász és morálstatisztikus azon megállapításra jutott, hogy Franciaország esetében jelentős eltérés figyelhető meg az ország északi és déli része között (Tóth, 2007). Guerry már fiatalon felfigyelt a bűnözés, az öngyilkosság és egyéb morális tényezők kor, nem, régió, havi és évszakok szerinti különbségeire. Mindössze 29 éves volt, amikor a Francia Tudományos Akadémiának benyújtotta kéziratát, amely már a maga korában is nagy figyelmet keltett (Friendly 2022 után Mátyás 2023). Guerry a „Franciaország erkölcsi statisztikájáról szóló esszé” (Essai sur la Statistique Morale de la France) című művében számos bűncselekményt vizsgált, többek között a személy elleni és a tulajdon elleni deliktumokat. A személy elleni bűncselekmények az ország északi részén, míg a tulajdon elleni bűncselekmények Franciaország dél részén mutatnak magasabb gyakoriságot (Piskóti, 2014). A bűnözésföldrajzi kutatások úttörőjének tartott Guerry továbbment, és nemcsak a térbeli elhelyezkedését vizsgálta a bűncselekményeknek, hanem az időbeliségét is (Mátyás, 2023). A francia kutató műve a bűnözésföldrajzi szakirodalom origójának tekinthető, melyre minden kriminálgeográfiai szerző hivatkozik. Azt azonban meg kell említeni, hogy Guerry természetesen nem volt kriminálgeográfus vagy geográfus, de még kriminológus sem. Jogász volt, aki felfigyelt egyes bűncselekmények esetében a térbeli és időbeli eltérésekre, amely a későbbiekben kutatásra ösztönözte.

Ma úgy tekintünk a francia ügyvédre, mint az empirikus kriminológia és a modern társadalomtudomány egy alapítójára (Friendly 2022 után Mátyás 2023). Guerry kutatása úttörőnek tekinthető, de a regionális szinten nem lépett túl, nem terjedtek ki a települési vagy a településen belüli szintre.

A kriminológia atyjaként tisztelt csillagász, statisztikus és morálstatisztikus Adolphe Quetelet (1796-1874) Guerry tanítványaként folytatta mestere kutatásait. Franciaország két pólusát parallel vizsgálva az ország északi és déli része közötti különbségre hívta fel a figyelmet. Quetelet kutatásai szerint „a bűnös emberi magatartások” esetében a természeti jelenségekhez hasonló törvényszerűségek figyelhetők meg. A bűnözés és a jogsértő cselekmények mögött pedig társadalmi és természeti okok rejtőznek (Vigh 2002, 9., Borbíró et al., 2016). Quetelet kutatásai túlmutattak saját korán, halála után bő száz évvel is megemlítik nevét a kriminológiai és szociológiai források.

Mindkét tudós kutatási eredményei mérőföldkönek tekinthetők a bűnözés térbeli vizsgálatának sorában, melyek megemlítését nem nélkülözheti egy bűnözésföldrajzi témájú értekezés, azonban a településszerkezet és a bűnözés viszonyát egyikük sem vizsgálta.

Bár nyilvánvalóan a későbbi kutatásokra ösztönzőleg hatott a korábbi nagy elődök kriminálgeográfiai aspektusú, a bűnözés térbeliségét elemző vizsgálódása.

A Chicagói Iskola kutatói voltak azok, akik elsőként felhívták a figyelmet arra, hogy az eltérő településszerkezet eltérő bűnözési viszonyokat takar. Az 1800-as években Chicagóban rendkívül dinamikus népességgyarapodás következett be. A város népessége 1840-ben mindössze 4470 fő volt, 1890-re viszont már az 1,7 millió főt is elérte. A múlt század első évtizedeiben pedig a 3 milliót is meghaladta (1930: 3,3 millió) (URL1). A népesség ilyen mértékű rendkívül gyors növekedését elsősorban az ipar fejlődése eredményezte, amely többnyire felszívta a nagyszámú munkaerőt. Érdeemes felidézni, ez volt az az időszak, amikor Európából milliók keltek útra egy jobb és szebb élet reményében.

A népességgyarapodásnak voltak viszont árnyoldalai is, többek között a munkanélküliség, a prostitúció, az alkoholizmus, a hajléktalanág és a bűnözés növekedése (Mátyás 2020). Külön említést érdemel a szervezett bűnözés megjelenése és előretörése (Park et al. 1925) A Chicagói Egyetem Szociológia Tanszékének kutatói a fenti anomáliákat kezdték el a vizsgálni, mivel egyes problémák kifejezetten jelentős társadalmi konfliktusokat generáltak a békés többség és a kisebbség között.

A településszociológiai vizsgálatok során elsősorban Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick D. McKenzie, Louis Wirth és Clifford R. Shaw nevét kell megemlíteni, ők voltak ugyanis azok, akik a kutatások során a legnagyobb mértékben járultak hozzá az eredmények megszületéséhez (Mátyás 2019). A kutatások során megállapították, hogy Chicago városa egymástól jól elkülönülő övekből (zónákból) épül fel.⁴ Az egyes zónákban eltérő a településszerkezet, az ott élők szocio-ökonómiai jellemzői, a bűncselekmények száma, intenzitása és struktúrája. A többi kutató által kidolgozott elmélet a koncentrikus körök elmélete nevet kapta, amely "zónaelmélet"-ként is ismert (Tóth 2007). A Chicagói Iskola kutatásai kriminálökológiai jellegűek, „a kutatók felfogását és fogalomkészletét ökológiai analógiák határozták meg (konfrontáció, szegregáció, konkurencia, szukcesszió stb.)” (Mátyás, 2023, 30.) Ezt mutatja az általuk kialakított tudományterület angol megnevezése is, amely a human ecology nevet kapta (Schifferrné Kovács 1999).

Mérföldkönek tekinthető e területen a Park és Burgess által írt *Bevezetés a szociológiába* (Introduction to the Science of Sociology) című mű, amely a városszociológia egyik alapművének tekinthető. Bugess volt az, aki megállapította, hogy a városközponttól való távolság és a bűncselekmények száma között fordított arányosság figyelhető meg (Mátyás 2023; Tóth 2007). Vagyis, ahogy távolodunk a belvárostól (az egyes zónákat elhagyjuk), úgy csökken a bűncselekmények száma.

A Chicagói Iskola kapcsán meg kell említeni a társadalmi dezorganizációs elméletet. Az elmélet szerint ott lesz magas a bűnözés, ahol alacsony a belső kohézió a lakosok között, magas a fluktuáció és nem homogén az adott lakóközösség (Spencer 2021 után Mátyás 2023, Kiss 2020). A Chicagói Iskola kutatóinak eredményei figyelemreméltók és a mai napig széles körben hivatkozzák, azonban kritikaként fogalmazták meg, hogy elsősorban az újabb alapítású amerikai városokra alkalmazhatóak, mivel ezek azok a települések, amelyek sugárirányban fejlődtek. A korábbi alapítású amerikai vagy európai városokra (pl. London, Párizs) nem sikerült alkalmazni a zónaelméletet.

⁴ A Chicagói Iskola kutatói a következő zónákat határozták meg (zárójelben a zóna funkciója): 1. a „hurok” (egy-egy források CBD, Loop, city center megnevezést használnak a „hurokra”) (pénzügyi, kereskedelmi és kulturális központ), 2. „átmeneti zóna” (a főként elsőgenerációs bevándorlók által lakott, főként lakófunkciójú terület), 3. a „munkásosztály lakóövezete” (lakófunkciójú, a 2. zónánál jobb lakhatási körülményeket biztosító terület), 4. a „középosztály lakóövezete” (szintén lakófunkciójú, családi házas övezet, ahol jólétben élnek az ottlakók), 5. „bejárók övezete” (lakófunkciójú terület a magas jólétben élő, többnyire kertvárosi miliőben élő és ingázó lakosok számára) (Kiss 2020).

3.1.2 Szakirodalmi feldolgozás az 1960-as évektől napjainkig

Az alábbiakban tudományterületenként kívánom bemutatni a legrelevánsabb idegen nyelvű irodalmat, amely doktori kutatásom témájával részben vagy egészben kapcsolatos. A főként angol nyelvű irodalmat az alábbi témák köré csoportosítottam:

- a) szociológia (településszociológia)
- b) kriminológia
- c) építészeti bűnmegelőzés / várostervezés / földrajztudomány

a) Szociológia (településszociológia)

Az 1960-as évektől kezdődő szakirodalmi bemutatást a szociológia területével kezdem. Ennek az oka, hogy Szabó Dénes (1929-2018) volt az, aki a mai értelemben vett településszerkezet és bűnözés kapcsolatát jelentő vizsgálatokat elindította. Ő volt az, aki ennek a területnek megalapozta a tudományos alapjait. A Magyarországról elszármazott tudós Denis Szabó néven vált ismertté a világban, évtizedeken keresztül a Nemzetközi Kriminológiai Szövetség (International Society for Criminology) elnöke volt. Mérföldkőnek tekinthető doktori értekezése (Crimes et villes: 1960), amiben elsőként vizsgálta a településszerkezet és a bűnözés viszonyát.

Szabó a bűnözést szociológusként és kriminológusként, mint deviáns magatartást vizsgálja. A deviancia okát és kialakulását a városba költöző és gyökértelemné vált emberekhez köti. A szerző hatvanas években megjelent műveiben úgy nyilatkozik, hogy a nyugati világban (Nyugat-Európában és Amerikában) az ötvenes évek környékén az urbanizációs folyamatok a szuburbanizációval lezártak tekinthetők (Szabó, 1963, 1968). Ekkor még nem gondolhatta azt, hogy további két szakasza is lesz a városfejlődésnek.

Az urbanizáció bűnözésre gyakorolt hatása az Egyesült Államokban már a második világháború előtt is jelentkezett. Számos kriminológus és szociológus vizsgálta ennek a negatív hatásait, s többek között megállapították, hogy a vidékről származó elkövetők nagyobb mobilitással rendelkeznek, mint a városiak (Clinard, 1942).

Ugyancsak a térbeli mobilitást vizsgálták amerikai kutatók. A harminchét legnagyobb egyesült államokbeli város esetében elemezték a szomszédsági hátrányokat. Hiába kedvező egy terület szocioökonómiai helyzete, ha kedvezőtlenek a környező településrészek lakókörnyezeti viszonyai. A mobilitást elősegítő hálózatok szoros összefüggést eredményeznek az egyes lakókörnyezetek között. Ez természetesen a bűnözésre is hatással lehet. A szerzők 400 ezer Twitter (ma már: X) felhasználó több millió twittjét elemezték, s vontak le következtetéseket. A mobilitási mintázatok megismerése után megállapították, hogy az eltérő mobilitás és az eltérő társadalmi és gazdasági jellemzőkkel rendelkező településrészek nagy hatással lehetnek a szomszédos településrészek életére is (Levy et al., 2020). A kutatás során a településszerkezeti sajátosságok hatása a bűnelkövetésre viszonylag kis hangsúlyt kapott, mivel elsősorban a társadalmi és gazdasági tényezőket vonták be az indikátorok közé.

Számos amerikai nagyvárosban jelentős népességgyarapodás következett be az elmúlt néhány évtizedben. Ezek olyan változásokat eredményeztek, amelyek a kriminológusok és a szociológusok érdeklődését is felkeltették. Christopher Prener St. Louis városát vizsgálta, ahol jelentősen megnövekedett az emberölések gyakorisági mutatója, megelőzve Baltimore-t és Detroit-ot is.

A bevándorlók között jelentős számban érkeztek bosnyákok és a latin ajkúak is. St. Louis sajátos pályát ír le az amerikai városok között, ezért nem lehet általánosítani, ha településszociológiai kutatásról beszélünk. A szerző szerint szerencsésebb az, ha településeket egymással hasonlítunk össze, vagy egy települést kontextusba helyezünk, s nem kiragadunk egy egyedi mintázattal rendelkező várost, mivel az sztereotípiához vezethet (Prener, 2020).

A településszociológia, a kriminológia és a bűnözésföldrajz határterületén található az a kutatás, amely San Francisco városát vizsgálja.

A kutatás a földfelszínt (domborzat) és az utcahálózatot analizálta, a szerzők ezt vetették össze a regisztrált bűnözéssel. Arra voltak kíváncsiak, hogy domborzat és az utcahálózat miként befolyásolja a térségi bűnözési mintákat.

A Young – Wo szerzőpáros regressziós modelleket alkotott, s megállapították, hogy a magasabb felszín (dombosabb terület) csökkenti a bűncselekmények kockázatát, ezzel szemben a kevésbé dombos területeket magasabb bűnözési gyakoriság jellemezte (Young – Wo, 2023). A kutatás pionír jellegű volt, azonban a szocioökonómiai tényezők bevonásával álláspontom szerint pontosabb eredményeket kaphattak volna a szerzők.

Érdekes tényre hívják fel a figyelmet Ocejo és szerzőtársai. A településszociológia főként a nagy települések szociológiai viszonyait vizsgálta, így például a bevándorlás, egyenlőtlenség, a dzsentifikáció és a bűnözés alakulását. A kisebb méretű városok ezekből a vizsgálatokból többnyire kimaradtak, holott az itt lakók életére ugyanúgy hatást fejtettek ki ezen tényezők, mint a nagyvárosban lakókéra, azonban ezeket a település méretéből adódóan máshogy élték meg. A szerző szerint szükséges a kisebb méretű települések vizsgálata, és szükséges az elméleti ismeretek növelése ezen a téren is (Ocejo et al., 2020).

b) Kriminológia

Az idegen nyelvű szakirodalom között nagy számban vannak a kriminológia területéről is azon cikkek és tanulmányok, melyek a doktori értekezésem témáját érintik. Ezek főleg az urbanizáció hatását vizsgálják egy adott népességre vonatkozóan. Mindezen tanulmányok, könyvek és cikkek közül a rokon jegyeket mutató munkák megemlítését tartom fontosnak.

Meglepően sok forrás foglalkozik a harmadik világ országainak esetében az urbanizáció és a bűnözés viszonyával. Ez jól mutatja azt a közismert tényt, hogy az urbanizációs folyamatok megkésve jelentkeztek csak és fejtettek ki hatást a fejlődő országokban. Ezen országok többsége az elmúlt évtizedekben, illetve napjainkban szembesülnek a városrobbanás okozta negatív következményekkel. Esetükben pedig megállapítható az, hogy a városrobbanás nem egy „pull-hatás” következménye, vagyis nem a rohamosan fejlődő ipar az, aminek a szívóhatása generálja a lakosság városokba áramlását, hanem a „push-hatás”. Ez számos afrikai és ázsiai ország esetében az éhínségtől, a kilátástalan jövőtől való menekülést jelenti (Pirisi et al. 2018).

A pakisztáni szerzők a bűncselekményekkel és a bűnözéssel kapcsolatos kutatást számos tudományterületre testálják, többek között a földrajztudományra. Megjegyzik, hogy az urbanizáció folyamata pozitívnak tekinthető hatásmechanizmus, negatív velejárója viszont a bűnözés növekedése (Jalil – Muhammad 2010). A kutatás végső konklúziója szűkre szabottan, nagyon leegyszerűsítve fogalmazta meg az urbanizáció hatásait, és természetesen a bűnözés mellett számos negatív hatása van a folyamatnak.

Nigériában ugyancsak a gyors urbanizáció (városodás értelemben) okoz problémát.

A nagyvárosokba áramlott embertömeg megnövelte a bűncselekmények számát. A hagyományos kriminológiai kutatásokon túl téradatokat és műholdfelvételeket is felhasználtak a probléma jobb megértéséhez és összefüggésrendszerének feltárásához (Adegbola – Oluwole 2019).

A tanzániai urbanizáció egy érdekes negatív jelenségére hívja fel a figyelmet Andrew Burton. A városokba többnyire fiatal férfiak áramlanak, akiket wahuni-nak (huligán) neveznek. Ezek a fiatal férfiak a városba kerülve marginalizálódnak, és bűncselekményeket követnek el. Burton demográfiai torzulásról beszél művében, mivel aránytalanul magas lesz a fiatal férfiak aránya a városokban. A szerző az urbanizáció két, az európaiktól eltérő szakaszát különíti el: 1919-1946 – afrikai urbanizáció, 1947-1961 – gyarmati időszak urbanizációja. Napjainkra a legtöbb fekete afrikai ország a túrurbanizáció (over-urbanization) következményeitől szenved, mivel a beáramló népesség száma jelentősen meghaladja a gazdaságilag felszívható népesség volumenét (Burton 2005). Napjaink fekete afrikai urbanizációjával kapcsolatban ezt a cikket tartom az egyik legmegalapozottabbnak, mivel számos következményt mutat be és elemzi is a hatásukat.

Társadalmi hatásokat gazdasági aspektusba is helyezi. Több olyan kérdéskört is érint, amellyel más afrikai kutatók nem foglalkoztak.

Empirikus kutatás keretében vizsgálta Rupesh Gupta Új-Delhi bűnözését. Vizsgálódása eredményeként arra a következtetésre jutott, hogy pozitív korreláció figyelhető meg az urbanizáció okozta népességbeáramlás, a gépjárművek növekvő száma és a bűnözés növekedése között. A szerző beazonosított olyan helyeket, melyek nagyobb kriminalitással rendelkeznek (pl. parkok, üres telkek, elszigetelt helyek) (lásd: Risk Terrain Model). Rupesh kutatása szerint a megkérdezettek 30%-a azért nem használta a tömegközlekedési eszközöket, mert félték attól, hogy bűncselekmények áldozataivá válnak (Rupesh 2020). India nagyvárosainak esetében hasonló megállapításokat tehetünk, akárcsak az afrikai városok esetében, a túl nagymértékű népességáramlást a nagyvárosok nem tudják kezelni, ami a bűnözés növekedéséhez vezet(ett). Azt azonban megjegyezhetjük, hogy az indiai népességnövekedés az elmúlt egy évtized adatai alapján jelentősen vesztett a dinamikájából, ezért az indiai társadalom a második népesedési ciklus vége felé tart, ellentétben az afrikaival.

Az urbanizáció és a sértetté válás közötti kapcsolatot vizsgálták egy 9000 háztartásból álló mintán keresztül Svédországban, Stockholm és Gavleborg megyékben. A kutatás megállapította, hogy az urbanizáció mértéke és a sértetté válás között egyenes arányosság figyelhető meg. Vagyis, minél nagyobb arányú az urbanizáció, annál nagyobb mértékű a sértettek száma. Ezt a szerzők a társadalmi kohézió nagyságával magyarázzák. A kevésbé urbanizált területeken szorosabb az emberek közötti kapcsolat, jobban odafigyelnek egymásra, sok esetben személyesen is ismerik egymást stb. Ezek a tényezők csökkentik az áldozattá válás nagyságát (Wikstrom – Dolmen 2001). A kutatás reprezentatívnak tekinthető és számos indikátort használt fel, amely alapján az elért eredmények véleményem szerint sok esetben általánosíthatók, nemcsak az észak-európai, hanem nyugat-európai relációban is.

Philip J. Levchak az urbanizáció és az emberölések közötti kapcsolatot vizsgálta. A kutatás során ötvenhét ország emberölési adatsorát vette górcső alá a szerző, 1993 és 2005 között. A korreláció vizsgálat során matematikai statisztikai módszereket alkalmazott. Levchak megállapította, hogy az urbanizáció mértéke és az emberölések száma között erős pozitív korreláció figyelhető meg. A gyors urbanizáció esetében a városok infrastruktúrája nem tud lépést tartani a megnövekedett igényekkel, a lakhatási körülmények az újonnan beköltözők többségének nem lesznek megfelelőek és a foglalkoztatási lehetőségek is elégtelenek a nagyszámú városba költözők esetében, ezért a munkanélküliek száma növekedni fog, aminek kriminogén hatása lehet. Levchak megjegyzi, hogy természetesen a korreláció mértéke nagymértékben függ az adott földrajzi helytől és a társadalmi környezet milyenségétől (Levchak 2016). A kutatás a szubjektív biztonságérzetre leginkább romboló hatást gyakorló emberölést vizsgálta csak, azonban érdekes lett volna más típusú deliktumok feltérképezése is, mivel sok esetben a lakosság biztonságérzetét nem a statisztikailag ritka bűncselekmények, hanem a mindennapokban gyakrabban előforduló vagyon elleni jogsértések befolyásolják meghatározó módon.

A várostervezés egyre tudatosabban jelenik meg a fejlett világ országaiban, melynek egyik fő feladata a fenntartható városok létrehozása. A várostervezés és a rehabilitáció során azonban nemcsak a jelenlegi bűnözési viszonyokat szükséges vizsgálni, hanem a biztonságérzetet negatívan befolyásoló helyeket is (Cozens 2007). Ezzel kapcsolatban Mátyás Szabolcs is végzett felmérést Debrecen esetében, melynek során megállapította, hogy a lakosság által veszélyesnek ítélt helyek nem esnek egybe a város valós forró pontjaival (Mátyás 2011).

Vannak olyan kriminológiai elméletek, amely figyelembevétele elengedhetetlen a városi bűnmegelőzés során.

Ilyen például a racionális választás elmélet (rational choice theory)⁵, a kollektív hatékonyság elmélet (collective efficacy theory)⁶ és a cselekvőhálózat elmélet (actor network theory)⁷. Herbert Schubert hangsúlyozza, hogy a bűnmegelőzés komplex rendszer. A CPTED technika alkalmazása során számos tudományterület eredményeit (pl. kriminológia) alkalmazni kell (Schubert 2016). Természetesen az egyes kriminológiai elméletek nem tudnak mindenre megnyugtató magyarázatot adni. Keith Hayward könyvében arról ír, hogy a racionális választás elmélete és a szituációs bűnmegelőzés bár a büntető igazságszolgáltatásra is jelentős hatást gyakorolnak, de az ezen elméletek – különösen a szituációs bűnmegelőzés – által kínált lehetőségek korlátozottak (Hayward 2017).

c) Építészeti bűnmegelőzés / várostervezés / földrajztudomány

Az építészeti bűnmegelőzésnek (Crime Prevention Through Environmental Design - CPTED) mint tudományterületnek, nem a településszerkezet és a bűnözés kapcsolatának vizsgálata a fő kutatási területe. Azonban, ha a CPTED és a településfejlesztés kapcsolatát nézzük, akkor jól látható a kapcsolat a két tárgykör és jelen értekezés tematikája között. A hazai források vizsgálata során megállapítható, hogy meglehetősen kevés szakanyag foglalkozik ezen területtel, viszont a külföldi szakirodalomban meglepően magas számban található érdemleges adat és információ. Az építészeti bűnmegelőzéssel kapcsolatban megállapítom, hogy bár komoly építészeti ismeretek szükségesek a megvalósításhoz, ennek ellenére nem építészek azok, akik elsősorban ezzel a témakörrel foglalkoznak. A kriminológia „sajátította” ki magának ezt a területet külföldön és hazánkban egyaránt. Ennek bizonyára az lehet az oka, hogy preventív hatása van, ezért a bűnmegelőzéssel foglalkozó kriminológusok találtak széles körű kutatási lehetőséget a CPTED vonatkozásában. Ezek közül az alábbiak megemlítését tartom fontosnak.

Ausztráliában a lakáshiány kezelése céljából két javaslat van napirenden: új lakások építése vagy a régi lakások felújítása. P. M. Cozens Nyugat-Ausztráliában vizsgálta meg a lehetőségét a bűnözés csökkentésének és a fenntartható városfejlesztésnek a CPTED technikák alkalmazásával. A városok újratervezésében az építészeti bűnmegelőzésnek is szerepelnie kell, mivel a bűnözés jelentős hatással van az emberekre. A városi fenntarthatóságot alááshatja a bűnözéstől való félelem. A szerző megállapítja, hogy a bűnözés és a bűnözéstől való félelem Ausztráliában nincs kellő súllyal kezelve a várostervezés során. Előrelátóan nemcsak a regisztrált bűnözést, hanem a lakosság bűnözési félelmét is figyelembe kell venni (Cozens 2008).

Ugyancsak Cozens volt az, aki angol városokat is vizsgálata tárgyává tett. Ennek kapcsán megállapította, hogy a bűnözés a posztindusztriális társadalmakban nem csak hogy nem megoldott probléma, hanem egyre neuralgikusabb gondot jelent. Egy 1998-as felmérés szerint az Egyesült Királyságban háromszor, a bűn által erősen sújtott negyed van. A fenntartható városok és közösségek létrehozása nem képzelhető el az építészeti bűnmegelőzési elvek alkalmazása nélkül. Az Egyesült Királyságban is egyre inkább felismerik annak a jelentőségét a várostervezők, hogy a CPTED technikák alkalmazása csökkenti a bűncselekmények számát és bűnözéstől való félelmet. A szerző a fenntartható fejlődés és a CPTED közötti közös kapcsolódási pontokat keresi (Cozens 2002). Az Egyesült Királyságban „design adviser” elnevezéssel olyan szakemberek is dolgoznak, akik segítenek az állampolgároknak és az önkormányzatokat abban, hogy milyen építészeti megoldásokat alkalmazzanak a bűnözés visszaszorítása érdekében.

Szintén ausztrál kutató, Jonathan Knapp volt az, aki felhívta arra a figyelmet, hogy a várostervezőknek a bűnözéssel is foglalkozniuk kell.

⁵ Anthony Downs 1957-ben publikálta elméletét, amely az 1970-es évektől vált egyre ismertebbé. Downs a választással kapcsolatosan jelentette meg munkáját. Úgy vélte, hogy a választók többnyire racionális döntést hoznak, amikor egy pártra leadják a voksukat. Akkor mennek el a választók szavazni, ha a voksuk leadása nagyobb hasznot hoz, mintha otthon maradnának (Stumpf 1996).

⁶ „Csapat közös hiedelme, a képességeikben, hogy képesek kivitelezni viselkedéseik olyan sorozatát, ami bizonyos szintű eredményre vezet” (Bandura 1997 után Hidegkuti é.n.)

⁷ „A cselekvőhálózat elmélet központi gondolata, hogy a cselekvések nem vezethetők vissza az önálló cselekvők döntéseire, ezért nem az egyes cselekvőket, hanem a cselekvések által meghatározott hálózatot és annak heterogén összetevőit kell vizsgálat alá vonni.” (Szabari 2007, 109-110.)

Az épített környezettel foglalkozóknak folyamatos képzésre van szükségük ezen a területen is. Az új technológiák és tudás adaptálásának szükségességének hangsúlyozására Új-Dél-Wales-i és Sydney-i példákat említ meg a szerző (Knapp 2013).

Az építészeti bűnmegelőzés fontosságát nemcsak az angolszász országokban hangsúlyozzák. Jelentőségét felismerték a fejlődő országokban is, többek között Iránban. A Nasim Iranmanesh és Kouros Etaati szerzőpáros megemlíti a CPTED várostervezésben betöltött szerepét, a bűncselekmények számát csökkentő hatását (Iranmanesh – Etaati 2009). A tanulmány publikálásának évében nem alkalmazták még a CPTED-et Iránban, azt azonban kiemelem, hogy hazánkban is az első jelentősebb, tudományos igényű híradás az építészeti bűnmegelőzésről, közel egy időben az iráni szerzőkkel, 2008-ban történt csak meg (lásd: OKRI 2008).

Dél-Koreában nem a városrehabilitáció során, hanem a várostervezésben használják fel a CPTED elveket. A Nagy-Szöulban található Pangyo New Town volt az első olyan városfejlesztés Dél-Koreában, ahol már a kezdetektől fogva alkalmazták az építészeti bűnmegelőzés elveit.

Taehoon Ha, Gyeong-Seok Oh és Hyeon-Ho Park megállapítják, hogy a korábbi kutatások nem támasztották alá a CPTED egyértelmű eredményességét Dél-Koreában, bár ilyen mértékű bűnmegelőzési CPTED beruházás nem volt még korábban az országban, ennek a hatása viszont egyértelmű (Taehoon et al. 2015).

Portugáliában a geográfusokat ugyancsak foglalkoztatja az, hogy a várostervezés során hogyan lehetséges csökkenteni a bűncselekmények számát, hogyan lehetséges biztonságos helyek létrehozása. Lisszabon egyik elővárosában (Amadora) vizsgálták ennek lehetőségét, s megállapították, hogy hosszútávú, stratégiai és multidiszciplináris intézkedések szükségesek az említett cél eléréséhez. Ennek egyik módja, a CPTED alkalmazása (Santana et al., 2009). A kutatás bár előremutató, azonban a szerzők végzettsége alapján látható, hogy nem volt közöttük kriminológus vagy gyakorló rendészeti szakember, akik sajátos szakmai szemlélettel közreműködhetek volna a gyakorlatorientáltabb megközelítés és felhasználhatóság érdekében.

3.2 Magyar nyelvű források a településszerkezet és a bűnözés hazai szakirodalmában

A hazai kutatók meglehetősen felszínesen kezelték a településszerkezet és a bűnözés kapcsolatának a vizsgálatát. Azt megmondani, hogy ennek mi lehet az oka, nehézkes és találgatásokba bocsátkozó lenne. Bár az összefüggések átlátása kíván némi tájékozottságot a területen, amelynek hiánya részben magyarázat is lehet. Azt viszont láthatjuk, hogy ez nem valami magyar sajátosság, hiszen a külföldi szakirodalomban is relatíve kevés releváns irodalmat lehetett felkutatni és találni.

Az értekezés megírásához szükséges elméleti háttér megteremtéséhez a világhálós keresőfelületeken végeztem kutatást. A téma szempontjából releváns szakirodalmat az alábbi témák köré lehet csoportosítani:

- a) rendvédelem, rendészet, kriminológia
- b) földrajz (településföldrajz / településfejlesztés)
- c) szociológia (településszociológia)

a) Rendvédelem, rendészet, kriminológia

A magyar nyelvű bűnözésföldrajzi források bemutatása során elsőként Földes Béla nevét említem meg. Ő volt az, aki legelőször a bűnözés térbeliségét vizsgálta a történelmi Magyarország területén. Kutatásai előfutárai voltak a későbbi földrajzi szemléletű tudományos vizsgálatoknak. Konek Sándor ugyancsak fontos statisztikai-elemző munkát végzett, amely során a bűnözéssel kapcsolatban tett a korabeli viszonyokat bemutató megállapításokat.

A hazai rendvédelem területén meglehetősen későn kezdődtek csak meg a komplex szemléletű, földrajzi és szociológiai tényezőket is felhasználó kutatások.

Bár, már a hatvanas években is voltak a megyék és a bűnözés társadalmi-gazdasági viszonyát elemző kutatások, melyek során többváltozós regressziós elemzést végeztek, azonban ezek komplexitásukban elmaradtak a rendszerváltozás hajnalán a **Szabó András** és **Koltainé Tóth Márta** által végzett kutatáshoz képest.

Az egykori alkotmánybíró és szerzőtársa a településtípusok és bűnözés viszonyát vizsgálták, közvetve azonban a településszerkezet és a bűnözés relációja is látókörükbe került. Későbbi kutatásaik során a bűnözés társadalmi-gazdasági beágyazottságát kutatták, és szóródási táblázatokot alkottak. Ennek során megállapították, hogy az ország területén koncentráltan van jelen a bűnözés, amely a megyehatároktól független (Szabó – Koltainé Tóth, 1987). A szerzők megállapították, hogy „(...) a bűnözési földrajz szemléletesen eligazít a bűnözés állapotáról és a településföldrajzi vagy településszociológiai vizsgálattal kiegészítve nagyon hasznos bűnüldözési vagy bűnmegelőzési tanulságokkal is járhat. (...) Ezután ki kell alakítani egy részletes településtipológiát, amiben számításba kell venni az alapvető társadalmi-gazdasági folyamatokat és ezek változásait. A településtipológiában az egyes települések lényeges sajátosságait kell szerepeltetni, olyan – a bűnözés alakulása szempontjából lényeges - kritériumok alapján, mint a népességnagyság, a korstruktúra, az alapvető demográfiai folyamatok, a gazdasági funkció és a lakóhelyi funkció, a népesség foglalkozási szerkezete, a cigánynépesség jelenléte, az alapellátás intézményei, a városközpontoktól való távolság és ezek megközelíthetősége stb. Ki kell alakítani egy bűnözéstipológiát a települések bűnözési adatai alapján.” (Szabó – Koltainé Tóth 1987, 8.)

A rendészettudomány egyik kiemelkedő elméleti megalapozójának tekinthetjük Finszter Géza professzort, aki számos művében érintőlegesen ugyan, viszont megemlíti a földrajzi tényezők szerepét (pl. demográfia), így a településszerkezet fontosságát is azon ágensek között, amelyek hatással vannak a bűnözésre.

Finszter Géza professzor megemlíti 2014-ben írt könyvében, hogy „Legutoljára a nyolcvanas évek közepén Szabó András irányításával folytak olyan kutatások, amelyek a települések közbiztonságát komplex módon vizsgálták.” (Finszter 2014, 156.) Megállapíthatjuk, hogy sajnos a magasan kvalifikált és éleslátásáról is ismert MTA doktor Finszter professzor könyve után sem született túl sok érdemi, és műveihez fogható rendészeti kutatás, amely ezen témával foglalkozott volna. A fentiekről az „Egy kutatás tervezése” című munkájában ugyancsak említést tesz a szerző (Finszter 2015).

Fontos megemlíteni, hogy Finszter professzor szerint a bűnözésföldrajz nemcsak statisztikai térképezés, hanem a biztonságos városi környezet megtervezésének kulcsfontosságú eszköze.

Érdekes olvasmány a Nagyvárosi bűnözés 2003-ban megjelent kötet is, amelyben szerzőtársként további nagy nevek is feltűnnek, mint Keresi Klára, Kó József és Gosztorny Géza.

Megemlítem továbbá Kerezsi Klárát, aki szerint a bűnözési térkép a földrajz eszköze, de a tudományterület a kriminológia szerves része. A bűnözésföldrajz interdiszciplináris kapcsolatot teremt a kriminológia és a társadalomföldrajz között. Kiemelte továbbá, hogy nem csupán a bűncselekmények térbeli elosztását kell vizsgálni, hanem a mögöttük húzódó térbeli szabályokat, a társadalmi háttérrel és a lezajló folyamatok prognózisát is.

Sallai János több munkájában a bűnözést térbeli struktúraként, földrajzi és társadalmi összefüggéseiben is vizsgálta. Bűnözésföldrajzi kutatásait a határ bűnözésföldrajzával kezdte, a témában számos alapművet írt önálló szerzőként vagy szerzőtársakkal. Feldolgozta a magyar-román, a magyar-ukrán és a magyar-osztrák határszakasz bűnözésföldrajzát (Sallai-Ritecz 2002, 2015; Kobolka-Sallai 2007, Sallai 2014, Baranyi et al. 2008).

A kriminológusok tollából származó szakirodalmat lezárva, hadd említsek meg két tankönyvet, amelyek jellegükből adódóan természetesen nem foglalkozhatnak kellő részletességgel a településszerkezet és a bűnözés viszonyával, viszont érintőlegesen, az egyes fejezetekben elszórva többször is érintik a kutatási témát. Ez számomra azt bizonyítja, hogy jelenleg a kriminológia tudománya az, amelynek kutatói hazánkban a leginkább magukénak érzik ezt a kutatási területet. A két általam is ismert és mély szakmai tartalmuk alapján méltán elismert tankönyv a Borbíró Andrea és szerzőtársai (2016), illetve a Barabás A. Tünde és szerzőtársai (2020) által szerkesztett kriminológia könyvek.

Bűnözésföldrajzi aspektusból vizsgálta a főváros XV. kerületét **Balázs Andrea**, a helyi rendőrkapitányság hivatalvezetője. Megállapította, hogy a kerület három része – amely korábban önálló település volt –, Rákospalota, Újpalota és Pestújhely között jelentős különbségek figyelhetők meg a kriminalitás szempontjából, annak ellenére, hogy a három települést 1950-ben csatolták a fővároshoz (Nagy-Budapest). A meglévő kriminális differenciának részben földrajzi okai is vannak, egyebek mellett a változó építészeti megoldások és a települések eltérő szerkezete közötti különbségek miatt (Balázs 2003). A maga idejében úttörő volt Balázs kutatása, azonban térstatistikai módszerek alkalmazásával jobban alátámasztható lett volna a tudományos vizsgálata eredménye.

A rendészettudomány területén a hazai szerzők közül elsőként **Mátyás Szabolcs** volt az, aki egy konkrét település esetében vizsgálta a településszerkezet és a bűnözés viszonyát. A vizsgálatai és megállapításai nem kizárólag rendészeti aspektusúak, ugyanis földrajzi szemszögből is obszerváltak, ami elsősorban azzal magyarázható, hogy a szerző geográfus végzettségének köszönhetően szélesebb látókörben képes kifejtetni és szakmai alapon igazolni tapasztalatait.

Mátyás Szabolcs a városfejlődés és a bűnözés viszonyát bemutatja a Bűnözésföldrajz című egyetemi jegyzetében is. Ebben a bűnözés földrajzi okai és a városfejlődés szakaszai is részletesen vannak taglalva. Sajnos kijelenthetjük, hogy ez az egyetlen kiadvány Magyarországon, amely ilyen részletesen szemlélteti a bűnözés oldaláról a városfejlődés szakaszait (Mátyás, 2020b).

Mátyás Szabolcs, Bói László, Frigyer László és Nyitrai Endre a „Településszerkezet és kriminalitás” címmel publikálták tanulmányukat, melyben a bűnözésre befolyással lévő tényezők közül a településszerkezet viszonyát vizsgálták. Megállapították, hogy a településszerkezet és a bűnözés viszonyát magyarországi viszonylatban Budapest esetében lehet a legérzékletesebben bemutatni, mivel méreténél fogva ez az a hazai település, amely a leginkább tükrözi a bűnözés és a városszerkezet közötti összefüggéseket. Újszerűnek tekinthető a szerzők azon kutatási vonala, amely az egyes nemzetbiztonsági kockázatok és a városszerkezet közötti összefüggéseket elemzi (Mátyás et al. 2019).

Mátyás Szabolcs és Bezsényi Tamás tanulmányukban azt elemezték, hogy a bűnelkövetői csoportok miként „függenek” a település jellegzetességeitől, többek között a térszerkezettől. Kiemelték, hogy elsőként a bűnözés ilyen aspektusú vizsgálatát a Chicagói Iskola kutatói végezték el, illetve, hogy a településszerkezet szoros összefüggésben van a szociális környezettel. Ez pedig determinálja a bűnözés nagyságát és struktúráját. A településszerkezeti övek ugyancsak hatással vannak a szervezett bűnözésre, melyet a főváros példáján mutattak be a szerzők (Mátyás – Bezsényi 2018). Magam is vizsgáltam a településszerkezet és a bűnözés viszonyát, foglalkozva a földrajzi tényezők szerepével Józsefvárosban (2024a), a településszerkezet és a drogok viszonyával a fővárosban (2024b), a VIII. kerület esetében a városfejlődési szakaszokkal, illetve ezek kriminális hatásaival (2024c), a forrópontok és a településszerkezet viszonyával (2024d).

Molnár István Jenő a rendészettudomány és az urbanisztika egy kevesek által vizsgált területét, az építészeti bűnmegelőzést (CPTED) kutatja. Hazánkban ezen terület egyelőre sajnos kevésbé ismert; Molnár volt az, aki elsőként doktori értekezést írt a témából. Kijelentette, az építészeti bűnmegelőzés során építészeti eszközökkel próbálják csökkenteni a bűncselekmények számát (Molnár, 2019). Ennek során figyelembe kell venni a városfejlődés aktuális állapotát, vagy ahogy Molnár fogalmaz „a cél urbanizációs standardok fejlesztése, amelyek révén egy város képes felhasználobarát és biztonságos lenni, egyik oldalról felhasználva a modern technológiát, másrésztől ügyelve a „zöld” mentalitásra és elvárásokra.” (Molnár, 2020, 104.) A szerző munkáiban foglalkozik az egyes városfejlődési szakaszokkal – elsősorban a szuburbanizációs és a dzsentifikációs folyamatokkal és ezek bűnügyi hatásaival.

Úgy gondolom, hogy a településszerkezet és a bűnözés kapcsolatának vizsgálata során kulcsfontosságú lehet az építészeti bűnmegelőzés, mivel a bűnözési helyzet feltárását követően, a CPTED technikák alkalmazásával lehet érdemben csökkenteni a regisztrált bűncselekmények számát. Az ezzel kapcsolatos javaslataimat az értekezés végén kívánom részletesen megfogalmazni.

Berki Zsanett kutatásában a vidéki települések és a főváros közbiztonsága közötti különbség okaira keresi a választ. Feltárta a bűncselekményi értékek és a rendőrség helyi lakosság általi megítélését, valamint a rendőri munka sajátosságait. A szerző kutatása végén arra a megállapításra jut, hogy az egyes települések nehezen hasonlíthatók össze, túlnyomóan azért, mivel eltérő földrajzi jellemzőik vannak, többek között az úthálózat és a településszerkezet vonatkozásában (Berki, 2021).

Kó József megállapította, hogy Ferencváros és Budafok-Tétény főbb jellemzőiben jelentősen eltér egymástól. Egyebek mellett jelentős a differencia figyelhető meg a földrajzi adottságok, a településszerkezet, jövedelmi viszonyok, mobilitás, a lakásállomány, infrastrukturális feltételek, a bűncselekmények száma és szerkezete között a két kerületben. Ennek ellenére a lakosok véleményformálása és a világról való vélekedésük nem különbözik jelentősen (Kó 2004).

Úgy gondolom, hogy a Kó József által megállapított kerületek közötti különbségek alátámasztják a hipotézisemet, vagyis azt, hogy számos tekintetben jelentős divergencia figyelhető meg az egyes kerületek között, a különbségek pedig kriminalitási változókat eredményeznek.

Nehéz lenne szűkre szabottan behatárolni a **Molnár Katalin** által szerkesztett „Szomszédság – körzet – közösség (?)” című, 2024-ben megjelent mű által érintett tudományterületeket, mivel egyszerre többet is érint. A kiadványt számos szerző jegyzi, közös mindannyiukban az, hogy Józsefvárossal kapcsolatosan írtak hosszabb-rövidebb lélegzetvételű tanulmányokat.

Rendészet, rendvédelem, kriminológia, kriminalisztika, pedagógia és szociológia azok a tudományterületek, amelyek a leginkább jellemzik a tanulmányokat. Az írások jelentős része érinti a bűnözés, azon belül pedig a kábítószerbűnözés problémáját a főváros nyolcadik kerületében.

A kutatás a Magdolna és az Orczy negyedekben folyt, melynek során a terület szociális problémáit felmérve, a közösségi rendészet és egyéb eszközök segítségével próbálták a bűnözés esetszámainak csökkenését elérni, illetve az ott élők életkörülményeit javítani. A kiadvány egy hosszúra nyúlt kutatási jelentés, amely számos ponton érinti értekezésem kutatási témáját. Úgy gondolom, hogy ez is jól mutatja azt, hogy egy terület bűnözésének csökkentésében és a problémák megoldásában nem csak egy tudományterületnek kell szerepet vállalnia, hanem komplementer módon több diszciplínának. Erdősi Sándor szociológus, volt szakmai vezető a kiadvány előszavában, az alábbiakat írta a projektről: „*A hazai regenerációs programok úttörő vállalkozása, a 2005-ben induló Magdolna Negyed Program volt az első és – tudomásunk szerint – eddig az egyetlen olyan magyarországi városrehabilitáció, amely rendészeti projektet is indított. A Rév8 önkormányzati városfejlesztési társaság – azaz nem az önkormányzat és nem is a fővárosi vagy kerületi rendőrkapitányság – közösségi szemléletű, a szociális városrehabilitáció szemléletéhez és céljaihoz illeszkedő projektet kezdeményezett, s hazai mintának a pécsi „Mi rendőrünk” kísérleti projektet tekintette. E kiindulópont meghatározta a lehetőségeket és korlátokat, hiszen a hazai rendészeti politikához sem akkor, sem most nem illeszkedett a közösségi gondolat.*” (Erdősi 2024)

A kutatás érdeme, hogy interdiszciplináris, számos területet érintett, viszont a térinformatikai jellegű elemzések tovább emelhetnék volna az eredményét.

b) Földrajz (településföldrajz, településfejlesztés)

A magyar geográfusok ugyancsak hanyagolták a településszerkezet és bűnözés viszonyának a kutatását. Konkrétan olyan kutatás, amely ezt a témát vizsgálta volna, nem volt megtalálható. Egyedül a geográfus végzettségű Mátyás Szabolcs kutatásait lehet megemlíteni, azonban őt a rendészeti kutatásoknál emeltem ki, tekintettel arra, hogy több mint két évtizede a rendvédelem területén dolgozik. Kutatásai véleményem szerint unikálisak és interdiszciplinárisak, mivel a földrajz és a rendészettudomány határmezsgyéjén mozognak.

A városfejlődés szakaszait számos földrajzi munka tárgyalja (pl. a társadalom- és településföldrajzi tankönyvek), amely kapcsán egyesek megemlítik a bűnözés kérdését is, azonban ezek nem önálló kutatások, hanem korábbi eredményekre hivatkozva és támaszkodva tesznek említést a bűnözés változásáról. Az általános ismervek szintjén egyik szerző sem lép túl.

Ezt azonban nem róhatjuk fel hibaként, hisz egy földrajzi jellegű írásnak – legyen az tankönyv vagy tanulmány – nem tartozik a szorosan vett kutatási területéhez a bűnözés vizsgálata, hacsak nem bűnözésföldrajzzal foglalkozó kutatóról van szó.

Az eddig bűnözésföldrajzi témakörben készült doktori értekezések (írói: Tóth Antal, Mátyás Szabolcs, Piskóti-Kovács Zsuzsa, Erdei Gábor, Zachar Zsolt) közül egyedül a Mátyás által írt értekezés foglalkozik részletesen a településszerkezet és a bűnözés viszonyával, így jelen témakifejtésemben egyedülálló szakirodalmi bázisnak tekinthető.

A társadalomföldrajzhoz szorosan hozzátartozó terrén a terület- és településfejlesztés. A településfejlesztési koncepciók fontos dokumentumai lehetnének jelen értekezésnek is. A jelenleg hatályos modellek egyike sem foglalkozik érdemben a bűnözés csökkentésének lehetőségével, holott erre Nyugat-Európában és Észak-Amerikában számos példát találunk.

Úgy gondolom, hogy a bűnözés csökkentésének egyik legfontosabb dokumentumai a településfejlesztési koncepciók, amelyek képesek tervszerűen vázolni és megjeleníteni a jobbító szándékú és előremutató elképzeléseket. A budapesti és számos kerületi (köztük a Józsefvárosi) területfejlesztési koncepciót tanulmányoztam, azonban nem találtam semmilyen érdemi utalást a bűncselekmények csökkentésére vonatkozóan. Úgy vélem, hogy a települési fejlesztési koncepciók kidolgozásában rendészeti szakembereknek és kriminológusoknak is részt kellene venniük. Utóbbiak az építészeti bűnmegelőzés kapcsán lehetnének hasznos tagjai egy kidolgozó csoportnak.

Magyarországon először **Kozma Gábor** volt az, aki a debreceni Nagyerdő rendezési tervének hatásvizsgálata kapcsán felvetette, hogy érdemes lenne a bűnözés kérdését is vizsgálni (Kozma 1997). Kozma elemezte a Nagyerdő bűnözési viszonyait is. Sajnos a debreceni professzor javaslatai sem akkor, sem a későbbiekben nem találtak nyitott fülekre.

Szükségnek tartom megemlíteni, hogy a településfejlesztés során hazánkban is javasolt lenne az építészeti bűnmegelőzés megoldásait alkalmazni, mivel annak egyértelműen bűnmegelőző hatása van. Ezzel kapcsolatos javaslataimat az 5. fejezetben fogom részletesen kifejteni.

A **Baráth Gabriella – Szépvölgyi Ákos** szerzőpáros a településfejlesztés és a városrehabilitáció szemszögéből vizsgálja a kérdéskört, azonban önálló kutatást ők sem végeztek, inkább a városrehabilitációhoz köthető prioritások között fogalmazták meg a bűnözés csökkentésének szükségességét. A szerzők rámutatnak arra, hogy „(...) fontos szempont a jó gyakorlatok hatékony átvétele, a szociális elemek szerepének erősítése (pl.: szegénység kezelése, társadalmi befogadás), az integrált városrész–város stratégiák kidolgozása, az érintett szereplők együttműködését segítő szervezeti keretek kidolgozása, valamint a lakosság aktív részvételének biztosítása. Mindezek együttes figyelembevétele biztosíthatja a városrehabilitációs projektek sikerét.” (Baráth – Szépvölgyi 2006, 35.). A szerzők rendkívül jól és reálisan látják, hogy egyes területek esetében a szociális rehabilitáció épp annyira fontos, mint a fizikai, egy-egy lakóterület megújulása szempontjából. Ez vezethet el ugyanis egy lakóterület teljes megújulásához, és a bűncselekmények számának csökkenéséhez.

Kovács Zoltán, Sági Zsolt és Dövényi Zoltán a budapesti agglomeráció szuburbanizációs változásait vizsgálták. Ennek kapcsán állapították meg, hogy nemcsak a fővárosban, de más nagyvárosokban is a szuburbanizációs folyamatok kiváltója a belső részek épületeinek fizikai hanyatlása, a környezetszennyezés, az egyre nagyobb zsúfoltság és a bűncselekmények számának növekedése volt. Megállapították, hogy „...növekszik a lakossági szuburbanizáció által jelentős mértékben érintett övezet, s ennek következtében a folyamathoz kapcsolódó problémák és feszültségek fokozódása várható. A fővárosból történő kiáramlás el fogja érni a távolabbi területeket is, így a szuburbanizáció mellett a dezurbanizáció is érzékelhető méretű lesz.” (Kovács et al. 2011, 216.). Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a szuburbanizáció összességében elősegítette a bűncselekmények számának a növekedését.

A belvárosi részekből kiköltözött emberek helyére ugyanis többnyire alacsonyabb társadalmi státuszú emberek költöztek, akik nagyobb kriminalitással rendelkeztek.

Enyedi György számos munkájában foglalkozott az urbanizáció kérdésével.

Ezekben megállapította, hogy kelet-közép-európai országok urbanizációs folyamatai időben elcsúszava, de követték a Nyugat-Európában tapasztalható urbanizációs trendeket (Enyedi 1992, 1996) (lásd bővebben: 5.9.1. fejezet).

Miskolc és Ózd egyes településrészeinek gettósodási⁸ folyamatát vizsgálja *Halász Levente*. Megemlíti a szerző, hogy Ózd esetében a város poliphoz hasonló, csápos településszerkezete segítette egyes alacsony társadalmi nivójú csoportok megtelepedését.

Ezek a csápszerű városrészek fizikailag is elkülönülnek a város többi részétől, ami etnikai szegregációhoz vezetett. A belvárosi lakótelepek lakásaiba több helyen a városszéli cigánytelepről és szegénytelepről költöztettek be lakókat, amely városközponti szegénygettók kialakulását eredményezte. Miskolc esetében a lakótelepek övezetét vizsgálja a szerző. Az Avas lakótelep kapcsán megállapítja, hogy nem lehet általánosítani, azonban jelentős azon családok száma, akik nem képesek a társadalmi együttélés szabályait betartani, ami egyes háztömbökben és lakótelep részekben jelentősen rontja az ott élők életminőségét és növeli a bűncselekmények számát (Halász 2020a).

Az Avasi lakótelep esetében a szuburbanizációs folyamatok szintén hozzájárultak a bűncselekményi struktúra átalakulásához és a jogsértések számának növekedéséhez. Az átlagnál tehetősebb családok elköltöztek a lakótelepről, és vagy Miskolc más részein, vagy a városon kívül találtak maguknak biztonságosabb és komfortosabb lakóközeget. Ezen családok helyére viszont többnyire alacsonyabb társadalmi státuszú családok költöztek, akik sokszor a legalapvetőbb társadalmi együttélés szabályait sem tartották (tartják) be (Halász 2020b). Mindenképp érdekes lett volna az, ha a kutatás nemcsak a borsodi területet vette volna górcső alá, hanem összehasonlító elemzést is végez más karakterisztikájú fővárosi és baranyai területekkel is.

Faragó Péter és Koncz Gábor a terület- és településfejlesztés aspektusából közelítik meg a településszerkezet változását. Rávilágítanak arra, hogy a rendszerváltozás környékén számos ipari üzem megszűnt, bezárt vagy máshová költözött, amely jelentős hatással volt a településszerkezetre és ezen településrészek funkcióváltására. Az alulhasznosított barnamezős ipari zónák rehabilitációja hozzájárulhat egy térség kulturális életének pozitív irányú változásához, az ott élők életminőségének javulásához, valamint a bűnözés visszaszorulásához (Faragó – Koncz 2012).

A Magyar Tudományos Akadémia egykori elnöke, *Glatz Ferenc*, aki bár történész végzettségű, ennek ellenére a területfejlesztés szemszögéből vizsgálta a kistelepülések és aprófalvak viszonyát. Megállapítja, hogy a kistelepülések többsége nagy vesztese a rendszerváltozásnak. A szuburbanizációs folyamatok viszont egyes települések esetében pozitív változásokat eredményeztek. „*A településtudomány számára téma, mert következtetést vonhatnak le arról: vajon milyen térség-szervezetben lehet életképes az 1000 (kistelepülés) vagy éppen az 500 lélekszám alatti (ún. aprófal) település. Hiszen nemcsak nyomorról, de szuburbanizálódó aprófalvakról is szól az utóbbi évek településszerkezeti átalakulása. Vagy éppen üdülőfalvak kialakulásáról. Tehát lehetséges sikertörténetekről is.*” (Glatz 2008, 2.) Ezen kistelepülések főként nagyobb városok körül, közel valamilyen turisztikai desztinációkhoz alakultak ki. Ennek hatására a lakosságuk vérfrissítést kapott, az infrastruktúrájuk pedig megújult.

A városok szerepe az európai kohéziós politikában egyre inkább felértékelődik. *Rechnitzer János* szerint viszont ennek együtt kell járnia a városok fejlődésével.

A települések a szuburbanizációnak köszönhetően terebélyesedtek, ezáltal jelentősen változott a belvárosok lakónépessége, sok esetben pedig a népességkoncentrációjuk is lecsökkent (push-hatás). Ennek következtében egy idő után növekedett az alacsonyabb társadalmi státuszú személyek aránya, megkezdődött az etnikai és kulturális szegregáció, növekedett a bűnözés (pull-hatás).

A kelet-közép-európai országokban a belvárosi részeket évtizedeken keresztül elhanyagolták, ezért a pénzügyi, kereskedelmi és turisztikai funkció kevésbé volt jellemző a belvárosi folyamatokra. Ezt a metódust szakíthatja meg a reurbanizáció (Rechnitzer 2007).

⁸ Halász Levente a gettókra úgy tekint, mint a koncentrált szegénység tereire.

c) Kriminológia és szociológia (településszociológia)

A kriminológia és a szociológia területén szintén található számos olyan forrás, amely foglalkozik a településszerkezet és a bűnözés viszonyával. Kutatásom során törekedtem arra, hogy begyűjtssem a fellelhető legtöbb forrást, amelyek a legközelebb állnak és rokon jegyeket mutatnak az általam vizsgált területhez. Sok esetben közelebb, mint a rendészeti és a földrajzi források. A források esetében azt tapasztaltam, hogy nagy átfedések vannak az egyes tudományterületek között, így nehéz vegytisztán meghatározni azt, hogy kriminológiai vagy szociológiai témakifejtéssről van-e szó.

A szocialista időszakban kialakult foglalkozási és térszerkezet számos ponton nem egyeztethető össze a piacgazdaság igényeivel.

Ennek problematikáját elemezte *Szelényi Iván* és *Ladányi János*, akik megállapították, hogy a foglalkozási szerkezet viszonylag gyorsan igazodott a piacgazdaság körülményeihez a rendszerváltást követően, viszont a térszerkezet kényszerpályán mozgott. Az országban magas volt a rurális területeken élők és a mezőgazdaságban dolgozók aránya. Bizonyos szuburbanizációs folyamatok lejátszódtak, de sok esetben az agglomerációs övezeten kívüli települések lakossága növekedett. Számos település esetében vidéki szlömök, roma lakosságot tömörítő etnikai gettók jöttek létre. A szerzők feltételezték, hogy a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan a szuburbanizációs folyamatok felgyorsulnak, a nagyvárosok belső területeinek lakossága pedig csökkenni fog (Szelényi – Ladányi 1997).

Szirmai Viktória szociológus kutatásai a modern városfejlődés társadalmi és térszerkezeti összefüggéseire fókuszálnak, különös tekintettel a helyi folyamatok kölcsönhatásaira. Megállapítja, hogy nem lehet „nyugati” és „keleti” utat elkülöníteni az urbanizáció során, mivel a fejletlenebb országok előbb vagy utóbb, de követik a főbb urbanizációs trendeket. A szerző a városi terjeszkedés kérdését is elemzi, melynek számos negatív hatása van a társadalomra és a környezetre egyaránt. Az egyre terjeszkedő nagyvárosok elővárosai kitermelnek egy a többségi társadalomtól elidegenedett népeiséget, amelynek kedvezőtlen kriminológiai hatásai is lehetnek (Szirmai 2011).

Szirmai globálisan tanulmányozza az urbanizáció folyamatát. Bemutatja a négy nagy szakaszát, és elemzi ezek szociológiai okait és következményeit (Szirmai 2014, 2015). A kutatás nem a bűnözésre fókuszál, azonban több esetben kitér a magasabb kriminalitás okaira, így többek között a városrobbanás időszakának emelkedett bűnözési értékei és a dezorganizáció kapcsán megjegyzi, hogy *„Az urbanizáció, a rohamos városnövekedés kezdeti szakaszában, a városi társadalmakban számos negatív jelenség jelent meg, a falusi közösségek életében még oly fontos családi, rokoni, szomszédági kötelékek fellazultak, háttérbe szorultak, az egyének individualizálódtak, irányadó életformamodellek és kapcsolatok nélkül maradtak. Különböző deviáns viselkedési formák is megjelentek, a bűnözés, a prostitúció, az alkoholizmus, az egyéni elmagányosodás miatt az öngyilkosság is jellemzővé vált.”* (Szirmai 2014, 102)

Kocsis János Balázs a városfejlődés szakaszait és azok társadalmi következményeit vette górcső alá. A szuburbanizáció hatását városszociológiai aspektusból vizsgálta, melynek során megállapította, hogy a szuburbanizációs folyamatok elindítója az egyre rosszabb életkörülményeket nyújtó városi lét. Ennek egyik eleme a magas értéket mutató bűnözés (Kocsis 2000).

Balázs András a VIII. kerület talán leginkább neuralgikus területével, a Magdolna negyeddel kapcsolatban végzett kutatást. Megállapította, hogy a kerület szociológiai és gazdasági értelemben nem tekinthető egy területnek, mivel szignifikánsan elkülönülő részek figyelhetők meg. A szerző a szegregált területeken élők esetében a nyomor, a bűnözés és a kilátástalan jövő okait elemezte. Külön fejezetben foglalkozott a dzsentifikáció és a reurbanizáció kérdésével, annak fajtáival, és bemutatta azok eredményeit (Balázs 2020).

A dzsentifikáció⁹ folyamatát és jelentőségét vizsgálta **Horog Máté**. A szerző a folyamat bemutatásakor egyértelmű összefüggésekre hívja fel a figyelmet a bűnözés és a városbelső megújulása között. A munkásosztály helyére középosztálybeli lakónépesség kerül, amely magasabb státuszúvá teszi a környéket. Horog empirikus kutatásában Debrecen esetében a Nagysándor telepen vizsgálta a dzsentifikáció folyamatát (Horog 2020). Balázs és Horog kutatása kapcsán hiátusként állapítható meg, hogy kizárólag egy területet mutattak be, holott a szélesebb spektrumú kitekintés jobban megmutatta volna a vizsgált zóna specifikumait is.

Koudela Pál Budapest térszerkezetét vizsgálta tanulmányában, és különféle modelleket mutat be. Tanulmányozta a városnövekedés szakaszait és azok hatásait. A főváros esetében arra a megállapításra jutott, hogy a dualizmusban épült belső városrészeket övező zónában a rendszerváltozás idejére már többnyire alacsony társadalmi státuszú emberek laktak, az ipari üzemek többsége pedig megszűnt. A belvárosban élők több forrásból táplálkoztak.

A belső területeknek nagy csapást jelentett a második világháború idején, hogy onnan jelentős számú zsidó népességet deportáltak. Az épületek sok esetben fizikailag is rongálódtak a világháború alatt. Számos esetben romos, megüresedett házakba már az ötvenes és hatvanas években alacsony státuszú családok költöztek be. A hetvenes években, a nagy lakótelepépítkezések idején sok jobb módú család költözött el a jobb életkörülmények reményében, amely szintén jelentősen rontott a belvárosi ingatlanok állapotán. A szerző megállapította továbbá, hogy Budapest társadalmi térszerkezete elsősorban az angol városokkal mutat hasonlóságot, s nem az amerikaival (Koudela 2022).

Perényi Roland doktori értekezésében Budapest bűnözésének társadalomtörténetét analizálta a 19. és 20. század fordulóján. A kutatás alapvetően történeti / társadalomszociológiai természetű, ennek ellenére számos területen érinti jelen értekezés kutatási pontjait is. Perényi részletesen foglalkozik a századforduló bűnözésnövekedésének társadalmi okaival, melynek során kitér többek között a dinamikus városfejlődésre is. Ezzel kapcsolatban a szerző megemlíti, hogy „*Budapest jellegzetes városfejlődése ugyanakkor nagymértékben befolyásolta a bűnözés térbeli elrendeződését. A rendőrhatalóságok és a sajtó szemében elsősorban a külvárosok és az egyre dinamikusabban fejlődő elővárosi övezet jelentették a „bűnözés terét.*”

(Perényi 2013, 5.)

3.3 A Chicagói Iskola és Mendöl Tibor városszerkezeti kutatásai

A Chicagói Iskola és Mendöl Tibor városszerkezettel kapcsolatos kutatási eredményeit külön alfejezetben kívánom összefoglalni. Részben azért, mivel az előző fejezetek egységét megtörné két ilyen lélegzetvételű rész beszúrása, másrészt pedig azért, mivel ezen kutatások azok, amelyek fogalomkészletére, eredményeire és megállapításaira folyamatosan hivatkozni fogok doktori értekezésemben. Időrendi sorrendben, elsőként a Chicagói Iskola kutatási eredményeit mutatom be.

a) A Chicagói Iskola városszerkezettel kapcsolatos kutatásai

Említést tettem az iskola kialakulásának okairól, történetéről és főbb képviselőiről. Jelen alfejezetben a Chicagói Iskola talán legmaradandóbb kutatási eredményét, a zónaelméletet mutatom be.

A zónaelmélet kidolgozása főként Burgess nevéhez köthető. A teóriát a koncentrikus körök elméletének is nevezik, mivel a fő felismerése az volt, hogy Chicago városa koncentrikus körökből épül fel.

⁹ A szó az angol „gentry” (nemes) szóból származik. A városok belső negyedeinek az újjászületését, rehabilitációját jelenti. A korábbi, munkások és szegényebb rétegek lakta területen a lakosság kicserélődik, a lakásállomány pedig megújul (Horog 2020).

A kutatás során a Michigan parti város vonatkozásában az alábbi zónákat (koncentrikus köröket) különítették el (zárójeliesen megjegyezni kívánom, hogy a valóságban természetesen nem különíthetők el ennyire szabályosan az egyes szektorok, ezek az ábrán is egy elképzelt környezetet tükröznek csak).

1. Belváros (loop, CBD, city center, „hurok”): Mint minden település esetében, a belváros az igazgatási, kereskedelmi és pénzügyi központ, Kevésbé jelentős a lakófunkció. Többemeletes, egymásba érő épületek találhatók a területen. Gyakorlatilag majd minden (személyt, vagyont, közrendet és közbiztonságot stb.) veszélyeztető deliktum előfordul a területen, a bűnözési fertőzöttsége ezen szektornak a legmagasabb.

2. Átmeneti öv: A belvárost övező terület. Ugyancsak magas a bűncselekmények száma, azonban a struktúráját tekintve kevesebb fajta bűncselekmény jellemzi a területet. Magas az újonnan érkezett bevándorlók aránya, akik nyelvtudás híján nem tudnak bekapcsolódni a város vérkeringésébe, magas közöttük a munkanélküliek aránya. Ez növeli a zónában élők kriminalitását. Az itt lakók etnikai alapon különültek el egymástól (gettók), amely tovább nehezíti a zónában élők integrációját.

A korábban ipari tevékenységet folytató gyárak közül a legtöbb nem működött már a századelőn sem, ami növelte a munkanélküliek arányát. Az átmeneti övben ugyancsak magas volt a bűnözési fertőzöttség, több helyen szlömök alakultak ki.

3. Ipari munkások övezete: A zónát duális funkció jellemezte. Egyrészt lakó, másrészt pedig munkahelyi funkciója is volt a területnek, korábban számos ipari üzemet működtetve. Így az itt élők viszonylag könnyen el tudtak jutni a munkahelyre. A bűnözési fertőzöttsége jóval alacsonyabb volt, mint az átmeneti övnek vagy a belvárosnak. A helyben lakó munkásokat „kék gallérosoknak” (blue collar) is hívták, utalva a munkásruhájuk színére.

4. Jobbmódúak lakóövezete: Tovább haladva egyes zónákban, megállapíthatjuk, hogy méginkább csökkent a bűncselekmények száma. Ez volt Chicagó egyik legbiztonságosabb területe, a legmagasabb ingatlanárakat produkálva. Többnyire kertés, családi házak alkották az övezetet, de megjelent a kereskedelmi funkció is. Vagyis olyan helyek, ahol a helyiek kevés utazással meg tudták vásárolni a szükségleteiket jelentő termékeket. A lakófunkció mellett így kereskedelmi rendeltetése is volt a jobbmódúak lakóövezetének.

5. Ingázók övezete: Az ingázók övezete elsősorban lakófunkciójú volt. Akik itt laktak, a városba (Chicago) jártak dolgozni és vásárolni egyaránt, bár nyilvánvaló, hogy kisebb kereskedelmi egységek fellelhetőek voltak egyes helyeken. Kertés, családi házak jellemezték a területet, az itt élők 30-60 percnyi utazással juthattak el munkahelyükre. Ez többnyire a belvárost (CBD) jelentette (Piris et al., 2018, Mátyás 2023).

b) Mendöl Tibor városszerkezettel kapcsolatos kutatásai

Mendöl Tibor az 1930-as évektől kezdve kezdett intenzívebben foglalkozni a településszerkezettel, a morfológiai és a funkcionális szerkezet közötti kapcsolattal.¹⁰ Az ezzel a témával kapcsolatos kutatásai az „Általános településföldrajz” (1963) című korszakos munkájában csúcspontot ért el (Becsei, 2016). Mendöl kutatásaival kapcsolatban meg kell említeni, hogy ő a településszerkezet és a bűnözés viszonyát nem vizsgálta. Ennek ellenére Mendöl a hazai településszerkezet kutatások doyenje, az általa használt településszerkezeti övek megnevezése jelenleg is része a hazai geográfiai és településszociológiai szakirodalomnak, sőt korábban egyes kriminológiai művek is használták az általa alkotott megnevezéseket.

¹⁰ Mendöl T. (1928): Szarvas földrajza, Mendöl (1932): Táj és ember, Mendöl T. (1936): Az alföldi városok morfológiája.

Magam is az ő általa használt kifejezéseket használom az értekezésemben, illetve ezt összevetem a Chicagói Iskola által használt településszerkezeti övekkel (Mátyás 2023).

Mendöl foglalkozott a tanyákkal és az alföldi városokkal, „*meghatározta az alföldi városok legfontosabb morfológiai jegyét, amelynek fő vonása az volt, hogy az alföldi városok szerkezetileg egy kisebb-nagyobb kiterjedésű városi elemből és egy faluból tevődtek össze, amely utóbbiak a külterületen a tanyaövezetben folytatódtak. Az alföldi város nemcsak morfológiailag, hanem a morfológiai elemeket meghatározó társadalmi csoportok alapján is egymástól jól elkülöníthető övezetekre tagolódtak.*” (Becsei, 2016, 9-10.)

Mendöl alapján a zárt település formacsoportjai az alábbiak (Becsei, 2016 után):

- hóstát
- a falu formacsoportja
- félagrár formacsoport
- kisvárosi zárt lakónegyed
- kisvárosi üzletnegyed
- nagyvárosi formacsoport (nagyvárosi lakónegyed, nagyvárosi üzletnegyed, city)
- villanegyedek
- ipar-forgalmi öv
- nagy helyigényű közintézmények

Az alföldi városok közigazgatási szempontból az alábbi módon tagolhatók:

- külterület vagy határ (tanyák övezete és kertségek övezete)
- a zárt település vagy belterület (városmag és falusias burok)

3.4 A Bűnözésföldrajzi Közlemények és a Criminal Geographical Journal folyóiratok szakmai jellegű cikkei

A forrásfeldolgozásban rendhagyó módon kiemelek két folyóiratot, a Bűnözésföldrajzi Közleményeket és a Criminal Geographical Journal-t. Azért kívánom ezen folyóiratokat külön alfejezetben is megemlíteni, mivel egyedi lehetőséget kínálnak a bűnözésföldrajzi kutatásokhoz. A világon két darab kriminálgeográfiai folyóirat létezik, mindkettőt a Nemzeti Közszerkezetek Alapítvány alapították. A szűkös terjedelmi korlátok miatt nem kívánom részletezni az egyes cikkeket, de úgy az angol, mind a magyar nyelvű folyóiratból számos tanulmányt használtam fel értekezésem írásához.

I. táblázat: A településszerkezeti övek különféle megnevezései

	Mendöl Tibor	Burgess zónaelmélete	Becsei József (az alföldi településekre vonatkozóan)	Kovács Zoltán – Szabó Balázs (Budapestre vonatkozóan)	Csapó Tamás	Mátyás Szabolcs felosztása a korábbi munkák alapján a kiegészítéseivel
1.	városmag	CBD / Loop / city center	városmag, városközpont	belváros	városközpont (city)	belváros
2.	belső (első) lakóhelyi öv	átmeneti zóna	belső lakóöv	társasházás övezet	belső lakóövezet	belső, városias lakóövezet
3.	iparforgalmi öv (második munkahelyi öv)	ipari munkások övezete	iparforgalmi övezet	ipari terület	ipari területek	
4.	külső (második) lakóhelyi öv	jobb módúak lakóövezete	külső lakóöv	1. családi házas övezet 2. budai villanegyed	külső lakóövezet	családi házas és kertvárosi övezet
Az 5. sortól az egyes megnevezések és szerkezeti övek többségében nem feleltethetők meg egymásnak						
5.				panellakótelep		lakótelep
6.		ingázók övezete				szuburbanizációs övezet
7.						kertek, szőlőskertek, tanyavilág
8.				egyéb, vegyes		
9.					zöldterület	

Forrás: Kovács et al. 2001; Csapó 2016; Becsei 2016; Kovács – Szabó 2017 után
Mátyás – Bói é.n./a

Fontosnak tartom azt, hogy az értekezésem elején tisztázzam, hogy bizonyos szakkifejezések alatt mit értek. Ez azért szükséges, mert más megnevezést használtak a Chicagói Iskola kutatói, más használt Mendöl Tibor és jelenleg mást használ a településföldrajzi / településszociológiai szakirodalom. Ennek bemutatására táblázatot szerkesztettem (I. táblázat), amely azt mutatja, hogy a hazai szakirodalomban is átfedésekkel ugyan, de eltérő megnevezéseket használnak (használtak) az egyes településszerkezeti övek megnevezésére. A táblázatban a Chicagói Iskola és Mendöl Tibor tipizálása mellett Becsei József, Kovács Zoltán – Szabó Balázs, Csapó Tamás és Mátyás Szabolcs által használt megnevezések találhatók még. Az értekezésben én a Mátyás Szabolcs által használt terminológiát követem.

4 ANYAG ÉS MÓDSZER

4.1 A vizsgált földrajzi terület

Fontosnak tartom a vizsgált terület egzakt lehatárolását, mivel enélkül nem jelölhető ki a kutatás pontos határvonala. A kutatás territóriumát Magyarország területére terjed ki. Országos és vármegyei szintű elemzést végeztem elsőként. A nemzetközi szintű (országok közötti) adatok elemzését jelen kutatásban nem tartottam relevánsnak, ezért ezzel nem foglalkoztam. Részben azért, mivel az általam vizsgált VIII. kerület egy sajátos társadalmi, gazdasági, szociális, építészeti stb. jellemzőkkel bíró terület, amivel érdemben összehasonlítani egy másik (külföldi) területi egységet meglehetősen nehéz lenne, másrészt pedig az egyes országok bűncselekményi értékeinek egymással történő összevetése sok esetben tévútra vezet. [Mint ahogy Piskóti-Kovács Zsuzsa (2014) és Mátyás Szabolcs (2023) is egyik művükben említették, kis hibaszázalékkal összehasonlítani az egyes országok bűncselekményi értékeit két deliktum esetében lehetséges: emberölés és halálos közlekedési baleset. A többi bűncselekmény vonatkozásában viszont ismerni kell a másik ország jogrendjét, statisztikai adatszolgáltatási rendszerét, a szabálysértések meglétét vagy hiányát stb. (Mátyás 2023)].

Az országos viszonylat elemzését követően a vármegyei szintet elemeztem. A vármegyei szint két egymással azonos fokon történt. Elsőként a Pest Vármegyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területét vizsgáltam meg bűnözésföldrajzi szempontból, majd a Budapesti Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: BRFK) illetékességi területét elemeztem.

Egyrészt a hazai hierarchiában a két területi szint azonos fokon van, azonban mivel a főváros Pest vármegyében található, ezért nem kívántam ezen területi szint elemzését elmulasztani. Másrészt pedig a BRFK és Pest vármegye területe szoros kapcsolatban van egymással, ezért nem lehet egyik nélkül a másikat értelmezni, így nem maradhatott ki Pest vármegye bűnözésföldrajzi elemzése sem.

A BRFK illetékességi területe megegyezik Budapest város területével, így ebben az esetben ez nem jelentett problémát. A legtöbb település esetében a városi rendőrkapitányság illetékességi területe nagyobb, mint a névadó város területe, mivel a településhez számos kisebb település is hozzátartozik. Ilyen irányú problémával tehát jelen kutatás során nem szembesültem, amely mindenképp kedvezőnek tekinthető a kutatás szempontjából, mivel a legtöbb esetben nincs külön bűncselekményi érték megadva a névadó település és az illetékességi terület településeinek viszonylatában.

A Budapesti Rendőr-főkapitányságon belül a VIII. kerületet választottam ki, mint legkisebb területi egység (települési szint), mivel véleményem szerint ez az a kerület a fővárosnak, ahol a legérdekesebb kutatási eredmények érhetők el. Részben azért, mivel köztudottan magas a terület kriminalitása, másrészt pedig az elmúlt években jelentős fejlődés volt megfigyelhető a kerületben, aminek következtében egyes területein statisztikailag is érezhető módon csökkent a bűnözés mértéke. Úgy gondolom, hogy a reurbanizáció folyamatát ezért itt érdemes kutatni és vizsgálni. A kerületen belül, a település szűkebb szintjeit is elemeztem. Ezen alkalmakkor főként utca és városrészi szintet vizsgáltam.

Megemlíteném, hogy a kutatási terület kiválasztásában – a fentiekben említett tudományos érvek mellett – személyes jellegű motivációk is közrejátszottak. Részben azért erre a területre esett a választás, mivel ebben a kerületben dolgozom, itt oktatok a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán. Korábban, nyomozóként számos realizálás résztvevője voltam a kerületben, a szomszédos IX. kerület Készenléti Alosztályát vezetve többször működtem közre rendőri feladatok ellátásában, ugyanakkor a BRFK irányító főügyeleteseként a koordinált területeim közé is tartozott Józsefváros. Fontosnak tartom, hogy szakmai szempontból még közelebb kerüljek ahhoz a területhez, ahol napjaim nagyobb részét töltöm, s feltárjam munkahelyem szűkebb és tágabb környezetének bűnözésföldrajzi viszonyait.

4.2 A kutatás során alkalmazott adatok és módszerek

4.2.1 A felhasznált adatok

- A kutatás megkezdése előtt és közben is bőséges szakirodalmat olvastam magyar és idegen nyelven egyaránt. Ezen források számos a kutatás során használt adatot és információt is tartalmaztak. Elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár, a Nemzeti Közszerzői Egyetem (NKE), az Országos Kriminológiai Intézet, az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) és a Nemzeti és Szakértő és Kutató Intézet (NSZKK) könyvtárát kerestem fel, ahol megannyi szakanyagot találtam. Az NKE által előfizetett kutatói adatbázisok közül is többen próbáltam meg anyagot gyűjteni az értekezés írásához. Témavezetőm nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően a Pozsonyi Rendőrákadémia (Akadémia Policajného zboru v Bratislave), a Nagyvárad Egyetem (University of Oradea) és a szerb rendőrákadémia (University of Criminal Investigation and Police Studies) könyvtárából is kaptam olyan adatokat, amiket sikeresen fel tudtam használni a doktori értekezésem írásához.

- Számos tudományos és rendőrségi konferencián vettem részt, ahol előadóként vagy hallgatóként voltam jelen. Ezeket rengeteg háttérinformációval gazdagítottam, melyeket beépítettem az értekezésbe.

Külön kiemelném a rendőrség által szervezett konferenciákat és munkaértekezleteket, melyek természetesen nem kriminálgeográfai témájú konferenciák voltak, azonban olyan háttérinformációval gazdagítottam ezen rendezvényeken, melyek nélkülözhetetlenek a bűnügyi trendek és folyamatok jobb megértése és a szakmai tapasztalatcsere érdekében.

A rendőrségi értekezletek közül az éwertékelő értekezleteket kívánom elsősorban megemlíteni. Mint azt a fentiekben is említettem, ez sem bűnözésföldrajzi tematikájú, azonban egy adott év értékelésénél rendkívül hasznos információkat lehet szerezni egy bűnügyi évre vonatkozóan. Az önkormányzati képviselőtestület részére tartott kapitányságvezetői éwertékelő jelentések sajtónyilvános események, azokon bárki részt vehet. Az elmúlt néhány évben magam is több ilyen rendezvényen vettem részt a VIII. kerületben és más fővárosi kerületben egyaránt. A máshol nem hallható információk mellett, e rendezvények előnyei közé sorolható, hogy személyesen is van lehetőség a beszámoló után néhány szót váltani a kapitányságvezetővel. Ezen alkalmak szintén nagyon hasznosak a későbbi szakmai kapcsolatépítés és tapasztalatcsere szempontjából.

Szakmai szempontból a legtöbbet számomra a Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség (International Criminal Geographical Association) és a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) által közösen szervezett magyar és angol nyelvű konferenciák adták, ahol a bűnözésföldrajz gyakorlatilag minden területéről lehetett előadásokat hallgatni. Ezeket én is részt vettem előadóként, az utóbbi években pedig szervezőként is.

- Számos alkalommal folytattam szakmai megbeszéléseket rendőri vezetőkkel és a végrehajtó állomány tagjaival. Ezen vezetők többnyire a BRFK állományából kerültek ki. Ők konkrétan az egyes kerületek bűnözési viszonyairól szolgáltattak információkat. Ezen beszélgetések részben a fentiekben említett éwertékelő értekezletek során történtek, illetve egyes vezetőket a szerzői helyeiken kerestem fel, amikor a felmerült kérdéseimet meg tudtam velük beszélni.

- Természetesen napjainkban nem nélkülözhetjük a világhálós forrásokat és az adatbázisokat. A téma iránti tudásszomjammal, már évekkal ezelőtt átnéztem a rendészettudomány két nagy múltú folyóiratának, a Belügyi Szemlének és a Magyar Rendészetnek a korábbi számait.

A számomra releváns cikkeket kimásoltam és felhasználtam az értekezés írásakor. Az elmúlt néhány év lapszámait már a világhálón is elérhetőek. A fenti és egyéb folyóiratokban lévő cikkek megtalálásában a MATARKA adatbázisa segített, ahol a cikkek egy része közvetlenül el is olvasható.

A témával kapcsolatos szakcikkek gyűjtése érdekében a Google Scholar és az MTMT adatbázisokat használtam, melyek nagyban segítettek a munkámat. Az előbbi adatbázis elsősorban a külföldi szakirodalom megtalálásában segített, míg az MTMT a magyar nyelvű, hazai források felkutatásában.

A hazai rendészeti adatbázisok közül a PRE-STAT rendszert (2024 év végétől kezdve már nem érhető el) és a Belügyminisztérium által működtetett Bűnügyi Statisztikai Rendszert (URL2) használtam, továbbá a police.hu és a ksh.hu honlapokat. A bűnözési térképek elkészítéséhez a police.hu honlap nyilvánosan elérhető adatait használtam fel.

Azokban az esetekben, ha értelmezési probléma okán, nem volt egyértelmű valamely adatbázisból letöltött információ, akkor az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Igazgatóság Értékelő-elemző Főosztályhoz fordultam.

4.2.2 A feldolgozás során használt módszerek

A disszertáció készítése során számos kutatási módszert használtam, melyek közül az alábbiakat kívánom megemlíteni:

- A kutatást tartalomelemzéssel kezdtem, amely a kutatás legnagyobb részében jelen volt. Tankönyvek, szakcikkek és weboldalak kvantitatív tartalomelemzését végeztem el.
- Adatelemzés keretében számos adatbázis (pl. KSH, Eurostat, PRE-STAT) statisztikai adatait elemeztem. A szekunder adatok elemzése a kutatási kérdések megválaszolása és a hipotézisek bizonyítása szempontjából volt létfontosságú.
- Az értekezésben szereplő térképek QGIS szoftverek segítségével lettek elkészítve. Ezen térképek Budapest és a VIII. kerület éves bűncselekményi értékeinek összességét bemutató forró pontos térképek, illetve a VIII. kerület esetében – bizonyos bűncselekmények vonatkozásában – havi bontású térképek is készültek.
- Modelladaptáció: A Ratcliffe-féle forrópont mátrix esetében kiegészítéssel éltem a magyar viszonyokhoz történő jobb adaptáció érdekében.
- Empirikus adatgyűjtést végeztem a különféle rendőri és tudományos értekezleteken illetve konferenciákon
- Forrópont elemzést végeztem a főváros és a VIII. kerület esetében. Ez a módszer a tartalomelemzések közé sorolható, azonban attól különböző, térstatisztikai elemzésnek tekinthető.
- Az értekezésem empirikus része, az építészeti bűnmegelőzési javaslatokat is tartalmazó fejezetben található, ahol kvalitatív adatgyűjtést folytattam, melynek során közvetlen megfigyelésen alapuló helyszíni felmérést végeztem.

5 EREDMÉNYEK

5.1 A bűnözésföldrajz bemutatása

Ebben a fejezetben a bűnözésföldrajzot kívánom röviden bemutatni és beágyazni a korábbi fejezetekbe, illetve megalapozni a későbbi fejezetek kapcsolatát a tudományterülettel.

A bűnözésföldrajzzal napjainkban hazánkban és külföldön is meglehetősen kevesen foglalkoznak, melynek okára nehéz választ adni. A bűnözésföldrajz egy olyan diszciplína, amely több tudományterületből szintetizált komplex elméleti bázisra támaszkodva, a gyakorlatba közvetlenül integrálható tapasztalatokkal a bűnügyi munka eredményességének növelése mellett, preventív lehetőségeket is biztosít a jogellenes cselekmények ismétlődésének és tárgyi súlyának csökkentése érdekében.

A bűnözésföldrajz eszközszerrendszere akár szükség szerinti geokódolt forrópont meghatározással az erők és eszközök optimális kihasználtságában és területre illeszthetőségében kimagasló jelentőséggel bír a mesterséges intelligencia és a valid prognózist nyújtani tudó szoftverek korában, valamennyi jogsértő cselekmények felderítését és bizonyítását végző hatóság számára. Erre példaként hozhatjuk fel Mátyás Szabolcs „Bűnözésföldrajzi esettanulmányok” (2024) című könyvét, amely több bűnügy kapcsán azt mutatja be, hogy milyen fontos volt a földrajzi tényezők szerepe a nyomozás során. A földrajzi tényezők figyelembevétele ötvözve a kriminalisztikai ismeretekkel hogyan segítette a verzióállítást, adott válaszokat a kriminalisztika alapkérdéseire és vezette el a nyomozókat a felderítés során a bűnelkövetőig.

Úgy gondolom, hogy a bűnözésföldrajznak nemcsak helye, hanem fontos szerepe is van a bűnügyi tudományok (egyes kuttók megfogalmazásában: rendészettudomány) rendszerében, mivel a földrajzi ismeretek nagy segítséget jelenthetnek a nyomozások során.

A kriminálgeográfia gyakorlati hasznát és az általa kínált lehetőségeket rendkívül jól összefoglalja a LeBeau – Leitner szerzőpáros egyik idézete, mely az alábbi: „*A bűnözésföldrajz pályája felfelé ível, és még egy ideig így is marad. Ennek számos oka van, de a legfontosabb az, hogy a földrajzi és a térbeli elemzése a bűncselekményeknek, illetve a büntető igazságszolgáltatás fontos dolgok. Segít a rendőrségnek és a helyi közösségnek a problémák azonosításában. Segíti a rendőrség munkájának hatékonyabb működését. Segít azonosítani a bűnelkövetői viselkedési mintákat, ami a bűnmegelőzés és a gyakorlati rendészeti munka számára jelent segítséget. Az okokat még hosszasan lehetne sorolni. A megválaszolandó alap- és alkalmazott kutatási kérdések sokaságával kell foglalkozni. Ezért a pályakezdő geográfusokat bátorítani kell, hogy foglalkozzanak ezekkel a kérdésekkel, és csatlakozzanak hozzánk a bűnözésföldrajz tanulmányozásához.*” (LeBeau – Leitner 2011, 168. után Mátyás 2023). A fenti idézet is jól mutatja azt, hogy nemcsak a magyar kutatók, hanem a világ más országaiban élő kriminálgeográfusok véleménye is az, hogy a bűnözésföldrajz hasznára lehet a rendőrségnek és az igazságszolgáltatásnak, ezért a tudományterület megismertetése és szakmai körökben való „propagálása” fontos feladata kell, hogy legyen minden, a bűnözésföldrajzot művelő kutatónak. Nem titkolt célom, hogy az értekezésemet én is minél szélesebb szakmai körhöz kívánom eljuttatni, hogy népszerűsítsem a térbeli gondolkodásmódot.

5.2 A bűnözésföldrajz fogalma

A hazai és a külföldi szakirodalomban egyaránt számos meghatározása van a bűnözésföldrajznak. Ezek különbözősége elsősorban a fogalomalkotó által művelt tudományterülettől függ, mely meghatározza, hogy milyen irányultságú az általa alkotott definíció. Amennyiben geográfus alkotta a fogalmat, úgy többségében a kriminológia és a földrajztudomány között helyezi el a bűnözésföldrajzot és határolja be annak fogalmi körvonalát. Ha viszont jogi végzettségű, kriminológushoz köthető a definíció, akkor jellemzően a nemjogi bűnügyi tudományokhoz, a kriminológiához sorolt a tudományterület.

Érdekes a német bűnözésföldrajzi kutatók megközelítése, mivel ott szinte kizárólag kriminológusok foglalkoznak ezen területtel, ott a kriminológia részének tekintik.

Sőt, a kriminológia könyvek mindegyikében szerepel egy önálló fejezet, amely a bűnözésföldrajzról szól.¹¹ Az alábbiakban néhány meghatározást ismertetek, amelyek jól mutatják azt, hogy a tudományterület fogalma mind a mai napig nem egyértelmű, nincs konszenzus a kutatók között.

A hazai és a külföldi szakirodalomban is az egyik legtöbbet idézett kriminálgeográfus, Horst Herold (1923-2018),¹² akit a modern bűnözésföldrajz egyik atyjának tekinthetünk.

A német szakember megfogalmazása szerint „*A bűnügyi földrajz azt a kapcsolatot igyekszik kimutatni, ami a bűnözés és a földrajzi hely között áll fenn. A kiindulási pont tehát nem a bűncselekmények elkövetője (...) vagy a bűnelkövetés helye, hanem a földrajzi hely, a partikuláris sajátosságok, a strukturális és funkcionális jellegzetességek, tehát a földrajzi hely a maga felszíni megjelenésében, az adott technikai, civilizációs, kulturális és társadalmi sajátosságaival.*” (Herold, 1973, 81.)¹³

Herold megfogalmazásában nem jelenik meg egyik tudományterület sem (sem a kriminológia, sem pedig a földrajztudomány), a definíció inkább a bűnözésföldrajz kutatási területét és jellegzetességeit emeli ki.

A Társadalomföldrajzi Szótár meghatározása alapján „*A bűnözésföldrajz a társadalomföldrajz egyik aldiszciplínája, és olyan kutatásokat végez, amelyek a bűncselekmények, az elkövetők és a bűnözés hatásainak elemzésén keresztül segítik a bűnözés, a tér és a társadalom közötti kölcsönhatás megértését.*” (Fyfe, 2000 után Mátyás 2023) Az online angol nyelvű szótár meghatározásán érződik az, hogy földrajzi szempontok alapján íródott, a társadalomföldrajz részének is tekinti a területet.

A hazai kutatók közül elsőként Tóth Antal meghatározását emelem ki, részben azért, mert az ő definíciója tekinthető a legrészletesebbnek és a leginkább árnyaltnak.¹⁴ (Tóth Antalon kívül Kovács Zoltán, Sallai János, Erdei Gábor, Mátyás Szabolcs és Vári Vince nevéhez is köthető bűnözésföldrajz definíció). Tóth Antal értelmezése szerint „*...a kriminálgeográfia a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgáló alkalmazott szociálgeográfiai ágazat, a kriminológia és a társadalomföldrajz között álló inter-szubdiszciplína. A bűnözés térbeli struktúráját, terjedelmét, tendenciáját és dinamikáját, területi intenzitását, társadalmi-gazdasági hátterét, a lezajló társadalmi-gazdasági folyamatok ismeretében a várható térbeli elmozdulásait vizsgálja, s hozzájárul területspecifikus bűnmegelőzési stratégiák kidolgozásához.*” (Tóth, 2007, 10-11.)

¹¹ Ezt az álláspontot képviseli egyébként több magyar neves kriminológus, többek között Kerecsi Klára is. Ő a 2003-ban megjelent cikkében az alábbiakat írta: „A kriminálgeográfia a kriminológia területe, de a bűnözési térkép a földrajz tudományterületén alkalmazott eszközt jelenti.” (Kerecsi 2003, 154.)

¹² Horst Herold Nyugat-német ügyész, később rendőrtiszt volt, a Szövetségi Bűnügyi Hivatal, a Bundeskriminalamt egykori vezetője. Jelentős szakirodalmi munkássága, több mint kettőszázötven cikke jelent meg. 1967-ben nevezték ki Nürnberg rendőrkapitányának, amikor az elméleti bűnözésföldrajzi kutatásait a gyakorlatban is alkalmazta (elméleti megfontolása alapján megváltoztatta számos rendőrőrs helyét, amely néhány éven belül jelentős eredményeket hozott). Kapitánysága alatt fejlesztette ki a „nürnbergi modellt”, amely a bűnözésföldrajzon, a megelőző- és a bevetési elméleten alapult. Horst Herold hatása a bűnözésföldrajzzal foglalkozó hazai kutatókra is jelentős volt, évtizedek óta idézik a munkáit és használják az ő általa megalkotott fogalmakat. A Belügyi Szemle már 1973-ban közölte a „Földrajz és bűnözés” című cikkét (Mátyás – Sallai 2019).

¹³ A magyar fordításban a „bűnügyi földrajz” megnevezés szerepel. Ez hibás megnevezése a tudományterületnek, azonban a fordítási hűség megőrzése érdekében meghagytam az eredeti magyar fordítást. A helyes megnevezés a bűnözésföldrajz. Véleményem szerint és számos egyéb kutató álláspontja alapján megállapíthatjuk, hogy nem csak bűncselekményeket, hanem akár szabálysértéseket, sőt, szabályszegéseket is lehet elemezni a tudományterület kutatási módszereivel (Harman 2024).

¹⁴ Tóth Antal volt az, aki hazánkban elsőként írt doktori értekezést bűnözésföldrajzi témából „A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében” címmel. S ő volt az, aki elsőként behatóbban foglalkozott hazánkban a kriminálgeográfiával.

A definíció rendkívül alaposan meghatározza a kutatási területet és a tudományban elfoglalt helyét. Mint a legtöbb hazai geográfus, Tóth Antal is a kriminológia és a társadalomföldrajz között helyezi el az inter-szubdiszciplínát.

A földrajzi kutatók közül elsőként Kovács Zoltán mutatott érdeklődést a bűnözésföldrajz iránt, ő volt az, aki német nyelvű cikkek fordításával ismertette meg a hazai tudományos közvéleményt az új tudományterülettel. Kovács megfogalmazásában „*A bűnözésföldrajz a kriminológia és a társadalomföldrajz között képez interdiszciplináris kapcsolatot, s mint ilyen nem csupán a bűnelkövetések térbeli eloszlását, hanem a bűnözés térbeli szabályait, társadalmi hátterét is vizsgálja, s prognosztizálja a lezajló társadalmi folyamatok ismeretében a bűnözés várható térbeli elmozdulásait.*” (Kovács, 1990, 2.) A meghatározásból egy fontos tényállási elemet emelnék ki, a „prognosztizálja” kifejezést. Amikor a rendszerváltozás idején a geográfusprofesszor megírta a cikkét és megalkotta fogalmát, akkor még csak a lassú, hagyományos számítási módokkal lehetett matematikai statisztikai előrejelzést készíteni. Mára ez a rendészetben a napi rutin része lett, és számos előrejelző (megelőző) szoftver létezik, amelyek földrajzi indikátorokat is felhasználnak a prognózis készítéséhez.

Utolsóként Mátyás Szabolcs meghatározását emelném ki, mely a legfrissebb a számos hazai bűnözésföldrajz definíció közül. Ez a Rendészet tudományi Szaklexikonban található. „*A bűnözésföldrajz több tudományterület közös metszete, amely legszorosabban a kriminológiához, a kriminalisztikához és a földrajztudományhoz (szociálgeográfia) kapcsolódik. A bűnözésföldrajz a kriminológia, a kriminalisztika és a földrajztudomány között lévő olyan társadalomtudományi terület, amely a társadalmi és a gazdasági tényezők ismeretében a bűnözés (bűncselekmények, bűnelkövetők, sértettek) térbeliségét és térbeli eloszlását vizsgálja, és választ kíván adni a bűnözés lehetséges jövőbeli térbeli változásaira, segítve ezzel a hatékony bűnüldözést.*” (Mátyás, 2019, 84.) A meghatározás hasonlóságot mutat a korábbi definíciókkal, újszerűsége abban áll (nemcsak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is), hogy Mátyás már a kriminalisztikát is bűnözésföldrajzhoz közel álló területhez sorolta. A szerző megállapításával egyet lehet érteni, hiszen a bűnügyi nyomozásban képviselői azok, akik végső soron a gyakorlatban is használják a kriminálgeográfia kutatási eredményeit.

5.3 A bűnözésföldrajz helye a tudományban

A bűnözésföldrajz tudományban elfoglalt helyével kapcsolatban a fentiekben számos utalást tettem már, azonban az egyértelműség kedvéért úgy tartom helyesnek, ha néhány sorban rögzítem is a kriminálgeográfia tudományrendszeri helyét.

Három nagy csoportra lehet osztani a bűnözésföldrajzi tudományrendszeri helyével kapcsolatos elméleteket: 1. kriminológiai irányultság, 2. földrajzi irányultság, 3. középutas megközelítés (Mátyás 2020, 2023).

Azzal kapcsolatban nincs vita a kutatók között, hogy a tudományterület a kriminológia és a földrajztudomány között található, ebben a bűnözésföldrajzzal foglalkozók szinte teljes egésze egyetért. A német kriminológusok viszont – elismerve a földrajzi irányultságot – szinte kizárólagosan a kriminológia részének tekintik a bűnözésföldrajzot, aminek az az oka, hogy Németországban nem a geográfusok, hanem a kriminológusok azok, akik ezen területtel főként foglalkoznak.

A meghatározottabban a német kriminológus, Rolfes, M. fogalmazta meg az álláspontját, aki úgy nyilatkozott egyik cikkében, hogy a bűnözésföldrajz „geográfia geográfusok nélkül” (Kriminalgeographie: Eine Geographie ohne Geographen) (Rolfes, 2003). Természetesen nem kívánom bírálni a nagyhírű német kriminológust, azonban ezt túlzó megfogalmazásnak érzem. Kizárólag a földrajzhoz tartozó tudományágként kevesen tekintenek a kriminálgeográfiára.

Nem véletlenül idéztem a fentiekben a Társadalomföldrajzi Szótár meghatározását, mivel tudomásom szerint ez az egy olyan mértékadó szakirodalom létezik, amely kizárólagosságot vindikál a földrajztudománynak.

A földrajztudomány két nagy ágából (természet- és társadalomföldrajz), a társadalomföldrajzi ág az, amely erős kapcsolatot mutat a kriminálgeográfiával (ezen belül pedig a szociálgeográfiával). Ezzel kapcsolatban viszont megemlítem azt a tényt, melyet Mátyás Szabolcs 2024-es kiadású könyvében (Bűnözésföldrajzi esettanulmányok) is megemlíti, hogy vitathatatlan a társadalomföldrajzi kapcsolat, azonban pont a szerző által bemutatott bűnügyek azok, amelyek azt bizonyítják, hogy a nyomozás és a bizonyítás során milyen jelentős szerepe van a természetföldrajzi tényezőknek is. Egyes esetekben ezeknek nagyobb szerepe (vagy kizárólagos jelentősége) volt az elkövető kézrekerítésében, mint a társadalmi tényezőknek.

A hazai bűnözésföldrajz egyik prominens képviselője, Vári Vince, inkább a földrajztudományhoz sorolja a területet, bár a meghatározás végén megemlíti a kriminológiai kapcsolódást is. *„Ez a tudományág Magyarországon a földtudományok körébe illeszkedik kihasználva a geográfia térszemléletéből és matematikai, statisztikai módszereiből kinyert ismereteket. A nézetek megoszlanak, hogy a bűnözésföldrajz bűnügyi tudomány, vagy a geográfia egyik ágához, a társadalomföldrajzhoz tartozik-e. Kétségtelen, hogy a kriminálgeográfia a földrajz és a kriminológia határterületén helyezkedik el”* (Vári 2015, 252.).

Egyedileg közelíti meg Kobolka István és Kovácsics Ferenc a bűnözésföldrajzot. Véleményük szerint a terület a földrajztudomány része, azon belül pedig a biztonságföldrajzhoz tartozik (Kobolka–Kovácsics 2004).

Összességében kijelenthető, hogy a kutatók többségének álláspontja – és az én véleményem – szerint is, a kriminálgeográfia a társadalomföldrajz és a kriminológia között lévő tudományterület, amely mindkét tudományhoz szorosan kapcsolódik, de nem lehet elvitatni más tudományterületek szerepét sem, amelyek ugyancsak köthetőek a bűnözésföldrajzhoz.

5.4 A tudományterület feladata

Minden tudomány esetében fontos az, hogy tudja identifikálni, képes legyen meghatározni önmagát, pontosan körülírva azt, hogy mivel foglalkozik. Ezzel tudja elkülöníteni magát a többi tudományterülettől. A legfontosabb pedig az, hogy a feladatkörét világosan és közérthetően megfogalmazza. A bűnözésföldrajz esetében úgy vélem, hogy ez nem jelent problémát, mivel az inter-szubdiszciplína képviselői már évtizedekkel ezelőtt világosan megfogalmazták a célokat. A kutatásaim alapján a legtöbb hazai és külföldi szerző a fentiekben már többször említett Horst Herold „feladatmeghatározását” szokta citálni. Ez alapján *„A bűnügyi földrajz nem elégszik meg a földrajzi hely és a bűnözés statisztikájának összehasonlításával, hanem a következő kérdést teszi föl: mik azok a leíró indikátorok, amelyek meghatározzák a bűnözés növekedését, és amelyek magyarázzák az adott földrajzi hely vonzó hatását a bűnözésre?”* (Herold, 1973, 82.)¹⁵ A fentiek alapján megállapítható, hogy bűnözésföldrajz nem egy leíró jellegű, statikus tudomány, hanem egy dinamikus, térszemléletű diszciplína, amely olyan tényezők feltárását tűzi ki célul, amik vonzó hatást gyakorolnak a bűnelkövetőkre (Tóth 2011.). Nagyon leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy ha ismerjük azokat a tényezőket, amelyek a bűnelkövetőket vonzzák, akkor az a bűnözés jelentős csökkenéséhez, vagy akár a megszűnéséhez is vezethet. A kriminálgeográfiával foglalkozó kutatók feladata tehát ezen indikátorok feltérképezése, rendszeti jellegű elemzése, majd alkalmazása a mindennapi gyakorlatban.

¹⁵ A bűnügyi földrajz a fenti idézetben is hibás magyar fordításnak tekinthető (lásd bővebben: a bűnözésföldrajz fogalma).

5.5 A kriminál földrajz különféle megnevezései

A bűnözés földrajz megnevezés minden nyelvben, így a magyarban is, két szó összetételéből áll: az egyik a földrajz, a másik pedig a kriminológia (egyedül az egyik magyar megnevezés tartalmazza a bűnözés szót).

Érdekesnek tartom, hogy az általam is művelt tudományterületnek számos megnevezése létezik, nemcsak a magyar nyelvben, hanem például az angolban is.¹⁶ Erre magyarzatot eddig nem találtam, sem a magyar, sem pedig a külföldi szakirodalomban. Mátyás Szabolcs számos cikkében és könyvében írt erről, és összesen tizenhárom féle magyar elnevezését gyűjtötte össze a hazai szakirodalomból a bűnözés földrajznak (bűnözés földrajz, kriminálgeográfia, kriminál földrajz, bűnügyi földrajz, bűncselekmények földrajza, bűnözési földrajz, kriminális földrajz, geokriminológia, környezeti kriminológia, krimináltopográfia, kriminalisztika földrajza, kriminalisztikai földrajz, bűnözés földrajza).

A fenti gyűjteményt én még a bűnűldözés földrajza megnevezéssel egészíteném ki, ez utóbbi a Nemzeti Közszerológati Egyetem Kriminalisztikai mesterképzésén jelöli a bűnözés földrajz tárgyat. Jelen értekezésben nem kívánok kitérni az egyes megnevezések etimológiájára, azt előttem Mátyás több alkalommal is megtette már (lásd bővebben: Mátyás 2017, 2020, 2023). Kizárólag azon megnevezésekkel foglalkozom, melyek szakmai és nyelvtani szempontból is kifogástalannak tekinthetők. Ezen megnevezések az alábbiak: bűnözés földrajz, kriminálgeográfia és kriminál földrajz. Mindhárom kifejezés összetett szó, tartalmazza földrajz és kriminológia / bűnözés szavakat. A bűnözés földrajz megnevezés kizárólag magyar szavakból álló szóösszetétel, míg a kriminálgeográfia ennek a tükörfordítása (a hazai tudományos szaknyelv ápolása érdekében, ezért inkább a bűnözés földrajz kifejezés használata javasolt). A kriminál földrajz megnevezés esetében – egyetértve Sallai Jánossal és Mátyás Szabolccsal – elsősorban a kriminológia, a bűnügyi vonatkozás tűnik erősebbnek, vagyis, ha jobban hangsúlyozni szeretnénk a nemjogi bűnügyi tudományok szerepét, akkor van elsősorban létjogosultsága a megnevezés használatának. A három szó tulajdonképpen szinonimnak tekinthető, egymással szabadon felcserélhető (Mátyás 2023), bár mint azt a fentiekben is említettem, elsődlegesen a bűnözés földrajz kifejezés használata javasolt.

5.6 A bűnözés földrajz kapcsolata más tudományterületekkel, a jogtudomány szerepe a kriminálgeográfiában

A fentiekben részletesen írtam a bűnözés földrajz két anya-tudományterülettel, a földrajzzal és a kriminológiával való kapcsolatáról. Ezekkel kapcsolatban ezért részletesen ezen alfejezetben nem értekezem. Említés szintjén viszont kitérek minden olyan tudományterületre, amely kapcsolatban van a bűnözés földrajzzal. Ezek közül részletesebben a tárgykör jogtudománnyal való kapcsolatát ismertetem (1. ábra).

¹⁶ Az angol nyelvben az alábbi megnevezései ismertek a bűnözés földrajznak: criminal geography, geography of crime, crime geography. A leggyakrabban a szakmai anyagokban a crime geography megnevezéssel lehet találkozni, ezt pedig gyakoriság tekintetében a criminal geography követi.

1. ábra: A bűnözésföldrajz és a kapcsolódó segédtudományai (Mátyás 2023, 16.)

Mint az az 1. számú ábrán látszik vannak olyan tudományok, amelyeket a földrajz, és vannak olyanok, amelyet a kriminológia hoz magával, illetve vannak olyan tudományok, amelyek mindkét rész kutatási területéhez sorolhatók (Mátyás 2023). A földrajz részéről a térképészet, a térinformatika (GIS), a demográfia, az építészet és a néprajztudomány, a kriminológia részéről pedig a jogtudomány, a pszichológia, a kriminalisztika és a rendészettudomány a hozott tudományok. A két terület közös metszetében a közgazdaságtan, a matematika, a statisztika és a szociológia található. A fentiekben említett összes tudomány kapcsolódási pontjait nem kívánom részletesen megemlíteni, azokról csupán vázlatosan szólni az érintkezés mibenlétéről.

- A térképészet és a térinformatika kapcsán megemlíthetjük, hogy napjainkra a két terület gyakorlatilag eggyé vált. A térképek digitálisan készülnek, térinformatikai szoftverekkel és papír alapú nyomtatás nélkül, ráadásul napjainkban a térképeket többnyire digitális formában is használják (lásd: GPS, Google Maps). Értekezésemben magam is számos térinformatikai szoftverrel (GIS – Geographical Information System) készült térképet készítettem és elemeztem.
- A demográfia elsősorban a különféle előrejelzések esetében játszik szerepet, gondolhatunk például a népesség korösszetétele alapján történő előrejelzésekre, amelyekből következtethetünk a várható bűncselekményi struktúrára és a dinamikára egyaránt.
- Az építészet esetében az építészeti bűnmegelőzés az a terület, amely összekapcsolja a két tudományt.
- A néprajztudomány a különféle nemzetiségek szokásait, vallási és kulturális jellemzőit vizsgálja, amely bizonyos esetekben kapcsolatban lehet a bűnözéssel.
- A kriminológia részéről a jogtudomány tekinthető az egyik legfajsúlyosabb területnek. Ennek ismerete nélkül nem lehetséges a bűnözésföldrajzi elemzések döntő többségét elvégezni. A jogtudomány fontossága kapcsán gondolhatunk a Büntető Törvénykönyv egyes szakaszainak az ismeretére és nyomon követésére. Viszonylag gyakorinak tekinthető az új tényállások létrejötte, integrációja, ami módosítja a regisztrált bűncselekmények struktúráját (egy adott tényállás egy önálló bűncselekménybe lesz besorolva) (gondolhatunk ennek kapcsán például a kábítószerrel kapcsolatos jogsértésekre) vagy olyan cselekményekre, amelyek korábban nem voltak büntetendők (pl. határzár megrongálása). A jogtudomány oldaláról szükséges ismerni a szabálysértési értékhatár változását, mivel, ha csak a bűncselekmények számának alakulását nézzük, akkor egyes években ez is jelentős esetszám csökkenést eredményezhet. Egy dekriminálizációs intézkedés (amikor növekszik a szabálysértési értékhatár), akár több tízezer darab bűncselekmény eltűnését is jelentheti.

A jogtudomány ismerete különösen felértékelődik akkor, ha két ország bűncselekményeit kívánjuk összehasonlítani. Az összehasonlítás előtt meg kell tudni azt, hogy egy adott országban van-e egyáltalán szabálysértés.

- A pszichológia tudománya az emberi viselkedés oldaláról, a bűnözés mögötti lelki tényezők felől közelítheti meg a kutatást. A kriminálpszichológia mára egy rendkívül fontos részterületévé vált a pszichológiának és a kriminológiának egyaránt.

- A kriminalisztika, mint interdiszciplináris tudomány esetében kijelenthetjük, hogy a bűnözésföldrajz a nyomozást segítheti egyes ajánlásaival és a tudományra jellemző térszemlélettel és térbeli gondolkodásmóddal. A bűnözésföldrajz megnevezései kapcsán nem tértem ki a „kriminalisztikai földrajz” és a „kriminalisztika földrajza” megnevezések hibáira és hiatusaira, azonban a kriminálföldrajzra tekinthetünk úgy a kriminalisztika vonatkozásában, mint egy újfajta térbeli szemléletmódra, amely segíti a nyomozást. (Ebben az értelemben még helyes is lenne a megnevezés, sőt találó is, de természetesen a kriminalisztika használata a megnevezésben félrevezető lehet, mivel eltúlozná a bűnügyi nyomozástan súlyát.)

- A rendészettudomány mára önálló tudománnyá vált, melynek a pontos tárgyát vitáktól övezve lehetne csak megadni, ezért ettől inkább eltekintek. Számos jogi (büntetőjog, eljárásjog, büntetés-végrehajtási jog) és nemjogi bűnügyi tudomány (kriminalisztika, kriminológia, kriminálpszichológia) illetve egyéb tudomány (pl. természet- és társadalomtudományok) tartozik a működési körébe. A bűnözésföldrajznak a rendészettudomány számos területével van kimutatható kapcsolata.

- A kriminológia és a földrajz közös metszetében lévő tudományok közül a közgazdaságtan erősebben van kapcsolatban a kriminológiával. Ha a „racionális döntés elméletére” gondolunk, akkor jól látható a közgazdaságtan és a bűnözés kapcsolata. A bűnelkövetőket közgazdasági megfontolások vezérlik a bűncselekmények elkövetésekor. Mérlegelnek a tekintetben, hogy egy deliktumot megéri vagy nem éri meg elkövetni.¹⁷

- A matematika a statisztikán keresztül kapcsolódik mindkét területhez (bár napjainkban a statisztikára egyre inkább önálló területként tekintenek, s nem a matematika részeként). A bűnözésföldrajz használja a kriminálstatisztikai adatokat, azokból előrejelzéseket készít vagy statisztikai valószínűséget számít (pl. regresszió és korreláció számítás). Az előrejelzések készítése különösen a megelőző rendészet területén vált mindennappossá. A számításokat számítógépes algoritmusok végzik.

- A szociológia az egyik legerősebben kötődő tudomány úgy a földrajzhoz, mind a kriminológiához. Mindkét diszciplínával számos érintkezési pontja van, gondolhatunk például a különböző társadalmi és térbeli folyamatokra és azok oksági magyarázatára. A társadalom működésének és törvényszerűségeinek a vizsgálatával nagyban járul hozzá ahhoz, hogy jobban megértsük a társadalom működését, magyarázzuk a bűnözés okait, s egyes esetekben, feltárjuk a földrajzi relevanciáit (Mátyás 2020, 2023); Horst Herold definícióját segítségül hívva, a leíró indikátorokat megtaláljuk.

¹⁷ Erre példaként hozhatjuk fel a bűnelkövetői vonzáskörzet kutatásokat, amelyek jól mutatják azokat a határokat, amelyen kívül már nem éri meg bűncselekményeket elkövetni. Ebben az esetben a bűnelkövetők is mérlegelik a ráfordított idő és a megtett út általi befektetést. Mátyás Szabolcs kutatásai alapján ez egy kb. 50 km-es távolság, amin túl már másik nagyvárost választanak a bűnelkövetők (Mátyás 2012). Ezzel a kutatással kapcsolatban megemlíteném, hogy több mint tíz évvel ezelőtt történt, így azóta, a közlekedési infrastruktúra fejlődése következtében, már elképzelhetőnek tartom, hogy növekedett az 50 km-es távolság, mivel a jobb minőségű utak gyorsabb haladást tesznek lehetővé, ezért akár nagyobb távolságról is közel annyi idő alatt lehet elérni a kívánt célt, mint korábban az 50 km-re lévő kiindulási pontról. Mindehhez pozitív adalék lehet még a közösségi közlekedés fejlődése és az olcsóbbá válása (pl. a kedvezményes árú vármegye- és országbérlet rendszer megjelenése), amely ugyancsak pozitív hatással lehet a bűnelkövetők utazási szokásaira is.

5.7 A bűnözésföldrajz struktúrája

A Guerry óta eltelt közel két évszázad alatt több száz kutató több ezer munkája látott napvilágot, a bűnözésföldrajz különböző területeit bemutatva, elemelve, s feltárva a bűnözés és a földrajzi környezet kapcsolatrendszerét. Ennek ellenére egységesen beszéltek a kutatók mindig a bűnözésföldrajz területéről, nem strukturálták, nem osztották fel különböző részekre, holott a kutatási anyag mennyisége ezt már évtizedekkel ezelőtt lehetővé tette volna. Elsőként erre Mátyás Szabolcs vállalkozott, aki a Bűnözésföldrajz (2023) című egyetemi jegyzetében tett kísérletet a kriminálgeográfia részekre bontására.

Más tudományokhoz hasonlóan, Mátyás is két nagy részre bontotta az inter-szubdiszciplínát, általános és alkalmazott bűnözésföldrajzra. Előbbi részhez a tudomány elméleti megközelítéseit (pl. fontosabb fogalmak, tudományrendszertani hely, kutatási tárgy) és a módszertant sorolta. Ide tartozik továbbá a terület tudománytörténete, a metodológia, elméletek, földrajzi és kriminológiai törvények stb. A szerző szerint az alkalmazott bűnözésföldrajzhoz pedig a gyakorlati kriminálgeográfiai munka sorolható. Ilyenek például azok a gyakorlatias jellegű kutatások, amelyek az egyes konkrét bűncselekmények térbeli eloszlását vizsgálják, a forró pontos vizsgálatok, a bűnözési térképezéssel kapcsolatos kutatások stb. De Mátyás ide sorolja a rokonterületekkel kapcsolatos kutatásokat is, mint például a terület- és településfejlesztést, a megelőző (prediktív) rendszert és a földrajzi profilalkotást is (Mátyás 2023). Én a fenti felsorolást kiegészíteném még az építészeti bűnmegelőzéssel is, amely főként a kriminológiai és építészeti területhez sorolható, de a terület- és településfejlesztés kapcsán ugyancsak szorosan kapcsolódik a bűnözésföldrajzhoz. A fentiek alapján kutatásom elsősorban az alkalmazott bűnözésföldrajz területét érinti, egyes kutatási eredményeim viszont az általános bűnözésföldrajz területéhez sorolhatók.

5.8 A bűnözésföldrajzi elemzések szintjei

A fenti bűnözésföldrajzi alapvetésekhez hasonlóan, a kriminálgeográfiai elemzési szintjeinek a kérdését is csak vázlatos formában betekintést adva kívánom bemutatni, mivel ezt részben előttem többen is megtették (Kovács 1989, Tóth 2007, Mátyás 2020, 2023), másrészt pedig a későbbi fejezetek elméleti alapját kívánom ezzel az alfejezettel bevezetni, ezért nem tartom szükségesnek azt, hogy részletesen is kitérjek és bemutassam az egyes szinteket (az elemzés előnyeit, nehézségeit stb.).

Amikor Magyarországon először megjelent a bűnözésföldrajz (1989), akkor Kovács Zoltán három kutatási szintet különített el (országos, megyei, települési). A cikk megjelenésének idején, a külföldi cikkekben is főként a Kovács által megjelölt hármastagozódás alapján folyt az elemzés. Később azonban változtak az állampolgári igények, amire reagáltak a kutatók is, ezért több és alacsonyabb rétegben is folytattak bűnözésföldrajzi elemzéseket.

Kovács Zoltán után az elemzési szintek kérdésével éveken keresztül egyáltalán nem foglalkoztak a magyar kutatók. Tóth Antal volt az, aki doktori értekezésében részletesen kitért az elemzési szintek fontosságára és a lehetséges új elemzési lehetőségekre. Tóth – Kováccsal szemben – már hat területi szint elkülönítését javasolta. Ezek a nemzeti (nemzetközi szint), a régiók szintje, a megyei szint (most már vármegye), a kistérségi szint (ez megszűnt, helyette járás van), a települési szint és településen belüli szint voltak.

Minden szint elemzésének megvan az értelme és a szükségessége, az viszont látható a hazai és a nemzetközi szakirodalmi forrásokból is, hogy az alacsonyabb területi szintek elemzése a gyakoribb. Napjainkban a települési és a településen belüli rétegek azok, amikből a legtöbb tudományos elemzés készül. Ennek az az oka, hogy az emberek egyre jobban érdeklődnek a saját lakóhelyük bűnözési viszonyai iránt, ezért az ilyen típusú (szintű) elemzésekre van a legnagyobb igény a lakosság részéről. Ez a trend igaz Magyarországra és más országokra is (Tóth 2007, Mátyás 2023). Ezen igénynek a kielégítésére szolgálnak például azok az online, ingyenesen is elérhető bűnözési térképek, amiken az állampolgárok meg tudják nézni azt, hogy ahol ők laknak, vagy esetleg ingatlant vásárolni vagy munkahelyet változtatni terveznek ott milyen típusú bűncselekmények történtek egy bizonyos időszakban.

A kutatásom során én három szintet fogok vizsgálni. Ezek az országos szint, a megyei (Pest vármegye és Budapest) és települési szint (Józsefváros). Egyes esetekben a településen belüli szintre is ki fogok térni. A megyei szint esetében azzal a furcsasággal kerültem szembe, hogy maga a főváros is megyei szintnek számít, akárcsak Pest vármegye, ahol Budapest is található, ezért a kutatásomban két megyei szintet is elemzek.

5.9 Az urbanizáció hatása a bűnözésre és annak térbeliségére

5.9.1 A városfejlődés szakaszai és annak hatása a bűnözésre

Az alfejezetben az urbanizáció bűnözésre gyakorolt hatásáról értekezem, de megemlítem, hogy a bűnözés jelenlegi dinamikájának megértéséhez az urbanizáció, az ipari forradalom és a globalizáció egymást erősítő hatásainak a vizsgálata is szükséges. Ezen tényezőkkel a behatárolt karakterszám miatt csak néhány gondolat erejéig kívánok foglalkozni.

Az ipari forradalom a technológiai alapokat teremtette meg az urbanizációhoz és a tömegtermelés kialakulásához, amely lehetővé tette a vagyoni elleni bűncselekmények számának ugrásszerű növekedését. Az infokommunikáció fejlődése megváltoztatta a fizikai távolság fogalmát. A bűnelkövetői csoportok képessé váltak arra, hogy tevékenységüket országhatárokon, vagy akár kontinenseken átívelően is koordinálják, a közlekedési eszközök gyors fejlődése pedig az elővetői mobilitást tette lehetővé. Napjainkban a globalizáció egyik legmeghatározóbb eleme az államhatárok átjárhatósága. A tőke, az áruk és a munkaerő szabad áramlása lehetővé tette a bűnelkövetők szabad mozgását is, amely a 21. század rendőrségének az egyik legnagyobb kihívását jelenti (Sallai János írásbeli közlése).

5.9.1.1 Városrobbanás

A városrobbanás a városfejlődés első szakasza. E fejlődési szakasszal csak érintőlegesen kívánok foglalkozni, mivel jelenleg a fejlett országokban ez nem létező városfejlődési szakasz (a volt szocialista országokban, így hazánkban is, az ötvenes és hatvanas években, az erőszakos iparosítás és a kollektivizálás idején volt a legnagyobb lendülete). A népesség növekedésének lelassulása és az ellentétes folyamatok (a városból való kiköltözés) nem a népesség városba özönlését segítő tényezők.

A városrobbanás legfőbb indikátora az ipari forradalom volt, amely társult azzal a problémával, hogy a rurális térségek népessége felduzzadt, vagyis a városok szerény megélhetést biztosító ipari üzemei mellett ez egy „push” faktorként jelentkezett. Az ipari forradalom az egyes országokban különböző időszakban köszöntött be, így a népesség városokba áramlása is változó időrendben következett. Elsőként Angliában történt városrobbanás a 17. század végén, majd e folyamat elnyúlt egészen a 19. század utolsó harmadáig (Pirisi et al. 2018). Európa nagyrészen a 19. században valósult meg a városrobbanás, a kevésbé fejlett területein pedig a 20. századig is elhúzódott. A közép-európai országok esetében ez ugyan elkezdődött már a 19. század második felében (hazánkban az 1867-es kiegyezés alapozta meg a folyamatot), azonban a második világháborút követően is egy újabb lendületet vett (az erőltetett iparosítás időszaka).

Ázsia és Afrika fejletlen országaiban napjainkban is folyik a városrobbanás folyamata, azonban sok esetben ezt nem az ipar szívó hatása indukálja, hanem az éhhalál előli menekülés (Kocsis 2000).

A városokba özönlő nagyszámú népesség jelentősen megváltoztatta a korabeli nagyvárosok életét, amely hozzájárult a bűncselekmények számának és szerkezetének a változásához, előbbi esetében a növekedéséhez is.

A korhű statisztikai adatok napjainkban nehezen értelmezhetők (részben a korabeli eltérő numerikus adatszolgáltatási rendszer következtében, a látencia és a feljelentési hajlandóság ismeretének hiányában), azonban az alábbi települések esetében is látható, hogy egyes erőszakos és vagyoni elleni bűncselekmények száma mai szemmel nézve is magasnak volt mondható. A példák említése előtt utalnék a kriminálgeográfia atyjának tekinthető, Guerry munkásságára, aki 1833-ban már elemezte Franciaország esetében a bűnözés területi helyzetét. Nyilvánvalóan azért volt erre szükség, mivel jelentősen nőtt a bűncselekmények száma, ami társadalmi problémát okozott. (Guerry-t követően számos kutató végzett kriminológiai, a bűnözés térbeliségét vizsgáló kutatásokat szerte Európában.) Az amerikai kontinensen ez a folyamat a 19. század végén tetőzött, amikor többek között a Chicagói Iskola kutatói is vizsgálták a problémát.

A korabeli bűnügyi statisztikai adatok a mai viszonyok között nemigen értelmezhetők, az adatgyűjtés kezdetlegességei miatt nehezen vonhatók le pontos következtetések, azonban a trendek érzékeltetésére mindenképp alkalmasak. Perényi Roland a korabeli hazai kriminálstatisztikai adatokkal kapcsolatban az alábbiakat írta: *„A büntetőtörvénykönyv életbe lépésével 1881-től meg is indult a rendszeres bűnügyi statisztikai adatgyűjtés Magyarországon. Ahhoz azonban, hogy mélyebben elemezhető adatsorokat lehessen kapni, nem volt önmagában elegendő a büntetőkézirat: a pontosan meghatározott büntettek mellett pontosan vezetett adatgyűjtés is kellett. Utóbbinak legfőbb akadály a lajstromos rendszerben történő adatgyűjtés volt, melynek során a bíróságok az év végén állították össze adataikat, így sok ügy kimaradhatott, a különböző büntípusok összemosódtak és – mivel csak az elsőfokú ítéletek szerepeltek a kimutatásban – a másodfokon hozott felmentő ítéletek sem kerültek bele. (...) A modern magyar bűnügyi statisztika kialakulása egy hosszú, több ponton megakadó folyamat volt. Ennek eredményeképp csak közvetlenül az első világháború kitörése előtti időszakra alakult ki az adatgyűjtés azon formája, amely széles körben felhasználható forrása lehetett volna a tudományos statisztikának.”* (Perényi 2007, 529-530.)

A fentiek ellenére nem mondhatjuk azt, hogy főlegesen lenne a 19. századi adatok elemzése, bár ezek összevetése más országok adataival, illetve későbbi évek értékeivel nem feltétlenül hozza meg a kívánt eredményt.

A Pallas Nagy Lexikon „Bűnügyi statisztika” címszava alatt található néhány a korszakból származó kriminálstatisztikai adat, melyek jól érzékeltetik a 19. század második felétől kezdve akadt bőven dolga a rendőrségnek és az igazságszolgáltatásnak (II-III. táblázat). Az egymással összevethető statisztikai adatok hiányának ellenére is számos forrás megemlíti olyan kriminológiai tényeket, melyek arra engednek következtetni, hogy tisztában voltak a népességnövekedés negatív kriminogén hatásaival.

A hazai kriminálstatisztika és bűnözésföldrajz úttörőjének tekinthető Földes Béla, így írt erről „A bűnügy statisztikája” (1889) című korszakos művében: *„Ha azon tényezők kifürkészésére vállalkozunk, melyek az eltérő eredményekben kifejezést találnak, ezek között különösen népességi, anyagi, szellemi, és erkölcsi tényezők bírhatnak nagyobb fontossággal. Vizsgáljuk mindenképp a népességi tényezőt. Általánosan elfogadott tény, hogy a nagyobb népsűrűség – caeteris paribus – a büntettek számát szaporítja.”* (Földes 1889, 41.) Úgy vélem, hogy a városrobbanás okozta népességnövekedéssel szembeállítva, fogalmazhatta meg Földes is a fenti gondolatait.

A „Magyar Jogász-Ujság” 1904-es számában egy belga kriminálstatisztikai adat található (Statistique Judiciaire de la Belgique, Troisième Année, Bruxelles 1902), amely az elítéltek növekvő számát mutatja. Míg 1898-ban 54 799 főt, addig 1900-ban már 59 445 főt ítélték el. kijelenthető, hogy ez az ország korabeli népességéhez viszonyítva nagy értéknek tekinthető. Álláspontom szerint mindkét, fentiekben bemutatott adat a városrobbanás negatív, kriminogén hatását szemlélteti.

II. táblázat: „Feljelentések száma”

	büntett miatt	vétség miatt	kihágás miatt
1883-85 (átlag)	41,378	179,303	160,043
1886	45,149	198,318	212,549
1887	47,411	207,153	204,585
1888	45,290	203,407	239,056

Forrás: Pallas Nagy Lexikona (Bokor J. szerk.), 1893 (Arcanum)

III. táblázat: „Büntett és vétség miatt elítéltek száma”

	büntett	vétség	összesen
1881-85 (átlag)	11,461	62,732	74,193
1886	11,293	67,971	79,214
1887	11,984	73,396	85,380
1888	12,182	78,367	90,549

Forrás: Pallas Nagy Lexikona (Bokor J. szerk.), 1893

5.9.1.2 Szuburbanizáció

A szuburbanizáció a latin „suburbia” kifejezésből keletkezett. Az antik Rómában a városon kívül élőkre használták ezt a kifejezést.

A szuburbanizációs folyamatok (relatív dekoncentráció) kiváltója elsősorban az volt, hogy a belvárosi és városi területek egyre kevésbé nyújtottak ideális lakhatási feltételeket az ott élők számára. Túlzsúfolttá váltak, amelyek egészségügyi, közlekedési, parkolási stb. problémákat generáltak. A tehetősebb polgárság volt az, akik megengedhették maguknak azt, hogy a város peremére vagy a városon kívülre költözessenek, s ott új ingatlant, kertes házat vásároljanak. Ennek fontos előfeltétele volt az, hogy a vonalas infrastruktúra megfelelő legyen a város és az új települések (településrészek között). Gondoljunk csak a megfelelő úthálózatra (autópálya, gyorsforgalmi utak, elkerülő utak szükségességére) és vasúti közlekedésre (Kocsis 2000). Ezek teszik ugyanis azt lehetővé, hogy a továbbra is a városban dolgozók akadálytalanul és gyorsan tudjanak közlekedni a lakóhelyük és a munkahely között, illetve elérhetővé váljanak a lakóhelyről azok a szolgáltatások, melyeket korábban igénybe vettek (pl. mozi, színház, vásárlási lehetőség, iskola), ezáltal nem érzik a költözést minőségi életszínvonal csökkenésnek.

A személygépkocsi általánossá válásával még inkább felgyorsult a szuburbanizáció, mivel még többen függetlenné váltak a tömegközlekedéstől és gyorsabban tudtak megközelíteni számukra fontos helyeket.

Az Egyesült Királyságban már a 20. század elején, a többi országban később, míg az Egyesült Államokban a világháborút követően indult meg a nagyarányú szuburbanizáció, aminek a motorja a gépjárművek elterjedése és a megfelelő úthálózat kiépülése volt. Hazánkban erre a rendszerváltozást követően került sor (Pirisi et al. 2018), a folyamat azonban nem állt meg, napjainkban is zajlik. Jól mutatja ezt a főváros népességének folyamatos csökkenése is (1990: 2 016 681 fő; 2011: 1 733 685 fő; 2022: 1 682 000 fő).

A nagyvárosokból kivezető utak mentén rövidesen mindenhol megjelennek a nagy helyigényű, különféle szolgáltatást nyújtó vállalkozások (pl. autókereskedések, logisztikai központok, bevásárlóközpontok), az elővárosok lakónépessége pedig megteremti a feltételt az oktatási, nevelési és egészségügyi, kulturális és sportintézmények megtelepedésének is. E peremvárosok (edge-city) előbb-utóbb önálló életre kelnek, mivel rendelkeznek mindazon funkciókkal, amivel egy városnak rendelkeznie kell (pl. Budaörs.)

A szuburbanizáció esetében több olyan tényező is beazonosítható, ami a bűncselekmények számának növekedését eredményezi. A városok központi részeiből kiköltöző családok helyére többségében alacsonyabb egzisztenciájú személyek költöztek, aminek következtében többnyire növekszik a belvárosi területek bűnözési fertőzöttsége.

Nemcsak a regisztrált bűncselekmények száma, hanem a struktúrája is változik. Az elkövetett bűncselekmények között nagyobb arányban vannak jelen a vagyoni jellegű és az erőszakos bűncselekmények (pl. rablás, betöréses lopás, gépjárműfeltörés).

A szuburbanizációhoz köthető bűncselekmények következő terepe a város peremén és a városon kívül található lakónegyedekhez, családi házas övezethez köthető. Az ottélők többségében a városba járnak be dolgozni, vagyis napközben alacsony a lakónéesség ezeken a területeken, így kedvező környezetet biztosít a bűnelkövetőknek (pl. lakásbetörés, lopás). Az épülő lakóparkok és lakónegyedek ugyancsak számos bűncselekmény elkövetésének forrásai. A készülő házakból gépészeti berendezéseket (pl. gázkazán, vízbojler, radiátor) és nagyobb értéket képviselő építőanyagokat tulajdonítanak el (Mátyás 2020, Sóvágó 2007).

Az új lakóterületek közelében, a kivezető utak mentén, nagy területű bevásárlóközpontok, outletek és egyéb szolgáltatást nyújtó épületek vannak (például boltok, fodrász, manikűrös, fitnesztermek, orvosi rendelők). Ezek mindegyikére az jellemző, hogy szinte kizárólag autóval lehet csak megközelíteni, és többnyire a városon kívül élők veszik igénybe a szolgáltatásokat. Ezeknek a kereskedelmi és szolgáltató egységek parkolói különösen a késő délutáni időszakokban vagy az ünnepnapokat megelőzően telnek meg gépjárművekkel. Az autók esetében az autólopás, autófeltörés illetve az autóból lopás bűncselekményeket követik el (jogi értelemben mindhárom cselekmény lopásnak minősül). Utóbbi történhet a tulajdonos figyelmetlenségéből adódóan, ha például elfelejti bezárni a gépjárműve ajtaját vagy lehúzza hagyja az ablakot. A parkolóban trükkös lopások is előfordulhatnak. Ekkor a tulajdonos figyelmét valamilyen trükkel elterelik, és az autóban lévő tárgyak közül eltulajdonítanak valamit.

Szintén a figyelmetlenséget használják ki a zsebtolvajok, akik főként a zsúfolt helyszíneken, rendezvényeken, tömegközlekedési eszközökön, bevásárlóközpontok, áruházak területén követnek el lopási cselekményt a sértett testi őrizetében lévő idegen dologra, számára észrevétlen módon. Statisztikailag nem jelentős mértékben, de mégis jellemzően előfordulnak ezen nagyméretű kereskedelmi egységekben is az áruházi lopások. A fentiek alapján látható, hogy számos bűncselekménytípus elkövetésére nyílik lehetőség, amely egyes területeken gócpontként jelentkezik (IV. táblázat).

IV. táblázat: A városfejlődési szakaszok és azok hatásai a bűnözésre

Városfejlődési szakasz megnevezése	A városfejlődési szakasz hatása a bűnözésre	A leggyakoribb bűncselekmény típusok
városrobbanás	A bűnözés mennyiségi növekedése és szerkezeti változása elsősorban azon a területeken jelentkezik, ahová beköltöznek az új városlakók. A település egyes részei fizikailag és szociális értelemben is pusztulnak, sok helyen slumok jönnek létre. A város nagyobb részén negatív hatást vált ki a nagy volumenű beköltözés.	Növekszik az erőszakos, a vagyon és személy elleni bűncselekmények száma (pl. lopás, rablás, kifosztás, lakásbetörés, besurranásos lopás)

szuburbanizáció	A bűnözés növekedése figyelhető meg az újépítésű lakóterületeken és a belvárosi területeken, továbbá az újonnan épült bevásárlóközpontoknál (a parkolóknál is).	Növekszik a vagyon elleni bűncselekmények száma (lopás, trükkös lopás, betöréses lopás, gépjárműlopás, gépjárműfeltörés, csalás)
dezurbanizáció	Nem ölt tömeges méretet, ezért a dezurbanizáció hatása nehezen mérhető. A szuburbanizáció által generált kriminális hatások „gyengített formában” figyelhetők meg.	Lásd: szuburbanizáció
reurbanizáció	A rehabilitáció által érintett területen csökken a bűnözés volumene és a bűncselekmények szerkezete is változik (csökken az erőszakos és személy elleni deliktumok száma). A belvárosi területekről kiköltöztetett alacsony társadalmi státuszú személyek növelik a fogadó terület kriminalitását (ezáltal csökkentik az ott élők szubjektív biztonságérzetét). Az újonnan beköltözőket alacsony és eltérő struktúrájú kriminalitás jellemzi.	<u>Belváros:</u> csökken a bűncselekmények száma, és kedvezően alakul a bűncselekményi struktúra (kevesebb lopás, rablás, kifosztás). Az új beköltözők esetében magasabb az intellektuális bűncselekmények (fehérgalléros bűnözés) száma, azonban ez nehezebben mérhető és nagy látenciával számolhatunk. <u>Új fogadóterületek:</u> a vagyonbiztonság szempontjából negatív változás (lopás, betöréses lopás)

Forrás: Mátyás – Bói é.n./b

5.9.1.3 Dezurbanizáció

A dezurbanizáció (várostalanodás) során nemcsak a városok, hanem az elővárosok, a szuburbán részek lakossága is csökkenésnek indul. Ezért nevezik ezt a folyamatot abszolút dekoncentrációnak is (ellenben a „relatív dekoncentrációval”, ahol sok esetben a város lakossága nem, vagy csak kis mértékben csökken, mivel elsősorban a városszéli területekre költöznek a belvárost elhagyó családok).

A dezurbanizáció során a várost elhagyják a költözők, és a rurális térségekbe költöznek, olykor több tíz kilométerre a várostól. A nagyvárosi problémák (például környezetszennyezés, zaj, parkolási nehézségek, stressz) következtében a kiköltözők vidéken találják meg a nyugalmat. Ennek előfeltétele, hogy a vonalas infrastruktúra fejlettsége lehetővé tegye azt, hogy akár naponta elérhető legyen a központi város, ahol a munkahely, oktatási és egészségügyi intézmény stb. található (pl. autópálya, gyorsvasút, fejlett elővárosi közlekedés). A dezurbanizációs folyamatokban résztvevők többnyire jobb módú emberek, akik megengedhetik maguknak a rendszeres ingázást (megnövekedett üzemanyagköltséget) és lehetőségük van a távmunkára (értelmiségi munkavállalók) (Pirisi et al. 2018).

A dezurbanizációval kapcsolatban elmondhatjuk, hogy jóval kevesebb embert érint, mint a szuburbanizáció. Sem külföldön, sem pedig hazánkban nem figyelhető meg nagyobb tömegekre kiterjedő dezurbanizáció (Kocsis 2000).

Ennek legfőbb oka, hogy az ingázó utazást, saját gépkocsi használatát elsősorban a tehetősebb emberek tudják maguknak megengedni, illetve, hogy a hét több napján is akár otthonról dolgozzanak. A dezurbanizáció felgyorsulását segítette a COVID-19 okozta pandémia is, amely megmutatta, hogy az otthonról történő munkavégzés megoldható az élet számos területén. Ennek ellenére sem tekinthető még tömegesnek a dezurbanizáció. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy a nyugat-európai országokban nagyobb mértékű a dezurbanizáció, mint hazánkban.

A dezurbanizáció kriminális hatásai nehezebben mérhetők, mint a korábban bemutatott városfejlődési szakaszok esetében. Ennek több oka is van. Egyrészt kisebb időintervallumot ölel fel, így kevesebb idő volt megfigyelni a negatív jelenségeket, másrészt pedig jóval kevesebb embert érint, mint a korábbi városfejlődési szakaszok. Továbbá az is nehezíti a hatásának a kutatását, hogy a dezurbanizációban résztvevők dekoncentráltan helyezkednek el, nem koncentráltan, mint például a szuburbanizáció vagy a reurbanizáció esetében.

Hazánk vonatkozásában ez leginkább Budapest környékén figyelhető meg (bár itt sem érint nagyobb tömeget), a többi nagyvárosunk esetében nem éri el a dezurbanizáció mértéke azt a szintet, amely érdemleges kutatási eredményt hozhatna.

5.9.1.4 Reurbanizáció

A városfejlődés legújabb szakasza, amely napjainkban is számos városban megfigyelhető és szemmel látható változást eredményez a települések térszerkezetében. A belvárosi területek újjáélesztésének társadalmi és gazdasági igénye hívta életre a reurbanizáció folyamatát. Társadalmi igénynek tekinthetjük, amikor elvárásként fogalmazódik meg a település lakosai körében, hogy a belvárosi területek újuljanak meg, a közösségi terei legyenek ismét a városlakóké, fizikálisan és szociálisan is rehabilitálják az utcákat és tereket stb.

A gazdasági igény alatt az ingatlanfejlesztők és az üzleti élet szereplőinek az anyagi érdekelttségére gondolhatunk, akik a belváros fizikai megújításából üzleti hasznot remélve, jelentős összeget fektetnek be lakótömbök felújítására vagy bontásuk esetén új épületek felépítésére.

A társadalmi és gazdasági szereplők igénye a település vezetésének elképzeléseivel találkozva indíthatja meg a reurbanizációs folyamatokat. Amennyiben az ingatlanfejlesztések sikeresen történnek meg, úgy megindulhat a lakosság kicserélődése, amely kedvező folyamatokat indíthat be (Pirisi et al. 2018).

Az újonnan épített vagy felújított ingatlanok esetében a relatíve magas árakat csak a tehetősebb személyek tudják megfizetni.

Ők elsősorban azok közül kerülnek ki, akik biztos és jól fizető egzisztenciával rendelkeznek vagy a szüleik megteremtik a gyermeküknek a lehetőséget arra, hogy magas árfekvésű belvárosi ingatlant vásároljanak. Ezek a szülők sok esetben a dezurbanizációs folyamatok következtében a nyüzsgő nagyvárostól távol költöztek, a gyermekeik viszont a nyüzsgőbb életre vágytak (Pirisi et al. 2018).

Az alábbiakban a reurbanizáció kriminológiai és rendészeti vonatkozásait mutatom be. A belvárosi területek újjáépülése kapcsán szinte kizárólag csak a pozitív hatásokról lehet olvasni, a negatív bűnügyi következményekről nem. Többnyire pozitív eredményei vannak a reurbanizációnak, azonban nem lehet elfeledkezni a negatív impulzusokról sem.

A rehabilitált terület népessége kicserélődik, amelynek egy adott területen valóban pozitív hozadéka lesz. Azt viszont nem említik a források, hogy sok esetben az ezeken a területeken élőket kiköltöztetik máshová. Ezt számos magyarországi város esetében is láthattuk, hogy a belvárosi, alacsony társadalmi nivón élő lakosságot a városszéli, kertvárosi területekre telepítik, ahol jelentősen rontották az ott élők szubjektív biztonságérzetét és az új hely vagyonszükségét (Sóvágó 2006, 2007; Mátyás-Sallai 2014, 2015). Erre példaként hozhatjuk fel Debrecent. A rendszerváltozást követően felújították a belvárost, amely a gyakorlatban a Piac utcát és a környező utcákat jelentette. Különösen a főutca Miklós utca és Nagyállomás közötti szakaszán voltak olyan családok, akiket annak idején önkényes lakásfoglalóknak nevezett a köznyelv (Mátyás 2023).

Ezeknek a családoknak szerény összeget is elegendő volt felajánlani azon cél elérése érdekében, hogy jogi keretek betartása mellett is kitelepíthetők legyenek Ondódra és a hétvégi házas övezetbe.

A hétvégi házas övezet (ún. kertségi terület) már ekkor is kezdett átalakulni, mivel a lakótelepekről kiköltöző családoknak köszönhetően állandó népességet szerzett, életvitelszerű tartózkodásuk mellett, ami valamelyest rontott a terület biztonságán. „*Ennek köszönhetően a zártkertes övezet jelentős állandó népességhez jutott, az elszaporodó bűncselekmények miatt azonban a vagyonbiztonság szempontjából nehezen élhető területté változott.*” (Mátyás 2020, 80-81.) Ilyen terület Debrecen esetében például Bayk András-kert, Biczó István-kert).

Összességében elmondhatjuk, hogy a fizikai rehabilitáció hatásának köszönhetően pozitív következményei is vannak a reurbanizációnak a bűnözésre, mivel a magasabb anyagi nívón élő, kvalifikáltabb embereket alacsonyabb kriminalitás jellemzi. Ennek következtében csökken a bűncselekmények száma, ezen belül az erőszakos és vagyon elleni deliktumok megjelenése. Arra vonatkozólag nincsenek kriminálstatisztikai adatok sem a hazai, sem pedig a nemzetközi szakirodalomban, azonban feltételezhető, hogy növekszik az ún. fehérgalléros bűnözés aránya a reurbanizáció által érintett területeken. A feltételezésnek reális alapot kölcsönözhet, hogy az iskolai végzettség és az anyagi jólét növekedésével – bár csökken a kriminalitási hajlandóság – átalakul az elkövetett bűncselekmények szerkezete.

A fizikai rehabilitáció (épületek helyreállítása) mellett szükséges lenne a szociális/társadalmi megújulásra is. Ennek során az épületek rehabilitálása mellett az ott élő, sok esetben marginalizálódott lakónépesség felemelése is megtörténik. Erre láthatunk jó példát Budapesten a Magdolna-negyed esetében.

5.9.1.5 Új típusú városfejlődés?

Az alfejezet címének végére nem véletlenül került kérdőjel. Úgy gondolom, hogy az elmúlt mintegy tíz évben és az elkövetkező egy-két évtizedben jelentős változások várhatók úgy a hazai, mind egyes külföldi városoknál.

Az európai országok egyikében sem beszélhetünk napjainkban városrobbanásról, mivel a születések száma jelentősen alulmarad a halálozások számával szemben. A fejlett országok a negyedik népesedési ciklusban vannak, saját forrásból ezért nem képesek pótolni a természetes fogyást. A hiányzó népességet, az ipari termelés volumenének fenntartása érdekében, bevándorlókkal pótolják.

Hazánkban és Nyugat-Európában egyaránt megtapasztalható ez a folyamat, amely az iparfejlesztést nem hazai, hanem külföldi munkaerőre alapozza. Az elsődleges ok abban áll, hogy nincs megfelelő számú és képzettségű foglalkoztatott egy adott országban, ezért munkaerő kölcsönzés keretében külföldről érkeznek munkavállalók. A többnyire férfi munkavállalók esetében feltételezhető lenne a fentiekben leírtak alapján az, hogy magasabb a kriminalitásuk – különösen annak ismeretében, hogy több hónapot tartózkodnak egy országban – ennek ellenére a rendelkezésre álló hazai kriminálstatisztikai adatok és az érintett települések évertékelő jelentéseinek alapján nem látható érdemi probléma.

Az elmúlt néhány évben hazánkban ugyancsak megfigyelhető az a trend, hogy nagy munkaerőigényű, többnyire külföldi tulajdonú cégekben nagy számban alkalmaznak külföldi munkaerőt (pl. Nyírbátor, Gyöngyös, Zalaegerszeg, Győr). E mellett azonban jelentős a magyar munkaerő vonzása is. Ennek köszönhetően egyes települések lakossága növekedett, vagy legalább is pótolta a természetes fogyást.

A fenti trendek ismeretében láthatjuk, hogy van számos olyan nagyváros – hazánkban is –, amelyek esetében hamarosan erőteljes lakosságszám növekedés lesz regisztrálható. Ezt erősíti meg számos gazdasági elemzés is, amelyek az elmúlt évek iparfejlesztési trendjére és a magyar demográfiai viszonyokat alapul véve úgy kalkulálnak, hogy az elkövetkező években tartósan a 100 000 főt is elérheti az idegen ajkú munkavállalók száma Magyarországon. Ezen munkavállalók többségében a szomszédos országokból származnak, így Ukrajnából, Romániából, Szlovákiából.

Emelkedik viszont a harmadik országbeli, nem európai foglalkoztatottak száma és aránya a hazai munkaerőpiacon. Ezt a folyamatot a nagy élómunkaigényű, főként betanított munkásokat foglalkoztató iparágak hazánkba telepítése, illetve a kedvezőtlen hazai demográfiai trend okozza. Egyre kevesebb a munkaképes korú magyar állampolgár, így a kieső személyeket pótolni szükséges.

A külföldi munkavállalók számának növekedése mögött nagyobb részt az ipari üzemek rövid időn belüli nagy munkaerő felvevő képessége áll, amely következtében dinamikusan gyarapodik egy-egy település népessége.

A településekre költözők többségében a feldolgozóiparban és a gyárparban végeznek betanított munkát, vagyis e munkások többségében nem kvalifikált emberek. Általánosságban kijelenthetjük, hogy az alacsonyabb iskolai végzettség magasabb kriminalitási hajlandósággal párosul (Hollósvölgyi 2020).

Kutatásom során két magyarországi város esetében vizsgáltam meg a bűncselekmények száma, az állandó lakosok és a nem helyi (külföldi) munkavállalók közötti összefüggést, azonban pozitív korrelációt nem fedeztem fel a két érték között.

Az egyik legnagyobb volumenű hazai ipari beruházás Kecskeméten valósult meg. A Bács-Kiskun vármegyei székhely lakossága a nagy kvantumú beruházás ellenére sem növekedett, 2015-től kezdve pedig csökkenés jellemzi (URL3). Azt láthatjuk a vármegyeszékhely populációs adataiból, hogy inkább a népességveszteség pótlása következett be, más települések rovására. Az azonban nyilvánvalóan feltételezhető, hogy a külföldi munkavállalók nincsenek állandó kecskeméti címre bejelentve, ezért az ő számuk nem jelentkezik növekményként a város lakosságszámában.

Ami viszont a legtöbb statisztikai adatból nem tűnik ki az az, hogy növekedett a város lakosságán belül a nem kecskeméti gyökerekkel rendelkezők aránya (ez természetesen más nagyvárosunkra is jellemző, ahol jelentős iparosítás történt a rendszerváltást követően /pl. Győr/).

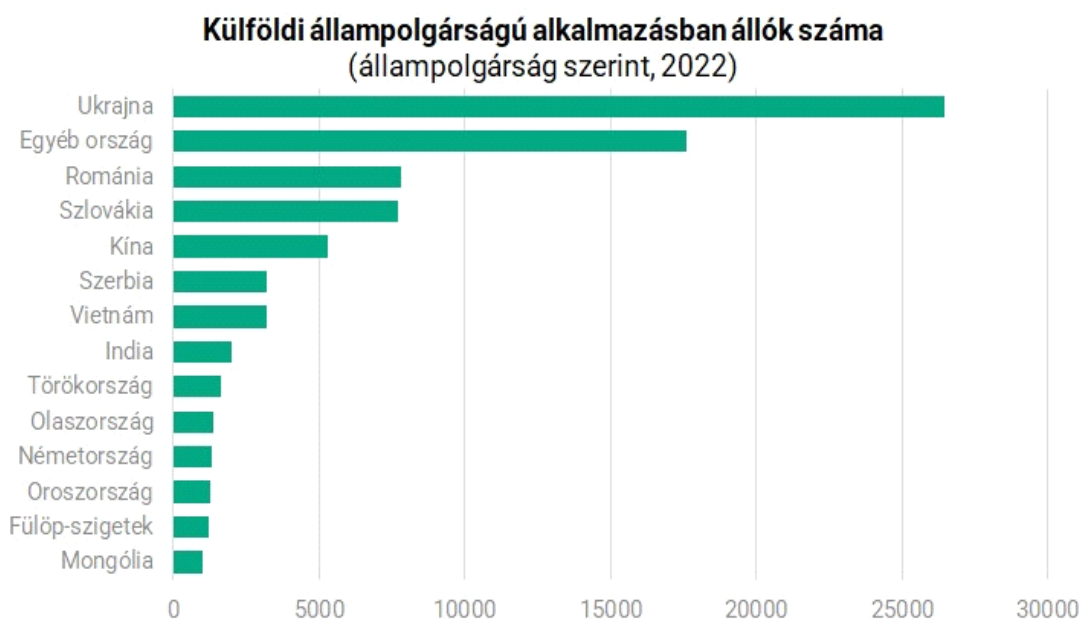
Kriminológiai tényként tekinthetünk arra, hogy a megszokott környezetéből kiszakadt, sokszor gyökértelenné válók között magasabb a bűnelkövetők aránya, különösen igaz ez a kamasz korban kényszerűségből lakóhelyet változtatókra is (Csurgó – Meggyesi 2016).

A várható jelentős népességgyarapodásra Debrecen lehet még felhozni példaként, amelyet a „második fővárosként” emlegetnek többen is. A város költségvetése már közel fele a budapestinek (448 vs. 230 milliárd forint) (Járdi 2024).

A hajdúsági vármegyeszékhely esetében lakosság szám várhatóan 2030-ra 257 000 főre növekszik az agglomeráció településeinek a lakosság számát is beleszámítva, amely rendkívül ambiciózus növekedési ütemnek tekinthető (CH 2023). Debrecen jelenlegi lakossága 201 704 fő (2024) (URL4).

A táblázatból az alábbi következtetéseket lehet levonni: országos szinten 2012-től kezdve csökken a bűncselekmények száma, ami megegyezik a debreceni és kecskeméti trenddel. E kedvező tendencia 2021-ig volt megfigyelhető, amikortól kezdve némileg növekedett a regisztrált bűncselekmények száma. Ennek oka a Covid-19 okozta pandémia által kialakuló világgazdasági válság, amely Magyarországra is begyűrűzött. A munkanélküliség jelentősen nem növekedett, viszont az infláció okozta megélhetési problémák növelték a vagyon elleni bűncselekmények számát. A lakónépesség számában érdemi változás nem következett be egyik vármegyeszékhely esetében sem, sőt az állandó bejelentett lakosok száma csökkent (URL8). Ez elsősorban a szuburbanizációnak a következménye, illetve a természetes csökkenés is érezteti a hatását. Az ipari üzemekben dolgozó munkavállalók feltételezhetően nincsenek állandó lakosként bejelentve, ezért ők nem látszanak a város népességében. Annak ellenére nem jelenítődnek meg, hogy több ezres létszámról beszélünk, ha az összes nagyobb foglalkoztató üzemet számbavesszük, ahol munkaerőkölcsönzésben lévő munkások dolgoznak.

Ha azokból az egyértelmű adatokból indulunk ki, hogy a bejelentett lakosok száma és a regisztrált bűncselekmények aránya sem nő (sőt inkább csökken), az új ipari létesítmények száma pedig nő, akkor azt kell feltételeznünk, hogy a több ezer fős nem helyi lakos munkaerő kriminalitása átlag alatti lehet, mivel láthatóan nem jelentkezik a kriminálstatisztikában.

Forrás: KSH, Portfolio

2. ábra: Külföldi állampolgárságú alkalmazásban állók száma (URL5)

A 2. számú ábra alapján látható a hazánkban alkalmazásban állók állampolgársági összetétele. A legtöbben Ukrajnából dolgoznak Magyarországon. A szomszédos országokból Magyarországon dolgozók közül jelentős a magyar nemzetiségűek aránya. Ők sok esetben napi ingázó munkavállalók (pl. a Szlovákiából és Romániából érkezők). Ukrajna esetében már jelentősebb az ukrán nemzetiségűek száma, esetükben a határ bürokratikus átjárhatósága miatt többnyire ezek a munkások itt is élnek. Az ukrán-orosz háború (egyes értelmezésben különleges hadművelet) növelte a hazánkban dolgozó ukrán állampolgárok arányát.

A nyugat-európai országokból érkező munkavállalók esetében elhanyagolható mértékben jelentkeznek csak kriminalitási problémák. Elsősorban a fejlődő országokból (harmadik világ) származó munkavállalók azok, akik esetében felmerülhetnek a jövőben kriminalitási problémák.

Akár kutatási kérdésként is felmerülhetne az a kérdés, hogy a fenti folyamatnak milyen kriminális relevanciája lehet? Az ipar nagyobb százalékban alkalmaz férfi munkaerőt, különösen a gépjárműgyártás, a nehézipar és a gépgyártás területén. Azon településeken, ahol főként a férfi foglalkoztatottakra alapozva hoznak létre új gyárat, ott a munkaerőnek a rendelkezésre állása az alábbi három módon lehetséges:

1. a férfiak napi rendszerességgel ingáznak a lakóhelyük és a munkahely között.
2. a férfiak heti rendszerességgel ingáznak a lakóhelyük és a munkahely között. Ezen időszak alatt munkásszállókon vagy albérletekben laknak.
3. a férfiak családotól költöznek az új településre.

Az első esetben – napi ingázás – a férfi többlet nem jelentkezik „problémaként”, elhanyagolható a kriminogén hatása, mivel csekély az adott településen a megnövekedett férfiak száma. Itt azonban megemlítem azt, hogy alapesetben valóban nem jelent problémát az, hogy valaki ingázik, mivel a munka végeztével igyekszik haza a családjához.

Abban az esetben viszont, ha harmadik országbeli munkavállalóról van szó, akkor neki nem lesz elsődleges szempont a minél hamarabbi visszatérés a lakóhelyi településére (mivel a családja nélkül tartózkodik itt), ezért egyes esetekben ennek lehet kriminális következménye. Gondolhatunk például arra, hogy ők maguk követnek el valamilyen bűncselekményt, vagy a xenofóbia következtében ők válnak sértetti célpontokká.

A második esetben – heti ingázás – akár bűnügyi relevanciája is lehet a megnövekedett férfi többletnek. A regisztrált bűncselekmények nagyobb részét a férfiak követik el (80-85% /Tamási 2020/). Ennek hatását növeli, hogy az otthontól és a családtól távol lévő férfiak frusztráltabbak, ami egyes esetekben okozhat agresszivitást, fokozott alkoholfogyasztást, amelynek mindenképp van kriminogén hatása (Tamási 2020). Ez korábban jól kimutatható volt számos hazai településen is, ahol a hétközben jelentős férfitöbblet volt. Ilyen települések voltak a bányászvárosok és a nagy ipari városok, amelyek nagy számban igényelték a férfi munkaerőt (Murányi-Győri 2024). A harmadik esetben az egész család elköltözik az új településre. Ez azonban több folyamatban szokott lezajlani. Az első hónapokban rendszerint csak a családfő utazik. Amikor letelt a próbaidőszak, s megteremtette a család érkezésének a legfontosabb feltételeit, akkor a család többi tagja is utána megy. Ebben az esetben jelentős kriminogén hatásokról nem beszélhetünk, bár nyilvánvalóan a lakóhely megváltozása, a barátok, rokonok és ismerősök hátrahagyása frusztrációt vált ki az emberekből. Különösen igaz ez a kamasz korban lévő fiatalokra, akiket érzékenyebben érint a megszokott közegből való kiszakadás (Jancsák 2013).

Az új típusú, ipari fejlődés gerjesztette városfejlődésnek tehát mindenképp van kriminogén hatása. Erről a nemzetközi szakirodalom nem tesz említést, nincs nevesítve. Mátyás Szabolcs a Bűnözésföldrajz című könyvében ezt a folyamatot „neoindusztriális kriminalitásnak” nevezte el (Mátyás, 2023).

A fentiekben tárgyalt tényezők mellett érdemes megemlíteni továbbiakat is, melyek a neoindusztriális kriminalitást növelik. Az ipari üzemek számának és a településen élők arányának növekedésével nő a sérthető értékek száma. Vagyis, több lehetőség adódik bűncselekmények elkövetésére. Ez a „helyi állandó lakos” kategóriába sorolható bűnelkövetők számára is kedvezőbb feltételeket teremt a bűncselekmények elkövetésére, de nyilvánvalóan a nem helyi lakosok (bűnelkövetők) számára is egyfajta vonzerőt jelent a nagyobb elkövetési értékre elkövethető bűncselekmény. Vagyis, távolabbról is megéri elutazni egy adott településre bűncselekmény megvalósítása céljából, tehát ezen településeknek a bűnelkövetői vonzaskörzete is növekedni fog.

5.10 A forró pontok és a városfejlődés

Kutatásom szerint sem a hazai, sem a külföldi szakirodalomban nincs olyan kutatás, amely a városfejlődés és a forró pontok viszonyát vizsgálta volna. Külön-külön mindkét terület alaposan kutatott, azonban a két terület viszonyát eddig nem elemezték. Azért tartom ezt furcsának, mivel sok esetben egyértelmű kapcsolat mutatható ki bizonyos urbanisztikai jellemzők és a bűnözés csoportosulása között. Az egyértelmű és világos korreláció a két tényező viszonylatában, látszólag egyszerű rendészeti megoldásokért kiált, amelyek könnyen és hatékonyan lennének alkalmazhatók a rendőrség és az önkormányzati rendészet területén egyaránt.

Ezen alfejezetben említést teszek a forró pontokról, majd tipizálom azokat a városfejlesztési szakaszok ismeretében.

5.10.1 A forró pont fogalma és főbb jellemzői

A „forró pont” pontos definíciójával egyelőre adós a hazai és a nemzetközi szakirodalom egyaránt. Hazánkban gyakorlatilag senki sem foglalkozik a forró pontok kutatásával vagy a forró pontos rendészettel, annak ellenére, hogy ez Nyugat-Európában vagy Észak-Amerikában több évtizede a kurrens témákhoz tartozik. A forró pontos rendészet (angolul: hot spots policing) külföldön elsősorban a kriminológusok és a rendészeti szakemberek kutatási területéhez tartozik.

Magyarországon a geográfusok közül elsőként Mátyás Szabolcs foglalkozott érdemben a témával, azonban inkább az elmélettel, mintsem a gyakorlattal (Mátyás 2018). Piskóti-Kovács Zsuzsa a bűnözési térképezéssel kapcsolatban érintőlegesen kapcsolódott a témához (Piskóti-Kovács 2014).

A térképész végzettségű és térinformatikával foglalkozó Pődör Andrea az egyetlen, aki számos munkájában gyakorlati oldalról is foglalkozott a forró pontokkal (Pődör – Szíjártó 2020, Pődör – Hum 2021, Pődör-Mátyás 2022).

A Rendészettudományi Szaklexikon megfogalmazásában „*olyan, viszonylag kis kiterjedésű területet értünk alatta (pl. háztömb, bevásárlóközpont, utca), amelynek a bűnözési → fertőzöttsége hosszabb időn keresztül magasabb a környezete átlagánál. A ~ területének kiterjedésére, az átlag feletti fertőzöttség időtartamára és a környezeti átlaghoz való különbség mértékére nincsen egzakt kitétel. A ~ a → hideg pont ellentéte. Megnevezésére időnként a „gócpont” elnevezést is használják.*” (Boda 2019, 206-207.)

Mint az a definícióból is kitűnik, számos nehezen meghatározható fogalmi elem van a definícióban. Nincs pontosan meghatározva, hogy mit értünk „kis méret”, „átlag feletti fertőzöttség időtartama” és „környezeti átlagtól való különbség” alatt. Egyes, a témával kapcsolatos szakanyagok meghatározzák, hogy a kis méret lehet akár egy parkoló vagy egy bevásárlóközpont méretű objektum is. Az átlag feletti fertőzöttség időtartamára vonatkozólag egyes kutatók egy év időtartamot adnak meg, vagyis legalább egy éven keresztül magasabbnak kell lennie a környezeténél a fertőzöttségnek a forró pontnak. a legnagyobb időintervallumú

A forró pontnak piros, a hideg pontnak pedig kék a jelölése, amennyiben térképen ábrázoljuk az átlag feletti vagy alatti fertőzöttséggel rendelkező helyeket.

Nem megfelelő az az álláspont, ha az összes bűncselekményt vizsgálunk, amikor a forró pontot lehatároljuk. A hazai és a külföldi szakirodalom alapján a forró pontot elsősorban az utcán elkövetett (street-crime) bűncselekmények adják. Ezek közé sorolható többek között a rablás (fegyveres rablás), lopás, lakásbetörés, zseblopás, autólopás, gépjárműfeltörés.

Nem tartoznak a forró pont képző bűncselekmények közé az interneten elkövetett csalások, szexualitással kapcsolatos bűncselekmények, de például a fehér galléros bűncselekmények sem. Általában azon jogsértő cselekmények kerülnek a forró pont képző deliktumok közé, amik rontják a lakosság szubjektív biztonságérzetét.

Nyilvánvaló, hogy egy törvénytisztelő állampolgár összevonja a szemöldökét, ha kiderül egy nagyobb összegű gazdasági bűncselekmény, de ez nem lesz közvetlenül hatással az életére. Az ő szubjektív biztonságérzetét nem fogja közvetlenül rontani. Ellenben egy utcán elkövetett rablás vagy autófeltörés következtében amennyiben az már fertőzöttséget generál félve vagy fenntartással megy majd ki az utcára abban az esetben, ha az környezetében történt.

5.10.2 A forró pontok kutatásának vázlatos története

A forró pontok kutatása nem nyúlik vissza a régmúltba, mindössze néhány évtizedes történettel rendelkezik. Az 1990-es években három egyesült államokbeli kutató volt az (Sherman, Gartin, Buerger), akik Minneapolisban felfigyeltek arra, hogy a rendőrségre beérkező segélyhívások (911) nagy százaléka mindössze néhány helyről érkezik (a hívások 50,4%-a a város 3,3%-áról). A városnak ezen területei voltak a legproblémásabb részei, itt voltak rendszerint a legsúlyosabbak is a bűncselekmények (Sherman et al., 1989). Miután azonosították ezen területeket, utána kezdtek vizsgálni a forró pontokat. A későbbiekben számos kutató érdeklődését keltették fel a különös, amőba-szerű képződmények, és több könyv, illetve tanulmány született már a kilencvenes években is a forró pontokról. A rendészeti alkalmazásuk kicsit váratott még magára, és a kilencvenes évek közepétől alkalmazni kezdték a forró pontos rendészetet is (hot spots policing),¹⁸ amely egy hatékony rendészeti stratégiának bizonyult, bár voltak vele szemben fenntartások (pl. a forró pontokban intézkedő rendőröknél jobban elnézik az agresszív rendőri intézkedést /Borbíró 2011/). Ennek ellenére a hatékonysága megkérdőjelezhetetlen, mivel a koncentrált rendőri erők nagyobb hatékonysággal kecsegtetnek, mint a diffúz beavatkozás (Berei 2020).

¹⁸ Berei Róbert szóhasználatában „súlyponti rendészet” (Berei 2020)

5.10.3 A forró pontok fajtái

A forró pontnak, mint térbeli képződménynek számos fajtája van. Ezeknek a szakirodalomban nincs külön elnevezése, viszont többen is tipizálták a forró pontokat. A legnagyobb eredményt a gócpontok feltérképezésével Ratcliffe érte el. Ő volt az, aki időbeli és térbeli jellemzők alapján sorolta be a forró pontokat, és így kilenc fő típust határozott meg (Ratcliffe 2004).

Az alábbiakban a Ratcliffe-féle mátrixot mutatom be, a különféle forró pont típusokat. A szerző (Ratcliffe) ebben a helyi, egyesült államokbeli viszonyok és jellegzetességek (úthálózat, településszerkezet, rendőri mobilitási jellemzők stb.) szerint határozta meg azokat az intézkedési formákat, melyek véleménye szerint a forró pont bűnügyi-operatív helyzetének a kezeléséhez szükségesek. Az alábbiakban kísérletet teszek arra, hogy a magyar viszonyokhoz igazítsam a Ratcliffe-féle mátrixot, és a magyar viszonyokhoz igazítsam az egyes forró pont típusokhoz tartozó intézkedési javaslatokat.

A végső célom ezzel az, hogy a VIII. kerület esetében bekegyszerítsem a forró pont típusokat és meghatározzam azon intézkedéseket, melyek álláspontom szerint a leginkább alkalmasak arra, hogy csökkenjen a regisztrált bűncselekmények száma.

A térbeli elhelyezkedés alapján Ratcliffe az alábbi kategóriákat különítette el:

- Elszórt

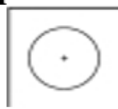
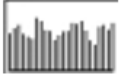
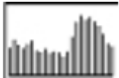
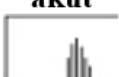
Elszórtnak tekinthető egy forró pont, ha egy településen több, egymástól távol eső, közel azonos méretű forró pont található. Ebben az esetben nincs kitüntetett forró pont (pl. belváros), hanem nagyjából azonos méretű, többnyire kis problémát okozó bűngóc detektálható. Ebben az esetben gondolhatunk egy olyan nagyvárosra, ahol több kisebb központ (alközpont) található, melyek mindegyike fertőzött bűncselekményekkel.

- Csoportosuló

Ez ugyancsak a nagyvárosokra jellemző forró pont típus. Olyan településeken fordul elő, ahol van több terület is, amely bűn által fertőzött. Vagyis, több központja van a településnek. Van azonban olyan neuralgikus rész is a településen, ahol a többi forró pont fertőzöttsége felett van a bűnözés gyakorisága. Ilyen város például Budapest, ahol számos forró pontot lehet detektálni, azonban van néhány olyan térszín, ahol még a többi bűngóchoz képest is magasabb a fertőzöttség (pl. VII. kerület buli negyed része, Kőbánya-Kispest Vasútállomás és környéke). Vagyis, az egyes forró pontok között jelentős méretbeli és/vagy intenzitásbeli különbségek figyelhetők meg.

- Pontszerű

Pontszerűnek tekinthetjük a forró pontot, amikor egy településen mindössze egy (vagy néhány) helyen alakul ki bűnügyileg fertőzött terület. Ez lehet egy község főtere vagy akár egy parkolóház, bevásárlóközpont is. Ezek mérete viszonylag kis kiterjedésű, de a forró pont definíciójából adódóan nincs egzakt mérethatár megadva a kiterjedésére vonatkozólag („olyan kis méretű”), ezért akár néhány száz négyzetméteres kiterjedésű térrész vagy objektum is viselkedhet forró pontként egy településen (Mátyás, 2020, 2023) (3. ábra).

		térbeli elhelyezkedés		
a rendőri intézkedések mátrixa		elszórt 	csoportosuló 	pontszerű
időbeli eloszlás	diffúz 	járőrautó, építészeti bűnmegelőzés, felvilágosító kampány	szondáztatás, gyalogos járőrök, építészeti bűnmegelőzés, felvilágosító kampány	útakadályok, civil ruhás rendőrök, szondáztatás, magánbiztonság, térfigyelő kamera rendszer
	fókuszált 	járőrautó, gyalogos járőr, közvilágítás fejlesztése, felvilágosító kampány	gyalogos és gépkocsis járőrök, szondáztatás, magánbiztonság, közvilágítás fejlesztése	figyelő/ellenőrző egységek, civil ruhás gyalogos járőr, térfigyelő kamera rendszer, belépő és kilépő pontok ellenőrzése
	akut 	rendőrautó (civil jelleggel), magánbiztonság, közvilágítás fejlesztése	figyelő szolgálat és civil ruhás rendőrök, térfigyelő kamerák	figyelés/ellenőrzés, bevetési csoport, térfigyelő kamerák, civil ruhás rendőri egységek

3. ábra: A Ratcliffe-féle rendőri intézkedések mátrixa (Ratcliffe 2004, 13. után Máttyás 2023, 172.)

Az időbeli eloszlás alapján ugyancsak háromféle gócponttípust különített el Ratcliffe. Ezek a diffúz, a fókuszált és az akut típusú forrópontok, melyekre az alábbi ismérveket határozta meg az amerikai kutató.

- Diffúz

Ratcliffe szerint akkor diffúz egy forró pont, amikor az éves eloszlása alapján viszonylag egyenletes a bűncselekmények szórásképe a forró pont területén. Ez lehet például egy olyan nagyváros, ahol az év minden hónapjában relatíve sok turista van, a népessége is állandó. Tehát nincsenek kiugró havi bontásképek, amikor többszöröse egyik hónapban a másiknak a bűnözési fertőzöttség kimutatható aránya. De természetesen gondolhatunk egy olyan kisméretű településre is, amelyen egyenletes eloszlású a bűncselekmények száma, nincsenek olyan kitüntetett hónapok (pl. turistaszezon), amikor kiugróan megemelkedne valami okból kifolyólag a jogsértések száma.

- Fókuszált

Fókuszált a forró pont, ha van kiemelt időszak, vagyis vannak olyan hónapok, amikor valami ok folytán jóval magasabb a bűncselekmények száma. Ez lehet egy turisztikai időszak (tél vagy nyár) vagy akár egy olyan pár hetes időintervallum, amikor valamilyen sporteseményt, fesztivált rendeznek, aminek következtében megnövekszik a bűnözési fertőzöttség. E kategóriába tartozó forró pontok is lehetnek kis méretű településen és nagyvárosban egyaránt.

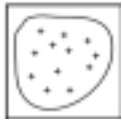

- Akut

Az akut forró pontok azon településekre jellemzők, ahol az év nagy részén rendkívül kevés bűncselekmény történik. Nyilvánvaló, hogy néhány tipizált bűncselekményt mindenhol követnek el, azonban ez olyan alacsony értékű, hogy nem képez forró pontot.

Van viszont egy rövid intervallum, amikor jelentős növekedés figyelhető meg az előző és a későbbi hónapokhoz képest. Ez tipikusan a turisztikai desztinációkra jellemző, ahol – Magyarország esetében – a nyári hónapok felülreprezentáltak, ha a bűncselekményeket nézzük. A téli, őszi és tavaszi időszakban viszont alig történik bűncselekmény (pl. Ozora, Siófok). Egy havas, téli sportolásra alkalmas területen az időszak inverz lesz, vagyis a téli hónapok lesznek az akutak, a nyáriak pedig rendőri szempontból az eseménymentes hónapok.

Ratcliffe a tanulmányaiban nem tért ki részletesen arra, hogy miért azokat a rendőri intézkedési formákat javasolta, mint amik a 3. számú ábrán is láthatók. Úgy gondolom, hogy többsége a magyar viszonyokhoz is felhasználható, vannak azonban olyan javasolt rendészeti megoldások, amelyek számomra több évtizedes rendőri gyakorlattal sem értelmezhetők. Tekintettel a fentiekre, a témavezetőm segítségével megalkottam egy „magyarított” forró pont intézkedési mátrixot, melyet a BRFK VIII. kerületi Rendőrkapitányság illetékességi területére adaptáltam. Azért éreztem szükségét az intézkedési mátrix kiegészítésének és változtatásának, mivel a hazai körülmények eltérnek az egyesült államokbeliektől. A forró pontok jellemzői úgy gondolom, hogy univerzálisak, viszont az eltérő településszerkezet, úthálózat, közlekedési jellemzők, lakossági szokások stb. különböznek a hazai adottságoktól, ezért egy a magyar viszonyokban jobban alkalmazható intézkedési mátrix elkészítése volt a célom. Reményem fejezem ki, hogy ez a gyakorlatban is alkalmazható lesz. Korábban az alábbi táblázatot még nem publikáltam sehol, ezért bízom benne, hogy a forró pontok iránt érdeklődő szakmai közvéleményt vitára és közös gondolkodásra sarkallja, és néhány éven belül pedig elnyeri a végső formáját.¹⁹

Az újragondolt intézkedési mátrixban a forró pontok térbeli elhelyezkedését és időbeli eloszlását nem változtattam, kizárólag a javasolt intézkedési formákat és néhány forró pont típus elnevezését gondoltam újra (4. ábra).

		térbeli elhelyezkedés		
		elszórt	csoportosuló	pontszerű egyközpontú
a rendőri intézkedések mátrixa				
időbeli eloszlás	diffúz szétszórt	járőrautó, építészeti bűnmegelőzés, felvilágosító kampány portyaszolgálat, térfigyelő kamera, SZEM Mozgalom, polgárőrség	szondáztatás, gyalogos járőrök, építészeti bűnmegelőzés, felvilágosító kampány, drogteszt, megelőző szoftver, térfigyelő kamera, SZEM Mozgalom, polgárőrség	útakadályok, civil ruhás rendőrök, szondáztatás, magánbiztonság, rendszer, térfigyelő kamera, drogteszt, SZEM Mozgalom
				

¹⁹ Egy intézkedési mátrixra nem tekinthetünk feltétlenül úgy, mint egy az idők végezetéig időtálló etalonra. Ha csak a saját rendőri pályafutásomra gondolok, a közel három évtized alatt is látom, hogy mennyit változott a rendészeti munka és milyen jelentős technikai újdonságok vannak a mindennapokban, amelyek gyökeresen formálják az intézkedési kultúrát. Elég, ha csak a térfigyelő kamerák tömegessé válására vagy a már számos országban mesterséges intelligencián alapuló megelőző (prediktív) szoftverekre gondolunk, melyek előre jelzik a bűncselekmény lehetséges elkövetési helyét és idejét.

Hazánkban például 2025-től kezdve, kísérleti jelleggel, a Pécsi Rendőrkapitányság illetékességi területén, a Sopianae nevű megelőző szoftver jelzi előre azt, hogy várhatóan hol és milyen típusú közlekedési baleset várható. Ez alapjaiban változtatja meg a pécsi közrendvédelmi állomány intézkedési szokásait (Mátyás et al. 2025).

	<p>fókuszált terhelt</p> 	<p>járőrautó, gyalogos járőr, közvilágítás fejlesztése, felvilágosító kampány, polgárőrség, megelőző szoftver, portyaszolgálat</p>	<p>gyalogos és gépkocsis járőrök, szondáztatás, magánbiztonság, közvilágítás fejlesztése, drogteszt, megelőző szoftver</p>	<p>figyelő/ellenőrző egységek, civil ruhás gyalogos járőr, belépő és kilépő pontok ellenőrzése, térfigyelő kamerák, polgárőrség</p>
	<p>akut koncentrált</p> 	<p>rendőrautó (civil jelleggel), magánbiztonság, közvilágítás fejlesztése, polgárőrőség</p>	<p>figyelő szolgálat és civil ruhás rendőrök, térfigyelő kamerák, polgárőrség, megelőző szoftverek</p>	<p>figyelés/ellenőrzés, bevetési csoport, civil ruhás rendőri egységek, megelőző szoftverek, térfigyelő kamerák</p>

4. ábra: Bói által módosított Ratcliffe-féle intézkedési mátrix (Ratcliffe 2004, 13. után)

Az egyértelműség kedvéért és a jobb átláthatóság érdekében, a táblázatban benne hagytam a Ratcliffe által írt elnevezéseket és javaslatokat. Az általam írtakat félkövér betűtípussal szedtem, így azonnal észrevehető a módosított kiegészítés a táblázatban.

Az egyes forró pont típusok elnevezéseire volt saját javaslatom, itt a Ratcliffe-féle megnevezéseket a szövegben szintén félkövérré formáztam.

Elsőként a térbeli és időbeli elhelyezkedés alapján az egyes címek helyett tesztek javaslatot új elnevezésekre. A „pontoszerű” megjelölés véleményem szerint félrevezető lehet, mivel arra lehet asszociálni, hogy csupán egy pont, egy nagyon kisméretű terület lehet neuralgikus ebben az esetben. Természetesen lehet nagyon kisméretű is, mint például egy emeletes parkolóház, ahol gépkocsifeltöréseket és trükkös lopásokat követnek el. Lehet viszont a pontoszerű forró pont, akár település főtere is, amely igen nagy kiterjedéssel is bírhat.

A javaslatom erre vonatkozólag az „egyközpontú” megnevezés. Az új, általam javasolt megjelölés, hogy nehezen vagy kevésbé kérdéses, mivel nincs benne félreértésre okot adó, méretre esetlegesen utaló kifejezés.

Az időbeli eloszlás alapján mindhárom korábban használt megnevezésre új javaslattal élek. A „diffúz” megnevezéssel szemben azért van fenntartásom, mivel nem magyar gyökerű szó, ezért a „szétszórt” pontosabban illeszthető, ezáltal többek által közérthetőbb megnevezésre tesztek javaslatot.

A „fókuszált” megnevezés helyett a „terhelt” jelzöt javaslom. Ez véleményem szerint jobban kifejezi egy adott terület esetében azt, hogy az év minden hónapjában „le van terhelve”, fertőzött a bűncselekmények által. A korábban használt megnevezés az angol „focused” kifejezés szó szerinti fordítása.

Az „akut” helyet a „koncentrált” kifejezést tartom kifejezőbbnek. Ebben az esetben is szó szerinti angol fordítás történt (acute). A koncentrált véleményem szerint a magyar nyelvben több érzéssel fejezi ki a probléma súlyát (egy kis időszakban „odakoncentrálódik” a bűnözés).

A térbeli eloszlás alapján szétszórtnak tekinthető forró pont típusok mindegyikébe álláspontom szerint nagyobb és állandóbb rendészeti jelenlét szükséges, mivel az év minden hónapjában magasan állandósul a bűnözési fertőzöttség.

Tekintettel a fentiekre, a térfigyelő kamerák állandó használata javasolt (a Ratcliffe-féle mátrix elkészítése idején, még az Egyesült Államokban sem volt ennyire széles körben elterjedt a térfigyelő kamerák használata, így szerintem ezért nem is került a mátrixba).

Az „elszört” és „csoportosuló” gócpontok esetében véleményem szerint lenne visszatartó ereje az állandó polgárőri jelenlétnek, ezért az ő rendszeres járőrtevékenységük alkalmazása javasolt (a Polgárőrséghez hasonló, önkéntes rendészeti feladatok ellátó szervezet, a világ számos országában létezik). A polgárőrség egy sajátosnak tekinthető rendészeti forma Magyarországon. Nagy taktikai értéke van már több mint 50.000 önkéntes polgárőrnek, akik hazánkban többnyire a rendőrökkel, sok esetben pedig önállóan látnak el szolgálatot. A bűnmegelőzésben betöltött szerepük megkérdőjelezhetetlen (Christián – Kardos 2019).²⁰

Az „elszört” típus esetében a rendszeres rendőri portyaszolgálat is segíthet a bűnözés csökkentésében. Ennek keretében civil ruhás nyomozók teljesítenek gyalogos vagy gépjárműves szolgálatot a bűnügyileg fertőzött területeken, a leginkább érintett időintervallumban.

A fenti két típus esetében értelmét látom a megelőző szoftver használatának is, tekintettel arra, hogy nagy számban követnek el bűncselekményeket. A szoftverek pedig akkor jelzik előre a legjobb hatásokkal a jogsértő cselekményeket, ha azokat nagy számban követik el.

Az intézkedések során létjogosultságát látom a drogtesztek nagyobb arányú használatának is. Ezen forró pont típusokban számos szórakozóhely is megtalálható, amely a melegágya a kábítószer-fogyasztásnak.

Tekintettel a jelentős fertőzöttségre, szükséges a lakosság bevonása is a közrend és közbiztonság megfelelő szintű fenntartása érdekében. Ehhez a Polgárőrség mellett a lakosság szélesebb körének aktív közreműködését kell előmozdítani. Ehhez megfelelő lehetőséget biztosít az ún. SZEM. A mozaikszó a Szomszédok Egymásért Mozgalom szavak kezdőbetűiből tevődik össze. A Kanadából átvett rendészeti jellegű mozgalom segíthet abban, hogy növeljék a lakosság éberségét, s kifejlesszék bennük azt az önvédelmi mechanizmust, amely a bűncselekmények számának csökkentéséhez szükséges (URL6).

A „terhelt” és a „koncentrált” jelzővel ellátott forró pont típusok esetében a fentiekben említett és bemutatott rendőri intézkedési eszközökkel egészítettem ki a Ratcliffe-féle mátrixot témavezetőm aktív koordinációja mellett.

A Ratcliffe-féle mátrixban számos helyen szerepel a szondáztatás, mint intézkedési forma. Nyilvánvaló az ittas vezetés kiszűrése, illetve az ittas állapotú garázda személyek előállítása napjainkban is fontos feladata a rendvédelmi szerveknek, az ilyen típusú cselekmények elszaporodottsága okán. Azonban megjegyzendő, hogy jelentősen változott a fiatalok és az idősebbek szórakozási szokása. A rekreációs célból fogyasztott alkohol mennyisége csökkent a fiatalok és az idősebbek körében egyaránt, ugyanakkor lényegesen nőtt a kábítószer fogyasztók száma (Sivadó 2023) Sivadó Máté kábítószerrel kapcsolatos ezen gondolat kifejtésében is tettenérhető.

(A Ratcliffe-mátrix elkészítése idején a kábítószer-fogyasztás jóval kisebb feladatot rótt a rendvédelmi szervekre). Ezt jól mutatják azok a tények is, hogy számos kocsma zárt be a városokban és vidéken egyaránt. A fentiekre való tekintettel a szondáztatás helyett nagyobb hangsúlyt fektetnék a drogtesztek rendszeres használatára.

A Ratcliffe-féle mátrix létrejöttének évében alkotta meg Traub Ferenc a világon az első megelőző (prediktív) szoftvert, majd ezt követte az amerikai PredPol szoftver (Mátyás 2025), ezért nyilvánvalóan Ratcliffe nem javasolhatta még a forró pontos mátrixba a megelőző (prediktív) szoftvert.²¹

²⁰ „Polgárőrség: önkéntes alapon szerveződő olyan társadalmi önvédelmi → szervezet, amelynek célja a települések biztonságának erősítése, a lakóközösséget veszélyeztető → bűncselekmények megelőzése, a közlekedési balesetek elkerülésének segítése, a gyermek- és ifjúságvédelem erősítése, valamint az állami feladatokat ellátó szervek munkájának lakossági segítése. Mára a ~ egy jól szervezett, egységes szemléletű, egyben hazánk messze legnagyobb létszámú társadalmi bűnmegelőzési szervezetévé vált, 2016- ban több mint 2 000 egyesületben lévő tagjainak összlétszáma meghaladta a hatvanezer főt. A ~ helyi polgárőr-egyesületekből, területi (fővárosi, megyei) polgárőr-szövetségekből és az → Országos Polgárőr Szövetségből áll.” (Boda 2019, 446.)

²¹ Traub Ferenc rendőr alezredes 2004-re fejlesztette ki a „Közterületi rendőri szolgálatot támogató programot” (a rendőri köznyelv „Böbének” hívta). A szoftvert a Budapesti Rendőr-főkapitányság III. kerületi Rendőrkapitányságán használták, ahol Traub a Közrendvédelmi Osztály vezetője volt. A szoftver eredményességét mutatja, hogy három év

Véleményem szerint a mai korszerű rendészet nem nélkülözheti a prediktív analitikát, ezért a megelőző szoftverek használata elkerülhetetlen. Ezen programok hatékony területre illesztését elsősorban olyan forró pont típusok terepén képzelem el, ahol relatíve nagy számban követnek el bűncselekményeket. A szoftverek akkor tudnak megfelelő eredményességgel működni, ha megfelelő esetszámú bűncselekményt követnek el. A csoportosuló, térbeli elhelyezkedésű forró pontok esetén látom elsősorban értelmét a megelőző szoftverek alkalmazásának.

5.10.4 A kritikus zónák (forró pontok) azonosítása

A forró pontok beazonosítása első ránézésre nem tűnik nehéz feladatnak, a gyakorlatban viszont bonyolult, mivel térinformatikai ismeretek meglétét szükségelteti. A forró pontok lehatárolása során az alábbi hibák előfordulási gyakorisága jellemző:

1. túl kicsi méretű vagy
2. túl nagy méretű lesz a forró pont.

Rendészeti szempontból egyik sem szerencsés. A túlságosan kis méretű (Mátyás et al. 2020) forró pont esetében problémaként jelentkezhet, hogy a behatárolt forró ponton kívül követik el a bűncselekményt. Az pozitív tény ebben az esetben, hogy kevesebb rendőri erő is szükséges a forró pont lefedéséhez, azonban egy végrehajtandó akció realizálási sikere megkérdőjelezhető.

Az ismételt rendőri akciók erők és eszközök tekintetében helyszínre koncentrációja is nagyban rontja az eredményességet, nem beszélve arról, hogy nem egy esetben elvonással jár olyan szegmenstől, ahol szintén hatékony beavatkozásra lenne szükség.

Ellentétes irányú probléma az, amikor túlságosan nagyméretű lesz a forró pont. Nagyobb területet fednek le, mint amekkora a forró pont. Ennek az a hátránya, hogy nagyobb rendőri erő szükséges (több erő és eszköz), mint amekkorával sikeresen és optimálisan végre lehetne hajtani egy akciót, szintén hozva az előbbi másodlagos problémát. Ez a hatékonyság szempontjából kifogásolható elsősorban. Meg kell tehát találni azt az ideális méretű övezetet, amelyben nagy valószínűséggel sikeres lesz az akció.

Az optimális méretű forró pont lehatárolása érdekében három féle technikát alkalmaznak. Ezek a következők:

- rács térképezés (grid mapping)
- ellipszisekkel történő lefedés (covering with ellipses)
- magssűrűségbecslés (kernel density estimation)²²

Ezekon kívül alkalmazzák még a „heurisztikus” módszert, amely tulajdonképpen a nyomozók korábbi, több éves szakmai tapasztalatára alapoz. Ha valaki eltölt négy-öt évet a gyakorlati munkában könnyen kialakul az a képessége, hogy előre vetítse várhatóan hol, mikor és milyen típusú bűncselekményt fognak elkövetni azon a területen, ahol dolgozik (Mátyás 2023).

Egy gyakorlatias jellegű példával érzékeltetve, ha valaki nyomozóként vagy járőrként ugyanazon a helyen dolgozik évek óta, akkor nagyjából fogja azt tudni, hogy péntek és szombat este hol várható súlyos testi sértés és csoportos garázdaság, a hét melyik napján szokott általában a legtöbb közlekedési baleset bekövetkezni, melyik az a városrész, ahol a legtöbb zsebtolvajlás vagy rablás megalósul.

Azt szerettem volna ezekkel a példákkal érzékeltetni, hogy a legtöbb rendőrnek a fejében van egy olyan tapasztalatalapú góctérkép, amiben a hét napjait és napszakjait forgatva, mindig legfrissebb saját forró pontos térképet kapja.

alatt hetvenöt százalékkal csökkent a gépjárműlopások száma (és más bűncselekmények előfordulási gyakorisága is jelentősen mérséklődött). 2018-ra viszont olyan nagy mértékben csökkent a gépjárműlopások és egyéb deliktumok esetszáma, hogy az már jelentősen csökkentette az előrejelzés pontosságát, ezért abbahagyták a szoftver használatát (Mátyás et al. 2025).

²² A kifejezést sok esetben – szerintem hibásan – Kernel sűrűség becslésnek fordítják. Követve Pödör Andrea és Mátyás Szabolcs szóhasználatát, a „magsűrűségbecslés” kifejezést használom.

Tudja azt, hogy bizonyos napokon és időintervallumokban hova érdemes menni, mivel ott az előző évek vagy az elmúlt hónapok tapasztalatai alapján több bűncselekményt követtek el, mint a város többi pontján. Nyilvánvaló, hogy a fenti technikák közül a leggyakrabban a heurisztikus módszert alkalmazzák, mivel a fent említett három technika alkalmazása hosszadalmas, több órás munkát igényel, amire többnyire nincs idejük és technikai tudásuk sem a nyomozóknak. A nagyobb időintervallumú bűncselekményi adatok esetében azonban mindenképp érdemes a szoftveres lefedési technikát alkalmazni, mivel az pontosabb.

A fenti forró pont fedési és behatárolási módszerekkel nem kívánok részletesen foglalkozni, mivel nem ez a kutatási témám. Csupán a sűrűségbecslés módszert említem meg részletesebben, tekintettel arra, hogy én a VIII. kerületben beazonosított forró pontok viszonylatában ezt a technikát alkalmaztam.

Az ArcGIS szoftver segítségével elemeztem a pontadatok sűrűségét, majd vizualizáltam. Ezáltal egy rácsálózat jött létre (grid), ahol a cella értékét a környező pontok száma határozza meg. Úgy gondolom, hogy ez a módszer a térbeli mintázatok azonosításánál az egyik leghasznosabb technika. A keresési sugár és a rácsfelbontás megadása lehetővé tette, hogy a vizsgálatot a kívánt részletességgel végezzem el. Az eredményt raszteres formában kaptam meg, amely jól vizualizálható, például hőtérkép formájában. A módszer alkalmazásával hatékonyan tárhatók fel olyan térbeli jelenségek, mint például sűrűsödési gócpontok vagy eloszlási minták. A forró pontok lehatárolása semmiképp sem lehet öncélú, az elsődleges célja az lehet a térképeknek, hogy a tudományos módszerrel lehatárolt gócpontokban célzott járőrözési lehetőséget lehessen végezni. Ez tulajdonképpen a forró pontos rendészet (hot spot policing)²³ alapja, amely egy hely alapú (place-based²⁴) rendészeti stratégia.

A forró pontban meghatározott ideig, tervezett gyakorisággal kell járőrözési tevékenységet folytatni. Ezzel kapcsolatban két empirikus kísérletről tesznek említést a források. Az egyik Minneapolisban volt (Koper, 1995), a másik pedig Sacramentóban (Braga – Bond, 2008). Mindkét amerikai városban az optimális járőrözési időt vizsgálták, azt, hogy mennyi ideig érdemes egy járőrpárosnak a forró pontban tartózkodni (Mátyás et al. 2020).

Túl hosszú ideig nem érdemes, mivel az a rendőrség hatékonyságát csökkenti, más helyektől vonja el a rendőröket. A túl rövid ideig történő tartózkodás pedig nyilvánvalóan nem megfelelő, mivel nem éri el a célját a rendőri jelenlét. A kutatások szerint 11 és 15 perc közötti időt kellene eltölteni minden egyes gócpont területén. Ez nem feltétlenül rendőri intézkedést takar, csupán azt, hogy a rendőrök demonstratív jelleggel, jól látható módon legyenek jelen az érintett területen, reális esélyt adva a sürgős beavatkozásra.

Ez tulajdonképpen a közösségi rendészet (community policing)²⁵ egyik alapelve is, hogy látható legyen a rendőrség.

²³ „Forró pontos rendészet: a → forró pontok felismerését követően kialakított olyan rendészeti → stratégia, amely az érintett terület bűnözési → fertőzöttségének proaktív módon történő csökkentésére irányul. A stratégia egyik kiemelt eleme a megemelt létszámú, demonstratív rendőri jelenlét biztosítása.” (Boda 2019, 207.)

²⁴ A helyalapú (place-based) rendészeti stratégia – ellenben a korábban alkalmazott személy alapú (person-based) stratégiával –, nem a személyre, hanem a helyre helyezi a hangsúlyt. Nem konkrét személyt (személyeket figyelnek meg), hanem a beazonosított helyeken töltenek el randomszerűen bizonyos időintervallumot. Ez körülbelül 10-15 perc időtartamot takar. Ezt követően egy másik forró pont területére mennek a rendőrök. Az egyes forró pontokra történő kiszállás nem szabad, hogy kiszámítható legyen, mivel akkor a bűnelkövetők tervezni tudják cselekményeiket helyszín és időpont tekintetében is. A Teréz körúti robbantó a rendőrségnek ezt a monotonitását használta ki, kifigyelte ugyanis azt, hogy a járőrpáros mikor és melyik útvonalon fog haladni. Meglepetésszerűen és váratlanul kell a járőrútvonalakat cserélni a járőröknek, hogy minél kevésbé legyen kiszámítható megjelenésük a bűnelkövetők számára.

²⁵ A közösségi rendészet alapelveit kanadai kriminológusok dolgozták ki (André Normandeau, Maurice Cusson, Jean-Paul Brodeur), amely széles körben elterjedt. A rendészeti filozófia alapelve, hogy a rendőrség csak a lakossággal közösen képes a közrend és közbiztonság fenntartására. Ehhez viszont együtt kell működnie a lakossággal. Kapcsolatot kell keresni a helyi közösséggel, s amint kialakul a lakosság részéről a bizalom a rendőrség irányába, akkor fogják segíteni a rendőrség működését. Az együttműködés jó a rendőrségnek (magasabb felderítettség, nagyobb lakossági bizalom) és a helyi lakosoknak egyaránt (jobb közbiztonság).

Számos fejlett országban az 1960-as és 70-es évektől elterjedt az a járőrözési mód, hogy a rendőr járőrök a gépkocsiban ültek, s csak akkor szálltak ki, ha valamilyen esemény történt. Ennek következtében elszakadtak a

Legyenek az állampolgárok között, mivel ezáltal alakul ki szorosabb kapcsolat a rendőrség és az emberek között, illetve ennek van érzékelhető preventív és szubjektív biztonságérzetet generáló hatása.

Ezzel kapcsolatban azonban megjegyzem, hogy az amerikai kutatások konkrét tartózkodási időt határoznak meg, azonban véleményem szerint a jelenléti szükségesség több tényezőtől is függ, melyek a következők:

- a forró pont nagysága (egy parkolóházzal vagy egy nagyobb méretű városközponttal van-e szó)
- a forró pont típusa (egyközpontú vagy csoportosuló)
- a forró pontban lévő bűncselekmények súlyossága (a zsebtáskák harapóztak el vagy több emberölés is volt egy adott időintervallumban)

Úgy vélem, hogy egy nagyobb területű forró pont esetében, akár annak különböző területein is (egymástól néhány száz méterre) lehet járőri tevékenységet végezni, mivel nem fogják észrevenni az ott lévő emberek a rendőröket, ha nagy távolságra van a forró pont egyik vége a másiktól. Amennyiben súlyosabb bűncselekményeket követtek el, úgy érdemesebb a nagyobb időtartamú, demonstratív rendőri jelenlét biztosítása, bár ebben az esetben is a kiszámíthatatlanság, mint bizonytalansági tényező, fontos elem.

5.10.5 A városszerkezet és bűncselekmény típusok

Nemcsak érdekes, de rendészeti szempontból rendkívül hasznos is, ha kategorizáljuk azt, hogy az egyes településszerkezeti övekre milyen bűncselekmény típusok jellemzők. Ennek a gyakorlati haszna abban mutatkozik meg, hogy ha ismerjük a forró pont típusát, akkor lehet meghatározni a leginkább hasznos (alkalmazható) rendészeti taktikát. Azt, hogy milyen rendészeti módszert kell alkalmazni a forró pont megszüntetése vagy legalább a bűnözési fertőzöttség csökkentése érdekében. Ha pedig ismerjük a forró pont típusát, akkor egyszerűbben lehetséges a lefedése is, hiszen tudatában vagyunk a főbb jellemzőinek és a struktúrájának is.

E kérdéssel tudomásom szerint Magyarországon Mátyás Szabolcson kívül senki sem foglalkozott még (Mátyás 2020, 2023). Mátyás összefoglaló táblázatot is készített ezzel kapcsolatban, amely rendkívül szemléletesen teszi a kérdés vizsgálatát. Táblázatában az egyes településszerkezeti övek mellé a leginkább jellemző bűncselekmény típusokat adta meg.

Véleményem szerint ezen táblázat frissítésre szorul. Részen azért, mivel az elmúlt közel egy évtizedben jelentős változások játszódtak le, amelyek a városszerkezeti övek funkcióváltását eredményezték egyes helyeken, másrészt pedig Budapest esetében vannak olyan helyi specifikumok, amelyeket érdemes megemlíteni.

Az általam bővített és aktualizált táblázatban a településszerkezeti övek nevét meghagytam, azokon nem változtattam. Ezt azért tartottam fontosnak, mivel a szerkezeti övek megnevezése terén nincs kellő összhang a hazai szerzők műveiben.

A Mátyás által használt megnevezések viszont egyre inkább elterjednek a hazai bűnözésföldrajzi irodalomban (az övek elnevezését ő is más szerzőktől vette át), azt egyre több kutató használja, ezért nem tartottam indokoltnak az egyes övek átnevezését.

Az egyértelműség kedvéért, a Mátyás által készített táblázatban félkövér betűformátummal jelöltem azokat a bűncselekmény típusokat, amelyek véleményem szerint még pluszban jellemzők az adott településszerkezeti övben (V. táblázat).

lakosságtól, kevés kapcsolatuk volt a helyi közösséggel. A közösségi rendészet szellemében, számos országban kiszálltak a rendőrök az autóból, és jóval több időt töltöttek gyalogos járőrözéssel, illetve egyéb közösségi programokon való részvétellel (pl. lakossági gyűlések, iskolai értekezletek) (Boda 2019). Hazánkban a szovjet mintára létrejött körzeti megbízotti szolgálat (KMB) a közösségi rendészet főbb elvein alapult / alapul, bár annak idején ezt természetesen nem így nevezték.

V. táblázat: Településszerkezeti öv és bűnözés 2025

Településszerkezeti öv	Jellemző bűncselekmény típus
<i>belváros</i>	zseblopás, gépkocsifeltörés, rablás, pénzintézetek sérelmére elkövetett fegyveres rablás, kerékpárlopás, rongálás, garázdaság, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, testi sértés, kifosztás, graffiti jellegű rongálás, prostitúció (kerítés, prostitúció elősegítése)
<i>belső lakóhelyi öv</i>	gépkocsifeltörés, betöréses lopás, rablás, rongálás, házalásos csalás, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, prostitúció
<i>kertvárosi övezet</i>	betöréses lopás, megfélemlítéssel elkövetett csalások (tűzifa, tetőfelújítás, csatornatisztítás, nyílászárócsere felmérés, régiség felvásárlás, kert munká)
<i>lakótelep</i>	gépkocsi- és kerékpárlopás-, pincefeltörés, lakásbetörés, rongálás, rablás, alkalmi, trükkös és besurranásos lopás, házalásos csalás, adománygyűjtés, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, testi sértés
<i>zártkert/tanyavilág</i>	betöréses lopás, állat- és terménylopás, üzemanyaglopás, kert szerszámok, szivattyú, aggregátor és kisgéplopások, állatkínzás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése
<i>szuburbanizációs övezet</i>	lakásbetörés, állatlopás, házalással elkövetett csalás

Forrás: (Mátyás 2020, 2023 után a szerző kiegészítéseivel)

5.10.5.1 Belváros

Az egyes városszerkezeti övek között a belvárosi területek azok, ahol a legtöbb bűncselekmény realizálódik. Úgy gondolom, hogy ennek okait nem kell magyarázni, hiszen a belváros az a terület, ahol a legnagyobb a népsűrűség, a legtöbben megfordulnak, s többnyire a turisztikai célpontok is itt találhatóak, amely még nagyobb tömeget eredményez. Nemcsak a bűncselekmények száma, hanem a sokszínűsége is jellemzi ezt a városszerkezeti övet (Mátyás 2023).

A belvárosokban találhatóak a szórakozóhelyek és a főbb turista attrakciók, amelyeknek nagy bűnözést generáló hatása van. A szórakozóhelyeken jelen van a kábítószer (terjesztői és fogyasztói magatartás egyaránt)²⁶ és az alkohol.

Az alkoholfogyasztás fokozza az agresszivitást, amely a garázda jellegű cselekmények számát növeli a szórakozóhelyeken és azok környékén egyaránt. Sajnos trendként figyelhető meg napjainkban, hogy egyre kevésbé elnézőek egymással szemben az emberek, a fiatalabb korosztály pedig különösen intoleráns. Hamarabb alakul ki szóváltás, amely sok esetben tettelegességgig fajul. Ennek oka lehet az eltérő bőrszín, nyelv vagy egyéb a bántalmazótól eltérő jellemző vonás. Számos esetben a testi sértés is megvalósul ezen bűncselekmények során. Ez a sérülés fokától függően, lehet könnyű (amennyiben a sérülés 8 napon belüli) vagy súlyos testi sértés (amennyiben a sérülés 8 napon túli).

A garázda magatartás következtében rongálás bűncselekmény is megvalósul (például: betört kirakatok, tömegközlekedési eszközök váróinak és a telefonfülkék üvegfelületeinek a betörése, parkoló autók megrongálása /visszapillantó tükrök és az ablaktörlők letörése/ stb.). Ezen garázda jellegű cselekmények mellett, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, tekintve a deliktuális felelősség szubszidiárius jellegét a könnyű testi sértés és rongálás bűncselekmény halmazati megállapíthatóságával, a nyomozás ezen irányultságával is számolni kell.

²⁶ kábítószer-kereskedelem (Btk. 176. §), kábítószer birtoklása (178. §), új pszichoaktív anyaggal visszaélés (184. §)

A belvárosi részeken viszonylag nagy számban fordulnak elő graffitik (amelyek a cselekménnyel okozott kár értékhatárától is függő rongálás vétsége vagy büntettként nyernek minősítést).²⁷ Ennek az oka az, hogy a graffitistok olyan helyeken helyezik el alkotásaikat, amit minél többen láthatnak. Számukra az jelenti a kihívást, ha a legnagyobb kockázatú helyeken vannak felfestve az alkotások (Tag-ek) azok elkészítése érdekében olyan helyekre képesek ki és felmászni, amellyel saját életüket is veszélyeztetik. A rongálásokat festékszóró spray-vel vagy filctollal követik el épületek falán, a közlekedési eszközök ülésén, liftekben stb.

A graffitivel kapcsolatban megjegyzem, hogy azon kívül, hogy éves szinten több milliárd forint kárt okoznak, a társadalomra gyakorolt hatásuk is negatív, amennyiben politikai, szexuális vagy rasszista jellegű üzenetet is hordozhat a kiírt szöveg. Az elkövetők többnyire a fiatalabb korosztályhoz tartozó középosztálybeli gyermekek, akik a bennük lévő feszültséget és frusztrációt próbálják ily módon levezetni, ritkább esetben a művészi hajlamukat kiélni (Rózsa – Barabás 2020).

A kábítószer használata sajnos már általánossá vált, azonban a belvárosi helyek igen felülreprezentáltak, mivel a szórakozóhelyek többségében megtalálhatók a szerfogyasztók. Különösen az új típusú kábítószeresek esetén (ÚPSZ) figyelhető meg az, hogy a szerhasználók agresszivitása jelentősen megnőhet. Ez generálja a belvárosi szórakozóhelyen és a környékükön elkövetett garázda jellegű bűncselekmények számát.²⁸

Az alkohol és kábítószer fogyasztás számos esetben kiszolgáltatottá teszi a fogyasztót. Az utcán elalszik, magatehetetlenül fekszik, védekezésképtelen állapotban van vagy nem érzékeli a körülötte zajló folyamatokat. Ezen védekezésre képtelen személyek tényállásszerű sértettjei a kifosztásnak vagy szexuális bűncselekménynek. A fenti okok miatt a rablás deliktum is magasabb a belvárosi területeken, mivel kevésbé képesek kontrollálni a környezetet, illetve magukat megvédeni. Ezen bűncselekmények rendkívül rontják a lakosság szubjektív biztonságérzetét.

Megállapíthatjuk, hogy az országnak is az egyik legrosszabb reklám és negatív megbélyegzés, ha egy turista ilyen jellegű bűncselekmények sértettjévé válik, ami ha tömeges méreteket ölt, akár évekre nyúló determinatív következményei is lehetnek. A sérelmet szenvedett külföldi az ilyen jellegű negatív élményt magával viszi a hazájába, és megosztja azt másokkal, akik óhatatlanul a kapott impulzus okán vonnak le konzekvenciát az országunkról. Rendészeti szempontból tehát ezen cselekmények megelőzése rendkívüli fontossággal bír.

Az egyre nagyobb volumenű turizmusnak tudható be, hogy számos helyen jelen van a prostitúció is. Ez kétféle bűncselekményben ölt testet: kerítés (Btk. 200. §)²⁹ és prostitúció elősegítése (Btk. 201. §).³⁰ Az Airbnb lakások ezen cselekmények esetében nagy számban szolgálnak elkövetési helyként.

²⁷ 2012. évi C. törvény (Btk.) 371. § (2) bekezdés ba).

²⁸ A kérdőskör kapcsán nem mehetünk el amellett, hogy a fenti problémák mellett a rendőri intézkedés szempontjából számos nehézséget okoznak a szerfogyasztók. Ezt magam is tapasztalatom rendszeresen járőr és nyomozó koromban. A fájdalomküszöbük lecsökken, kevésbé érzik a rendőr által alkalmazott legitim erőszakot, ezért jóval nagyobb a veszélye (esélye) a sérülésre (a rendőr és az intézkedés alá vont vonatkozásában) és a fegyverhasználatra egyaránt. Az új típusú szerek esetében pedig az élettani hatások még kiszámíthatatlanabbak (Rácz 2009, Mátyás 2020).

Megemlíthetjük továbbá a kábítószervásárlók számos esetben válnak csalás sértettjévé, különösen, ha a sötét belvárosi utcákban vagy a szórakozóhelyen vásárolnak kábítószeret. Előfordul gyakran, hogy nem kábítószer, hanem porcukrot, lisztet vagy sütőport adnak el a „sértettnek”. Ebben az esetben a látencia mértékét sem lehet megbecsülni, mivel feljelentést természetesen a károsultak nem tesznek.

A garázdaság kibővülő tényállása is mutatja az okok szerinti igényt a módosításra: Btk. 339. § (1a) bekezdés: Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki olyan kihívóan közösséggel szembe fordított magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotráncolást vagy riadalmat keltsen, ha a cselekményt úgy követi el, hogy a cselekményt megelőzően – annak elkövetésével összefüggésbe hozható módon – kábítószeret fogyasztott.

²⁹ Kerítés: Btk. 200. § (1) Aki hasznonszerzés céljából valakit szexuális cselekmény végzésére másnak megszerez, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁰ Prostitúció elősegítése: Btk. 201. § (1) Aki

a) mást prostitúcióra rábír,

b) épületet vagy egyéb helyet prostitúció céljára másnak a rendelkezésére bocsát,

A prostitúció kapcsán számos egyéb járulékos bűncselekmények is megtörténhetnek. Különösen az alkohol vagy kábítószer hatása alatt lévő kuncaftok esetében, mivel könnyen kifosztás vagy rablás sértettjévé válhatnak.

A belváros többnyire pénzügyi és gazdasági központjaként is funkcionál a településeknek, ezért itt található a legtöbb bankfiók, postafiók, utazási iroda, pénzváltó, ékszerboltok stb. Ezen pénzügyi vállalkozások nagy mennyiségű pénzt kezelnek, ezért potenciális célpontok. Pozitív tényként könyvelhető el, hogy az elmúlt egy évtizedben jelentősen csökkent hazánkban a fegyveres rablások száma, azonban időnként előfordul egy-egy ilyen erőszakos cselekmény. A fegyveres rablások számának csökkenésében több tényező játszott közre. Egyrészt általános trendként figyelhető meg, hogy csökken az erőszakos bűncselekmények száma (Sivadó 2021), másrészt pedig jelentősen nőtt a térfigyelő kamerák kihelyezettsége a belvárosi területeken,³¹ illetve nagy mértékben javult a bankbiztonság.³²

A különféle lopások száma szintén ezen a területen a legmagasabb. Elsőként a zseblopásokat említsük meg. Minden olyan helyen előfordulhat, ahol nagyobb tömeg koncentrálódik. Ezek lehetnek szórakozóhelyek, pályaudvarok, piacok, vásárok, bevásárlóközpontok, koncertek területei, tömegközlekedési eszközök vagy azok megállója stb. Többnyire a belvárosi megállók és tömegközlekedési eszközök a legzsúfoltabbak. Külön célcsoportként megemlítve a tétova és bámészkodó, helyismerettel nem rendelkező turistákat, akik ugyancsak potenciális sértettek lehetnek.³³

A lopások számát növeli a belvárosi területeken az autófeltörések és a bolti lopások (drága márkaboltokban elkövetett lopások) emelkedése.

A külföldi turisták számos esetben válnak csalás áldozatává, esetükben azonban jelentős látenciával számolhatunk, mivel sokan nem tesznek feljelentést.³⁴ A csalás lehetséges belvárosi helyei például a taxik (túlszámlázás, hosszabb úton való közlekedés), éttermek (túlszámlázás), night klubok (irreálisan drága italok felszámolása), pénzváltók (elsősorban az illegális, utcai pénzváltók) (Györi 2015).

büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³¹ Az ún. vízágyhatásról a térfigyelőkamerák esetében szoktak említést tenni, illetve újabban a megelőző (prediktív) rendszet esetében. A kifejezés azt jelenti, hogy amikor valahova térfigyelő kamerát helyeznek, akkor a bűnelkövetők – érzékelve a kamerákat – a környező, kamerákkal nem fedett területre mennek bűncselekményeket elkövetni. Ezt negatívumként szokták megfogalmazni a térfigyelő kamerákkal kapcsolatban, s többen úgy vélik, hogy főleg ezért a kamerák halmozott használata, mivel mindig lesz olyan terület, ahol nincs megfigyelés, ezért úgyis oda fognak menni a bűnelkövetők. Úgy gondolom, hogy ez hibás megközelítés, a térfigyelő kamerák használatának nem csupán bűnmegelőzési, de felderítési és bizonyítási szempontból is van létjogosultsága.

A megelőző rendszet kapcsán szintén beszélnek a vízágyhatásról. A szoftver miután előjelzi azt, hogy várhatóan hol fognak bűncselekményt elkövetni, oda fognak menni a rendőrök. A bűnelkövető ezt érzékelve, nem ott fog bűncselekményt elkövetni, vagy eláll a jogsértő cselekmény elkövetésétől. Ebben az esetben is úgy gondolom, hogy szemléletbeli változásra van szükség, mivel az is eredménynek tekinthető, ha valaki nem követ el vagy nem ott követ el bűncselekményt, ahol korábban szándékában állt. Véleményem szerint az idejélmúlt statisztikai megközelítés helyett a proaktív rendszetnek kell teret engedni.

³² Erről többek között Ambrus Attila is említést tett, hogy a bankbiztonság fejlődése miatt jelenleg néhány pénzintézetet tudna csak kirabolni (P. Gál – Ambrus 2003).

³³ A zsebtolvajok a belvárosi területeken főként két módszert alkalmaznak, vagy kezűességük kihasználásával követik el a lopást, vagy éles eszközzel (penge, szike) kivágnak a táskát. Rendszerint csoportokban „dolgoznak”, van egy tolvaj, egy fedező és egy „értékmentő” a csapatban (Rózsa – Barabás 2020).

³⁴ Számos oka van annak, hogy a külföldi turisták nem élnek feljelentéssel. Mátyás Szabolcs (2020) és Michalkó Gábor (1996) után vázlatosan az alábbiak megemlítését tartom szükségesnek: az időtényező szerepe (sajnálják a rendőrségi eljárásra fordított időt), kommunikációs problémák (nem minden turista beszél megfelelő szinten idegen nyelvet), a hatóságok a hozzáállása a külföldi sértettekhez (a sok plusz munka miatt nem mindig pozitív), a sérelmükre elkövetett deliktum tárgyi súlya (kisebb bűncselekmény esetében sokszor elállnak a feljelentés megtételétől), a magánéletre negatív befolyást gyakorló bűncselekmények (ha „kényes” a bűncselekmény, akkor nem szeretnék, hogy kiderüljön a család előtt, ezért többnyire elállnak a feljelentéstől /pl. éjszakai klubokban történt deliktumok/), az egyes nemzetek között eltérő a feljelentési hajlandóság (például a holland turisták előszeretettel élnek felejelentéssel, ha sértetté válnak) (Györi 2015).

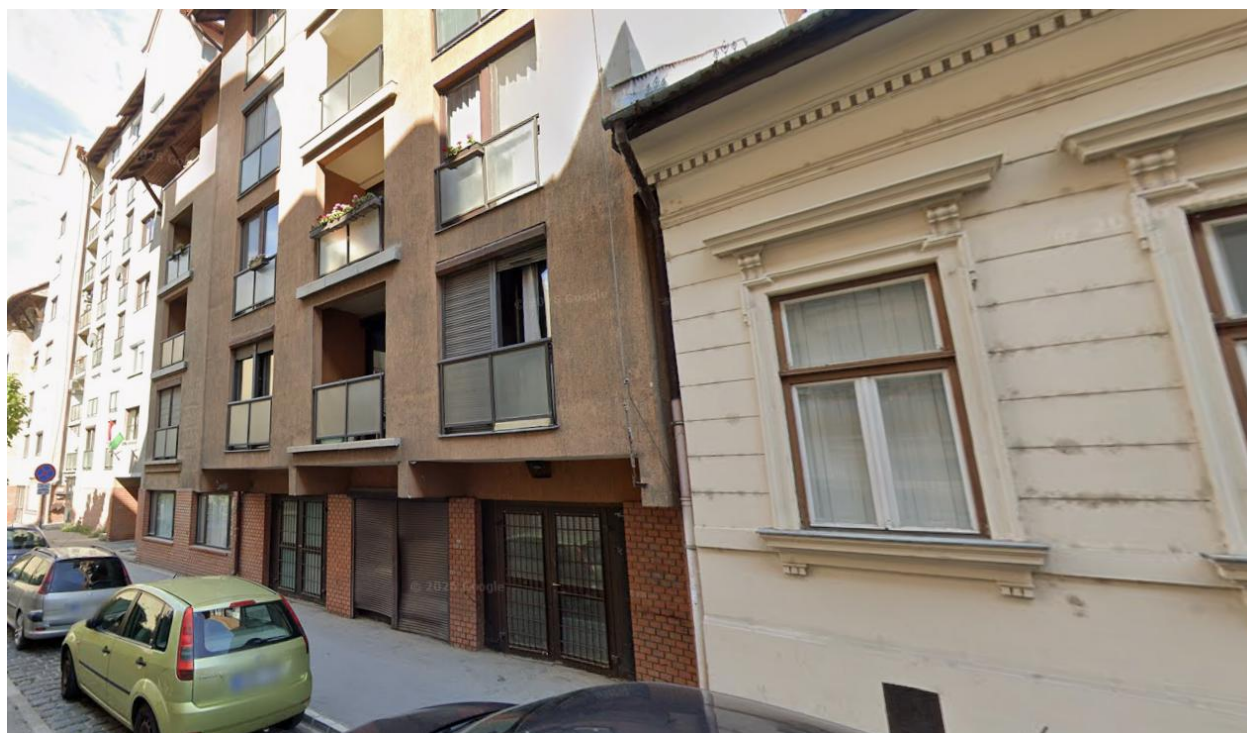
A belváros bűnözésével kapcsolatban negatív tényező lehet a szlömösödött belváros. E területeken előforduló bűncselekményekkel nem kívánok részletesen foglalkozni, mivel Budapest és a magyar városok esetében a belvárosi részek rehabilitációja megtörtént. A belváros környéki területek számos településen, például Józsefváros esetében is szlömösödtek. Ezen területeken a Büntető Törvénykönyvben előforduló bűncselekmények széles spektruma előfordul.

5.10.5.2 Belső lakóhelyi öv

A belső lakóövezet a belvárosi részt fonja körbe, így szoros kapcsolatban van egymással a két terület. Ennek egyik következménye, hogy a belváros bűnözésére is hatással van a belső lakóövezet népessége.

Mi a fő különbség a két terület között? Elsősorban funkcióbeli különbségek vannak. Mint az az öv nevéből is látszik, a lakófunkció dominál, bár a földszinti területek, egyes udvari részek kereskedelmi funkcióval is rendelkeznek (pl. kisebb éttermek, javítóműhelyek, fodrász, tetováló- és szépségszalon, kocsmák, szolárium, fitneszterem).

A belső lakóövezetben alacsonyabb, kevesebb szinttel rendelkező házak vannak. Ezek szintmagassága a belváros épületeitől függ rendszerint. Két-három szinttel azonban általában alacsonyabbak itt az épületek. Előfordul, hogy földszintes, egybefüggő házak vannak a belső lakóövezetben. A nagyon rossz állapotban lévő házak közül néhányat lebontottak, s helyettük több emeletes társasházakat építettek, melyek rendszerint nem illeszkednek az utcaképbe, viszont az övezet lakosságának cseréjéhez hozzájárulnak (Mátyás 2023). A változásnak bizonyíthatóan bűncselekményt csökkentő hatása van. Ezt megfigyelhetjük például a VIII. kerület Diószegi Sámuel utcájában is. Egy terület fizikai megújításának fontos eleme lehet ezen épületek lebontása, azonban a településképhez történő drasztikus beavatkozás nagy sebet ejt a településszerkezetben (5. ábra).

5. ábra: A településképhez nem illeszkedő új építésű épület a VIII. kerületben

(Google Street View)

Azon települések esetében, ahol ezek a részek nem szlömösödtek, ott lényegesen kevesebb a bűncselekmények száma, mint a belvárosi területeken. Ott viszont, ahol a társadalmi átlag alatt élnek nagyobb számban, ott a belvároshoz hasonló mértékű bűnözési gyakoriság jellemző.

A belső lakóövezet alapvetően lakófunkciójú terület, viszont sokan az alacsonyabb ingatlanárakat kihasználva, itt létesítenek valamilyen vállalkozást. A sérthető értékek viszonylag magas arányban vannak jelen (bár jóval kisebb mértékben, mint a belvárosi területeken). Ennek az egyik következménye az, hogy bizonyos bűncselekmények (pl. lopás, gépkocsifeltörés) itt is viszonylag nagyobb számban fordul elő. Másrészt pedig a belvárosi területek többnyire térfigyelő kamerával vannak lefedve. Ez pozitív tény, viszont ezt a bűnelkövetők is tudják, ezért a belvárosból a környező utcákba mennek bűncselekményt elkövetni csökkentve ezáltal a beazonosíthatóságuk esélyét (ezt a szakirodalom a korábban említett vízágyhatásnak nevezi). Mindez növeli a belső lakóövezetben elkövetett bűncselekmények számát.

Az ottlakóknak az utcán parkoló gépjárművei könnyű zsákmánynak számítanak, ezért egyes fertőzött részek esetében magasabb lehet a gépkocsifeltörések száma, a napközbeni időszakban pedig a betöréses lopások és lakásbetörések aránya.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények közül különösen a fogyasztással elkövetett jogsértő cselekmények jellemzőek. Az utcai prostitúció ugyancsak jelen lehet egyes szegregált területeken. Ez például a főváros VIII. kerületében is megfigyelhető (lásd: Orczy negyed, Losonci negyed) (Molnár 2024).

A csalás egy formája az ún. házalással elkövetett csalás. Ennek során bizonyos termékeket (pl. edény, takaró, ágynemű) próbálnak eladni, azonban ezek silány minőségűek, sok esetben pedig neves márkák hamisítványai (Rózsa-Barabás 2020).

A városszerkezeti öv gyakori deliktuma a már említett graffiti jellegű rongálás, amely a Btk. szerint rongálás vétségévé vagy büntettévé is válhat a károkozás mértéke és tárgya minősítésével. A szegregálódott területeken a csellengő, célnélküli és a társadalmi normákat betartani nem tudó és akaró fiatalok gyakori önkifejezési eszköze a motiválatlan rongálás és a graffiti jellegű károkozás.

5.10.5.3 Kertvárosi övezet

A belvárosi részből kifelé haladva, elhagyva a belső szektort, egy lazább beépítésű lakóövezet következik. Itt a lakóingatlanok már egy vagy két szintesek és nem alkotnak egybefüggő utcafrontot. Korábban ezen területek városperemi területeknek számítottak, ahová a kevésbé tehető emberek költöztek, akik nem engedhették meg azt maguknak, hogy a belvárosban vagy az azt övező belső lakóövezetben vásároljanak maguknak ingatlant. A múltban magas volt az ipari munkások és a vidékről beköltözöttek aránya. Más a településszerkezet és más a népesség szociodemográfiai jellemzője is ezen területen, így a bűnözés is más struktúrájú és intenzitású lesz, mint a fent említett két részen (Mátyás 2020).

A kertvárosi lakóövezetről elmondható, hogy még mindig viszonylag magas az idősök aránya. Ők koruknál fogva jóval kiszolgáltatottabbak a bűnözésnek. Más településszerkezeti övekhez képest gyakoribbak ezért a megtévesztéssel elkövetett csalások. Magas azok aránya, akik még tűzifával fűtenek, ezért ezt a csalók kihasználva megkárosítják az idős sértetteket más fajtájú, mennyiségű víztartalmú tüzelő eladásával. De a csalók próbálkoznak redőnyjavítással, tetőfedéssel, kerti munkák elvégzésével, favágással stb. (Sóvágó 2007, Mátyás 2011). Korábban jellemző volt ezen részekben az állattartás, azonban napjainkban ezzel már a legtöbben felhagytak, így az ezzel kapcsolatos bűncselekmények elenyésző számban fordulnak csak elő, azonban a mezőgazdasággal és a házkörüli munkákkal kapcsolatos szerszámok eltulajdonítása előfordul (pl. gépek, fűnyírók, szivattyúk stb. lopása). Az elmúlt két-három évtized településszerkezeti változásai azonban nem hagyták változatlanul ezeket a részeket sem. Az idősök helyére egyre több fiatal költözik, akik új házakat építenek a régi házak helyére. Sérelmükre már nehezebb a különféle bűncselekmények elkövetése, részben életkorukból adódóan, illetve a vagyonvédelemi eszközök használatának következtében (pl. riasztók, biztonsági ajtók, mozgásérzékelők és azok által vezérelt kamerák és reflektorok).

Ezek a területek korábban a városok periférikus részein helyezkedtek el, napjainkra viszont (a 90-es évek elejétől kezdve) már a települések egyre inkább felértékelődő területei közé tartoznak, s közel sem tekinthetők marginális elhelyezkedésűeknek, azonban a szektor többnyire megőrizte a laza beépítésű, falusias hangulatot árasztó miliójét.

A kertvárosi lakóövezet kategóriába azonban még egy hasonló ismérvekkel rendelkező szegmens sorolható, ezek azokon a részeken találhatóak, ahová többnyire az 1980-as évektől kezdtek építkezni. Az építés idején ezek is többnyire marginális helyen voltak, ide költöztek a belvárosból, a belső lakóövezetből és a lakótelepekről kiköltöző családok. Ők többnyire tehetősebbek és fiatalok voltak, az újonnan épült házak pedig a városi átlagnál nagyobb alapterületűek és korszerűbb elrendezésűek, viszont kisebb kert tartozott hozzájuk, mint a „másik” kertvárosi lakóövezet házához. Itt már a mezőgazdasági termelésnek nem volt relevanciája (haszonállatok egyáltalán nem voltak és jelenleg sincsenek), a kert szinte kizárólag rekreációs célokat szolgált. Az elmúlt évtizedek fejlődésének köszönhetően mára ezek a területek is a város szerves részét alkotják, és eszerint kerületek beépítésre. Ma ezeket divatos szóval lakóparkoknak nevezik (Mátyás 2023).

Az idősebb és a fiatalabb kertvárosi övezetek között jelentős különbségek figyelhetők meg. Egyrészt az ott lakók életkora közötti különbségek teszik eltérővé a két részt. Az újonnan épült lakóparkok lakónépessége többnyire fiatalabb, esetükben kisebb az esélye az életkorukból adódó hiszékenységre alapozott csalások elkövetésének. A házak jobb állapotban vannak (a házfelújításra kitalált legendák³⁵ kevésbé hihető), fával elvéve tüzelnek az ott lakók (az ősz környéki tűzifával elkövetett csalások itt nem jellemzők), a jobb anyagi körülmények között élők pedig nem vevők az olcsó, hamis háztartási termékek utánzatára (edények, ágyneműk stb.). Az eltulajdonított tárgyak vonatkozásában is éles különbség figyelhető meg.

A korábban épült kertvárosi övezetek házaiból – az ott lakók szerényebb anyagi körülményei következtében – kevesebb érték vihető el, ráadásul a vagyonbiztonságra is kevesebbet költenek (pl. kamerák, riasztók, szenzorok). Ezzel szemben az újabb kertvárosi övezetekben lévő házak udvarán nagyobb értékű tárgyak találhatóak (pl. kerti szerszámok és bútorok, értékes kistermetű háziállatok), azonban a védelmi berendezések következtében ezeket nehezebb eltulajdonítani. Ezen házak esetében egy korábbi évtértékelő jelentésben Sóvágó megjegyzi, hogy építkezés időszakában magas a gépészeti berendezések eltulajdonítása. Ez az az időszak, amikor a vagyonbiztonságra még kisebb figyelmet fordítanak az építetők. Ekkor már a házban lévő, de fel nem használt és be nem épített víz- és gázgépészettel kapcsolatos tárgyakat tulajdonítanak el, például vízmelegítő bojlereket, radiátorokat, hőszivattyúkat, csaptelepeket (Sóvágó 2006, 2007). Szakirodalmi forrással nem tudom megerősíteni, viszont a rendőrkollégák közül többen is arról tettek említést, hogy néhány esetben véleményük szerint felmerült annak a gyanúja, hogy a szerelést végző kivitelezők adtak tippet a bűnelkövetőknek, az így megszerzett tárgyakat pedig olcsóbban adták el maguk megvásárolva és építve be azokat a következő tulajdonosnak. A beszámolók arra alapozták verziójukat, hogy visszatérően más-más helyszíneken ugyanazon kivitelező brigád levonulását követően is történtek a lopások, viszont a továbbértékesítés már nem volt lekövethető.

Tekintettel arra, hogy ezen lakóparkok népessége fiatalabb, magas a munkaképes korú lakosság aránya, ezért napközben viszonylag kevesen tartózkodnak csak otthon. Ez kedvező feltételeket biztosít a lakásbetörések elkövetéséhez.

³⁵ A kriminalisztikában „*A legenda mesterségesen felépített, hihető fedőtörténet. Olyan féligazság, amely minél kevésbé komplikált, minél több valóságos és (köz)ismert tényre épül, annál inkább elfogadható, annál kevésbé gyanús és ellenőrizhető.*” (Balláné Füstzer et al. 2005, 114.). A bűnelkövetők ugyancsak kitalálhatnak olyan féligazságokat tartalmazó legendákat, mellyel tévedésbe tudják ejteni az áldozatokat.

5.10.5.4 Lakótelepek

A második világháborút követően jelentős népességgyarapodás következett hazánkban és az európai országokban egyaránt. A volt szocialista országokban a népesség növekedésének a problematikáját tetőzte az a gond, hogy az erőszakos kollektivizálás és iparosítás következtében százezrek választották kényszerűségből a városi életet. Számukra lakóhelyet kellett biztosítani.

Az ő elhelyezésükre kezdődtek a legalább négyemeletes házigyári lakások építkezései. Az 1970-es évektől kezdve már jóval magasabb, 10-12 emeletes házak is épültek a lakótelepeken. Egy-egy nagyobb lakótelepen több tízezer ember is élt.

A legtöbb magyar nagyváros esetében találhatóak lakótelepek, amelyek számos szociológiai (ezáltal rendészeti) problémával is küzdöttek, s jelenleg is küzdenek. A gyökerüktől megfosztott vidéki emberek újfajta lakókörnyezetbe kerültek, amely sok esetben okozott problémákat, különösen az újonnan beköltöző családok gyermekeinek esetében (Szijártó 2016).

Elsősorban a nagyobb méretű lakótelepek³⁶ szolgáltak olyan szubkulturális közegként, amelyek negatív hatást váltottak ki a fiatalokból.

A sokszor céltalan és csellengő „kulcsos gyerekek” (dolgozó szülők a felügyelet nélkül hagyott gyermekeiknek adtak a lakásuk bejárati ajtajához tartozó kulcsot) nemritkán egymás áldozataivá váltak, a társaknak való megfelelés és a beilleszkedés érdekében közös alkoholfogyasztás, majd az 1980-as évektől közös kábítószerfogyasztás jelent meg egyes területeken (Nagy 2009).

Egyeseknél a közös együttlétek kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetését (pl. lopások, rongálások elkövetését) eredményezte.

A lakótelepek építése idején, a lakónépesség két irányból tevődött össze:

1. belvárosból kiköltözők,
2. vidékről a városba költözők.

A belvárosból azok költöztek ki, akik jobb életkörülményre vágytak, akik nem voltak megelégedve az egyre lepusztultabb lakókörnyezettel. Az elköltözőket többnyire a színvonalasabb létre törekvő fiatalok jelentették, akik földrajzi lakóhelyváltoztatásra is képesek voltak céljaik elérése érdekében. A nagyvárosokat övező településekről szintén jelentős tömegek áramoltak be (arányaiban nézve ez volt a jelentősebb). Ők voltak azok, akik a jobb munkalehetőség, a magasabb fizetés, komfortosabb élet, a gyermekeknek jobb iskolázási lehetőségek reményében költöztek a városba.

A lakótelepek a kezdeti időszakban bűnügyi szempontból kevésbé voltak neuralgikus helyek, bár, különösen a vidéki lakosság esetében okozott problémát a korábbtól gyökeresen eltérő lakókörnyezet (pl. közvetlen szomszédok, a szabadidő eltöltésének problémája). Ez számos esetben konfliktust okozott az ottlakók között.

A városfejlődési szakaszok hatását összevetve a lakótelepek bűnözésével, megállapítható, hogy negatív hatással volt rá. A lakótelepi átlagnál tehetősebb családok elköltöztek, a városszéli vagy a városon kívüli lakóparkokba, illetve az agglomerációs településekre. Helyüket kevésbé tehető, nagyobb kriminalitással rendelkező rétegek vették át.

³⁶ Hazánk legnagyobb lakótelepei lakónépesség szerint (a lakótelepek előtti sorszám az országos lakásállományi rangsorban elfoglalt helyüket jelzi):

1. Újpest városközpont (I-II. ütem) (16 832 db lakás, 46 846 fő) (Budapest)
2. Újpalotai lakótelep (15 886 db lakás, 45 669 fő) (Budapest)
3. Kertváros (15 856 db lakás, 44 861 fő) (Pécs)
4. Óbuda városközpont (13 736 db lakás, 35 950 fő) (Budapest)
5. Békásmegyeri lakótelep (13 394 db lakás, 40 581 fő) (Budapest)
6. Füredi úti lakótelep (12 233 db lakás, 30 230 fő) (Budapest)
7. Ávas (11 498 db lakás, 34 695 fő) (Miskolc)
8. Uránváros (9651 db lakás, 22 345 fő) (Pécs)
9. Újváros (8862 db lakás, 21 275 fő) (Tatabánya)
10. Széchenyi város lakótelep (8673 db lakás, 35 000 fő) (Kecskemét) (Egedy 2000, 274.)

A lakótelepekre az igazi csapást a rendszerváltozás hozta. Sokan a munkájukat elvesztették, nem tudták fenntartani még az alacsony rezsijű panellakásokat sem. Egy ideig vegetáltak a bajban lévők, majd sokan kertségi, alacsony komfortfokozatú házakba költöztek (Mátyás 2023).

Az elmúlt egy-két évtized alapján azonban azt láthatjuk, hogy növekedett a lakótelepek presztízse. A panelprogramban részt vett lakások megújultak, egyre több fiatal költözik a viszonylag olcsó rezsivel rendelkező lakásokba. A javulás ellenére sem mondhatjuk azt, hogy a városok legbiztonságosabb területei a lakótelepek. Az egyes lakótelepek között nagy különbség figyelhető meg az ott élők anyagi helyzete, iskolázottsága, attitűdjei stb. között. A főváros esetében pozitív példaként hozhatjuk fel a Pók utcai, a Gazdagréti, József Attila és az Őrmezői lakótelepet, ahol viszonylag magas ingatlanárakat és jobb közbiztonságot találunk, mint például a Havanna vagy a Csepel városközponti lakótelepen.

Az építés ideje bizonyos mértékig meghatározza a bűncselekményi fertőzöttséget. Az ötvenes évek végén és a hatvanas években épített négyemeletes lakótelepek (pl. József Attila lakótelep) jóval kevésbé fertőzöttek. Ennek egyik oka, hogy kevesebb ember él adott területen, amely nyilvánvalóan kisebb konfliktusforrást eredményez, nagyobb a szerepe a személyes kapcsolatoknak stb. Ezen lakótelepek bár nevükben viselik a lakótelep kifejezést, nem tekinthetők klasszikus lakótelepeknek, hisz négyemeletes, kevésbé zsúfolt házakról beszélhetünk, amelyek között viszonylag nagy zöldterület is található (Mátyás 2023).

Az 1990-es és kétezres években épült lakótelepek ugyancsak kis mértékben fertőzöttek. Kevésbé zsúfoltak, nagyobb alapterületűek, kisebb az emeletszint, a házak előtt vagy mögött kisebb udvar található (pl. a debreceni Tóció-völgyi lakótelep), melyek jóval elfogadhatóbb életkörülményeket teremtenek, mint például a hetvenes években épített lakótelepek. Ezek négyzetméterárai magasabbak, mint a klasszikus lakótelepi lakásoké. Ezen lakótelepek is kevesebb szinttel rendelkeznek, ami mindenképp pozitív hatással van a kriminalitásra (Mátyás 2020). Mint az Oscar Newman is megállapította, a hét emeletesnél magasabb házakban ugrásszerűen megnövekszik a bűncselekmények száma, vagyis minél alacsonyabb egy ház, annál kisebb az esélye, hogy benne vagy a környékén bűncselekményt követnek el (Newman 1972) (lásd bővebben az építészeti bűnmegelőzésről szóló fejezetet).

A motiválatlan rongálások közül a graffiti jellegű rongálások minden lakótelepen jelen vannak, melyek felderítése számos nehézségbe ütközik, mivel a lakótelepeken kevés a térfelügyelő kamera, a személytelen közösségi lét pedig ugyancsak kedvezőtlenül hat a felderítésre.

A személy elleni bűncselekmények közül a rablás és testi sértés is általában magasabb számban fordul elő a lakótelepeken, mint a belvároson kívüli egyéb területeken, bár ezek száma országosan jelentősen csökkent az elmúlt években.

A tulajdon elleni deliktumok közül a pincefeltörések, lakásbetörések, kerékpárlopások jellemzőek, bár az elmúlt évek trendjét figyelve ezek is egyre inkább visszaszorulnak. Ugyancsak létező probléma a kábítószer használat. A hatvanas és hetvenes években gyakori volt a bandákba verődött fiatalok között a szipuzás és a gyógyszerfogyasztás (magában vagy alkohollal) (Mátyás 2020).

5.10.5.5 Zártkert / tanyavilág

Tanyák elsősorban az alföldi települések esetében figyelhetők meg, melynek történelmi okai vannak. Egyes településekhez, akár több tíz kilométerre lévő tanyák is hozzátartoztak közigazgatási értelemben, ezért néhány alföldi városunk hatalmas területtel rendelkezik napjainkban is.³⁷ Jelenleg 200 000 fő (MTI 2021) lakik tanyán, amely az ország népességének szűk két százaléka.³⁸ E magányos települések egymástól távol fekszenek (kivéve a nyírségi bokortanyák), mára többnyire idős emberek lakják.

³⁷ A legnagyobb területi kiterjedésű települések (a településnév előtt a méret szerinti országos helyezés): 2. Hódmezővásárhely (487,98 km²), 3. Debrecen (461,66 km²), 4. Hajdúböszörmény (370,74 km²), 5. Karcag (368,63 km²), 6. Szentes (353,25 km²).

³⁸ Az Agrárminisztérium adatai alapján mintegy 300 000 fő él külterületen, amiből 200 000 él tanyákon (MTI 2021).

A fentiek következtében a tanyák lakói védtelenek, gyakorlatilag magukra számíthatnak csak a külső támadások ellen. A sérelmükre többnyire vagyon elleni bűncselekményeket követnek el, amely túlnyomóan a lopást jelenti (pl. állatok, szerszámok, takarmány).

Érdekes lehet annak vizsgálata is, hogy ők maguk milyen jogsértő cselekményeket követnek el. Tudomásom szerint ilyen kutatás nem volt még hazánkban, azonban feltételezhetően az elszigeteltségből adódóan is szóba jöhetnek a Btk. XXIII. fejezetébe tartozó egyes környezet és természet elleni (Btk. 241-246. §.) bűncselekmények.

A tanyákhoz hasonló, azonban karakterisztikájában sok esetben különbözik a zártkertes övezet. Ennek kialakulása jórészt a nagyvárosba költöző, azonban a szabadidőt a természetben és hasznosan eltölteni kívánó személyekhez köthető. Az ötvenes és hatvanas évektől kezdve a vidékről a városba költözött emberek a városok mellett lévő kikapcsolódási területeken vásároltak maguknak földterületet. Itt kisméretű házakat építettek és gazdálkodtak. Többnyire hétvégéken jártak ki a „víkend telekre (vagy ahogy Budapesten mondták, a „telekre”), mivel hétközben a városban dolgoztak. A városok körül egy virágzó övezet jött létre, amely az országos zöldség- és gyümölcs ellátásban is éreztette a hatását, a tulajdonosoknak pedig fizetésekiegészítést jelentett. Ez a korosztály a nyolcvanas években kezdett megöregedni, amikor már nem tudták az életkorukból adódóan a földet művelni.

Ebbe a folyamatba köszöntött be a rendszerváltozás. A szocializmus összeomlása után a munkanélküliség a gyakorlatilag nulla százalékról néhány év alatt tíz százalékra növekedett (Karácsony 2020). Sokan elvesztették az állásukat, létbizonytalanságba kerültek, s nem tudták a lakásuk rezsijét, albérleti díját vagy hiteltörlesztését sem fizetni.³⁹

Ekkor sokan megváltak a lakótelepi lakásuktól, és a városok környéki hétfégi házas övezetbe költöztek. Ezen ingatlanok jóval olcsóbbak voltak, viszont komfortfokozatában és társadalmi környezetében hatványozottan alacsonyabb szintű volt, mint a korábbi lakásuk (Hardi 2002).⁴⁰

Ez előre vetítette számos ember esetében a szociális hanyatlást, a deklasszálódást, amely, ha munkanélküliséggel is társult, akkor annak kriminogén vetülete is lett egyes személyek esetében. Ehhez a nem túl szerencsés helyzethez párosult az a belvárosi és belső lakóövezeti részekből kvázi kitelepített népesség, akik itt találtak lakóhelyet maguknak. Ők a belvárosi területek rehabilitációs munkálatainak köszönhetően, a korábban önkormányzati bérlakásokban vagy sok esetben önkormányzati tulajdonú, de önkényes lakásfoglalók voltak, akiket kiköltöztettek a város környéki kisebb, olcsó ingatlanárú településekre, illetve a hétfégi házas övezetre. A belvárosok fizikai rehabilitációja ezáltal többnyire megvalósult, viszont a problémát nem oldották meg. A szociálisan hátrányos helyzetű, sok esetben roma lakónépességet olyan helyre költöztették, ahol már korábban is éltek hátrányos helyzetűnek tekinthető emberek. Véleményem szerint szükséges lett volna a kiköltöztetett személyek szociális rehabilitációjára, utókövetésükre, illetve utógondozásukra is figyelmet fordítani. Ez nem történt meg, ezért jelentősen növelték a befogadóterület és a lakóhelyi bűnözést. Ennek kapcsán a lakóhelyi bűnözés fogalmát érdemes tisztázni. Lakóhelyi bűnözésen olyan bűnelkövetést értek, amikor az elkövetői kör a közvetlen lakóhelyén vagy annak vonzáskörzetét jelentő környezetében, nagyobb távolság megtétele nélkül követ el bűncselekményeket.

³⁹ A rendszerváltozás zűrzavaros éveit tovább tetézte, hogy a bűncselekmények növekedése is soha nem látott lendületet vett, egy évtized alatt 2,7-szeresére növekedett a deliktumok száma. Ennek okait kereshetjük többek között a határok megnyitásában, a munkanélküliség növekedésében, a szervezett bűnözés megjelenésében (már az 1970-es évektől is volt, de a mai értelemben vett szervezett bűnözés létrejötté a rendszerváltás utánra tehető) és a rendőrség személyi állományában lévő hiányosságokban (Tóth 2007, Mátyás 2011).

⁴⁰ A panellakást eladó személyek, a két ingatlan árának különbségéből kifizették a felhalmozott adósságot, a maradékot pedig többnyire felélték. Az életnívójuk pedig fokozatosan nivellálódott az új környezetében tapasztalt viszonyokhoz (Karácsony 2002).

A hétvégi házas övezetekben, a fentiekben említett két irányú lakónépesség növekedésnek köszönhetően, a vagyonbiztonság jelentősen romlott. Voltak olyan területek, ahol például a házat is lebontották az alapig, amivel a tulajdonosa csak akkor szembesült, amikor tavasszal kiment a telkére.

Összehasonlítva a bűnözés nagyságát és szerkezetét a tanyasias környezettel, megállapítható, hogy vannak különbségek. A nagyobb lakónépesség következtében abszolút mértékben is jelentősebb a bűncselekmények száma. Jelentős a vagyon- és személy elleni deliktumok száma. A legjellemzőbb bűncselekmények a lopás és betöréses lopás (állat- és terménylopás, méhkaptárlopás), a testi sértés és a csoportos garázdaság.

5.10.5.6 Szuburbanizációs övezet

Hazánkban a nagyvárosok körül az 1980-as évektől kezdve alakultak ki a szuburbanizációs övezetek.⁴¹ Ezen folyamat a rendszerváltozást követően felgyorsult és napjainkban is tart.

Általában ez az övezet 10-20 km kiterjedésű, a főváros esetében pedig 40-50 km. Trendként figyelhető meg, hogy növekszik a szuburbanizációs övezet kiterjedése (Keserű 2004). Erről a fentiekben részben már említést tettem. Ennek oka a vonalas infrastruktúra és a közlekedés fejlődése (jobb minőségű és több sávú utak, egyre több család rendelkezik gépjárművel, a tömegközlekedés fejlődése), a távmunka elterjedése és az ingatlanárak megfizethetősége. Minél távolabb költözik valaki a nagyvárostól, annál olcsóbban tud ingatlant vásárolni, vagyis fordított arányosság figyelhető meg a távolság és az ingatlanárak között.

A szuburbanizációs övezetet véleményem szerint érdemes két részre bontani. Vannak azok a területek, amelyek önálló lakóparkként léteznek, bár közigazgatásilag valamely településhez tartoznak (Debrecen esetében ilyen a Mikepércs határában épült lakópark, a főváros esetében pedig az Oxigén Lakópark Mogyoródon, vagy a Csendesrét Lakókert Vácott). Ezek valamely agglomerációs településhez tartoznak, azonban kvázi önálló életet élnek, az ottlakóknak nincs napi kapcsolata az anyatelepüléssel. Munka és tanulás céljából, illetve a szolgáltatásokat igénybe venni járnak a kibocsájtó településre az ott lakók. A lakóterületen kizárólag újonnan épült házak találhatóak és a lakosok hasonló társadalmi réteghez tartoznak.

A szuburbanizációs folyamat során azonban sokan nem elkülönült lakóparkokba mennek, hanem az agglomerációs övezet valamely településére (bár nyilvánvaló, hogy előbbi kategória is a település része). Ebben az esetben egy régebbi építésű házat újítanak fel, vagy egy régi ház helyére újat építenek, esetleg egy foghíjas telekre készíttetnek új házat. Ekkor a nagyvárosból kiköltöző közvetlenebb, elevebb kapcsolatban van a településsel.

A városokból többnyire alacsony kriminalitású családok döntöttek a kiköltözés mellett, vagyis e tény pozitívan befolyásolta a terület bűnözési viszonyait. A nagymértékű kiköltözésnek viszont óhatatlan velejárója annak detektálható kriminogén hatása. Az első esetben (lakóparkokba költöznek ki a városból) a lakóterület többnyire alvófunkcióval rendelkezik (nem véletlen az angol megnevezés is, sleeping town). A költözők többségében munkaképes korúak, akik aktív éveiket élik, s rendszeresen munkába járnak. Reggel az ott lakók többsége elmegy dolgozni, s csak a délutáni órákban tér haza. Ennek a negatív kriminogén vetülete abban keresendő, hogy napközben alacsony a lakóterületen tartózkodók aránya, így ez megkönnyíti a lakásbetörők helyzetét.

A második esetben az életkor tekintetében kevertebb a lakosság, így nagyobb az esély arra, hogy egy utcában otthon tartózkodik valaki, vagyis nagyobb a lebukás veszélye egy lakásbetörés során.

⁴¹ A szuburbanizáció kezdetei a budapesti agglomerációban az 1980-as években – már a rendszerváltozást megelőzően – megjelentek. Ez azonban akkor még egy nagyon csekély számú réteget érintett. Ahhoz, hogy a szuburbanizáció berobbanjon, szükségesek voltak az 1990 utáni radikális társadalmi-gazdasági és politikai változások. A piacgazdaságra történő áttérés után rövidesen a szuburbanizáció a legjelentősebb migrációs folyamattá vált a budapesti agglomerációban. Ez a folyamat, kis fáziskéséssel ugyan, de megfigyelhető volt a többi hazai nagyváros vonatkozásában is (pl. Győr, Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs) (Berényi 1985).

A lakásbetörés mellett a nagyértékű kutyák eltulajdonítása is jelentkezik egyes időszakokban. Ezeket a bűncselekményeket többnyire megrendelésre követik el a bűnelkövetők (Sóvágó 2007). A szuburbanizációs övezet létrejötté jelentős bevásárlóközpontokat és egyéb szolgáltatásokat is életre hívott a városból kivezető utak mentén. Ezekben főként a késő délutáni órákban vásárolnak és töltik az idejüket a legtöbben, amikor a parkolók is megtelnek személygépkocsikkal. Ezek ideális körülményeket biztosítanak a gépjárműfeltörésre, illetve a vásárlók figyelmetlenségét kihasználva (mindkét kezükben szatyor van, bevásárlókocsit tolnak stb.) trükkös lopások elkövetésére. Ezen alkalmakkor a leendő sértett figyelmét valamilyen legendával elterelik (pl. segítséget, pénzt vagy útbaigazítást kérnek) mialatt egy másik személy a nyitott autóból vagy a bevásárlókocsiból eltulajdonít egyes otthagyt értékeket, jellemzően, pénztárcát, táskát, mobiltelefont.

A szuburbanizációval kapcsolatban meg kell említeni egy bűnügyi vonatkozású tény is. A látszólag kedvező társadalmi folyamat számos negatív hatást képes indukálni. Mint arról a fentiekben említést tettem, elsősorban a tehetősebb, a mobilitást vállaló családok döntenek többnyire egy nagyváros elhagyása mellett. Ők azok, akik jelentős adófizetői is egy településnek. Amennyiben ők elhagyják a várost, akkor a települések jelentős bevételtől esnek el, ami a költségvetésen lyukat ütve, komoly pénzügyi problémákat okozhat. A „szuburbanizációs exodus” számos amerikai és nyugat-európai nagyvárosban okozott a 60-as és 70-es években komoly problémát, nem egyszer csődöt. A városban hátramaradók nagyobb szociális gondoskodást igényelnek, viszont a csökkenő költségvetés ezt nem mindig teszi lehetővé, ami társadalmi feszültségeket okoz (Dövényi – Kovács 1999) (6-7. ábra).

6. ábra: Szuburbán lakóingatlan, Katonatelep (Kecskemét)
(Bajmóczy – Pintér 2024, 47.)

7. ábra: Szuburbanizációs övezet modern lakóépületei: Göd, Szeder utcai lakópark (URL7)

5.11 Területi szintű bűnözésföldrajzi elemzések

Az alábbi fejezetben három területi szintet kívánok elemezni. Elsőként az országos réteget mutatom be. Ezt azért tartom szükségesnek, mert ez ad keretet az egész elemzésnek, ebből láthatóak azok a folyamatok, amik az alsóbb szinteken is jelentkeznek. Az országos szint után a Tóth (2007) és Mátyás (2023) által publikáltak alapján a regionális sztrátum következne. Ezt az elemzési szintet jelen esetben nem tartom relevánsnak, az értekezésem vizsgálati rendjének és bemutatási stratégiájának szempontjából. Mindkét szerző egyébként megjegyzi, hogy a regionális szintű elemzés ritka. Én magam a hazai kriminológiai és bűnözésföldrajzi szakirodalomban nem találok még regionális szintű kriminál földrajzi analízissel, ami azzal magyarázható, hogy szakmai jelentőségét a többi réteg viszonylatában más szerzők sem találták kardinális értékűnek. A regionális szintet tehát kihagyva, a megyei szint lesz a következő elemzési állomás. Itt az a furcsa kettősség állt elő, hogy Pest vármegye és Budapest is megyei szintnek számítana. Jelen kutatás Budapest bűnözésföldrajzi viszonyait kívánja bemutatni. Legutoljára települési szintként, a VIII. kerület bűnözésföldrajzával zárom ezt a részt.

5.11.1 Magyarország vázlatos bűnözésföldrajzi jellemzői

5.11.1.1 Természetföldrajzi jellemzők

Magyarország Kelet-Közép-Európában található, területe 93.030 km². Az ország területének döntő többsége 200 méter alatti sík, alföldi terület, magasabb térszínek elvéve található csak az országban. Háromszáz méter felett csak 2%-a fekszik az országnak, a legmagasabb pont a Kékestető, ami 1014 méter magas (Martonné 2002). A domborzati tényezőkkel kapcsolatban elmondhatjuk, hogy ezek nem gyakorolnak jelentős hatást a bűnüldözésre. A természetföldrajzi adottságok szempontjából kifejezetten kedvezőek az ország viszonyai.

Katonaföldrajzi szempontjából nézve viszont előnytelen az ország domborzati helyzete, mivel a védhetőséget rontja a sok esetben kedvezőnek nem tekinthető sík felszín. Egy rövid határszakaszt leszámítva (Szlovákia: Duna és az Ipoly; Horvátország: Dráva), amely folyami határ, szinte teljesen védtelen az ország, mivel nincs természetes akadály a határokon történő átjutásnál (Kozma et al. 1993).

Ezen okból kifolyólag gondolhatunk a migrációra és annak veszélyeire, ugyanis Szerbia és Románia felől könnyen át lehet jutni Magyarország területére. Az előbbi a nagyobb migrációs nyomás alatt lévő határszakasz, ezért itt különösen fontos a természetföldrajzi tényezők vizsgálata, mert az segíthet a sikeresebb felderítésben.

Extrém időjárási helyzetek adódhatnak, ami negatívan befolyásolja a bűnüldözést (Mátyás 2024). Két jelentősebb folyó halad át az országon, a Duna és a Tisza. Ezek esetében árvízkor adódhatnak negatív események, illetve a kevés híd az, amelynek a bűnözésföldrajz szempontjából negatív hatása lehet. A legnagyobb állóvizei az országnak a Balaton, a Tisza-tó, a Velencei-tó és a Fertő-tó. Ezek a tavak kiemelt turisztikai célpontok is, amelyek jelentős biztonsági kockázatot rejtenek, vagyis bűnözésföldrajzi szempontból is érdemes ezeket a helyeket vizsgálni (eddig tudomásom szerint senki sem végezte még el az említett területek teljeskörű bűnözésföldrajzi elemzését).

A Mátyás Szabolcs (2024) által felsorolt egyéb természetföldrajzi tényezőkkel (szélviszonyok, vegetáció, talajtípus, földtani viszonyok) nem kívánok említés szintjén sem foglalkozni, mert az ország tekintetében kis szerepük van csak.

5.11.1.2 Társadalomföldrajzi tényezők

A társadalmi tényezők nagyobb hatással vannak a bűnözésre, ezért ezekre koncentrált figyelmet fordítok témakifejtésemben.

Lakosságszám, demográfiai mutatók: Magyarország népessége 9,6 millió fő (2024) (URL8), amely 1981 óta folyamatosan csökken. A népességcsökkenés következtében a lakosság folyamatosan öregszik, amely azt eredményezi, hogy növekszik a kisebb kriminalitással rendelkező idősebb korcsoport aránya. Hosszú távon a társadalomra negatív hatással van a népességcsökkenés és elöregedés, viszont a bűnözésre pozitív paraméterrel rendelkezik.

A gazdasági mutatók viszonylatában megállapíthatjuk, hogy a bruttó hazai termék (GDP) folyamatosan nő, amely kedvező hatással van a bűnözésre. Amennyiben növekszik egy ország bevétele, úgy több pénz jut munkabérre, szociális ellátásra stb., amelyek pozitívan hatnak a bűnözésre.⁴² Az ország egyes régiói és vármegyéi között jelentős gazdasági és fejlettségi különbségek vannak, amiknek van a bűnözésre is befolyása. Ez az impulzus mennyiségi és minőségi különbségeket is eredményez. A hátrányos területeken emelkedést mutat a kisebb tárgyi súlyú vagy elleni bűncselekmények száma.

A 2023-as év adatai alapján az ország GDP-jének több mint egyharmadát a fővárosban állították elő, ezzel szemben az Észak-Magyarországi Régió vagy az Észak-Alföldi Régióban a lakosságszám arányához viszonyítva jóval kisebb a megtermelt érték. Ez a különbség jelentős területi különbségeket eredményez, amit a területfejlesztési politika is nehezen tud mérsékelni (a rendszerváltást követően gyakorlatilag egyáltalán nem hozva kimutatható eredményt).

A gazdaság szerkezete szintén hatással van a bűnözésre. Ahogy növekszik a tanult társadalmi réteg aránya, úgy az hatással van a bűnözésre: csökken a száma és a szerkezete is kedvező irányban mozdul el, az erőszakos bűncselekmények háttérbe kerülnek, inkább a kifinomult, nagyobb szaktudást igénylő deliktumok jelennek meg (Barabás 2020).

Magyarországon a mezőgazdaságban 5,4%-a, az iparban 28,1%, míg a szolgáltatásokban 66,5% dolgozik a munkavállalóknak (2024) (URL8). Ez a szerkezet alapjaiban megfelel a fejlett országban lévő foglalkoztatási struktúrának, azonban a mezőgazdaságban és az iparban foglalkoztatottak aránya néhány százalékkal magasabb, mint a nyugat-európai országokban. Ez részben azzal magyarázható, hogy hazánkban alacsonyabb a diplomával rendelkezők aránya.

A bűncselekményi mutatók szempontjából nagy jelentősége van, hogy milyen százalékosan a nemek aránya. A férfiak jóval több bűncselekményt követnek el, ezért fontos vizsgálni ezt a tényezőt is (Mátyás 2020).

⁴² Míg 2000-ben a GDP 13.340.291 millió forint volt, addig ez 2023-ra 75.086.595 millió forintra növekedett.

Bő húsz év alatt, több mint 80%-kal nőtt az ország által megtermelt érték (URL8). A növekedés úgy következett be, hogy az ország népessége több mint félmillió fővel csökkent a fenti időintervallumban.

Magyarország esetében nincs nagy különbség ebben a tekintetben, a mutatók megfelelnek az európai átlagnak. 1000 férfira 1073 nő jutott 2024-ben (URL8), amely nem jelez jelentős regionális eltérést, így ennek nincs különösebb kriminogén hatása.

A bűnözés irányát és volumenét nagyban befolyásolják a közlekedésföldrajzi tényezők. A racionális döntésemélet alapján a közlekedési jellemzők és adottságok is nagyban instruálják a bűnelkövetők döntését és gondolkodását (Mátyás 2023). Olyan elkövetési helyet fognak választani, ahová gyorsan és biztonságosan lehet eljutni. Ez jól kirajzolódik a bűnelkövetői vonzásokörzet-kutatásokban is (Mátyás 2012). A bűnelkövetők legnagyobb arányban a vonalas infrastruktúrát veszik igénybe (autóút és vasút), a légi közlekedés jóval kisebb volumenű (elsősorban a Dél-Amerikából származó kokain csempészet kapcsán érdemel említést), a vízi közlekedésnek pedig elhanyagolható a kriminálgeográfiai relevanciája.

A MÁV éves szinten több mint 150 millió utast szállít, a több mint tízezer kilométer hosszú vasúti vonalak behálózják az egész országot. Minden vasúti vonal mellett jól látható az, hogy vonzza a bűncselekményeket az utazási forma.⁴³

Tíz darab számozott autópálya van Magyarországon (M0-M9), melyek a gyors és biztonságos közlekedést teszik lehetővé. A bűnelkövetők azonban szintén élvezik az előnyeiket a gyors haladást lehetővé tevő utaknak. Számos bűncselekmény esetében megállapítást nyert a közlekedésföldrajzi tényezők voltak azok, amelyek az elkövetési hely kiválasztásában szerepet játszottak (lásd: Ambrus Attila) (Mátyás 2024).

Magyarországon is például a szervezett bűnelkövetői körök előszeretettel használják az autópályákat, mivel azokon kis mértékű a lebukás esélye, gyors hely és irányváltást tesznek lehetővé az elvegyülés esélye mellett egy nem feltűnő és gyakori közlekedési eszköz választása mellett. Ezt Mátyás kutatásai is igazolták, amikor a különféle tevékenységi körrel rendelkező szervezett bűnelkövetői csoportokat vizsgálta (Mátyás 2023).

A települések mérete ugyancsak szerepet játszik a bűnözésben. A nagyvárosok vonzzák a bűnelkövetőket, mivel könnyebb az elvegyülés, több a lehetőség bűncselekmény elkövetésére és a pénz elköltésére stb. (lásd: nagyvárosi bűnözés). Ez jól megmutatkozik Magyarország településszerkezetén is. A budapesti agglomeráció közel 2,5 millió embernek ad munkát és lakhatást. A főváros a legfertőzöttebb a megyék és a nagyvárosok között. A vármegyei jogú városaink többsége is az országos átlag feletti fertőzöttséggel rendelkezik.

5.11.1.3 A főbb országos trendek a bűnözésben

A bűncselekményi értékeket 2010-től kezdve mutatom be részletesen, azonban szükségesnek tartom, hogy egy rövid kitekintést tegyek az azt megelőző időszakra is. Magyarországon az 1960-as és 1970-es években kifejezetten alacsony regisztrált értékekkel találkozhattunk. Alig több mint százezer volt a bűncselekmények száma, egy enyhe emelkedés volt csak megfigyelhető, de találhatóak olyan időszakok is, amikor csekély csökkenés is regisztrálható. A hetvenes évektől kezdve kezdett enyhén emelkedni a bűncselekmények száma (a fiatalok elkövetőké már ezt megelőzően is növekvő tendenciát mutatott), amely a rendszerváltást megelőzően már nagy mértékben fokozódott. A növekedésnek a rendszerváltozás adott hatalmas lendületet, amelynek következtében egy évtized leforgása alatt 2,7-szeresére nőtt az ismertté vált bűncselekmények száma. Az emelkedés háttérben számos tényező állt, így többek között ekkor jelent meg a korábban ismeretlen munkanélküliség, a megnyílt határok következtében külföldi bűnelkövetők és menekültek jelentek meg az ország területén, az előző rendszerben magasabb beosztást betöltőket eltávolították a rendőrségről, a helyettük érkezők pedig nem tudták még megfelelő színvonalon végezni a munkájukat.

⁴³ A leggyakrabban a vagyon elleni bűncselekmények fordulnak elő (alvó vagy figyelmetlen utasoktól történő lopás), közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (a vonaton szolgálatot teljesítő személy verbális vagy fizikai bántalmazása – ez jelentős területi különbséget mutat), közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény (a vasúti szerelvény megrongálása, kővel történő megdobása).

Megemlíthetjük a gazdasági nehézségeket és a jogszabályi hiányosságokat (joghézagok) is, amik ugyancsak növelték a bűncselekmények számát. A bűnözés a maximumát 1998-ban érte el, amikor több mint 600 000 elkövetést regisztráltak. Ezt követően a legtöbb évben csökkenés detektálható és a bűncselekmények szerkezete (összetétele) is kezdte követni a fejlett gazdaságú országokban tapasztalható struktúrát (Tóth 2007, Mátyás 2011).

A 2010 utáni időszakban jelentős enyhülést lehetett tapasztalni. A csökkenés 2012-ben kezdődött, amely egy évtizeden keresztül trendszerűnek volt tekinthető. A mérséklődés hátterében több tényező is állt. Egyrészt ez egy európai trend is volt, hogy visszaesett bizonyos bűncselekmények száma, másrészt pedig a gazdasági fejlődéssel és szociális intézkedésekkel áll összefüggésben a jelentős mértékű csökkenés. A 2010-ben hatalmi pozícióba került kormányzat egyik fő célkitűzése volt a közbiztonság javítása és a munkaképes korú lakosság minél nagyobb arányú bevonása a termelésbe. Ennek során számos kriminálpolitikai intézkedés született, így például bevezették a három csapás törvényt. Ez utóbbi véleményem szerint – a kriminológiai szakirodalom alapján – nem feltétlen van kihatással a bűncselekményi mutatók csökkenésére (Kónya 2011), viszont a segély alapú társadalom helyett célzottan a munka világába vezetés több tízezer ember vonatkozásában igen. A megélhetést nem biztosító szociális segélyek helyett bevezetett közmunka számos embert a gazdasági termelés felé vezetett, és olyan megélhetési forrása lett, amely mellett már szükségtelen a bűncselekmények elkövetése. Ez egyértelműen látszik a bűnügyi statisztikában is (VI. táblázat).

A csökkenés nagymértékű volt, 2012 és 2021 között 68%-kal csökkent (472.225→154.012). Ebben az időintervallumban érezhetően nőtt a lakosság életszínvonala, az előállított GDP is. A kedvező trend 2021/2022 fordulóján tört meg. A COVID-19 pandémia okozta világjárvány a kezdeti időszakban (lezárások ideje) jelentősen csökkentette a bűncselekmények számát (lásd: 2021), viszont az ezt követő időszakban növekedés kezdődött.

Ez számos okkal magyarázható, többek között a pandémia utáni általános gazdasági recesszióval, a megnövekedett munkanélküliséggel és inflációval. Ez utóbbi két tényező sok családban komoly megélhetési problémákat okozott, amely a bűncselekmények elkövetésében öltött testet. A gazdasági nehézségeket tovább fokozta az orosz-ukrán háború okozta háborús infláció, energiaár emelkedés és az ezek által generált gazdasági nehézségek.

VI. táblázat: A regisztrált bűncselekmények, elkövetők és sértettek száma Magyarországon 2010 és 2023 között

Év	bűncselekmények száma	sértettek száma	elkövetők száma
2010	447 186	248 170	129 945
2011	451 371	261 294	120 529
2012	472 225	276 688	108 305
2013	377 829	247 521	109 797
2014	329 575	216 520	108 474
2015	280 113	184 809	101 492
2016	290 779	157 793	100 933
2017	226 452	140 352	92 896
2018	199 830	116 737	111 590
2019	165 648	100 422	136 669
2020	162 416	94 894	138 950
2021	154 012	84 944	146 688
2022	167 744	94 295	143 979
2023	178 172	99 057	153 143

Forrás: URL8 és 9

A regisztrált sértettek és elkövetők számának alakulása

Általánosságban kijelenthetjük, hogy a sértettek és az elkövetők száma követi a bűncselekményi mutatók változását. A kriminálstatisztikát elemezve felfedezhetünk olyan éveket, amikor a dinamika eltér a bűncselekményekétől, egyes években pedig a trend.

Megállapíthatjuk, hogy 2010 és 2023 között több mint 60%-kal (60,1%) csökkent a regisztrált sértettek száma. Ugyanezen időintervallumban a bűncselekmények száma 60,2%-kal, vagyis statisztikai értelemben gyakorlatilag nincs különbség. Az adatsort elemezve megállapíthatjuk, hogy 2012-től kezdve csökken a sértettek száma, akárcsak a bűncselekményeké. A 2016. év volt, amikor a bűncselekmények száma közel 10.000 darabbal növekedett (a 2015/2016. évek vonatkozásában), míg a sértettek száma tovább csökkent, közel húszezer fővel. 2021-et tekinthetjük az utolsó „békeévnak”, azóta növekszik a regisztrált bűnözési mutató. Ezzel összhangban van a sértettek száma, az is növekedett mintegy 15%-kal.

A regisztrált bűnelkövetőkkel kapcsolatban komplikáltabb egzakt megállapításokat tenni, mivel nehezebben ismerhető fel a határozott tendencia, mint a bűncselekmények vagy a sértettek számának alakulásában. 2010 és 2012 között már közel tizenötezer fős esetszám csökkenés következett be (2010: 129 945; 2012: 108 305), ellentétben a sértettek és a bűncselekmények számával. 2012 és 2018 között néhány százalékos ingadozás figyelhető meg, amely nem tekinthető direktívának, abból nem lehet levonni jelentősebb következtetéseket (92.896 és 111.590 között ingadozott az esetszám).

2018/2019 vonatkozásában viszont egy erőteljes emelkedés detektálható, mintegy 20%-kal nőtt a bűnelkövetők száma; abban az időintervallumban, amikor a bűncselekmények száma és a sértettek száma még erőteljes csökkenésben volt.

Megállapíthatjuk a kriminálstatisztikai adatok alapján, hogy 2010 és 2023 között 15%-kal magasabb volt a regisztrált bűnelkövetők száma. Mindezt összevetve a bűncselekmények és a sértettek számának tendenciájával, azt a megállapítást tehetjük, hogy a sorozat jellegű bűncselekményeket elkövetők száma csökkent a vizsgált időintervallumban (URL8).

5.11.2 Budapest bűnözésföldrajzi elemzése

A budapesti bűnözésföldrajzi elemzések során elengedhetetlen a mélyebb történeti kontextus vizsgálata, amely rávilágít a főváros és peremvidéke közötti sajátos kapcsolatra. Már az 1880-as években világossá vált a rendvédelmi szervek számára, hogy a bűnözés nem áll meg a város közigazgatási határainál. A dinamikusan fejlődő metropoliszban tevékenykedő bűnelkövetők tudatos stratégiát követtek: a bűncselekményeket a gazdagabb, belső kerületekben követték el, majd a lebukás veszélyét minimalizálva, az akkor még önálló településként létező elővárosokban – Újpest, Rákospalota, Kispest, Csepelre – rejtőztek el. A fenti állapot felszámolására a jogalkotó a rendőri jogkörök kiterjesztésével válaszolt. Bár e települések többsége csak az 1950-es közigazgatási reformmal vált hivatalosan Nagy-Budapest részévé, a rendészeti integráció már fél évszázaddal korábban megkezdődött. Kulcsfontosságú lépés volt az 1889. évi XLVI. törvénycikk, amely kimondta a budapesti fővárosi állami rendőrség hatáskörének kiterjesztését. Ez a korai, funkcionális integráció bizonyítja, hogy a bűnözés térbeli logikája már a 19. század végén kikényszerítette azt a városszerkezeti egységet, amelyet a politika csak évtizedekkel később szentesített (Sallai János írásbeli közlése).

Az alacsonyabb (települési) szintű bűnözésföldrajzi elemzés, akkor állja meg a helyét, ha be van ágyazva a vármegyei szintbe. Ekkor láthatók azok a folyamatok, amelyek hatással vannak az alsóbb szintű bűnözésére. Ez különösen igaz akkor, ha Budapest valamely kerületét elemezzük, mivel bár az egyes kerületek önállósággal rendelkeznek (külön településként léteznek), de mára a kerületek összenőttek és szerves egységet teremtve alkotják a fővárost.

Ha Józsefvárosra gondolunk, akkor ez még inkább igaz, mint a külső kerületekre, mivel ezt a területi egységet nem 1950-ben, Nagy-Budapest létrehozásakor csatolták a fővároshoz, hanem egy többszáz éves szerves fejlődés eredményeként Budapest része. Ennek következtében Józsefváros teljesen összenőtt a szomszédos kerületekkel, a kerülethatárok csupán a térképen mutathatók ki.

5.11.2.1 Természet és társadalomföldrajzi tényezők

Budapest Pest vármegyében található, a területe 525 km². A Budapesti Rendőr-főkapitányság illetékességi területe megegyezik Budapest városéval, bár a településhez 81 agglomerációs település tartozik, amelyek még ha közigazgatásilag nem is csatoltak a fővároshoz, azzal homogén egészet alkotnak. Budapest lakossága 1,7 millió fő, amely az agglomeráció településeivel együtt a több mint kétfélmilliót is eléri, vagyis az ország lakosságának több mint egyötöde él e viszonylag kis területen.⁴⁴ Az átlag feletti népsűrűség köztudottan kriminogén hatású (Mátyás 2023), amely megmutatkozik Budapest bűnözési értékeiben is (a főváros népsűrűsége 3209 fő/km², amely az országos átlagnak (104 fő/km²) több mint harmincszorosa).

A főváros demográfiai adatai nem tekinthetők kedvezőnek, bár a legtöbb nagyvárosunkra hasonló adatok jellemzők. A korösszetétel tekintetében magas a 65 év feletti korosztály (21%) és alacsony a 14 alattiak (12%) aránya (2024) (URL8). A már korábban is kedvezőtlennek tekinthető trendet a városról történő nagyarányú kiköltözések tovább rontották, mivel elsősorban a fiatalabb, gyermekes családok voltak azok, akik elhagyták a várost. Ez a demográfiai szempontból egyébként kedvezőtlen tény a bűnözési hajlandóság szempontjából pozitívnak tekinthető, akárcsak az iskolai végzettségi adatok. A fővárosban ugyanis a befejezett iskolai tanulmányok tekintetében a felsőfokú végzettségűek vannak a legtöbben (573 877 fő) (2024) (URL 8).

Budapest az ország társadalmi, gazdasági és kulturális központja, amely funkciókból adódóan jelentősen megnövekedik egyes időszakokban a város lélekszáma, amelynek fokozott kriminogén hatása van. A központi közlekedési szerepkörből adódóan, innen indul minden autópálya, és a vasúthálózat is centrális szerkezetű. A legforgalmasabb nemzetközi repülőtere is itt található az országnak, a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér.

Jelen alfejezetben nem kívánok részletes elemzést adni a természetföldrajzi tényezőkről, mivel annak Budapest esetében nincs jelentős hatása a bűnözésre. Mint arról említést tettem Magyarország esetében, az ország legnagyobb részén a természeti tényezők viszonylag kis determinációval hatnak a bűnözésre.

A főváros vonatkozásában a természeti tényezők közül a Dunát, mint fontos nemzetközi víziutat és a város nyugati, magasabb térszíneit kell kiemelni. A várost közel észak-déli irányban szeli ketté a Duna, amely Európa második legnagyobb folyója.

A Duna magyarországi szakasza a személyszállításban kisebb szerepet tölt be, mint más európai folyók esetében, azonban ez a tényező sem elhanyagolható. A budai rész a domborzata következtében lehet hatással a bűnözésre (a legmagasabb pontja a János-hegy, amely 527 méter magas) (Pécsi 1959). Nincsenek olyan magas térszínek, amelyek egyértelmű összefüggést eredményeznének a bűncselekmények száma, struktúrája és a domborzat között, azonban kutatással bizonyított tény, hogy van összefüggés a domborzat és az elkövetési hajlandóság között (Lásd: Young – Wo szerzőpáros regressziós modellek alapján végzett 2023. évi kutatását, melynek során megállapították, hogy a magasabb térszín csökkenti a bűncselekmények kockázatát).

⁴⁴ A legutolsó két népszámlálás óta több mint 40 000 fővel csökkent a főváros lakossága (URL8), ők többségében az agglomerációs településekre költöztek.

5.11.2.2 Budapest főbb bűnözési trendjei és jellemzői

Mielőtt a főváros bűnügyi helyzetének elemzésébe kezdenék, Budapest rendőrfőkapitányának, Terdik Tamás r. vezérőrnagy úrnak az évertékelő jelentéséből emelnék ki egy rövid részletet, amely jól jellemzi a főváros biztonságát. „Büszkék vagyunk arra, hogy Budapest nemzetközi megítélés szerint is biztonságos város. A WayAway utazásszervező honlap elemzése szerint Budapest a világ harmadik legbiztonságosabb városa a nők számára. A dobogós helyezést elérő Budapestet csak Izland fővárosa, Reykjavík, valamint Puerto Rico fővárosa, San Juan tudta megelőzni. Az Európai Unió városai közül pedig Budapest lett a legbiztonságosabb.” (Terdik 2024) (VII. táblázat)

VII. táblázat: A regisztrált bűncselekmények száma Magyarországon és Budapesten (2010-2023)

Év	Magyarország	Budapest
2010	447 186	110 755
2011	451 371	107 581
2012	472 225	118 600
2013	377 829	109 562
2014	329 575	97 018
2015	280 113	76 035
2016	290 779	66 364
2017	226 452	65 081
2018	199 830	60 094
2019	165 648	45 293
2020	162 416	36 807
2021	154 012	36 280
2022	167 744	42 344
2023	178 172	43 019

Forrás: URL8 és 9.

A bűncselekmények számának alakulása kapcsán megállapítható, hogy az országos trenddel megegyezően, 2012 és 2021 között csökkent a bűncselekmények száma (118.600 db →36.280 db). Míg az országos érték csökkenése 67,4%-os volt, addig a Budapesti Rendőr-főkapitányság illetékességi területén 69,4%. Ez mindenképp figyelemreméltó eredmény, még annak ellenére is, ha kis mértékű csak a különbség, mivel a nagyvárosi környezetben nehezebb a bűncselekmények visszaszorítása. Kijelenthetjük, hogy az országos és budapesti bűnözési mutatók együtt mozognak (VII. táblázat). Azt azonban fontosnak tartom megemlíteni, hogy a Magyarországon regisztrált bűncselekmények mintegy egynegyede a fővárosban realizálódik, vagyis Budapest súlyozott hatással van és volt az országos bűncselekményi értékek alakulására.

Ha megvizsgáljuk az országos és a BRFK évenkénti mérséklődési értékeit (2012 és 2021 között), akkor azt láthatjuk, hogy a csökkenés mértéke közel azonos volt Budapesten, mint országosan.

A bűncselekmények számának visszaesésével természetesen csökkent a 100.000 főre viszonyított bűncselekmények száma is. 2010-ben 6160,5 darab bűncselekmény jutott 100.000 lakosra, ez 2023-ra 2438,9-re mérséklődött, amely több mint 60%-os csökkenést jelent (Terdik 2024).

A nyomozáseredményességi mutató figyelemre méltó fejlődést mutat. Míg 2010. évben 35,8% volt, addig 2021-re 64%-ra növekedett. A bűncselekmények számának emelkedésével ez 2023-ra 58,2%-ra csökkent.

A legfontosabb bűncselekmények esetében megállapítható, hogy a nyomozáseredményesség 2010 óta jelentősen javult. 2021-2022 között következett be egy enyhe fokú tendenciaváltás, amikor csekély mértékben ugyan, de a legtöbb deliktum esetében csökkent a nyomozáseredményesség.

A regisztrált és a befejezett emberölés bűncselekmények vonatkozásában a vizsgált évek (2019-2023) szinte mindegyikében százszázalékos volt a nyomozáseredményességi mutató, amely kimagasló mértéknek tekinthető (URL8).

A 2021 utáni kedvezőtlen fordulat nem fővárosi sajátosság, hanem az országos direktívával megegyező folyamat, amely – mint azt a fentiekben is említettem – a pandémia és az orosz-ukrán háború okozta gazdasági nehézség kellemetlen hozadéka. A társadalmi krízishelyzetek rendszerint a csalások nagyfokú statisztikai emelkedését eredményezik, ezért azok vonatkozásában külön kitérőt teszek.

Az viszont pozitív még az emelkedés ellenére is, hogy a közterületen elkövetett bűncselekmények számában jelentős növekedés nem következett be. Sőt, 2022/2023. évek vonatkozásban még 5,6%-os csökkenést is elért a BRFK. Hasonló kedvező tendencia figyelhető meg az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények kategóriájába tartozó regisztrált emberölések esetében, ahol 45-ről 35-re csökkent a bűncselekmények száma. Ezen belül pedig a befejezett emberölés 13-ról 15-re növekedett. Csekély mértékben, de csökkent a testi sértések száma is (2,2%), statisztikailag jól kimutathatóan a kábítószer-kereskedelem (21,4%), a személygépkocsilopások (8,8%), a zárt gépjármű-feltörések (17,7%) és a lakásbetörés (15,6%) (Terdik 2024). A fent említett deliktumok azon bűncselekmények közé tartoznak, amelyek a leginkább rontják a lakosság szubjektív biztonságérzetét, ezért ezeknek a legalább szinten tartása fontos összetársadalmi érdek (Terdik 2024).

Az alábbiakban néhány kiemelt bűncselekmény esetében kívánom megvizsgálni az esetszámok alakulását és azok főbb jellemzőit. Az feltétlenül pozitív, hogy a közterületen elkövetett bűncselekmények száma nem emelkedett jelentősen. A 2019-es évhez képest (15 851) 2023-ra még csökkenés is regisztrálható (13 027). A bűncselekménycsoport felderítettsége, magasnak tekinthető, tartósan 70% felett van az elmúlt évek viszonylatában.

A 14 kiemelt bűncselekmény esetszámai minimálisan emelkedtek az elmúlt években, azonban a 2019-es évhez képest még így is több mint 15%-os csökkenés figyelhető meg (2019: 29 256, 2023: 24 530).

A testi sértések számában érdemi változás nem detektálható az elmúlt 5 év viszonylatában (2023: 1321 db), viszont a nyomozás-eredményességi mutató közelebb volt a 90%-hoz, mint 80%-hoz az utolsó három vizsgált évben. A súlyos testi sértések számában sem fedezhető fel trendszerű változás (2023: 795 db), viszont itt a nyomozás-eredményességi mutató „csak” 80% körül van.

A város lélekszámához képest alacsony a halált okozó testi sértések száma, ami a 3 és 7 db között ingadozott a vizsgált időszakban. A 2021-es év 50%-os nyomozás-eredményességi mutatóját nem számolva, magas ezen érték is (Terdik 2024).

A társadalomban megfigyelhető az erőszakos magatartásformák terjedése (Boda – Papp 2020), ami látványosan tetten érhető a garázdaságok számának emelkedésében. Amíg 2010 óta minden bűncselekmény száma jelentősen mérséklődött, addig ez nem mondható el a garázdaságról (2010: 1892; 2023: 2624). A 2019 és 2023 közötti időintervallumban csekély mértékben nőtt ugyan ezen deliktum esetszáma, de a 2010-es évhez képest mintegy 30%-kal emelkedett. A bűncselekmény nyomozás-eredményességi mutatója viszont magas, 80% feletti (2023: 82,9%).

A különféle kábítószeres országos elterjedésének ellenére, 2010-hez képest nem nőtt jelentősen a kábítószer-kereskedőkkel szemben lefolytatott eljárások száma (2023: 162), viszont az eredményesség 2020 óta közel 100% (2023: 99,4%) (Terdik 2024).

A lopások száma nem mutat nagy ingadozást az elmúlt négy év adatait figyelembevéve, 11.000 és 13.000 között marad, a nyomozás-eredményességi mutató pedig 30% feletti (2023: 31,2%). Rendkívül fontos a bűncselekmény esetszámainak a kordában tartása, mivel a legnagyobb esetszámú deliktumként, ez van kiemelt hatással az össz-bűnözési adatokra (Terdik 2024).

A személygépkocsilopások száma 2019-2020 években jelentősen, 347-ről 141-re csökkent, azóta figyelemreméltó esetszám- vagy trendváltozás nem detektálható (2023: 103 db). 2010-ben még 3343 db gépjárművet tulajdonítottak el, ez 2023-ra 103 db-ra mérséklődött. A nyomozás-eredményességi mutató az elmúlt 5 év viszonylatában 40-50 százalék körül mozgott, amely nagy fejlődés a 2010-es év 3,3%-ához képest (Terdik 2024).

Érdekes tény, hogy nem emelkedett a zárt gépjármű-feltörések száma, annak ellenére, hogy összességében növekedtek a vagyoni elleni bűncselekmények. 2019 óta folyamatosan csökken a feltörések száma, 2023-ban 326 db gépjárművet törtek fel. Ami pedig a csökkenő trend mellett pozitív tény, hogy a nyomozáseredményességi mutató folyamatosan javul, 2023-ban 45,7% volt.

A lakásbetörések száma szintén csökkenő tendenciájú, 2019 óta közel felére csökkent a regisztrált bűncselekmények száma (2019: 1842; 2023: 940). A nyomozáseredményességi mutató harminc százalék körül alakult az ötéves időintervallumban, amely megfelelő rendőrszakmai szempontból. Természetesen megemlítendő itt a pandémia időszakának hatása is, amikor sokan otthonukba kényszerültek, amely nem kedvezett a betörőknek, mint ahogyan a kijárási tilalom sem.

A szubjektív biztonságérzet egyik legfontosabb szintmérője a rablások számának alakulása. 2019 óta 27%-kal csökkentek. Ez különösen nagyra értékelhető abban a környezetben, amikor emelkedő vagyoni elleni értékekről beszélünk, a rablás ugyanis az a bűncselekmény, amelynek a mutatója a gazdasági válságok idején hirtelen emelkedik. A nyomozáseredményességi mutató 2020-2023 évek tekintetében tartósan 90% felett volt, amely kimagasló értéknek tekinthető (Terdik 2024).

A csalások esetszáma viszont növekvő tendenciát mutat, megközelíti a 2010-es bázisértékeit (2010: 3972; 2023: 3806). Ennek okát az online térben elkövetett csalások számának emelkedésében kell keresni. A magas esetszámok ellenére a nyomozáseredményesség jónak tekinthető, mivel 60% felett van. A csalások 40%-át az újfajta online csalások tették ki 2023-ban. A várható trend alapján ez az érték a jövőben tovább fog növekedni, és egyre inkább az online térbe helyeződik át a bűncselekmények elkövetésének a helyszíne (Terdik 2024).

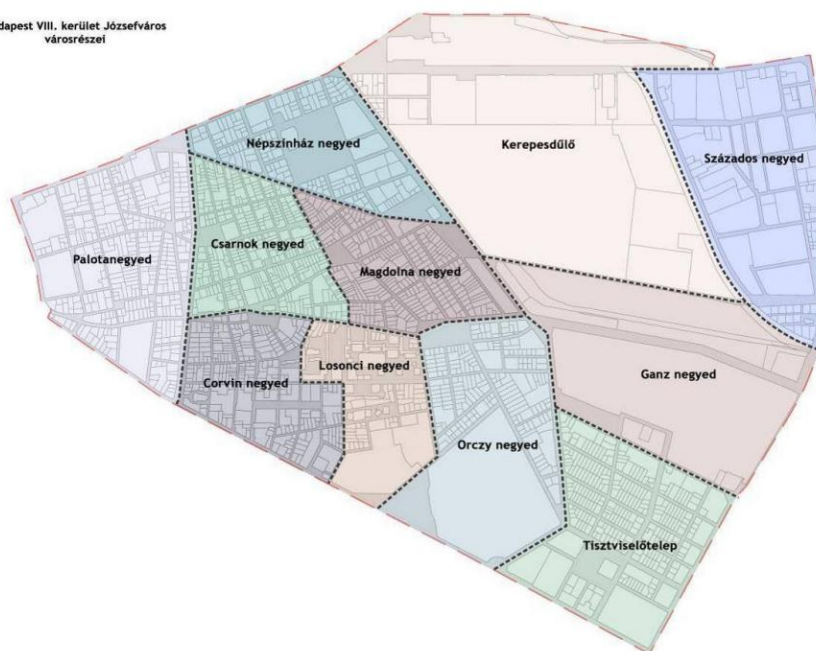
5.11.3 Józsefváros bűnözésföldrajzi elemzése

Elértem a kutatásom egyik legfontosabb részéhez, amely a VIII. kerület bűnözésföldrajzi jellegzetességeit mutatja be. Az előző fejezetek – különösen a Magyarország és a főváros bűnözésföldrajzi sajátosságait bemutató fejezetek – alapozták meg a jelen részben ismertetni kívánt elméleti és gyakorlati megállapításokat. Ahhoz viszont, hogy a kerületre jellemző térbeli és bűnözésföldrajzi specifikumok is ok-okozati összefüggésbe helyezhetők legyenek, szükségesnek látom azt, hogy egy logikai láncra fűzzem fel a vizsgált kerülettel kapcsolatos legfontosabb ismereteket. Ennek első elemeként a kerület történetének néhány mérföldkővét kívánom bemutatni. Ez magyarázza ugyanis azt, hogy miért olyan jellemzőkkel rendelkezik a települési szerkezet, miért alakult ki a speciális népességstruktúra, kriminalitás, stb. Ezek azok a kérdések, amelyek számos kutatót – köztük engem is – foglalkoztatnak, azonban ezekre a kérdésekre csak úgy lehet pontos választ adni (vagy legalábbis sok esetben tudományos alapokon nyugvó feltételezésekbe bocsátkozni), ha megismerjük egy terület történelmi jellegzetességeit.

A kerület korábbi neve Józsefváros volt, melyet II. József kalapos király (1741-1790) után kapott. Budapest egyesítésekor (1873) a terület a VIII. kerület megnevezést kapta, mely a későbbiekben nem módosult. Józsefváros központi helyen fekszik a fővárosban, amely megmutatkozik a bűncselekmények számában és struktúrájában egyaránt. A belvárosi fekvés ellenére, a kerület nem tartozik a klasszikus belvárosi területek közé.

Összehasonlítva az V., VI. és VII. kerületekkel, jóval alacsonyabb a turisztikai attrakciók, a turisták, a szórakozóhelyek, Airbnb lakások, szállodák stb. száma is. A VIII. kerület a főváros pesti oldalán található, amely az V., VII., IX., X. és XIV. kerületekkel határos.

A többi kerülettől főutak választják el, melyek markánsan kijelölik Józsefváros határait, azonban ezek a kerülethatárok nem funkcionális határok. Az utak túloldalán hasonló jellegű, beépített, státuszú stb. házak találhatóak (Balás et al. 2019) (8. ábra).

8. ábra: A VIII. kerület városrészei (Balás et al. 2019, 147.)

5.11.3.1 Józsefváros történelmének kriminál földrajzi relevanciájú főbb mérföldkövei - személyen keresztül Józsefváros történelméből

Ennek az alfejezetnek nem az a célja, hogy részletes történelmi áttekintést nyújtson a VIII. kerület kialakulásáról, mivel az értekezésnek nem ez a feladata, másrészt a terjedelmi korlátok is kötik a szerzőt. Az elsődleges cél az, hogy megmutassa azokat az összefüggéseket a múlt és a jelen között, amik a jelenlegi városszerkezethez és társadalmi struktúrához vezettek, ezáltal jobban érthető a kerület bűnözésének főbb jellemzői és sajátosságai.

Az 1700-as években alacsony lakónépesség jellemezte a területet, többnyire kertek, szántók és majorok voltak csak a jelenlegi Józsefváros helyén (ekkor még nem nevezték Józsefvárosnak). Sőt, közigazgatásilag nem is tartozott Pesthez. A 18. század közepétől kezdődtek a nagyobb méretű építkezések, amelynek egyes emlékei ma is megtalálhatók a kerületben. A kerület térszerkezetére viszont jelentős hatással volt, mivel számos nagyobb út már ekkor kijelölésre került, amely az ezt követő évszázadok alatt sem változott.

Ekkor költözött több nemzetiség is az új városrészbe (főként német, szlovák, szerb). 1777-ben kapta hivatalosan is a terület a Józsefváros nevet, amikor Mária Terézia engedélyezte, hogy a trónörököséről a későbbi II. Józsefről nevezzék el (a névválasztás gesztus volt az uralkodó felé, ugyanakkor a terület plébániája és védőszentje Szent József, így a név egyfajta kettős jelentéssel bírt a király és szent alakját összekapcsolva). Ebben az időben alig több, mint 400 ház volt még csak a kerületben.

A dinamikus fejlődést az 1838-as árvíz törte meg egy ideig, amikor a házak jelentős mértékben megsemmisültek (ez a későbbi főváros pesti kerületeinek nagyobb részében is így történt). Ez nagymértékben annak is köszönhető volt, hogy a házakat vályogból építették (Turányi 1963).

A Kiegyezést (1867) megelőzően már elkezdődött a kerület fejlődése, számos jelentős épület emelkedett ki (Magyar Nemzeti Múzeum, Nemzeti Színház, Régi Képviselőház), azonban igazán a dualizmus időszakában indult meg a terület virágzása, az előkelőségek palotát, a polgárság díszes lakásokat, a nemzet pedig országos intézményeket épített Józsefvárosban. A kerület későbbi vonzerejét ezek az illusztris beruházások és építkezések csak tovább fokozták, ami egyértelműen emelte a terület rangját a fővárosi kerületek között.

A kerület fejlődésének dinamikáját jól mutatja, hogy 1873-ban már meghaladta a 40.000 főt a lakosságszám.⁴⁵ Ekkor a kerületnek már öblösödő 8 tere és 62 utcája volt. Folyamatos volt Józsefváros infrastrukturális fejlődése (pl. macskaköves utak, közvilágítás megjelenése, víz- és szennyvízhálózat kiépítése) és a szolgáltató szektor fejlődése is (pl. omnibuszok és villamos közlekedés, filmszínházak, szórakozóhelyek és kulturális intézmények megjelenése, nyomdák, könyv- és újságkiadók szerkesztőségei), oktatási intézmények és a szociális hálózat kiépülése (pl. árvaház, ingyenkonyha). Mérföldkő volt a Keleti Pályaudvar 1884-es megnyitása, aminek hatására jelentősen nőtt a fuvarozók száma a kerületben⁴⁶ (URL10 és 11).

Az 1870-as évektől kezdve indult meg a nagyobb arányú bérházépítés a kerületben, amely a huszadik század elején újabb lendületet kapott. Ez az az időszak, amikor a kerület egyes részein tömegesen megjelent a szegénység és nyomor.⁴⁷ A bérházépítési programnak újabb és újabb lendületet adott az egyre növekvő népességáramlás; ezek többségében nincstelen emberek voltak, akik itt remélték életük jobbra fordulását. Ők a körúton túl telepedtek le, itt béreltek lakást vagy esetleg építettek maguknak kisebb házat. A századforduló környékén már Józsefváros volt a főváros legnépesebb kerülete, a maga 164 ezres lakosságával. Ekkor már jelentős zsidó és cigány lakossága is volt a kerületnek (josefvaros.hu).⁴⁸

A huszadik század első felében csökkent a lakásépítések száma (a népességszám viszont növekedett), ami magával vonta a zsúfoltság és a kedvezőtlen életkörülmények között élők számának növekedését (pl. pincelakások számának növekedése). Erre az amúgy is kedvezőtlen folyamatra „jött rá” a második világháború, amely a főváros egészében nagy pusztítást okozott. Egyes házfalakon még napjainkban is látszanak a háború nyomai. Mindezt tetézte, hogy a kerület zsidó lakosságának egy része meghalt, illetve kivándorolt, az államosítás következtében sokan a vagyonukat elvesztették.

⁴⁵ A kerület korabeli súlyát a népesség vonatkozásában (is) jól mutatja az a tény, hogy az egyesülő fővárosban (Pest, Buda, Óbuda) mindössze 150 ezer fős lakosság volt, Józsefvárosban pedig 40 ezer fő, vagyis a fejlődő világváros népességének több mint egynegyede lakott itt. A növekedés dinamikáját jól érzékelteti, hogy 1890-ben – alig két évtizeddel az egyesülést követően –, már több mint 90 ezer lakosa volt a kerületnek. Ez akkor a közel egyötödét jelentette Budapest lakosságának – vagyis vesztett a kerület a népességbeli súlyából –, viszont húsz év alatt több mint kétszeresére nőtt a lakosságszáma (<https://nagyfuvaros.hu>).

⁴⁶ A kerületben fontos szerepet játszottak a fuvarosok. Számos forrás megjegyzi, hogy a pesti résznek Józsefváros volt a fuvarozási központja. A jelenlegi Nagyfuvaros utcát 1804-ben még „Fuhrmannngasse” (németül: fuvaros), majd később „Gross-Fuhrmannngasse” (németül: Nagyfuvaros) (1866-tól lett Nagyfuvaros utca hivatalosan is) utcának nevezték. 1847-ben közel ötszáz fuvaros dolgozott Pesten, ebből kettőszázan Józsefvárosban. Szintén ennek az emléket őrzi a Bérkocsis utca (Fiakergasse). E mára kihalt mesterségnek a Keleti Pályaudvar megépülése adott nagy lendületet (<https://nagyfuvaros.hu>). A korabeli bűnügyi krónikákat olvasva, számos esetben ez a különös, állomás körüli világ volt a színhelye számos bűnügynek és rendőri akciónak.

⁴⁷ A 19. század végi és 20. század eleji embertelen körülményekről és mindennapi nyomorról számos helyen lehet olvasni, többek között a József Attiláról szóló írásokban is. A nyomor és a bizonytalan jövő azonban kriminogén hatású. Ezen részei a kerületnek átlag feletti kriminalitással rendelkeztek. Gondolhatunk itt a „megélhetési bűnözés” kategóriájába sorolható vagyon elleni bűncselekményekre, a nagyobb tárgyi súlyú rablásokra, emberölésekre, de a kilátástalan élethelyzetekben lévő öngyilkosságaira is. Ez a magasabb kriminalitás nem tekinthető fővárosi sajátoságnak, más nyugat-európai nagyvárosok nyomor- és szegénynegyedeiben hasonló állapotok uralkodtak.

⁴⁸ A zsidó lakosság megtelepedésének oka részben az volt, hogy sokáig tiltották őket a földműveléstől, ezért kereskedelemmel foglalkoztak sokan közülük. Az egyre nagyobb méretű főváros, mindinkább potenciált jelentett számukra, a terrier szektorból egyre nagyobb mértékben vették ki a részüket. Már a 19. század végén jelentős volt a zsidó kereskedők, szatócsok, éttermesek stb. száma a fővárosban, így Józsefvárosban is. A második világháború idején elhurcolt zsidóság lakóhelyei viszont jelentős állagromlásra estek keresztül, amely később számos negatív társadalmi folyamatot eredményezett (Leba 2024). A tehetősebb és tanult zsidók gyermekeinek pedig a főváros közép- és felsőfokú oktatási intézményei nagy vonzerőt jelentettek.

A cigányság esetében az olcsó lakhatás és munkalehetőség volt a fő vonzerő. Döntő többségük nem rendelkezett semmilyen szakképesítéssel, viszont a gazdasági konjunktúra hatására szükség volt a szaktudásukra, így megjelentek a teknővájók, a rézművesek, kovácsok, kesések, tapasztók, üstfoltozók, rakodómunkások, lókupecsek stb., illetve az egyre nagyobb számú fővárosi vendéglátóhelyek igényelték a cigányzenészek jelenlétét. A muzsikus cigányok ekkor jelentek meg nagyszámban a fővárosban. Az ő társadalmi elismertségük jóval magasabb volt, mint a kétkezi munkából élő cigányságnak (György 2009).

Így nem volt lehetőség a megrongált épületek teljes körű helyreállítására (nemcsak a koncentrációs táborból vagy gettókból visszatért zsidók esetében jelentkezett problémaként az, hogy a lakásukat – vagy annak egy részét – ugyan megtarthatták, viszont a tulajdonjogot elvesztették, mert államosítva lett az ingatlan, ezért nem voltak érdekeltek a későbbi karbantartásban). A magánkézben lévő bérházakat is államosították, az állam (tanács) pedig nem fektetett kellő hangsúlyt a területek fejlesztésére és újjáépítésére (részben a pénzühiány, másrészt pedig a tulajdonosi szemlélet hiányában). A kerület egyes részei folyamatosan veszítettek a presztízsből, megindult a lakóházak fizikai, az ott élőknek pedig a szociális hanyatlása. Kijelenthetjük, hogy egy olyan „ördögi kör” vette kezdetét, amelynek szociális és társadalmi következményeit mind a mai napig nem sikerült kiheverni a kerületnek (és a főváros más részeinek sem).

A folyamatos pusztulás eredményeképp a magasabb presztízssű családok igyekeztek elköltözni a kerületből, ennek következtében a társadalmi helyzetéből folyamatosan veszítő területre nem érkezett olyan populáció, akik emelhetek a kerület szociális és kulturális nívóján. Az üres lakásokba főként alacsonyabb szociális helyzetű emberek érkeztek. Ez nyilvánvalóan csak tovább rontott a helyzeten (Boros-Fabula 2017). A negatív folyamat gyakorlatilag egy városon belüli dezurbanizációnak tekinthető, mivel a kedvezőtlen életkörülmények voltak azok, amik „push faktorként” működtek, és Budapest jobb módú kerületeibe vagy a főváros környéki településekre készítette az embereket (természetesen ez utóbbi az ötvenes években még elenyésző volt).

1950-ben létrehozták Nagy-Budapestet, amely még inkább elvonta a figyelmet és az anyagi forrásokat a súlyosan leharcolt kerületrészekről, mivel elsősorban az új városrészeket kívánták integrálni a fővároshoz, az 1960-as évektől kezdve pedig megindult a nagyobb tömegeknek lakhatást biztosító lakótelepek építése⁴⁹ (jozsefvaros.hu).

Az 1956-os forradalom idején a kerület egyes részei súlyos állapotokon mentek keresztül, amelyeknek ugyancsak meglehetősen vontatottan haladt a helyreállítása.⁵⁰ 1.300 ház rongálódott meg a kerület egészét nézve, amelynek tervszerű és tudatos rehabilitációjáról az 1970-es évektől beszélhetünk, azonban a likviditási nehézségek és a döntési helyzetben lévők konszenzusának hiánya a fejlesztési folyamatokat évtizedek óta hátráltatja.

A kerület fejlődése szempontjából fontosnak tekinthető, hogy az 1970-es években összkomfortos lakóházak épültek, amely növelte egyes józsefvárosi területek presztízst (Tömő utca és Szigony utcai lakótelep), bár építészeti szempontból durva beavatkozás volt az addigi struktúra ilyen típusú megbontása. A lebontott lakóházakat többnyire komfort nélküli egy emeletes lakások alkották. Ebben az évtizedben számos oktatási és tudományos funkciójú épülettel gazdagodott Józsefváros (pl. Központi Orvostudományi Kutatóintézet, SOTE Elméleti Tömb, Szemészeti Klinika).

Ezek a fejlesztések mindenképp növelték a környék színvonalát. A lakosság szemében, a megnövekedett forgalom a nappali órákban emelte a biztonságot és a környező területek értéke is növekedett.

⁴⁹ A lakótelepi építkezések már az ötvenes években elkezdődtek. Sőt, egyes nagyobb befogadóképességű házak építése az 1940-es évektől kezdve. Ezek általában 4 szintesek voltak és a szocialista realizmus építészeti stílusban épültek (hibás szóhasználat az, amikor a szocializmusban épült, egyszerű formavilágú építményekre használják a kifejezést). Ilyen építmények kb. az 1950-es évek közepéig épültek országszerte, így a fővárosban is. Az épületek az országos átlag feletti komfortfokozattal rendelkeztek, WC, fürdőszoba is volt bennük, így mindenképp életszínvonal emelkedést eredményezett a főváros egy háború pusztította, erodálódott épületéből egy ilyen lakásba költözni. Sztálin halála (1953) az az időpont, amikor az egyébként sokszor leegyszerűsített, de klasszicista jegyeket tartalmazó szocreál épületek építése befejeződött (Benedcs 2014). Ezt követően jóval nagyobb volumenű, de egyszerűbb külsejű épületek emelkedtek (ez hívja a köznyelv hibásan szocreálnak). Az ekkor épült nagyobb tömegeknek lakóhelyet biztosító házakat már a mai értelemben is lakótelepek nevezhetjük, melyek kedvezőbb életfeltételeket biztosítottak, mint a hetvenes évektől épült házgyári technológiával készült lakótelepek.

Ezek 4-5 emeletesek voltak, lift nélküliek, előregyártott kohósalakból /gázzilikát blokk/ épültek (pl. József Attila lakótelep a IX. kerületben), viszont emberi és élhető lakófeltételeket biztosítottak. Magas volt a zöld felületek aránya, sok esetben családi lakókörnyezet alakult ki. A hatvanas évekig főként ezek az új lakóterületek fejtettek ki elszívó hatást a VIII. kerület tehetősebb lakosságára is. E részei a fővárosnak (és más vidéki nagyvárosoknak) jelenleg is kedvelt lakóterületek és jóval magasabb ingatlanár jellemzi őket, mint más lakótelepeket (Mátyás 2020, 2023).

⁵⁰ Egyes vélemények szerint ez egyfajta büntetés volt a pártvezetés részéről, hogy nem állítják helyre a megrongálódott épületeket.

Szintén az 1970-es években adták át a kerületben található metróállomásokat, amelyek jelentősen megnövelték a forgalmat Józsefváros egyes pontjain, az esti órákban viszont bűnügyi szempontból neuralgikus pontokká váltak a megállók⁵¹ A kerület egészére azonban nem volt jelentős hatása a szigetszerű fejlesztéseknek.

A számos szociális, társadalmi és gazdasági problémával küzdő Józsefváros nagy reményekkel tekintett a rendszerváltozásra, azonban sok esetben ez még csak tovább fokozta a korábbi problémákat. A szegregált és a társadalmi fejlődésben megrekedt csoportok (nagy számban roma lakosság) a rendszerváltozást vesztesként élték meg, a munkájukat sokan elveszítették, az ingatlanjaik rezsijét fizetni sem tudták és még inkább leszakadtak a többségi társadalomtól, így a VIII. kerület egyre távolabb került a felzárkózástól (Mátyás 2023).

A rendszerváltozás idején az országot sújtó gazdasági nehézségek a települési önkormányzatokat nagymértékben érintették. A forráshiány a szociálisan rászoruló rétegek leszakadását jó esetben csak lassítani tudta, így a sokat emlegetett szociális olló tovább nyílt (Horváth 2019). A korábbi tanácsi fenntartású ingatlankezelő vállalatok pénz hiányában nem voltak képesek az immár önkormányzati ingatlanok megújítására, amely tovább rontotta az amúgy is fizikailag leromlott épületek állapotát. Számos önkormányzat – látva a reménytelennek tűnő helyzetet –, áron alul próbált volt tanácsi tulajdonú bérlakásokat értékesíteni, azonban ez Józsefváros esetében két okból kifolyólag sem volt sikeres. A bérlők nagyobb részének nem volt pénze megvásárolni a lakást, az alacsony jövedelem vagy munkahely hiányában pedig banki hitel felvételére sem volt lehetőségük. A fentiek következtében a józsefvárosi ingatlanok jelentős része észrevehető további állagromlást szenvedett a rendszerváltozás és az azt követő időszakban. Csupán egyes tömbök megújítására volt lehetőség, azonban ennek továbbgyűrűzőt és ösztönző hatása elenyésző volt.

A területfejlesztés szempontjából is érdemleges változás a kétezres években következett csak be, amikor kisebb városrészek újulhattak meg (az első nagyobb projekt a 2000-ben indított Corvin-Szigony projekt volt). Ezeknek a szociális és társadalmi hatásuk már egyértelműen kimutatható volt. Az érintett területeken a bűnözés is érezhetően csökkent, amiben szerepe volt a későbbiekben széles körben kiépített térfigyelő kamerarendszernek is.

A kerület egyes részeinek a bemutatásakor részletesen kitérek majd az épületállomány fizikai megújítását és a lakosság szociális rehabilitációját is eredményező (vagy legalább is előmozdító) építészeti projektekre (josefvaros.hu).

5.11.3.2 Szegregátumok Józsefvárosban és azok bűnözésföldrajzi problémái

A szűkebb és tágabb közvélemény szemében is a VIII. kerület a legrosszabb közbiztonságú és épületállományú kerületek közé tartozik. Ebben az alfejezetben próbálok bemutatni, hogy a rögzült közvélekedés mennyire tekinthető helyesnek, lehet-e egyáltalán egy egész kerületet egy kalap alá venni és megbélyegezni.

Már az alfejezet elején kijelenthető, hogy sajnos van valós alapja a többek által megfogalmazottaknak, azonban mint azt az élet bármely területéről kijelenthetjük, itt sem mondhatjuk azt valamire, hogy csak fekete vagy fehér.

A statisztika adatok alapján láthatjuk, hogy van realitása napjainkban is a negatív kritikának. Valóban vannak olyan szegregált területek a kerületben, amelyek a magyar átlag alatti nívót mutatnak, és egyes részeit korábban jelentős bűnözési fertőzöttség jellemezte. Azonban található jócskán olyan szektorok, amely az elmúlt évek alatt látványosan és a korábbihoz képest megújultak és a főváros büszkeségeivé váltak. A kerületről kialakult negatív képalkotásban jelentős szerepe van a média szuggesztív erejének, amelyet például a Nyócker (2004) című film is csak erősített.

⁵¹ Példaként említhetjük meg a Nagyvárad téri megállót, amelyet 1976-ban adtak át. Ezt a metrómegállót még a nyolcvanas évek vége felé és kilencvenes évek első felében helyi galerikból álló bandák uralták, akik rendszeresen követtek el főként vagyron elleni bűncselekményeket. Gyakori volt például az ún. „vetköztetési lopás” (jogi értelemben rablás), amikor a többnyire fiatalok elkövetők a szintén fiatalok sértettet körbeállták és minden értékét elvették tőle. Számos esetben mindössze az alsóneműt hagyták csak rajta.

Az alábbiakban azt igyekszem bemutatni, hogy miként vált a kerület a főváros egyik neuralgikus területévé. Mely tényezők voltak azok, amelyek társadalmi és szociális eróziót végeztek a kerületben, amelyek hatására szegregátumok alakultak ki, és erőteljes gettósodás indult meg a kerület számos részén.

Fogalmi meghatározás

A szegregáció szó „elkülönülést” jelent, amely a latin *segregare* (elkülönít) igéből ered (Bauer é.n.). A szegregációnak számos fajtája van, etnikai, nyelvi, iskolai stb.

„A szegregáció alapvetően szociológiai fogalom. A hazai szakirodalom leggyakrabban a területi elhelyezkedéssel, lakhatással és az oktatás területén jelentkező – elkülönüléssel /elkülönítéssel kapcsolatban használja. Szegregációnak nevezzük azt a jelenséget, amikor egy-egy településen belül a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok stb. lakóhelye erősen elkülönül egymástól. A szegregáció együtt jár a jövedelmi viszonyok és a települési infrastruktúra lényeges egyenlőtlenségeivel.” (Bauer, é.n.) A Közszolgálati Online Lexikon meghatározásából is látható, hogy ezen terület kutatásával elsősorban szociológusok (településszociológusok) foglalkoznak. Mellettük természetesen más tudományterületek képviselői is megférnek, így a geográfusok is, de döntően a településszociológia a terület felelőse.

Településszociológiai értelemben tehát a szegregáció a különféle státuszú, etnikumú stb. emberek, egymástól való elkülönülését, letelepedését jelenti. E szociológiai jelenséget alapvetően természetesen tekinthetjük, hiszen az emberek többnyire a hasonló műveltségi szintű, anyagi helyzetű, társadalmi státuszú stb. közösségekkel kívánnak szomszédságban lenni. Ez addig nem jelent problémát, amíg a társadalom legalsó szintjén lévő személyek által lakott helyek nem szlömösödnek (gettósodnak), nem haladja meg a bűnözés mértéke jelentősen más lakóterületekét, illetve a munkanélküliség nem sokkal magasabb és az egészségügyi helyzet nem számottevően rosszabb, mint a magasabb státuszú területeken élők esetében.

Józsefváros egyes területein sajnos van néhány olyan szektor, amely jelentős különbséget mutat (negatív irányban) a fővárosi és az országos átlagtól is eltérően, ezen részeket gettósodott, szegregátumoknak tekinthetjük. A hazai szegregációkutatások főként a cigány lakosság elkülönülését és ennek társadalmi problémáit vizsgálják (Rácz 2014). A hazai elszigetelődések jellemzői közé sorolható, hogy ezen területek többnyire nem nagy kiterjedésűek, hanem inkább kisebb, ám összefüggő lakótömbökben jelentkeznek (Csanádi–Ladányi 1988, Rácz 2014).

A szegregátumok területi elhelyezkedése

A szegregátumok pontos területi lehatárolása sok esetben nem egyértelmű, mivel eltérő szempontrendszerek alapján lehet a különféle kritériumokat meghatározni (pl. jövedelem, lakásviszonyok, iskolai végzettség). Jelen értekezés során a KSH adatai alapján a Józsefváros fejlesztési koncepciójában meghatározott területeket tekintetem szegregátumoknak (Balás et al. 2019). Úgy gondolom, hogy nincs érdemi különbség a bűnözés térbeliségének vizsgálata során a különféle józsefvárosi szegregátum lehatárolások között.

A rendelkezésre álló források szerint Józsefvárosban három szegregátum és hét (a fentiekkel részben átfedő) szegregációval veszélyeztetett terület volt található. Ezek elsősorban a Magdolna és az Orczy negyedekben koncentrálnak, de a Csarnok negyed is érintett általuk.

A józsefvárosi területfejlesztési koncepció viszont az alábbiakat írja: „A KSH szegregátumlehatárolása a 2011-es adatok alapján három területet azonosított, melyek egyike sem egyezik a 2001-es népszámlálása alapján a kerület 2007-es integrált városfejlesztési stratégiájában azonosítottakkal. Egy tömb azonban átfedést jelent a 2007-ben definiált „szegregátumnak nem minősíthető, de alacsony státuszú lakosságot jelentős arányban koncentráló városi területek” egyikével, a Mátyás tér nyugati oldalán. A 2011-ben szegregátumként azonosított területek nagy része érintett a Magdolna Negyed Program három korábbi üteme vagy a Magdolna–Orczy Negyed Program által. Így strukturált kezelésükre széles körű lehetőségek álltak és állnak rendelkezésre.” (Balás et al., 2019, 35.)

A fentiek alapján látható, hogy nem egyértelmű a szegregátumok lehatárolása, hiszen még az önkormányzat településfejlesztési dokumentációja sem tudja pontosan behatárolni ezeket a területeket. A településfejlesztési dokumentumban a 3.2.3. alfejezet az, amely sorra veszi az egyes településrészeket, ahol valamilyen jelentősebb fejlesztési cél valósítandó meg 2018 és 2030 között. Ez alapján az alábbi területek azok, ahol a szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek esetében a negatív hatások megelőző előremozdításának érdekében az önkormányzat szociális és fizikai jellegű fejlesztéseket kíván megvalósítani:

- Csarnok negyed (egyres lakótömbök),
- Magdolna negyed (a korábban megkezdett rehabilitációs munkálatok folytatása, a közösségi terek rekreációs funkciójának erősítése),
- Corvin negyed (a még rehabilitált területek felzárkóztatása és az ott élők életkörülményeinek a javítása),
- Orczy negyed (az egyik legfontosabb rehabilitációs célterülete a kerületnek, a fejlesztések multiplikátor hatásának a felerősítése, a komplex szociális rehabilitáció megerősítése) (Balás et al. 2019).

A helyzetet tovább bonyolítja az „Egyenlőség és társadalmi igazságosság program Józsefváros roma lakosságáért 2023-2028” nevezetű felzárkóztatási akcióterv. Ebben az alábbi területeket jelölik meg szegregátumként vagy egyéb okból veszélyeztetett területként: „A 2011-es népszámlálás szerinti szegregált és szegregációval veszélyeztetett területek egy része azóta megszűnt, de továbbra is szegregációval veszélyeztetett területnek számítanak az Orczy és a Magdolna negyed egyes részei. A Diószegi utca középső részén elhelyezkedő lakókörnyezetben különösen magas a rossz állapotú, romos lakások aránya. A Losonci, a Magdolna és az Orczy negyedben az alacsony iskolai végzettségűek aránya jelentősen magasabb, mint a kerület más részein. Olyan megoldásra van szükség, amely felszámolja a szegregációt, méltó lakáskörülményeket teremt a lepusztult házakban élők, köztük sok roma számára, ugyanakkor nem szorítja ki az ott élőket a környékről.” (Egyenlőség és társadalmi igazságosság program Józsefváros roma lakosságáért 2023-2028, 19.) Az előző lehatárolásokhoz képest a Losonci negyed az, amely a dokumentum szerint tartalmaz olyan területet, ami szegregátumnak tekinthető.

Fejlesztési projektek a szegregátumok felszámolására

Az 1970-es évektől kezdődően beszélhetünk tudatos, az egész kerületre kiterjedő fejlesztési programról, amely az elszigetelt területek felszámolását próbálta megoldani. Nagyobb lélegzetvételű fejlesztési munka azonban csak a kétezres évektől figyelhető meg, amikor egyes városrészek nemcsak fizikailag, hanem szociálisan is rehabilitálva lettek (ez utóbbi esetben helyesebb úgy fogalmazni, hogy inkább csak megkezdődött a folyamat, mivel az jóval hosszabb lélegzetvételű, akár a több évtizedet is elérheti).

Annak érdekében, hogy a szegregátumok eltűnjenek, az önkormányzat a fővárosi vezetéssel nagyszabású rehabilitációs programokat indított el az elmúlt években. Három olyan terület volt, amelyet kijelöltek. 1. Palotanegyed, 2. Magdolna negyed, 3. Corvin negyed.

A három terület közül a Palotanegyed volt az, amelynek rekonstrukciójára nem feltétlenül azért volt szükség, mert nagyon rossz állapotban volt.

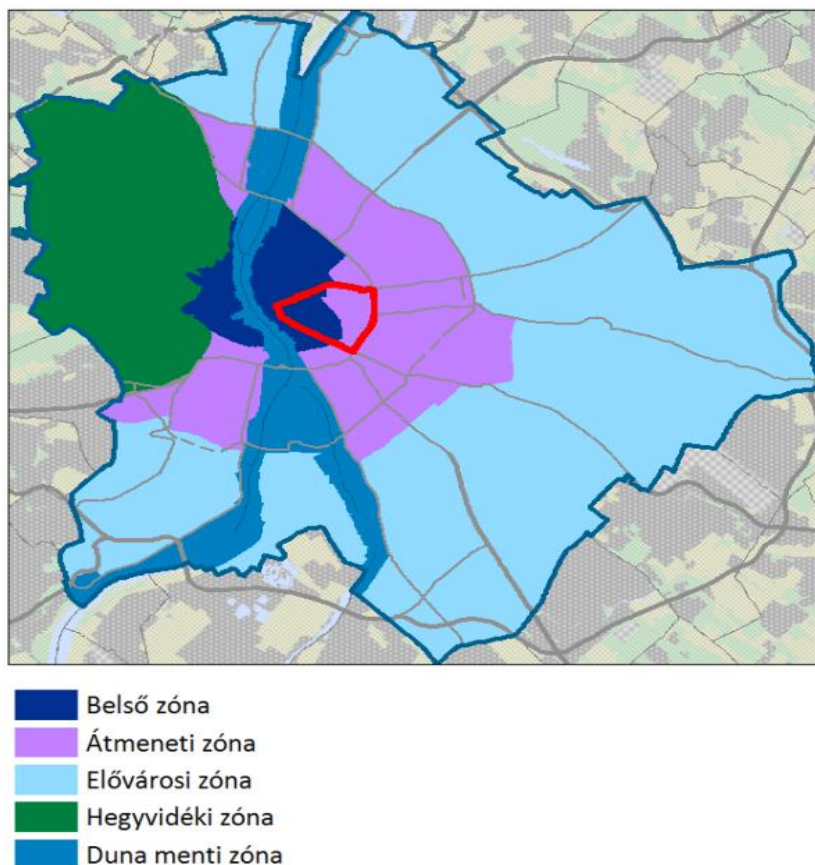
A kerület fejlesztési tervében úgy fogalmaztak, hogy „A Palotanegyed kulturális-turisztikai újrapozicionálását, belvárosiasságának erősítését” (Balás et al. 2019, 4.) kívánták elérni az Európa Belvárosa Program elindításával. A rehabilitációval érintett terület az Üllői út – Rákóczi út – Nagykörút – Múzeum körút – Kálvin tér által határolt területen fekszik. A Magdolna és a Corvin negyed esetében már nemcsak fizikai, hanem szociális rehabilitációra is szükség volt, ugyanis az ott élők jóval a fővárosi átlag alatt lévő lakásokban éltek. A Corvin negyed (Corvin Sétány Program) 2001-ben, Magdolna negyed rehabilitációja (Magdolna Negyed Program) 2005-ben kezdődött meg. Előbbi magánbefektető bevonásával zajlik, az önkormányzat közreműködésével (Balás et al. 2019).

5.11.3.3 Józsefváros térszerkezeti sajátosságai

Az egyes településszerkezeti övek megnevezése nem egységes a hazai településföldrajzi/kriminológiai/településszociológiai szakirodalomban. Ezt a helyzetet tovább bonyolítja, hogy a településfejlesztési dokumentumokban, így a Budapest Településszerkezeti Terv (a továbbiakban: TSZT) elnevezésű dokumentumban is eltérő megnevezéssel illetik az egyes városszerkezeti öveket. A TSZT által használt megnevezések az alábbiak:

- belső zóna,
- átmeneti zóna,
- elővárosi zóna,
- hegyvidéki zóna,
- Duna menti zóna.

A fenti elnevezések nem feleltethetők meg az általam és más kutatók által használt városszerkezeti elnevezéseknek, ezért az értekezésem további részeiben utalni fogok a Budapest Településszerkezeti Terve által használt megnevezésre, azonban nem ezeket fogom használni, mivel ez a bűnözésföldrajz aspektusából megtévesztő és nehezen értelmezhető (9. ábra).

9. ábra: Budapest zónarendszere (pirossal jelölve a VIII. kerület)
(TSZT után Balás et al. 2019, 39.)

5.11.4 A kerület természet- és társadalomföldrajzi viszonyai

5.11.4.1 Természetföldrajzi jellemzők

Budapest jelenlegi területe 1950-ben alakult ki, melynek földrajzi értelemben vett központja a X. kerületben, a Martinovics téren található. A város területének mintegy kétharmada a pesti részen található (ami a Duna bal partja). A pesti oldalnak 100-150 méteres tengerszint feletti magassága van (Pécsi 1959). A pesti rész egészéről elmondható, hogy a Pesti-síkság része, amely enyhén hullámos, s különféle üledékekkel van feltöltve.

A VIII. kerület a főváros pesti oldalán található.

Józsefváros területét nem érinti a Duna, attól néhány kilométer távolságra található. Ennek ellenére hatással volt a mostani viszonyaira. A jelenlegi településszerkezetre befolyással volt az 1838-as jegesár, amely hatalmas pusztítást okozott a fővárosban. Józsefváros egyes helyein a 216 cm-es magasságot is elérte a víz szintje, az épületeknek pedig 71%-a omlott össze (Pécsi 1959).

A főváros VIII. kerületének természetföldrajzi viszonyaival kapcsolatban kijelenthető, hogy nincs olyan természeti tényező, amely jelentős hatással lenne a bűnözésre, ezért ezzel részletesen nem is kívánok a továbbiakban foglalkozni. A társadalmi tényezők szerepe viszont jelentős, ezért a kutatásom során ezekre nagy hangsúlyt fektetek.

5.11.4.2 Társadalom- és településföldrajzi mutatószámok

A VIII. kerület 6,85 km² területű, lélekszáma 69 917 fő (2023. 01. 01.) (URL8). Az állandó lakónépesség jelentősen csökkent az rendszerváltást követően, dinamikáját tekintve jóval nagyobb, mint Magyarország népessége vonatkozásában.⁵² Ennek az oka részben az, hogy a kerületben már évtizedekkel ezelőtt is rosszabb lakhatási és szociális körülmények uralkodtak, amely az itt lakókat más kerületekbe vagy a fővároson kívülre kényszerítette.⁵³

A kerületben jelenleg 47.866 darab lakás található (KSH). 1990-ben mindössze 39.974-et regisztráltak, amelynek száma folyamatosan növekszik, a 2011-es értékekhez is 3469 darabos (7,8%) növekedés volt regisztrálható (URL8). A kerületben lévő ingatlanok számának dinamikus növekedése álláspontom szerint két dolgot mutat. A rendszerváltozást követően növekedett a kisméretű lakások száma, másrészt pedig a reurbanizáció eredményeképpen a rehabilitált területeken többnyire kis alapterületű lakásokat építettek.

Különösen a 2011 és 2022 közötti lakásállomány számának növekedése mutatja a minőségi fejlődést. Míg a rendszerváltást követően számos esetben meglévő lakások megosztásával nőtt az ingatlanok aránya, úgy a rehabilitációs munkálatoknak köszönhetően új lakások is jelentősen épültek a kerületben.

A Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa szerint a cigány (roma) lakosok aránya a kerületben 2,4%, a német nemzetiségűeké 1,1% (2022). A többi nemzetiség részaránya egy százalék alatti. Az alacsony roma népességgel kapcsolatban megjegyzem, melyet több forrás is megemlít, hogy a viszonylag alacsony érték mögött több tényező is áll. Egyrészt sokan nem jelölték be a nemzetiségi rubrikát, másrészt pedig a reurbanizáció miatt valóban voltak a kerületből elköltöző cigány családok, azonban ennek mértéke jóval kisebb, mint azt a hivatalos statisztika mutatja. A valós helyzetet a népszámlálási adatok nem mutatják (Szabó 2024). Feltételezhető, hogy a valóságban magasabb a cigányság aránya a kerületben, a nemzetiségre vonatkozó adatok azonban önbevalláson alapulnak, ezért hivatalos adatként a KSH által nyilvántartott faktumot kell elfogadnunk (VIII. táblázat).

VIII. táblázat: A VIII. kerület városrészei⁵⁴ és azok lakónépessége 2024

A VIII. kerület városrészei	Lakónépesség (fő)	Lakások száma (darab)
Corvin negyed	9 487	5 501
Csarnok negyed	10 869	6173

⁵² 1990-ben 92 386 fő lakott a kerületben, vagyis mintegy 25%-kal csökkent Józsefváros lakónépessége (www.ksh.hu).

⁵³ Józsefváros településfejlesztési koncepciója megállapítja, hogy „az átlagos lakásméret alacsony, az egyszobás, illetve az alacsony komfortfokozatú lakások aránya magas. Józsefvárosi sajátosság az önkormányzati tulajdonú lakások magas aránya, melyek jelentős hányada üres, állaga miatt hasznosítása nem lehetséges.” (Balás et al. 2019, 5.)

⁵⁴ A „Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 94/2012. (XII. 27.) önkormányzati rendelete a közterület- és városrésznevek megállapításáról, azok jelöléséről, valamint a házsám-megállapítás szabályairól” szóló rendelet alapján.

A Fővárosi Közgyűlés 1992. (VII. 15.) 552. számú határozata alapján Józsefváros négy városrészre volt felosztva (Józsefváros, Istvánmező, Kerepesdűlő, Tiszviselőtelep). Ezt módosította a 94/2012. önkormányzati rendelet.

Ganz negyed	1 505	906
Kerepesdűlő	839	559
Losonci negyed	8 806	4681
Magdolna negyed	10 234	5906
Népszínház negyed	6 740	4557
Orczy negyed	9 310	5735
Palotanegyed	12 097	7120
Százados negyed	4 055	2203
Tisztviselőtelep	2 308	1076
összesen	76 250	44 417

Forrás: URL8 után saját szerkesztés

Demográfiai jellemzők

A férfiak aránya 48,9% (32 236 fő), míg a nőké 51,1% (35 812 fő). Egyik nem esetében sem lehet felfedezni kiugró értéket, a férfiak aránya a fővárosi mutatótól 2%-kal magasabb (Budapest: 46,9%; VIII. kerület: 48,9%), viszont az országos értéktől mindössze 0,8%-kal tér csak el (Magyarország: 48,1%; VIII. kerület: 48,9%) (IX. táblázat) (URL8).

Az egyes korcsoportok megoszlása jelentős különbözőséget mutat az országos átlagtól. A 0-14 éves korcsoport esetében az országos átlagtól való differencia mintegy 6%, a fővárosi értéktől pedig 4%. Ez jól mutatja, hogy Józsefváros egy előregedő népességgel rendelkező kerület, ahol statisztikailag is jelentős a fiatalok hiánya (ez a főváros legtöbb kerületére jellemző). Elsősorban a kisgyermekes fiatal párok arányának jelentős csökkenését mutatja a 0-14 éves korcsoport hiánya, mivel ők azok, akik érdemben növelni tudják a gyermekek számát. A 15-64 éves korcsoport esetében ugyancsak a nyolcadik kerületi értékek a legmagasabbak. Több, mint tíz százalék a különbség az országos a kerületi értékek között (64,9% – 76,05). A 65 éves és idősebb korcsoport viszont Józsefvárosban mutatja az országos és a fővárosi értékekhez képest a legalacsonyabb értéket (20,6% – 21,15 – 15,6%). Ebben szerepet játszik az is, hogy a kerületben élők egészségi állapota rosszabb, mint az országos és a fővárosi, ezért alacsonyabb az átlagosan megélt életkor is, így arányaiban kevesebb a 65 éves és idősebb korcsoport százalékos aránya (X. táblázat).

IX. táblázat: A lakónépesség megoszlása főbb korcsoportok szerint (%) 2024

	Magyarország	Budapest	VIII. kerület
0-14	14,5	12,4	8,4
15-64	64,9	66,5	76,0
65 éves és idősebb	20,6	21,1	15,6

Forrás: URL8, után saját szerkesztés

X. táblázat: A nemek megoszlása (%) 2024

	Magyarország	Budapest	VIII. kerület
férfi	48,1	46,9	48,9
nő	51,9	53,1	51,1

Forrás: URL8, után saját szerkesztés

A kerület népessége 70.048 fő, amely 4,2%-a Budapest népességének (1.685.342 fő). A népesség száma folyamatosan csökken, amely több tényezővel hozható összefüggésbe.⁵⁵ Egyrészt az

⁵⁵ A kerület népessége 2022-re a 2011-es népszámláláshoz képest 6202 fővel csökkent, amely 8,1%-os csökkenés. A főváros lakónépessége ugyanezen időintervallum alatt 43 698 fővel, vagyis 2,5%-kal csökkent (KSH). A fenti adatok jól mutatják, hogy a VIII. kerület népességmegtartó képessége kisebb, mint a főváros egészéé.

általános magyarországi trenddel, hiszen az ország népessége 1981 óta folyamatosan fogy, nem kivétel ez alól Józsefváros sem (Józsefváros lakossága a belvárosi kerületekhez képest azonban kisebb mértékben csökkent.) A főváros népessége jelentős lakosságvesztést szenvedett el a rendszerváltás óta. 1990-ben még 2.016.681. fő lakta a fővárost, 2022-ben viszont csak 1.685.342 fő, vagyis három évtized alatt több mint háromszázezerrel csökkent Budapest lélekszáma. Ez közel 20%-os népességvesztés (2024 URL8). Harmadrészt, a VIII. kerület népességvesztését a kerület fővárosi átlag alatti lakhatási körülményei okozzák. Jelentős a szlömösödött területek kiterjedése, ami magasabb fertőzöttséget eredményez. A csökkenés a belsőpesti kerületek mindegyikére jellemző, az okok többnyire hasonlóak, mint a fentiekben megfogalmazottak, bár vannak helyi sajátosságok is az egyes kerületeknél, amelyek a népesség csökkenését erősítik (pl. a VII. kerület „bulinegyedében” a lakosságot egyre jobban zavaró túlturizmus (overturizm), amely miatt sokan a kerületből való elköltözést is fontolgatják (lásd. Mátyás et al. 2025.).⁵⁶

A fenti népességi adatok alapján számított népsűrűség a főváros egészére nézve 3209 fő/km², míg a számított mutató a Józsefváros esetében több, mint háromszoros, 10 226 fő/ km² (ksh.hu). Kriminológiai tény, hogy a magasabb népsűrűségnek nagyobb bűnözésgeneráló hatása van (Mátyás 2023), ezzel részletesebben a későbbi fejezetekben foglalkozom majd.

A népesség és a bűnözés viszonyának fontos indikátora az iskolai végzettség és a foglalkoztatottság. Az átlagos iskolai végzettség és a foglalkoztatottsági adatok kedvezőtlenebbek Józsefvárosban, mint a főváros más kerületeiben, továbbá az egy főre eső jövedelem és a születéskor várható élettartam is a vizsgált kerületben a legalacsonyabb (Balás et al. 2019).

Nemzetiségek és etnikai viszonyok

A bűnözéscsökkentési elemzéseknél egy adott terület nemzetiségi és etnikai viszonyait is szükséges vizsgálni, mivel ezek ismerete is elősegíti a helyes bűnmegelőzési stratégia kialakítását.

Mint az Józsefváros önkormányzatának a honlapján is olvasható, „Józsefvárosban él az ország második legnagyobb számú roma közössége”. A cigányság pontos számával kapcsolatban nincs elérhető adat az önkormányzat honlapján. A KSH 2022-es népszámlálása alapján 2,36% a kerület lakosai közül a roma (1654 fő) (a fővárosi átlag: 0,8%).⁵⁷ A korábban említettek szerint hangsúlyozandó, hogy ez önbevalláson alapul, nem feltétlenül tekinthető reális adatnak.

A hazai roma lakosság döntő többségét országos átlag alatti iskolai végzettség, munkanélküliségi és egészségügyi adatok, lakáskörülmények stb. jellemzik (Sándor et al. 2020). Úgy gondolom, hogy csak akkor lehetséges az ő helyzetükön érdemben javítani, ha feltérképezzük a problémáikat, pontos adatokkal rendelkezünk a demográfiai helyzetükkel kapcsolatban stb. Jelen értekezésnek is az egyik célja, hogy Józsefvároson belül a hátrányos helyzetű populáció számára nemcsak rendészeti, hanem szociális és egészségügyi aspektusú megoldásokat kínáljon.

A kerületben él hazánk legnagyobb kínai közössége (2022: 1102 fő).⁵⁸ Ennek van kriminogén hatása, azonban az általuk elkövetett bűncselekmények többnyire az egymás közötti konfliktusokban, ritkábban konkurencia harcokban ölt testet.

Az általuk elkövetett bűncselekmények a lakosság szubjektív biztonságérzetére nincsenek nagy hatással a nagyfokú látencia miatt is. korábbi nyomozói múltamból

⁵⁶ Józsefváros esetében nagymértékű turizmusról nem beszélhetünk, túlturizmusról pedig egyáltalán nem. Egyrészt a főbb fővárosi turisztikai attrakciók nem a kerületben találhatók, másrészt pedig a nagyobb tömegeket vonzó látványosságok főként a hazai turistákra jelentenek vonzerőt. Ők a turisták azon rétegéhez tartoznak többségben (kulturális turizmus), akik nem jelentenek jelentős zavaró hatást a helyi lakosságra.

⁵⁷ A KSH 2022. évi népszámlálása alapján megállapítható, hogy Budapesten a német nemzetiségűek és a cigányok száma (és aránya) csökkent a leginkább a nemzetiségek közül. A fenti adatok semmiképp sem tekinthetők reálisnak a hazai tapasztalatok és beszámolók szerint.

⁵⁸ Hasonlóan a romákhoz, a kínaiak vonatkozásában is nagyobb valós értékekkel kell számolnunk. A népszámlálás adatai a magyar állampolgársággal rendelkező nemzetiségeket tartalmazzák, viszont az itt élő kínai állampolgárságú kínaiakat nem.

5.11.5 A főváros VIII. kerületének egyes részei és azok bűnözésföldrajzi aspektusú jellegzetességei

A VIII. kerület egy egységesnek tűnő, jól körülhatárolt terület, ennek ellenére rendkívül heterogén. Jelen alfejezetnek az a fő célja, hogy bemutassa az egyes kerületrészek közötti különbséget, mivel ezen különbségek ismeretében jobban alátámaszthatók és megmagyarázhatók a kerületrészek közötti bűnözési különbségek is. Az eltérések detektálhatóak a lakosságszám (népsűrűség), a lakásállomány mennyiségi és minőségi különbözőségeiben, a szegregációs programok előrehaladottságában és eredményeiben a korösszetételben és népmozgalmi mutatókban és a munkanélküliségi adatokban egyaránt.

5.11.5.1 Corvin negyed

A Corvin negyed a József körút – Üllői út – Szigony utca – Práter utca és Baross utca által határolt területen található. A terület két legforgalmasabb tere a Corvin és a Harminckettesek tere, amely nyilvánvalóan növeli a bűncselekmények számát. A Corvin negyed forgalmas metrómegállóhely, mindkét tér pedig a 4-es és 6-os villamosok megállóhelye. Ez főként a kisebb tárgyi súlyú vagyon elleni bűncselekmények esetében jelentkezik vonzó tényezőként. A Corvin negyedben zajlott Közép-Európa legnagyobb rehabilitációs programja, aminek köszönhetően jelentősen modernizálódott a kerületrészt. A Corvin Sétány Program keretében megújult 22 hektáros terület, amin 2700 új lakás, 130.000 nm² irodaterület és 50.000 nm² új kereskedelmi ingatlan jött létre. Új közösségi terek, 800 méter hosszú sétálóutca, bevásárlóközpont, sport- és szabadidős részek keletkeztek. A rehabilitációs fejlesztés 2010-ben az Európa legjobb vegyes-funkciós ingatlanprojektje címet is elnyerte, 2014-ben pedig az Urban Land Institute Global Award for Excellence díjat is (URL12). A program 2022-ben fejeződött be, akkor készült el a „Grand Corvin 2” nevezetű lakóépülettömb. A minőségi változást hozó ingatlanfejlesztések viszont nem állnak le, azokat a környező utcákban tovább folytatják a befektetők (URL13). A fejlesztések főként az ingatlanokra koncentráltak, s nem a lakosokra. A szociális rehabilitáció itt kevésbé volt hangsúlyos (vö. Magdolna negyed). Sokan elköltöztek, helyüket tehető, többnyire fiatal lakosok veszik át.⁵⁹ A Corvin negyed néhány forgalmasabb területét leszámítva (pl. Corvin köz) elsősorban zárt soros és zártudvaros lakófunkciójú terület volt (a frekventált területei belvárosi részek voltak és jelenleg is azok), viszont a rehabilitációs munkálatok eredményeképpen, egyes részeit funkcióváltáson mentek keresztül, s belvárosi szerepkört kaptak. Ezek elsősorban kereskedelmi és kulturális funkciójú változások.

A rehabilitációs munkálatok és a lakónépeség relatíve jelentős változása ellenére is, a Corvin negyed erősen fertőzött bűncselekmények által. Továbbra is magas a vagyon elleni és a közterületen elkövetett deliktumok száma.

Ezt nemcsak a lakónépeség átlag feletti kriminalitása, hanem a kerületben lévő metrómegálló és villamosmegálló is okozzák.

5.11.5.2 Csarnok negyed

Nevét a Rákóczi téren található vásárcsarnokról kapta. Területe a Népszínház utca – József körút – Baross utca – Nagyfuvaros utca – koszorú utca által határolt területen fekszik. Számos frekventált csomópont érinti a területét (Blaha Lujza tér, Harminckettesek tere, Mátyás tér). A

⁵⁹ Természetesen egy terület fizikai megújulására pozitív tényként tekinthetünk, azonban a lakosság szociális rehabilitációjának hiányában csak félmegoldást jelent a projekt. A tömbrehabilitációs munkálatok hatására kicserélődik a lakosság, a reurbanizáció számos pozitívását lehet meg tapasztalni (lásd: dzsentifikáció), viszont a korábban ott élő lakosság életkörülményei, képzettsége, szociális hiátusai és világszemlélete továbbra is megmaradt, s az új lakókörnyezetükben problémaként fog jelentkezni. Ezért az ilyen típusú rehabilitációs munkálatokra tekinthetünk úgy, mint a probléma elodázására, mivel az eredendő gondot (a magas kriminalitású és szociálisan hátrányos helyzetű lakosság) nem oldották meg. Ezt a megoldást alkalmazták a rendszerváltást követően Debrecen belvárosának felújításakor, ahol az önkényes lakásfoglalókat és az önkormányzati lakásbérlőket a város környéki településekre (pl. Ondód) telepítették ki.

Csarnoknegyedben található az évtizedeken keresztül a prostituáltak találkozóhelyeként szolgáló Rákóczi tér, ezáltal sokak mentális térképén még mindig a főváros neuralgikus helyeként szerepel.⁶⁰ A Rákóczi téren 2014-től metrómegálló is van, amely tovább növeli a tér forgalmát. A kerületrész Janus arcú, mivel egyes részei rendben tartottak, míg más részei erősen szlömösödtek. A kerületrész ingatlanjai elsősorban lakófunkciójúak, zárt soros beépítésűek, az épületek színtáma pedig változatos (Balás et al. 2019)

A nagyforgalmú Csarnoknegyednek számos helye fertőzött területnek számított a főváros térképén. Magas a közterületen elkövetett bűncselekmények aránya. Ez az a bűncselekményi kategória, amely a leginkább rontja a szubjektív biztonságérzetet. A Rákóczi tér és a Harminckettesek tere, illetve a Népszínház utca egyes részei a leginkább fertőzöttek a bűncselekmények által (Balás et al. 2019).

5.11.5.3 Ganz negyed

A Ganz negyed a Vajda Péter utca – Orczy út – Fiumei út – Salgótarjáni utca – Könyves Kálmán körút által határolt területen fekszik. A kerületrész területének túlnyomó többsége ipari terület, a lakófunkciójú részek minimálisan vannak jelen (Kolóniatömb). Ezek viszont alacsony komfortfokozatúak, és az egyszobás lakások aránya magasabb, mint hetven százalék.

A bűncselekmények száma alacsony, a Kőbányai út környéke az, amely egyes deliktumok által fertőzött (Balás et al. 2019).

5.11.5.4 Kerepesdűlő

A Kerepesdűlő a VIII. kerület ipari területének tekinthető, mivel meglehetősen alacsony a lakóingatlanok száma. A kerületrész mintegy felét a Kerepesi úton található temető (Fiumei úti Nemzeti Sírkert) foglalja el, amely országos jelentőségű műemlékterületnek tekinthető. A Kerepesdűlő a Fiumei út – Salgótarjáni utca – Asztalos Sándor út – Kerepesi út – Dózsa György út – Verseny utca és a Thököly út által határolt területen fekszik.

Rendészeti szempontból a Keleti pályaudvar, az Aréna Mall üzletközpont növelik a terület bűnözési fertőzöttségét. Említést érdemel továbbá a józsefvárosi kínai piac is (közismert egykori nevén „Négy Tigris”), amely már évekkel ezelőtt bezárt, azonban korábban fertőzött területnek számított a kerület bűnözési térképén. Valós bűncselekményi statisztika korábban sem létezett, mert számos bűncselekmény vonatkozásában nagy látenciával számolhattunk (pl. iparjogvédelmi jogok megsértése, költségvetési csalás, rossz minőségű termék forgalomba hozatala stb.). A terület rendőri / rendészeti szempontból kaotikus volt, mivel rendkívül nehéz volt a terület átfogó ellenőrzése. Rajtaütés szerű ellenőrzések kivitelezése a gyors hír lánc miatt ellehetetlenült.

Részletesen itt nem kívánok szólni a fenti területek bűncselekmény-generáló hatásáról, mivel azt a dolgozatban egyébként megteszem. Csak azokat a területeket kívánom most megemlíteni, melyekkel a bűnözési térképeket bemutató fejezetben nem foglalkozom részletesen.

A Keleti pályaudvar az ország egyik legforgalmasabb pályaudvara, ahol 16 peron található, ahol a vasúti forgalom, a felszíni részen a busz-, villamos- és troliforgalom is jelentős. Forgalmas metrómegálló is található a területen, amely tovább növeli a frekvenciát. Magas éppen ezért az érintett területen a kisebb tárgyi súlyú lopások száma (főként zseblogások és a figyelmetlenséget kihasználó alkalmi lopások köre), illetve a fővárosi átlagtól magasabb számú a testi sértések és garázdaságok aránya.

⁶⁰ A Rákóczi tér és környéke már a 19. század végén is hírhedt volt az olcsó bordélyházairól. Ez a szolgáltató funkciója a területnek sokáig megmaradt annak ellenére is, hogy hivatalosan 1950-ben bezárták a bordélyházakat. A prostituáltak főként a kerület női roma származású lakosai közül kerültek ki, de nagy számban voltak az ország számos részéből is. A prostitúcióval összefüggésben megjelent a szervezett bűnözés és az erőszakos bűncselekmények sem voltak ritkák. Erről írt Tonhauser László (Tonhauser 1999) és számos egyéb a témával foglalkozó szerző is (Zombori 1986). A téren prostituáltak egészen a kétezres évek elejéig voltak nagy számban. A Rákóczi tér megtisztulása több tényezőre vezethető vissza. Fokozott figyelmet kapott a rendőrség részéről, térfigyelő kamera hálózat épült ki a VIII. kerület nagy részén (1999-ben kezdődött a kamerarendszer kiépítése), másrészt pedig 2014-ben a négyes metrónak egy megállója lett a téren, amely ugyancsak zavarta a nyugodt munkavégzést.

Becsei József kategorizálásban ezen terület az iparforgalmi övezet (ipari terület), amely a hajdani városközponttól távolabb fekszik. A városfejlesztés eredményeképpen azonban egyes részei a főváros egészére kiterjedő vonzerővel rendelkező kereskedelmi funkciót kaptak (Aréna Mall). A bűnözés szempontjából a kerületrész viszonylag nyugodt területnek tekinthető, az Aréna Mall következtében a lopás (bolti lopás) bűncselekmények száma magas csak a területén. Ez forró pontként jelentkezik a kerület bűnözési térképén (URL16).

5.11.5.5 Losonci negyed

A negyed neve – több más területhez hasonlóan – 2012-ben kapta a megjelölést, korábban Szigony negyed néven volt ismert a kerületrész. A Losonci negyed alatt a Baross utca – Illés utca – Korányi Sándor utca – Üllői út – Szigony – Práter és a Leonardo Da Vinci utca által határolt területet értjük. A kerületrészen a lakófunkció dominál, igazán teresedése sincs a területnek (ez pozitívnak tekinthető a bűnözés szempontjából, mert a nagyobb forgalmú terek bűnvonzó hatásúak). A kerületrész számos utcáján a rendszerváltozást megelőzően végeztek rehabilitációs munkálatokat (akkori szóhasználattal élve, szanálást), amely az ottlakóknak magasabb komfortfokozatú lakásokat eredményezett, azonban tájidegen, rideg beavatkozás volt ez a belső lakóhelyi öv házaiba.

A településszerkezet meglehetősen változatos, amely részben a fentebb írtakból adódik. A lakóteleptől a hagyományos zárt soros házakig többféle háztípus található.

A kerületrész bűnügyi fertőzöttsége átlag feletti, különösen a rehabilitációval nem érintett területeken. A Fűvészkert környéki területeken rendszeres a prostituáltak jelenléte, a környező parkban pedig nem ritkán használt óvszerek és kábítószer használatra utaló injekciós tűk találhatók. Ez utóbbi jól mutatja, hogy a kerületrészben magas a kábítószerhasználók száma.

5.11.5.6 Magdolna negyed

A negyednek egészen 2004-ig nem volt önálló elnevezése. A kerületfejlesztési stratégia megszületésekor vált szükségessé, hogy nevet adjanak ennek a területnek, így a rész egyik ikonikus utcája után keresztelték Józsefváros ezen területét Magdolna negyednek.

A Magdolna negyed a Nagyuvaros utca – Koszorú – Baross – Illés utca – Kálvária tér – Fiumei út – Teleki László tér és a Népszínház utca által határolt területen fekszik.

A fővárosi rehabilitációs munkálatok egyik sikertörténete az, ami a Magdolna negyedben zajlott és jelenleg is zajlik. Nem kizárólag az ingatlanbefektetők érdekei voltak szem előtt tartva, hanem az ott élők szociális rehabilitációja is. Számos ingatlan ledózeróltak, s helyükre új házak épültek. Az ott lakóknak viszont magasabb komfortfokozatú ingatlanokat bocsájtottak rendelkezésre. A 2005-ben indult program során elsőként a Mátyás téri parkot és a kulturális és közösségi térként funkcionáló Kesztyűgyárat újjátották meg (Zubereczki 2017).

A településszerkezetet tekintve a belső, városias lakóövezet jellemző a Magdolna negyedre, így a lakófunkció a meghatározó. A földszinti, utcára nyíló részeken nem nagy számban ugyan, de kiskereskedelmi egységek találhatók. Más kerületrészekhez viszonyítva magas a földszintes és az egyemeletes házak száma.

A terület szociálisan folyamatosan újul, melynek kézzelfogható eredményei is vannak, azonban ez természetesen nem egyik napról a másikra jelentkezik a bűnügyi statisztikában. A kerületrész a józsefvárosi területek között továbbra is az egyik legfertőzöttebb terület. Magas a közterületen elkövetett bűncselekmények, a lopások és a személy elleni bűncselekmények száma.

Pozitív értéket közvetít, hogy viszonylag alacsony a rablások és kifosztások mutatója (ez a kedvező trend az ország más településein is jelentkezik). Ezen bűncselekmények azok, melyek rendkívüli mértékben rontják a lakosság szubjektív biztonságérzetét (Seres 2024).

5.11.5.7 Népszínház negyed

A negyed a nevét a már nem létező Népszínházról (1875) kapta. A belváros minden ismervét magán hordozó terület a Rákóczi út – Fiumei út és a Népszínház utca között fekszik. A kerületrész fővárosi viszonylatban is frekvenciátlan tekinthető, metróállomás és villamosmegálló található a Népszínház negyedben. Számos országos és fővárosi szerv központjává szolgál, illetve az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kara is itt található. Különösen az egyetemi kar az, amely napközben nagy populációt eredményez a kerületrészben. Statisztikai adat nem található, azonban feltételezhető, hogy a nappali tagozatos diákok közül többen is az egyetem környékén (a VIII. kerületben) laknak életvitelszerűen albérletben vagy saját tulajdonú lakásban, amely pozitív hatást gyakorol a bűnözésre.

A negyedben főként a lakófunkció dominál, a zárt sorú beépítésű házsorok földszinti részein számos kereskedelmi funkciójú vállalkozás üzemel (pl. kocsmák, éttermek, kisebb boltok). A negyedben elhanyagolható a turisztikai látóvalók száma. Nagyobb mértékű rehabilitációs munkálatokat nem végeztek még a negyedben.

A bűnözési viszonyokkal kapcsolatban megállapítható, hogy a személy elleni bűncselekmények azok, amelyek kisebb mértékben ugyan, de nagyobb számban fordulnak elő, mint a szomszédos negyedekben.

5.11.5.8 Orczy negyed

Az Orczy negyed az Orczy út – Üllői út – Korányi Sándor utca – Illés út – Kálvária tér és Baross utca által határolt területen található. A VIII. kerület és egyben Budapest egyik legalacsonyabb presztízsű területe volt. Gettósodott, magas bűncselekményi fertőzöttséggel jellemezhető rész volt, amely napjainkra jelentősen növelte társadalmi státuszát, és sokak mentális térképében egy dinamikus fejlődő és dzsentrifikálódó területté vált.

Ez elsősorban a Nemzeti Közszerületi Egyetem 2014-es odaköltözésének köszönhető. Elsőként a volt Ludovika Akadémia épülete lett felújítva, majd megépült számos oktatási objektum és kollégium. A korábban neuralgikus területként ismert Orczy-kert megújult, este 22.00 óra és reggel 6.00 között zárva van, ezért a rongálások és egyéb bűncselekmények gyakorlatilag megszűntek. Napközben jelentős nemcsak az egyetemi otléte, hanem a kerületi lakosság jelenléte is.

Elmondhatjuk, hogy a területet visszavették a VIII. kerületiek és ismét közösségi térré változott, amely lakossági kontroll alatt van, ez pedig bűnmegelőző hatású (lásd: építészeti bűnmegelőzés alapelvei).

Az egyetem Rendészettudományi Karának épülete és kollégiuma a Diószegi utcán épült meg. A rendőrhallgatók és oktatók jelenléte jelentősen hozzájárult az elhíresült utca közbiztonságának javításában. Számos lakóház bontásra került, helyette új, bár az utcaképhez nem illeszkedő épület épült és épül jelenleg is az NKE részére. Ezek azonban csökkentették az utcában élő, rendőri szempontból problémás személyek számát. Az említett körülmények okán az eladásra hirdetett ingatlanok iránt fokozottabb érdeklődés és vásárlói kedv lett tapasztalható, azok árai megemelkedtek az említett okok hatására.

A Fűvészkert környéki területek esetében viszont nem történtek ilyen jellegű rehabilitációs munkálatok, a fentebb írtak szerint.

Az Orczy a Losonci negyedhez hasonló bűncselekményi környezettel, illetve problémákkal rendelkezik. Kerületi átlagban a fertőzött területek közé tartozik, annak ellenére, hogy statisztikailag kimutatható a bűncselekményi értékek csökkenése a rehabilitációs munkálatoknak köszönhetően.

5.11.5.9 Palotanegyed

A Palotanegyed a kerület legelőkelőbb része, amely az 1848-49-es forradalom és szabadságharcot követően kezdett beépülni. A kor előkelőségei és pénzemberei számos, ma is álló palotát építettek itt (pl. az Eszterházy, Károlyi, Csekonics, Dessewffy, Bánffy és Zichy családok), amely a nevét is adta a ma részönkormányzattal rendelkező területnek. Kissé gúnyos megnevezése volt korábban

a „Mágnásfertály”, amely mára Palotanegyedre szelődött. A negyed a Rákóczi út József körút – Üllői út – Kálvin tér és a Múzeum körút által határolt területen fekszik.

A Palotanegyed településszerkezeti szempontból két részre osztható. A kerületrész határai mentén belvárosi (városmag) területek jellemzik. Ezek többnyire kereskedelmi, igazgatási, oktatási, kulturális és turisztikai funkcióval rendelkeznek, a lakófunkció csekély mértékű.⁶¹ Ez a terület magasabb kriminalitással rendelkezik, főként a kisebb tárgyi súlyú vagyron elleni deliktumok azok, amelyek a regisztrált bűncselekmények többségét kiteszik. A belvárosi résztől néhány háztömbnyire már a lakófunkció dominál, azonban ezen kerületrészek is magas beépítettségűek, többségében két-három emeletes házak, illetve paloták alkotják. A fővárosi és kerületi átlaghoz képest is az ingatlanok jó állapotban vannak, amely magas ingatlanárakat eredményez. Ez részben az *Európa Belvárosa Budapest* programnak is köszönhető, melynek keretében jelentős fejlesztések történtek az érintett szektorban.

A kerületrész turisztikai látnivalókban bővelkedik, amit egyre több hazai és külföldi turista keres fel, ami különös figyelmet érdemel. Bűnügyi szempontból a kerület egyik legbiztonságosabb részének tekinthető, a bűncselekmények többnyire a Rákóczi út, Múzeum körút és a József körút mentén lévő területeken következnek be.

Mint az a fentiekből látszik, a VIII. kerület esetében ez a szegmens az, amely az egyik legjobb állapotú (a Százados negyed mellett) és ahol nincsenek szegregátumok. A kerület kirakat részének is tekinthető, ahol jelentős fejlesztések zajlottak le a rendszerváltozást követően, de azt megelőzően sem hagyták olyan mértékben fizikai és szociális értelemben lepusztulni, mint a kerület egyéb részeit. Ez azzal magyarázható, hogy közel százötven éve fontos kulturális és kereskedelmi funkciójú a terület.

5.11.5.10 Százados negyed

A Százados negyed a Hungária körút – Kerepesi út és Asztalos Sándor út által határolt területen fekszik.

A múlt század elején művészfalut hoztak létre az akkori város határán, amelynek házai jelenleg is állnak „*Társadalmi helyzete lényegében minden mutató szerint kedvezőbb a kerületi átlagnál, például itt a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek aránya, itt a legalacsonyabb a munkanélküliek, illetve az egyszobás lakások aránya is.*” (Balás et al. 2019, 70-71.)

A településszerkezetet nézve rendkívül változatos a kerületrész, nem lehet egy kategóriába besorolni. Található belső, városias lakóövezet, ipari területek (iparforgalmi övezet) és külső lakóöv (családi házas és kertvárosi övezet), de egyes helyein belvárosias területek is felfedezhetők. A kis területű kerületrész bűnügyileg nem fertőzött, a kerületi átlag alatt található a legtöbb ún. figyelt bűncselekmény száma.

Említésre méltó, hogy a Százados negyedben található a Hidegkúti Nándor Stadion, amely az MTK labdarúgócsapat sportcsarnoka. Sportbiztonsági szempontból rejt kockázatot a stadion, azonban az elmúlt években tapasztalható volt az alacsony nézőszám, az NB1-ből való kiesése az MTK-nak jelentősen csökkentette a közbiztonsági kockázatot. Viszont tekintettel arra tényre, hogy az MTK újra az NB1-ben játszik így a nézőszám és a biztonsági kockázat emelkedése is várható. A múltban különösen az FTC és ÚTE elleni meccsek voltak kiemelt kockázatúak (Terdik 2024).

5.11.6 Tisztviselőtelep

A Tisztviselőtelep a Könyves Kálmán körút – Vajda Péter utca – Orczy út és Üllői út által határolt területen található. 1887-ben a Budapesti Tisztviselők Házépítő Egyesülete kezdett a területen egymástól többnyire elkülönült, kertvárosias jellegű lakóövezetet kialakítani.

⁶¹ A kerületrészben található az alábbi országos jelentőségű intézmények: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat székháza, Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Magyar Nemzeti Múzeum, Olasz Intézet stb.

Ettől némileg eltér a kerületrész északi része, ahol zárt soros épületek találhatóak, amelyek belső, városias lakóövezethez sorolhatók. Józsefváros városrészei esetében az egyik legnyugodtabb, legkisebb bűnözési fertőzöttséggel rendelkező terület a Tisztviselőtelep. Ennek részbeni oka az alacsony beépítettségben és az alacsony népsűrűségben keresendő.

A Tisztviselőtelepen található a Heim Pál Kórház és a Semmelweis Egyetem Nagyvárad Téri Elméleti Tömbje. Ezek jelentős bűnügyi kockázatot nem rejtenek, időnként van csak egy-egy lopássorozat. Ezek során az elkövetők a betegek és kísérők figyelmetlenségét kihasználva követik el a lopásokat.

5.11.7 Turizmus

Józsefvárosban mind a vendégek, mind az eltöltött vendégéjszakák száma dinamikusan növekszik. A 2007 és 2013 közötti időszakban az összes vendégek száma 159 ezerről 310 ezerre, a külföldieké 146 ezerről 284 ezerre, az előbbieket által eltöltött vendégéjszakák száma 409 ezerről 711 ezerre, az utóbbiak által eltöltötteké 384 ezerről 644 ezerre nőtt.

A turizmus szempontjából elmondható, hogy Józsefváros főbb látnivalói elszórtan helyezkednek el, ugyanakkor a Palotanegyed történetileg, szerkezetileg és építészeti értékei szempontjából is kiemelkedő turisztikai vonzással bír. A kerület legfőbb látnivalói közé sorolható a Magyar Nemzeti Múzeum, a Fiumei úti Nemzeti Sírkert, a Magyar Természettudományi Múzeum, a Fűvészkert és a Gólyavár. Mindegyik turisztikai attrakcióról elmondható – a Magyar Nemzeti Múzeum kivételével –, hogy főként a hazai turisták számára jelent vonzerőt, a külföldiek kevésbé látogatják. A kerület nem igazán tartozik a célterületek közé, habár az elmúlt években történt palotanegyedbeli fejlesztések által a vendéglátásban mind minőségi, mind mennyiségi fejlődés történt. A szállodák többsége a fő közlekedési útvonalak mentén (József körút, Rákóczi út, Népszínház utca) található, de a Tisztviselőtelepen is több fellelhető. A kerületben elszórtan néhány kisebb konferenciaközpont is megtalálható, melyek összárosi jelentősége csupán kismértékben meghatározó.

5.11.8 Józsefváros főbb ökonómiai mutatói és a gazdaság szerkezete

A gazdálkodási tevékenység és a gazdaság szerkezete bizonyos esetekben jelentős hatással van a bűncselekmények struktúrájára is, mivel az indukálhatja egyes deliktumok elkövetését. Gyakori elkövetési mód például az építkezések esetében az építőanyagok és gépészeti berendezések eltulajdonítása (Mátyás 2011, Sóvágó 2007), de minden új gazdasági tevékenységet folytató vállalkozás potenciális célpont lehet, amely növeli egy adott terület bűnelkövetői vonzáskörzetét. A főváros egyes kerületeinek, így Józsefvárosnak az esetében is, nehéz a gazdasági szerepkörét egzakt módon értelmezni, mivel a fővárosi önkormányzattal számos hatáskört megosztanak. Ezért csak korlátozottan értelmezhető az egyes kerületek önálló gazdasági autonómiája. Ennek ellenére minden kerületnél vannak specifikumok és helyi jellegzetességek, amit érdemes kiemelni. Nincs ez másképp a főváros VIII. kerület esetében sem. A kerülettel kapcsolatos sztereotípiák ellenére Józsefváros a hetedik a regisztrált vállalkozások száma alapján (Balás et al. 2019).

A józsefvárosi vállalkozások negyede kereskedelemmel foglalkozik, többségük kiskereskedelemmel (ruházati termékek forgalmazásával). Ez elsősorban a kerületben élő és dolgozó kínai vállalkozásoknak köszönhető. Jelentős továbbá a vendéglátóipari egységek száma is, ezek többségében kisméretű éttermek, talponállók és kocsmák. Ennek kontrasztjaként a K+F is jelen van a kerületben, elsősorban a Semmelweis Egyetem jóvoltából.⁶²

Az építőipari beruházások nagyrészt az önkormányzatnak köszönhetően jelentek meg. E vállalkozások székhelyei bár többségében nem kötődnek a kerülethez, de az önkormányzat megbízásából végeznek munkákat. Ezek a munkálatok a rehabilitáció által érintett területeket, a

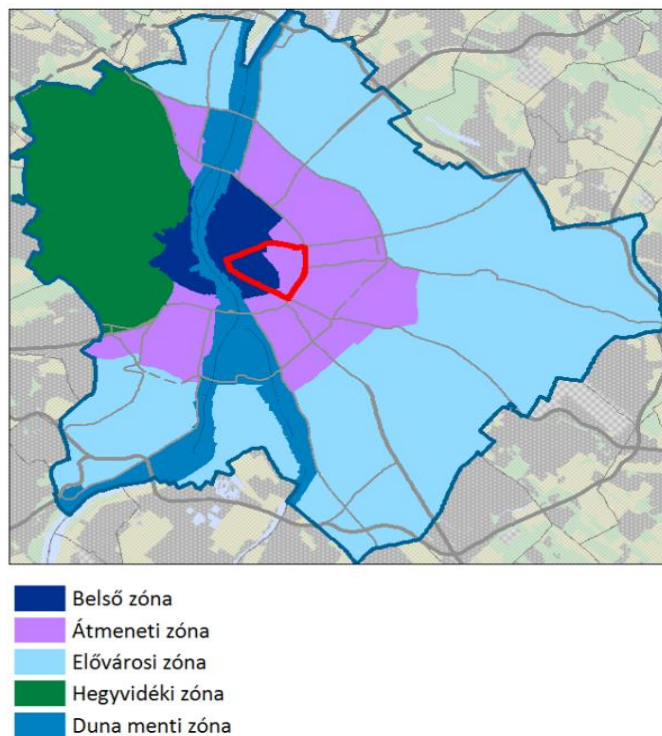
⁶² Kutatás-fejlesztési tevékenység

Palotanegyed és a Népszínház utcát (a kisiparos jelleg erősítése érdekében) érintik. Ezen munkálatok számos helyi lakosnak biztosítanak munkát (Balás et al. 2019).

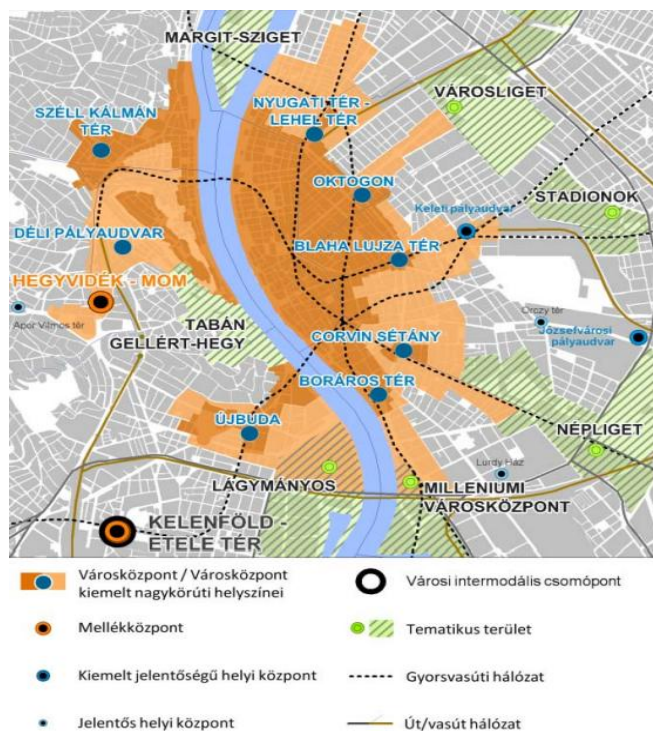
5.11.8.1 Térszerkezet

„A VIII. kerület két zónában, részben a Belső zónában, bizonyos mértékig az Átmeneti zónában helyezkedik el, alapvetően a főváros fejlődésének történeti korszakát idéző városszerkezettel és épített környezettel rendelkezik.” (Balás et al. 2019, 39.) A térszerkezet rendkívül változatos a VIII. kerületben. Bár Józsefváros szerves egészét alkot a fővárossal és a többi kerülettel, ennek ellenére megvannak a kerület saját központjai és alközpontjai. Ezek speciális funkcióval rendelkeznek, amelyek az adott főfunkciótól függően, bűnözést generáló hatással bírnak. A központosítást többnyire a jó megközelíthetőség hozta létre, közlekedési útvonalak kereszteződésében. Egyes központi helyek lokális, míg mások kerületi funkciókat látnak el.

A kerület településfejlesztési koncepciója alapján három központi, fővárosi jelentőségű térszín található Józsefvárosban: Baross tér – Keleti pályaudvar, Blaha Lujza tér és Corvin sétány. A többi teresedések inkább helyi jelentőséggel bírnak (Harminckettesek tere, Rákóczi tér) (Balás et al. 2019) (10-11. ábra).

10. ábra: Józsefváros Budapest zónarendszerében (TSZT 2017 után Balás et al. 2019, 39.)

11. ábra: A főközpont és a kiemelt nagykörúti helyszínek (Finta et al. 2013, 132.)

5.11.8.2 Közlekedésföldrajzi jellemzők

A bűnözésföldrajzi elemzések esetében a közlekedésföldrajzi jellemzők vizsgálata is szükséges, különösen igaz ez egy fővárosi kerület esetében, ahol számos forgalmas útvonal található. Az ilyen aspektusú elemzéseknél a főbb urbanizációs tengelyeket, autópálya-összeköttetést, közlekedésbiztonságot szokták vizsgálni (Mátyás 2023).

A közlekedési infrastruktúra különösen fontos az utazó bűnelkövetők⁶³ esetében, mivel ők sok esetben napi rendszerességgel teszik meg az elkövetési hely és a lakó/tartózkodási hely közötti távolságot. Esetükben elsődleges szempont a gyors és kiszámítható tömegközlekedés, illetve a fejlett úthálózat (Mátyás 2012). A bűnelkövetőknek egy másik csoportja is, az ún. átutazó bűnelkövetők⁶⁴, esetükben ugyancsak fontos szempont a fejlett közlekedési infrastruktúra (amely akár a gyors menekülést is lehetővé teszi) (Bói 2015).

⁶³ Az utazó bűnelkövető és az utazó bűnözés definíciója nem található meg a Rendészettudományi Szaklexikonban. Dávid Gábor 1969-es kiadású könyvében még mozgóbűnözőnek nevezte az utazóbűnelkövetőt („Mozgóbűnözőnek tekinthető az a személy: akinek lakása egyáltalán nincs, vagy csak formálisan van (fiktív lakás), vagy rendelkezik ugyan lakással, de azt elhagyja, az ország különböző helyein sorozatosan követ el bűncselekményeket, és részben vagy egészben az így szerzett javakból biztosítja megélhetését.” Dávid 1969, 14-15). A definíció nem csak a „mozgóbűnöző” elnevezés miatt hibás, hanem számos tényállási eleme miatt is.

Az ERÜBS szabályzat (1988) már a mai is használt utazó bűnöző kifejezést használja, azonban egyes elemei a definíciónak – melyekre Mátyás is felhívja a figyelmet – nehezen értelemezhetők (pl. lakóhelyétől távol). Az ERÜBS szabályzat alapján utazó bűnöző „Az a személy, aki tudatosan – az elkövetési módszer szerves részeként – lakóhelyétől távol követi el a bűncselekményt. A bűnöző e taktikával – a bűnüldöző szervek hatáskörének területi megosztottságát – ezen belül a közvetlen környezet és a helyi rendőri szervek előtti ismeretlenséget, a sorozatosan elkövetett bűncselekmények közötti összefüggések felismerésének megnehezítését próbálja kijátszani.”

Jóval korszerűbbnek tekinthető Mátyás Szabolcs 2018-as megfogalmazása „Az utazó bűnözés alatt azt az elkövetési formát értjük, amikor a bűnelkövető a saját lakókönyvetén kívül követ el bűncselekményeket” (Mátyás 2018, 192). Megjegyzi továbbá Mátyás, hogy számos forrásban keverve az utazó bűnözés és az utazva bűnözés fogalmát, azokat szinonim értelemben használják. Az utazva bűnözés „az elkövetés helye a bűnelkövető lakó / tartózkodási helye, és a bűncselekmény elkövetése valamilyen tömegközlekedési eszközön történik (pl. autóbusszon zsebtolvajlás)” (Mátyás 2018, 192.)

⁶⁴ Az átutazó bűnelkövető definíciója szintén nem található meg a Rendészettudományi Szaklexikonban. „Utazó bűnözés fogalmi körébe a mozgó bűnözők által megvalósított cselekmények sorolandók.

Józsefváros esetében több közlekedési ágazat is megtalálható. Légi és vízi forgalom nincs a kerületben, viszont a szárazföldi közlekedés számos szegmense fontos szerepet tölt be a város életében.

Józsefvároson a földrajzi elhelyezkedése következtében számos országos és regionális jelentőségű útvonal halad át (pl. Kiskörút, Nagykörút, Fiumei út), illetve a főváros tömegközlekedésében jelentősnek tekinthető tömegközlekedési útirány érinti a VIII. kerületet.

A tömegközlekedési eszközök szerepét azért kell vizsgálni, mivel ezek számos bűncselekménytípust vonzanak. A zsúfolt tömegközlekedési eszközök jó munkafeltételeket biztosítanak a zsebtolvajok számára, de nemcsak maga a közlekedési eszköz, hanem a zsúfolt megálló is számos bűncselekmény elkövetési helyei. Érdeemes megemlíteni egy érdekes, tudomásom szerint eddig csak egy kutató által vizsgált tény, még pedig azt, hogy a fővárosban elkövetett rablások 85%-a a metrójáró közlekedésben elkövetettek (Hlavacska után Mátyás 2020). Hlavacska véleménye szerint – amelyet osztok – ennek az oka az, hogy a bűnelkövetők a biztonságot keresik, a menekülési útvonalakat fontosnak tartják.⁶⁵ A metrójárók pedig gyors menekülést tesznek lehetővé, gyorsan el lehet vegyülni a nagy tömegben. Azt azonban érdemes megemlíteni, hogy a szerző kutatása több mint tíz évvel ezelőtt történt, amikor jóval kisebb volt a fővárosban a térfelügyelő kamerák lefedettsége.

Ekkor nagyobb „eredményességgel” lehet a nyílt utcán bűncselekményeket elkövetni, mint akár napjainkban. Részben ez is a magyarázata annak, hogy csökkent az utcán elkövetett deliktumok száma.

A tömegközlekedési eszközök megállóhelyei különösen fontosak a bűnelkövetés szempontjából. Ezek ugyanis azok a helyek, ahol a bűncselekmények elkövetése előtt figyelnek az elkövetők (lásd bővebben: Ambrus Attila bűncselekményei)⁶⁶

A megállóhelyekkel kapcsolatban érdemes felhívni a figyelmet egy nyomozás módszertani problémára. Amennyiben valaki sértetté válik tömegközlekedési eszközön vagy annak egy megállójában, akkor rendszerint csak később fog azzal szembesülni, hogy ő bűncselekmény áldozatává vált. A sértetté vált személyeknek ekkor két lehetőségük van. 1. feljelentést tesz,⁶⁷ 2. nem tesz feljelentést.

Utazva történő bűnelkövetés pedig lehet egy tömegközlekedési eszközön megvalósított zsebtolvajlás útján történő dologelvétele, rablás, kifosztás, stb.” (Bóí 2015, 150.) Megítélésem szerint: az átutazó bűnelkövető olyan személy, aki bűncselekmények sorozatos elkövetése céljából, az általa igénybe vett közlekedési eszközön vagy arról leszállva módszeresen hajtja végre cselekményeit, miközben tudatosan tesz meg távolságokat úgy, hogy az elkövetési hely nem kiinduló és nem is célállomása útvonalának.

Véleményem szerint a 3 felé tagolt megkülönböztetés, úgymint az utazó bűnöző, utazva és átutazva történő bűnelkövető, az elkövetői tudatartalom vizsgálata szempontjából jelentős.

⁶⁵ Sokan hajlamosak általánosságban alábecsülni a bűnelkövetők szellemi képességeit. Több mint egy évtizedes nyomozói munkám során magam is szembesültem azzal, hogy a bűnelkövetők jórészt észszerűen gondolkodnak, és egy adott helyzetben logikus döntést hoznak. Ezt támasztják alá a kriminológiai kutatások is. A racionális döntés elmélete szerint, amely eredetileg egy közgazdasági elmélet volt, az emberek cselekvéseit racionális döntések előzik meg. A közgazdaságtudományban Becker volt az, aki ezt kidolgozta, a kriminológiába pedig Derek B. Cornish és Ronald V. Clarke azok, akik adaptálták az elméletet. Véleményük szerint a bűnelkövetők mérlegelnek és elemeznek egy bűncselekmény elkövetése előtt: megéri vagy nem éri meg elkövetni egy deliktumot (Kiss 2020, 92-93).

⁶⁶ Ambrus Attila esetében Mátyás Szabolcs vizsgálta meg, hogy a közlekedési eszközök megállóhelyei milyen szerepet játszottak az elkövetési helyek kiválasztásában. Ambrus esetében nem a menekülés, hanem a megfigyelés szempontjából volt jelentősége a megállóhelyeknek. A kutatás megállapította, hogy 96%-ban kétszáz méteren belül volt valamely tömegközlekedési eszköz megállóhelye. „a) 16 esetben 100 méteren belül volt a tömegközlekedési eszköz megállója (busz, villamos, metró, trolis) (ebből 50 méteren belül 13 esetben); b) 9 esetben 100-200 méter között volt a tömegközlekedési eszköz megállója; c) 1 esetben 250 méterre volt a tömegközlekedési eszköz megállója; d) 4 esetben nem volt a közelben megálló” (Mátyás 2024, 84-85).

⁶⁷ A zseblopások esetében elsősorban akkor tesznek feljelentést a sértettek, ha az eltulajdonított pénztárcában valamilyen okirat vagy jelentősebb összeg volt. Az okirat esetében a későbbi esetleges visszaéléseket próbálják így elkerülni a sértettek. A regisztrált bűncselekmények számát azonban csökkenti az a rossz és helytelen gyakorlat, hogy a feljelentőket számos esetben arról „tájékoztatják”, hogy az elkövető felderítésére kevés az esély, ezért érdemesebb okmányirodában bejelenteni az „eltűnt” iratokat. Ebben az esetben ez nem jelentkezik az ENYÜBS statisztikában.

A korábbi nyomozói múltamból adódóan, a szakmai tapasztalatom azt mondatja (amit egyébként számos kutatás is alátámaszt), hogy többnyire kisebb tárgyi súlyú bűncselekményeket követnek el a közlekedési eszközökön és a megállóhelyeken, ezért a sértettek többsége eláll a feljelentés megtételétől (tehát látenciában marad a cselekmény). Amennyiben valaki a feljelentés mellett dönt, úgy a feljelentés megtétele során meg kell jelölni azt a helyet, ahol a bűncselekmény konkrétan megvalósult. Ezt az esetek döntő többségében a sértettek nem tudják megmondani, mivel csak otthon vagy később vették észre, hogy például hiányzik a pénztárcájuk vagy egyéb értékük. Ennek következtében a feljelentés megtételének a helyén fog új bűnügy generálódni. Ez az oka annak, hogy nem minden esetben jelentkeznek határozott forró pontként a zsúfolt tömegközlekedési eszközök megállóhelyei.

Több mint tíz villamosvonal⁶⁸ megy át a kerületen, melyek közül néhány fontos fővárosi szerepkörrel bír (összekötik Pestet és Budát), ezért jelentős utasforgalmat bonyolítanak. A legnagyobb utasszámot mutató vonalak a Kiskörút, a Nagykörút és Hungária gyűrűn közlekednek. A 4-6-os villamosok (közel azonos vonalon haladnak, és Európa egyik legsűrűbben közlekedő villamosvonalai) esetében a napi utasszám átlagosan 330-350 000 fő (URL14).

A fenti két villamosvonal olyan nagyforgalmú megállóhelyeken halad keresztül, mint a Blaha Lujza tér vagy a József körút, amely naponta jelentős utasforgalommal rendelkezik, így semmiképp sem meglepő, hogy bűncselekmények által fertőzött a járat józsefvárosi szakasza. Természetesen ez a vonal egészére értendő, azonban tekintélyes a józsefvárosi szakaszt használók száma is. Ez jól mutatja azt, hogy milyen jelentős a kerület tömegközlekedési infrastruktúrájának a szerepe, és ennek hatása a kriminalitásra, igazolva a létjogosultságát Józsefváros bűnözés földrajzi vizsgálatának.

Az autóbusz közlekedés⁶⁹ jóval szerte ágazóbb, amely a kerület nagy részét lefedi (ez igaz más kerület esetében is). A főbb autóbuszjáratok megállnak a forgalmas metrómegállóknál, ahol sok esetben nagyobb zsúfoltság alakul ki. A 100E jelzésű buszon nagy számban utaznak külföldiek is, mivel ez a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér 2-es számú termináljához megy.

Sokan nagy csomagokkal utaznak, sietnek, amely növeli a figyelmetlenséget és a kockázatát a sértetté válásnak.

A trolibusz járatok⁷⁰ talán kevésbé vannak fókuszban, ha zsebtolvajoktól fertőzött tömegközlekedési eszközökről beszélünk. Bizonyára ez azért van, mivel kisebb a szerepe a személyszállításban, holott naponta fővárosi szinten 180.000 főt szállítanak ezen tömegközlekedési eszközök (URL14). Számos trolibusz megálló forgalmas helyeket érint a VIII. kerületben is (pl. Astoria, Blaha Lujza tér, Keleti pályaudvar).

A VIII. kerületben számos vasútvonal található, a vasúti pályaudvarok / megállók közül a Keleti Pályaudvar az, amely kimagasló forgalmat bonyolít, ahol számos olyan „feltétel” adódik, amelyek elősegíthetik a bűncselekmények számának alakulását. A Keleti Pályaudvar ún. fejpályaudvar,⁷¹ amely kezdő- illetve végállomása számos hazai és nemzetközi vonatnak. Ebből adódóan tekintélyes forgalmat bonyolít le, éves szinten mintegy 11 millió utas fordul meg a pályaudvaron (octogon.hu).

A metróvonalak közül a 2-es, 3-as és 4-es metró vonala is érinti a kerületet. Egyes metrómegállóknál napi szinten több ezer utas is megfordul, aminek szintén jelentős hatása van a bűnözésre (pl. Blaha Lujza tér, Keleti pályaudvar, Nagyvárad tér, Corvin-negyed).

Napjainkban egyre kiemeltebb szerepe van az elkerülő és a kerékpáros utaknak.

⁶⁸ 1, 1A, 4, 6, 23, 24, 28, 28A, 37, 37A, 47, 48, 49, 62

⁶⁹ 5, 7, 7E, 8E, 9, 15, 20E, 30, 30A, 95, 99, 100E, 108E, 110, 112, 130, 133E, 195, 217E, 230, 254E, 281, 907, 907A, 908, 909, 909A, 914A, 914, 914A, 916, 923, 931, 934, 931A, 950, 950A, 956, 973, 973A, 979, 979A, 990

⁷⁰ 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 83

⁷¹ „Vasúti főútvonal(ak) végződésén levő pályaudvar; fejpályaudvar. Magyarországon a budapesti Keleti, Nyugati és Déli pályaudvar fejpályaudvar.” (Bárczi – Ország, 1959-1962)

A VIII. kerület esetében az elkerülő utaknak nincs nagy relevanciája, mivel más kerületekkel határos, az úthálózat pedig összefonódik. Az M0-s autópálya volt az, amelynek a megépítése szerepet játszott nemcsak Józsefváros, hanem más kerületek vonatkozásában is a forgalom csökkentésében.

Kriminálgeográfiai aspektusból érdekesebb elemzési lehetőséget biztosít a kerékpárútvonalak és a balesetek számának az elemzése. Budapest esetében is érvényesül az a trend, hogy a belvárosi részeket minél inkább tehermentesítsék a közúti forgalomtól, és növekedjen a kerékpár használók száma. Ennek számos pozitív és negatív következménye van. Ezekkel kapcsolatban nem kívánok jelen értekezésben állást foglalni, az azonban tény, hogy ha növekszik a kerékpárutak hossza, akkor annak pozitív hatása van a kerékpáros balesetek számára (vagyis negatív korreláció figyelhető meg).

- Település funkciója

Egy kriminálgeográfiai elemzés során érdemes egy település vagy településrész funkciójának a vizsgálata is, mivel ez hatással van a bűncselekmények eloszlására, számára, struktúrájára stb. (Dürr 2023). Napjainkban már nehezebb egy település esetében a pontos funkció meghatározása, mint korábban. Évtizedekkel ezelőtt még a földrajztudomány egyértelműen besorolta a településeket különféle kategóriákba (ipariváros, mezőgazdasági település, bányásztelepülés stb.), azonban napjainkra a hagyományos funkciók jelentősen vesztek a dominanciájukból, míg a különböző szolgáltatások szerepe megnövekedett (Mátyás 2024).

Józsefváros esetében még nehezebb a helyzet, mivel a főváros többi kerületével gyakorlatilag egybenőtt, szimbiózisban él, csak az emberek életében észrevehetően utcák választják el a szomszédos kerületektől. Amennyiben a település funkcióját kellene bekezelni, úgy egyértelműen a szolgáltatás dominál, a kerület gyakorlatilag minden pontján kisebb-nagyobb boltok, szállodák és egyéb (éttermek, szépségápolással és egészségügyi szolgáltatással foglalkozó üzletek, szórakozóhelyek, pénzintézetek stb.) vállalkozások találhatóak. A kiszolgáló üzletek magas aránya alapvetően negatív hatást gyakorol a vagyon és személy elleni bűncselekmények számának változására. A szolgáltatások mellett jelentős a K+F területéhez tartozó vállalkozások száma is. Számos felsőoktatási intézmény és kutatóintézet található a kerületben (több mint tíz egyetem). Józsefváros esetében a mezőgazdasági funkció egyáltalán nem jellemző, és mára az ipari funkció is gyakorlatilag megszűnt. A MÁVAG gyártelepei bezártak, a Taurus Gumiipari Vállalat pedig 2014-ben hagyta el a kerületet, mint az utolsó, nagy ipari foglalkoztató.

- A település mérete

Egy településnek a fizikai kiterjedése folytán is lehetnek kriminogén sajátosságai, különösen akkor, ha ezek egymástól gyökeresen eltérő, egymástól elkülönülő városrészekben öltenek testet.

Józsefváros területe nem tekinthető nagy kiterjedésűnek (6,85 km²), ennek ellenére számos egymástól eltérő bűnözési jellemzőkkel rendelkező terület található a főváros ezen kerületében (lásd: ezen fejezet korábbi alfejezetei). Nem mondhatjuk azt, hogy duális a bűnözés, mint például Szeged, Debrecen vagy Hódmezővásárhely esetében, mivel nincs olyan természet- vagy társadalomföldrajzi különbség a kerület egyes pontjai között. Ebben az esetben nincs falusias vagy tanyasias településrész, azonban a lakosság szerkezete és életmódja alapján egymástól jól elkülöníthető részek fedezhetők fel (2012 óta 11 városrész különíthető el) (Mátyás 2023).

- Település szerkezete

Egyes településeknél jelentős szerkezeti különbségek figyelhetők meg építészeti szempontból. A strukturális különbségek kriminológiai változókat fognak eredményezni. Azon települések esetében, ahol a város térszerkezete több évszázad alatt alakult ki, ott egymástól teljesen eltérő településrészek lesznek jellemzők. Ez részben a településszerkezetből és az ott lakók eltérő szociodemográfiai jellemzőiből adódik.

A fentiekben leírtakra utalva, Józsefváros viszonylag kis méretéből adódóan, több évszázados léptékű különbségek nem figyelhetők meg, azonban építészetiileg egymástól eltérő kerületsztruktúrák igen (Orczynegyed ↔ Palotanegyed), gondolhatunk ennek kapcsán a beépítettség százalékos arányára, az épületek magasságára és az ezekkel szoros összefüggésben lévő népsűrűségi adatokra. Józsefváros vonatkozásában a beépítettség alapján többnyire a belvárosra és a belső lakóövezetre jellemző, magas beépítettség jellemző. Természetesen vannak tájidegen építészeti blokkok, mint például a Szigony utca környékén épült lakótelep, de többségében egységesnek tekinthető ilyen értelemben a kerület szerkezete.

Ezen konstrukció kapcsán megemlítem azt, hogy egy település parkjai és nagyobb, összefüggő zöldterületei számos esetben vonzó hatást fejthetnek ki a bűnelkövetőkre. A VIII. kerület esetében az Orczy-park az, amely a vizsgált területen nagyobb kiterjedésű zöldfelületnek számít. Korábban a parkban mindennapos volt a prostitúció, kábítószer-használat jelenléte, illetve a környéken magas volt a rablások száma. A terület rehabilitációját követően és a Nemzeti Közzolgálati Egyetemnek az Üllői útra és a Diószegi utcára történő költözését követően a bűnügyi-operatív helyzet jelentősen javult, az Orczy-parkot 22.00 óra után bezárják, a környéken viszont továbbra is detektálható a prostitúció.

- iskolai végzettség és oktatási intézmények jelenléte

Mint azt Mátyás (2023) megállapítja, az iskolai végzettség és a bűnelkövetés gyakorisága között negatív kapcsolat figyelhető meg. Ha magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, akkor kisebb az esély arra, hogy bűncselekményt kövessen el. A bűnözési hajlandóság csökken, viszont az elkövetett bűncselekmények struktúrája változik. A magasabb iskolai végzettség következtében kifinomultabb elkövetési módok jelennek meg (kevésbé lesznek jellemzők az erőszakos bűncselekmények) (Mátyás 2023). A statisztikai adatok alapján, a középiskolás korosztály kis százalékban követ el bűncselekményt, illetve válik sértetté. A néhány évvel idősebbek azok, akik részben sajátos életmódbeli, gondolkodásbeli, illetve a felelőtlen szórakozási szokásaik következtében nagyobb arányban válnak sértetté, elég gyakran a túlzott alkohol vagy a kábítószer-fogyasztás következtében (Mátyás 2023).

Józsefvárosban a jelentős oktatási intézményszám (középiskola és felsőfokú oktatási intézmények), miatt figyelemreméltó kockázati tényezővel kell számolni a jövőre nézve, ezért tartom fontosnak azt, hogy történjen meg a terület bűnözésföldrajzi aspektusú feltérképezése, mivel ezáltal lehetséges a bűnmegelőzési stratégiák kidolgozása.

A kerületben számos oktatási intézmény található, ezek azonban Janus-arcúak. Mint azt Balás és társai is megjegyzik, *„Úgy az általános, mint a középfokú oktatásban jellemző, hogy alacsony vonzerejű, problémás intézmények és országosan kiemelkedő színvonalú iskolák működnek párhuzamosan a kerületben.”* (Balás et al. 2019, 5.)

Húsz fölött található az általános és középiskolák száma. Az általános iskolák nagyobb részébe többségében a helyi lakosok gyermekei járnak. A középiskolák esetében már nagyobb számú a főváros más kerületeiből és a környező településekről a kerületben tanuló diákok száma. A kerületben számos felsőoktatási intézmény található.⁷² Ezek országos és országhatáron túli vonzáskörzettel rendelkeznek. Az egyetemek és főiskolák összesen közel 40.000 hallgatót vonzanak a kerületbe (Balás et al. 2019).⁷³

⁷² Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, illetve Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar és Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, ELTE számos intézete és tanszéke, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar, Gyógyszerésztudományi Kar és Egészségtudományi Kar, Wekerle Sándor Üzleti Főiskola.

⁷³ A kerületnek központi szerepe van a főváros egészségügyi ellátásában is (pl. Semmelweis Egyetem Traumatológiai Klinika, Szemészeti Klinika, Szent Rókus Kórház, Heim Pál Gyermekkorház). Az egészségügyi intézmények hatását a bűnözésföldrajzi elemzések nem szokták vizsgálni, azonban ilyen koncentráció esetében – mint amely a VIII. kerületben is megfigyelhető – már van statisztikailag kimutatható hatása is.

A bölcsődéknek és óvodáknak nincs bűnözésföldrajzi jelentősége. Az általános és középiskoláknak, illetve a felsőoktatási intézményeknek viszont van kriminálgeográfiai relevanciája, mivel ezen intézményeknek lehet bűnözést generáló hatásuk. Összefüggést lehet találni számos esetben az oktatási hely és a bűnözés között.⁷⁴

Értekezésemben vizsgálni fogom, hogy az oktatási intézmények környékén magasabb-e a bűncselekmények száma, esetleg megfigyelhető-e forró pont a különféle iskolák környékén. Ezt azért tartom fontosnak, mivel számos egyetemi városban regisztrálták, hogy bizonyos bűncselekmények magasabb számban fordulnak elő, amely elsősorban a fiatalok életviteléből és felelőtlen szórakozási szokásaiból adódott (Mátyás 2023). Korábban még inkább jelentős volt az alkoholfogyasztás, amely egyetemisták és főiskolások számára ikonikus vendéglátóipari egységekben történt, melyek környékén nagyobb számban fordultak elő garázda és vagyoni jellegű bűncselekmények. Az elmúlt néhány év trendjeit figyelembe véve egyre inkább visszaszorulóban az alkoholfogyasztás (Arnold 2022), amely nyilvánvalóan a felsőoktatásban résztvevők esetében is változásokat eredményezett.

Az oktatási és szociális intézmények funkciójukat tekintve látszólag távol esnek egymástól, azonban számos közös vonás fedezhető fel bennük. Mint arról már korábban említést tettem, az etnikai sokszínűség, az iskolák körében megfigyelhető kettősség (szegregált, nem túl vonzó iskolák) leképződik a szociális intézmények szintjére is. Fővárosi viszonylatban is magas a hajléktalanok és a szociális szervezetek segítségére szoruló személyek aránya, a veszélyeztetett gyermekek száma. A fővárosi hajléktalanok számára szolgáló éjszakai melegezők több, mint egyharmada a kerületben található (Balás et al. 2019)

- Etnikai és vallási jellemzők, nyelvjárások

A jelen pontban tárgyalt területek közül a vallási jellemzők és nyelvjárások jelen esetben nem okoznak problémát, nincs detektálható kriminogén hatásuk. Vannak olyan települések, ahol egymás mellett élnek eltérő vallású, identitású, nyelvű népcsoportok, amely komoly kockázati tényezőként jelentkezik (pl. Jeruzsálem vagy a nyugat-európai nagyvárosok, ahol az őshonos lakosság mellé nagy számú muszlim bevándorló települt), ilyen azonban Magyarország egyik településén sem jelentkezik problémaként.

A kerület kriminálgeográfiai elemzése során nem mehetünk el amellett, hogy a kerületben jelentős számú roma kisebbség él. Velük kapcsolatban a fentiekben már tettem említést, így erről nem kívánok most értekezni, az azonban rögzítendő, hogy a kerületben nem okoz kifejezett és jelentős problémát. Részben azért, mert a cigány kisebbség elkülönülten él.

- Antropogén tereptárgyak

Az antropogén tereptárgyakkal csupán említés szintjén kívánok foglalkozni, mivel az is része a bűnözésföldrajzi kutatásoknak. Ezek ismerete azonban inkább a határrendészet területén fontos, olyan határszakaszokon, ahol illegális módon átjutott személyek elrejtőzhetnek a hatóság elől (elhagyott épületek, vadászházak stb.) (Mátyás 2023).

- Sportlétesítmények és szórakozóhelyek

A bűncselekményekre nagy (negatív) hatással lehetnek egy területen lévő sportlétesítmények és szórakozóhelyek. Mindkettővel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy jelentős tömegeket vonz. A sportlétesítmények esetében ritkábban, viszont nagyobb koncentrációban érkezik a tömeg, míg a szórakozóhelyek esetében egyenletesebb az eloszlás. Közös jellemzője e létesítményeknek, hogy generálják a bűncselekmények elkövetését.

Példaként hozom fel az alkalmi lopásokat (betegek egymástól történő lopása, bűncselekmény elkövetése céljából az egészségügyi intézményekben lévők jogellenes cselekményei, kis számban ugyan, de korrupciós és orvosi műhibával kapcsolatos bűncselekmények is előfordulhatnak).

⁷⁴ A Risk Terrain Modeling szoftver célzottan meghatározott bizonyos objektumokat, amelyeknek van bűnözést generáló hatásuk. Ilyenek például az oktatási intézmények is. Az oktatási intézményekben és azok közvetlen közelében magasabb lehet a kábítószerrel kapcsolatos és az erőszakos bűncselekmények száma is (Caplan et al. 2015).

Míg a szórakozóhelyeken főként a vagyon elleni és a személy elleni (lopás, testi sértés, garázdaság, rablás, kifosztás) bűncselekmények, addig a sportlétesítmények esetében szinte kizárólag a garázda jellegű és a személy elleni bűncselekmények dominálnak (testi sértés, garázdaság) (Mátyás 2023).

A sportlétesítmények kapcsán elsősorban a nagyobb stadionokra kell gondolni, amelyek egyes esetekben több ezer vagy tízezer embert vonzanak. Az ezek által generált bűncselekmények időszakosan, „tömbösítve” jelentkeznek, amikor valamilyen jelentősebb sportrendezvény megtartására kerül sor.

A VIII. kerületben számos sportlétesítmény található, melyek közül a legnagyobb a Nemzeti Közszerződési Egyetem Üllői úti Campusán található sporttelep (uszoda, lovarda, futópálya, kondipark). Azonban itt olyan sportesemények nem kerülnek megrendezésre, amely a kerület közbiztonságára és a lakosság szubjektív biztonságérzetére negatív hatást gyakorolnának.⁷⁵ A kerület határától nem messze található az FTC labdarúgó stadionja (Üllő út 129. szám), azonban ez már a IX. kerületben található. Meccsek idején viszont a Nagyváradi téren és annak környékén jelentős számú szurkolói csapatok tűnnek fel. Ez azonban nem releváns a kerület közbiztonságára. Mint arról a Százados negyed bemutatása során említést tettem, a kerületben található a Hidegkúti Nándor Stadion. A labdarúgó idényben, minden második hétfőjén néhány ezer szurkoló összegyűlik, az elmúlt időszak biztonsági intézkedéseinek következtében azonban jelentősen csökkent a futballhuligánok aktivitása, azonban mint korábban írtam az MTK stadionnak és környékének a kockázatával ismét komolyan számolni kell, mivel a labdarúgócsapat a második ligából az elsőbe került.

A szórakozóhelyek nagyobb hatással vannak Józsefváros bűnözési helyzetére, mint a sportlétesítmények. A kerület, bár központi fekvésű és közel esik a belvároshoz, a főváros bulinegyedétől (VI. és VII. kerület) már távol van. Jelenleg nincs olyan nagyhírű szórakozóhely, amely tömegeket vonzana.⁷⁶ A meglévő szórakozóhelyeket főként a helyi lakosok látogatják, a külföldiek kevésbé. Ezt két forrásból tudom megerősíteni. A szórakozóhelyeken és azok környékén általában magasabb a sértettek aránya. Ezt a kerület külföldi állampolgárságú sértetteinek száma nem igazolja, viszonylag alacsony a külföldi sértettek száma.

Másrészt, a kutatásom alátámasztása végett, témavezetőmmel felkerestem húsz darab kocsmát, ahol az ott dolgozó alkalmazottakat kérdeztük a külföldi vendégek számával kapcsolatban. Az általuk elmondottak megerősítik a fentiekben leírtakat.

5.11.9 A VIII. kerület bűnügyi-operatív helyzete

Józsefváros bűnügyi operatív helyzetével kapcsolatban a következő megállapításokat tudom megtenni. A kerületben – más településekhez hasonlóan – legnagyobb számban a közterületen elkövetett vagyon elleni, erőszakos bűncselekmények és szabálysértések, illetve kábítószerrel kapcsolatos jogsértő cselekmények azok, amelyek a legnagyobb problémát okozzák (Seres 2024).

A regisztrált bűncselekmények száma

A regisztrált bűncselekmények száma alapján láthatjuk, hogy az országos és megyei (jelen esetben Budapest értékeit értem alatta) tendencia gyakorlatilag megegyezik a Józsefvárosban megfigyelhető trenddel. Ez jól mutatja, hogy a kerület organikus egységet alkot a főváros más kerületeivel, ami a bűncselekmények számának alakulásában is megmutatkozik.

⁷⁵ Az elmúlt években számos világversenyt rendeztek a Nemzeti Közszerződési Egyetem sporttelepén. Több világversenyt, egyetemi és főiskolai sportbajnokságot, 2019-ben Európai Maccabi játékokat is, mely kifejezetten magas kockázatú rendezvénynek számított, mivel ez a zsidó sportolók seregszemléje volt. Egyik sportrendezvényen sem történt rendkívüli, a közrendet és a közbiztonságot fenyegető esemény.

⁷⁶ Ilyen felkapott hely volt korábban a Fekete Lyuk nevezetű hely a Golgota utcában, ahová a rendszerváltozást megelőzően az ország minden részéből, sőt még külföldről is érkeztek alternatív és rockzenekarok. A pinceklub 1988-ban nyílt meg, majd sokat veszített jelentőségéből és 1995-ben bezárt (Kovács, 2021).

A táblázat nem mutatja, de 2010-től kezdve figyelhető meg egy jelentős csökkenés, amikor egy évtized alatt 65%-kal mérséklődött a bűncselekmények száma (2010: 8051; 2021: 2845). Ezt a pozitív irányt törte meg a COVID vírus okozta pandémia és gazdasági krízis, amely az egész országban – világviszonylatban – növelte a bűncselekmények számát, így Józsefvárosban is.

A bűncselekményekkel kapcsolatban általánosságban Seres Ernő r. ezredes, kapitányságvezető évvértékelő jelentésében elmondta, hogy „A bűncselekmények megvalósulási stádiumait tekintve elmondható, hogy azok zömében befejezett bűncselekmények, melyek többségében tulajdon elleni, kisebb tárgyi súlyú, úgynevezett alkalmi lopások, főként a kisebb boltok, üzletek sérelmére elkövetett lopások.” (Seres 2024, 3.)

A regisztrált bűncselekmények számadata az egyik legfontosabb fertőzöttségi mutató, azonban fontos az állampolgárok és a hatóság részéről is az, hogy milyen eredményességgel derítették fel a bűnügyeket. A sikeres felderítések javítják a rendőrök iránti bizalmat és növelik a lakosság szubjektív biztonságérzetét (Seres 2024). Józsefváros esetében a nyomozáseredményességi mutató – 2010-től 2023-ig – kupolaszerű alakzatot ír le. Míg 2010-ben 42,8%-os volt, addig 2020-ban már 69,4%-os értéket mutatott. Ezt követően kisebb ívet leírva, mint az emelkedés esetében volt megfigyelhető, de csökkent a rendőrök eredményessége. 2022-ben már csak 61,4%, 2023-ban pedig 55%-ra csökkent a nyomozáseredményesség (Seres 2024). Ennek több oka is van, az egyik legfontosabb viszont az, hogy a növekedett az online csalások száma, amelyek esetében nehéz eredményes nyomozást folytatni, ezért folyamatosan csak csökkentette a mutatókat (XI. táblázat).

XI. táblázat: A regisztrált bűncselekmények száma Magyarországon, Budapesten és a VIII. kerületben 2014 és 2023 között

	Magyarország	Budapest	VIII. kerület
2014	329 575	97 018	6763
2015	280 113	76 035	7843
2016	290 779	66 364	5127
2017	226 452	65 081	4606
2018	199 830	60 094	4731
2019	165 648	45 293	3046
2020	162 416	36 807	2715
2021	154 012	36 280	2845
2022	167 744	42 344	3854
2023	178 172	43 019	3698
2024	233 470	54 949	4234

(Forrás: URL2, URL8)

Az abszolút bűncselekményi érték fontos információk forrása, azonban önmagában keveset mond, mivel akkor tudjuk összehasonlítani más területi egységek adataival, ha számított értéket alkalmazunk. A bűncselekmények esetében 100 ezer vagy 10 ezer főre szokták ezeket az értékeket kiszámolni (Mátyás 2011). Míg 2010-ben 10.724,3 volt a gyakorisági mutató, addig ez 2023-ra gyakorlatilag megfeleződött, 5289,1-re csökkent (Seres 2024).

A bűncselekmények strukturális megoszlása

Beszédes érték a bűncselekmények száma, azonban, hogy jobban elemezni tudjuk és megértsük a kriminális folyamatokat, szükséges az, hogy a deliktumok strukturális megoszlását is vizsgáljuk (pl. a számított mutató mellett). Ez azért fontos, mert vannak olyan tényállások, amelyek lehet, hogy jelentős esetszámmal jelentkeznek, de nem rontják a lakosság szubjektív biztonságérzetét (ennek ellenére természetesen nyomozni kell ezekben az ügyekben is). Míg más jogsértő cselekmények kis esetszámban következnek csak be, de jelentősen rontják a szubjektív biztonságérzetet (pl. rablás, unokázós csalás). Általában az utcán elkövetett bűncselekmények (közterületen elkövetettek) azok, amikre jobban odafigyel a közvélemény és a média is.

Nyilvánvalóan azért, mert ezek azok a deliktumok, amiket elvileg bárkinek a sérelmére elkövethetnek, ha éppen az adott területen tartózkodik. Az ezen típusú cselekményeket a rendőri szakzsargonban, ún. figyelt bűncselekményeknek nevezik.

A közterületen elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy azok nem teljes mértékben követik a deliktumok számának változását. Míg 2010-ben 4227 db ilyen cselekményt követtek el, addig 2019-ben már csak 1348 db-ot, 2020-ban 1370 db-ot, 2020-ban pedig 961 db-ot. A 2021-es évtől kezdve növekszik a közterületi bűnesetek száma is (2023: 1188 db) (Seres 2024). Amíg a bűncselekmények számának vonatkozásában a 2019/2020 évek esetében csökkenés, addig a közterületen elkövetett bűncselekmények számában csekély mértékű növekedés következett be. Erre oksági magyarázatot nem találtam az évértékelő jelentések egyikében sem.

A közterületen elkövetett bűncselekmények mellett van egy másik kategória is, amelyet kitüntetett figyelemmel kísérnek, ez a tizennégy kiemelten kezelt bűncselekmény, amelyek a leginkább befolyásolják negatív értelemben a lakosság szubjektív biztonságérzetét és természetesen hatással vannak a rendőrség munkájának a megítélésére is.

A főbb trendek itt is megegyeznek az országos és a kerületi értékekkel. 2010-től kezdve jelentős csökkenés detektálható egészen 2021-ig (2010: 5818 db; 2021: 1904), majd a pandémiai időszakában enyhe növekedés (2022: 2733), ezt követően pedig csekély mértékű csökkenés figyelhető meg (2023: 2523) (Seres 2024).

A legnagyobb figyelem a lakosság és a média részéről az emberölés bűncselekményt kíséri. Ez a bűncselekmény fajta jól mutatja azt, hogy egy adott területen élők milyen vérmérséklettel, illetve indulat- és konfliktuskezelési kultúrával rendelkeznek. A főváros esetében – így Józsefváros vonatkozásában is – az ilyen irányú megállapításokat megnehezíti az, hogy Budapest közel sem tekinthető zárt területnek, mivel számos bűncselekményt nem a helyi lakosok, hanem más kerületből vagy településről származó személyek követnek el.

A regisztrált emberölések számának változása csak részben követi a bűncselekményi trendet, a váltakozásának dinamikája eltérő a korábbiakban megállapítottaktól. 2010-től kezdve 6 és 1 között volt az emberölések száma, legmagasabb értékét 2022-ben érte el, amikor 6 fő ellen követtek el ilyen típusú bűncselekményt. Ezt tekinthetjük a pandémia utóhatásának is. Az ölési cselekmények száma azonban eltér a szándékos befejezett emberölési alakzattól. Ebben az esetben 2010-ben, 2021-ben és 2023-ban két-két fő, míg a köztes években nulla fő szerepel a statisztikában (Seres 2024).

A személy elleni bűncselekményeknek az egyik legfőbb indikátora a testi sértés bűncselekmény, amely talán a legjobban mutatja egy közösség agresszivitását. Ebben a tekintetben Magyarországon jelentős eltérések tapasztalhatók, az ország északi és keleti megyéiben jóval magasabb értékekkel találkozunk, mint például a nyugati vármegyékben (Mátyás 2011).

A józsefvárosi értékek kapcsán megállapíthatjuk, hogy a tendencia megegyezik, viszont a dinamika jóval kisebb, enyhébb mértékű csökkenés detektálható csak. Ezt leginkább a 2010 és 2019 évek esetében látható, amikor „csak” 48%-os csökkenés következett be a deliktum vonatkozásában (2010:187, 2019: 98). A súlyos testi sértés esetében kedvezőtlenebb folyamatok figyelhetők meg, ugyanis ennél 2021-óta növekedés figyelhető meg, bár nyilvánvaló, hogy egy ilyen rövid időintervallumból nem lehet mélyreható következtetést levonni, vagy a trendre vonatkozó megállapítást tenni (2021: 56, 2023: 78) (Seres 2024).

A halált okozó testi sértés számbeli alakulása kapcsán az alacsony esetszámok miatt szintén nem lehet konklúziót vonni, mivel az elmúlt tizenöt évben két ilyen cselekmény történt egy-egy esetszámmal (2019, 2022), azonban mindenképp mutatja azt, hogy a probléma jelen van a kerületben.

A testi sértéssel „kéz a kézben jár” a garázdaság, sok esetben halmazatban követik el a két bűncselekményt. A testi sértés és a garázdaság deliktumok trendje gyakorlatilag megegyezik egymással, amennyiben az elmúlt tizenöt évet vizsgáljuk.

Azt láthatjuk a kriminálstatisztikai adatokból, hogy 2020 óta érezhetően emelkedett a bűncselekmény száma, amely bár 2023-ra valamelyest mérséklődött az előző évhez képest, de még így magas szinten állandósult (313→285). Pozitív tény viszont, hogy 2020-tól kezdve 80% felett volt minden évben a nyomozáseredményességi mutató (2023: 83,3%) (Seres 2024).

A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény egyre nagyobb társadalmi figyelmet kap, ezért a rendőrhatalóságok kiemelt figyelmet fordítanak ennek a deliktumnak a felderítésére és nyomozására egyaránt. Ezt egyértelműen alátámasztják az elmúlt öt év statisztikai adatai is; a deliktum nem követi az összбүнözésnél detektált vonalat. Míg 2019-ben 13 eset történt, addig 2020-ban már 40 db, 2021-ben 22 db, 2022-ben 25 db, míg 2023-ban mindössze 9 db. Ez a hektikus ingadozás jól mutatja azt, hogy az esetszámok változása jelentősen eltér a regisztrált bűncselekmények számának változásától. A 2020-as év kiugró értéke a pandémia okozta társadalmi és gazdasági problémákkal hozható összefüggésbe. Mint azt korábban már említettem és statisztikai adatokkal alátámasztottam, a kerületben a budapesti átlagnál magasabb a hátrányos helyzetű emberek aránya, amely ezen bűncselekmény kapcsán is megmutatkozik. Kiemelendő, hogy a nyomozáseredményességi mutató 2019 óta száz százalék, amely bizonyítja azt, hogy valóban kiemelt figyelmet fordítanak a hatóságok a bűncselekményre (Seres 2024).

A múltban is, de napjainkban különösen nagy figyelem van a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményeken. Ez szembeötlően megmutatkozik a kriminálstatisztikai adatokon. A leginkább a terjesztői magatartás az, amelyet üldöz a hatóság.⁷⁷ Ha hosszabb trendet nézünk (2010-től), akkor látszik az, hogy csökken a bűncselekmények száma. A 2020-as évet figyelmen kívül hagyva (a pandémia következtében átlag alatti értékek születtek), folyamatos csökkenés következett be 2010 óta (2010: 20 db; 2023: 13). A kis esetszámok ellenére is, a 35%-os csökkenés figyelemre méltó. Ami pedig a józsefvárosi rendőrök munkájának az egyik legnagyobb erénye, az az, hogy a nyomozáseredményességi mutató ezekben az ügyekben 2020 óta száz százalék, amely országos viszonylatban is kiemelkedő (Seres 2024).

A legnagyobb esetszámokban – igazodva az országos átlaghoz – a lopás bűncselekmény szerepel a VIII. kerületben regisztrált bűncselekmények között. Igazodva az országos és a kerületi trendhez, jelentős esetszámcsökkenést detektálhatunk 2010 óta, viszont 2019-et követően viszonylag kis mértékű az ingadozása a deliktumnak (2019: 1450; 2023: 1639). Amit viszont negatívumként értékelhetünk jelen bűncselekmény esetében, az az, hogy a 2021-ben kulmináló nyomozáseredményességi mutató (2021: 53,6%) folyamatosan csökken (2023: 34,5%) (Seres 2024).

A vagyon elleni bűncselekmények mentén tovább haladva, a személygépkocsi lopás bűncselekményét vizsgálom. Az országos trenddel megegyezően, jelentős csökkenés regisztrálható. 2019 és 2023 között 3 és 10 közötti esetszámok jelentkeztek, amelyek városi környezetben nem tekinthetőek magasnak. A 2021-es év 10 esetszámú értéke kiugró, ezt az évet nem számolva, 3 és 5 között volt a VIII. kerületben a személygépkocsi lopások száma. A kiugró évben egy elkövetői csoport ténykedése emelte meg a mutatót, azonban a sikeres felderítés következtében a 2022-es évben ők már nem növelték a statisztikát. A nyomozáseredményességi mutató hektikusan ingadozik, azonban a deliktum felderítési nehézségeinek és problémáinak az ismeretében még a 2022-es év 33,3%-os eredménye sem tekinthető rossz értéknek, a 2023-as év 100%-a pedig szakmai szempontból és az állampolgári elvárások alapján is kiválóan értékelhető. A zárt gépjármű-feltörés bűncselekmény (a Btk.-beli minősítés alapján lopás büntett) esetében kifejezetten kiegyenlített esetszámok jellemzik Józsefvárost, 2019 és 2023 között 18 és 29 között ingadozott a deliktum száma. Budapesti viszonylatban ez elfogadható értéknek tekinthető. A nyomozáseredményességi mutatója a cselekménynek – hasonlóan a gépjárműfeltöréshez – magasnak, a fenti időintervallumban 50,0 és 73,3% között volt (Seres 2024).

⁷⁷ Természetesen a fogyasztói magatartást is üldözi a hatóság, de a prioritás a minél több kábítószerkereskedő kiiktatása, mivel ezáltal lesz a későbbiekben kevesebb fogyasztó is. A kínálatcsökkentés az egyik legjobb módja a megelőzésnek. A leghatékonyabb természetesen a keresletcsökkentés, amikor egyre kevesebb fogyasztó lesz, ezért egy idő után egyre kevesebben vásárolnak majd kábítószerrel (Sivadó 2017).

A lakásbetörés szintén a szubjektív biztonságérzet egyik legfontosabb indikátora, ezért a figyelt bűncselekmények közé tartozik. Bár 2010-től kezdve jelentős csökkenés detektálható itt is (2010: 204 db; 2023: 55 db), azonban nem mehetünk el mellette, hogy az elmúlt három évben több mint kétszeresére növekedett (2021: 25 db; 2023: 55 db). Az abszolút értékek terén történő növekedés nem értékelhető nagyra, viszont a százalékos emelkedés és a trend-kedvezménynek számító növekedés iránya mindenképp beszédes. A pandémia okozta gazdasági problémák hatására – számos egyéb vagyon elleni bűncselekménnyel egyetemben – ez is növekedésnek indult. A nyomozáseredményességi mutató egyes években kiugró (2020: 50%; 2021: 51,6%; 2023: 41,8%). A befejezett emberölés mellett a rablás az a bűncselekmény, amely a leginkább rontja a szubjektív biztonságérzetet a helyi lakosság és a turisták körében egyaránt. Európai trendként tekinthetünk a rablások számának csökkenésére, amely hazánkban is jelentős esetszám csökkenést eredményezett. Az elmúlt öt év viszonylatában 10 és 27 közötti adatokkal találkozhatunk, amelyek nem számíthatók magas értéknek (különösen azon tények ismeretében, hogy a főváros egy „problémás” kerületéről van szó, magas a szórakozóhelyek száma stb.), ami pedig kifejezetten kedvezőnek tekinthető, hogy 2021 óta csekély mértékű volt csak a növekedés (2021: 15 → 2023: 20).

A gazdasági problémák okozta megélhetési nehézségek ellenére sem növekedett statisztikai szempontból érezhetően a deliktum száma. A nyomozáseredményességi mutató pedig országos szinten is kimagaslónak tekinthető, egyik vizsgált évben sem volt 90% alatti: volt olyan év, amikor ez az érték 100% volt (2020, 2021, 2022). A kiemelt felderítettségi értékben, a nyomozók magas szintű munkája mellett, nagy szerepe van a kerület nagy fokú térfigyelő kamera lefedettségének, amely a fővárosi és az országos átlag felett van.

A második leggyakoribb vagyon elleni bűncselekmény a csalás.

E bűncselekmények nyomozásával a gazdaságvédelmi szakterület foglalkozik. A jelenlegi és a várható trendről a kapitányságvezető elmondta, hogy *„A gazdaságvédelmi területre jellemző bűncselekmények nem változtak számottevően (csalás, sikkasztás, közokirat-hamisítás, hamis magánokirat felhasználása, pénzmosás, hűtlen kezelés, információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás, információs rendszer vagy adat megsértése, gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása, tiltott szerencsejáték szervezése). Növekedett az internethez, számítástechnikához kapcsolódó bűncselekmények száma, illetve az elkövetési módszerek is a számítástechnika irányba mozdultak el. A jövőben feltehetően tovább szaporodik a számítógép, az „okos eszközök” és az internet elterjedéséből adódó, a számítástechnika felhasználásával elkövetett bűncselekmények száma, melyek felderítésének eredményessége nagymértékben függ az állomány kellő szintű, naprakész felkészültségétől.”* (Seres 2024, 3-4.)

A csalás deliktumnak számos alakzata van, ezért szükséges az egyes típusok külön történő bemutatása is.

A regisztrált csalások száma nem tekinthető kiugrónak a VIII. kerületben. 2010 és 2023 között – a 2022-es évet nem számolva – 132 és 175 között ingadozott a bűncselekmény száma. Láthatjuk, hogy a csalás nem jellemző bűnelkövetési forma Józsefvárosban. A nyomozáseredményességi mutató 44,8% (2021) és 72,7% (2019) között ingadozott, amely megfelelőnek mondható. A 2022-es év értéke tekinthető csak kiugrónak, ekkor 640 db. bűncselekményt regisztráltak. Amennyiben megvizsgáljuk az online csalások esetszámát, akkor láthatjuk, hogy a tárgyévben 556 darabot regisztráltak belőle. Ha a két érték hányadosát vesszük, akkor látható, hogy 2022-ben mindössze 84 bűncselekmény történt.

Az online csalások számának alakulásával nem foglalkozom, mivel az nem kerületi problémaként értelmezhető, hanem sajnos világjelenség, ami egyre nagyobb problémát okoz. A 2024-ben felállított 300 fős kiberyomozókból álló speciális egység, jelentős eredményeket ért el Magyarországon, a bűncselekmény elleni fellépés szélesebb körű problémát jelent.

A rongálás a harmadik leggyakoribb vagyon elleni bűncselekmény, amely többségében motiválatlan, fiatalok által elkövetett deliktum (Barabás 2020). Az esetszám 2010 óta jelentősen csökkent (2010: 568 db), de 2019 óta trendszerűen nő. 2019 és 2023 között több mint duplájára növekedett a rongálások száma (89→204).

Az esetszám növekedése mögött számos tényező állhat. Egyik ilyen lehet a frusztráció és a feszültség általános növekedése a társadalomban, amely részben a rongálások számának növekedésben jelentkezik. A növekedés ellenére a nyomozáseredményességi mutató jónak tekinthető, 2019 és 2023 között 31,6% és 50,5% között volt. A deliktum számát növeli, hogy a kerületben átlag feletti a szórakozóhelyek és a kocsmák száma. Természetesen nem elfelejtendő a garázdaság szubszidiárius jellege és az, hogy halmazati megállapítást nyerhet nemcsak a könnyű testi sértés, hanem a rongálás is.

A közlekedésbiztonság szempontjából kiemelt figyelem hárul a személyi sérüléssel közlekedési balesetek számára és struktúrájára. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy 2010-től kezdve jelentős csökkenés vagy emelkedés nem volt detektálható. 155 és 209 között volt a balesetek száma, amely nem tekinthető nagy szórásnak. Ez a két érték, két egymást követő évben (2019, 2020) következett be. A közlekedési balesetek struktúráját elemezve megállapíthatjuk, hogy – az országos trenddel megegyezően – a könnyű személyi sérüléssel közúti balesetek vannak túlsúlyban, ezek adják mintegy háromnegyedét a regisztrált baleseteknek. A súlyos sérüléssel balesetek szintén kis szórást mutatnak (118 és 158 közötti esetszámok realizálódtak), míg halálos közlekedési baleset 0 és 3 között volt a vizsgált időintervallumban.

A közlekedésbiztonsági helyzet kapcsán az oksági tényezők vonatkozásában elsősorban a sebességtúllépés, az elsőbbség meg nem adása, az irányváltoztatási szabályok be nem tartása és a passzív biztonsági eszközök használatának elmulasztása jelentkeznek problémaként, amelyekre a balesetek döntő többsége visszavezethető (Seres 2024).

5.12 Az építészeti bűnmegelőzés lehetséges alkalmazási területei Józsefváros területén

Az értekezésem egyik legfőbb célkitűzése, hogy olyan kutatómunkát végezzek, amelynek van kézzelfogható, gyakorlati haszna is. Az értekezések egyik nélkülözhetetlen része a primer kutatás, amely többnyire kérdőíves felmérés formájában szokott testet öltetni. Én a kutatás egy gyakorlatiasabb formáját szerettem volna elvégezni, amiről feltételezem azt, hogy fogják is hasznosítani a későbbiekben.

A hetedik fejezetben elsőként az építészeti bűnmegelőzésről osztok meg néhány gondolatot, meghatározom a fogalmát, majd röviden értekezem a történetéről. Ezt követően az építészeti bűnmegelőzés egyes generációiról teszek említést, amely bizonyítja azt, hogy a tudományterület egy dinamikusan fejlődő terület, amely újabbnál újabb fejlődésen megy keresztül. A fejezetben a legnagyobb terjedelemben a gyakorlati felhasználás lehetőségeiről teszek említést. Közel egy hétig jártam Józsefváros utcáit, melynek során több száz fényképet készítettem, s otthon elemezve fogalmaztam meg több tucat olyan problémát, amelyek véleményem szerint az építészeti bűnmegelőzés valamely eszközével javíthatóak lennének.

5.12.1 Röviden az építészeti bűnmegelőzésről

5.12.1.1 Fogalma

Az építészeti bűnmegelőzésnek számos fogalma létezik. Molnár István Jenő a doktori értekezésében számos külföldi meghatározást is összegyűjtött. Ezekből látható, hogy bár alapjaiban ugyanúgy vélekednek róla a kutatók, de egyes szegmenseiben már mást értenek alatta. Az egyik legtöbbet idézett meghatározás Ray Jeffery-től származik, aki szerint „*az építészeti bűnmegelőzés nem más, mint az épített környezet megfelelő tervezése és hatékony használata, amely a bűnözéstől való félelem és a bűncselekmények számának csökkenéséhez vezethet, és növelheti az életminőséget.*” (Crowe, 2000, XII. után Molnár 2020, 36) Az International CPTED Association megfogalmazásában „*az építészeti bűnmegelőzés (CPTED) a bűncselekmények csökkentését célzó multidiszciplináris megközelítés, amely a városi és egyéb terek tervezése és az épített környezet üzemeltetése (karbantartása) és használata révén valósulhat meg.*” (Molnár 2020, 36.). Az előző definíciótól eltérően, itt már hangsúlyozzák a multidiszciplináris megközelítést és kiemelik a karbantartás fontosságát.

Az építészeti bűnmegelőzés fogalmát hazánkban Dallos Endre alkotta meg elsőként, 2011-ben. Az általa írt fogalom került be a Rendészettudományi Szaklexikonba is. Ez alapján az építészeti bűnmegelőzés „*olyan építészeti, településfejlesztési, táj- és kertépítési, forgalomtechnikai, fénytechnikai, pszichológiai és kommunikációs módszerek összessége, ill. ezek együttes alkalmazása, amelyek az épített környezet utólagos átalakításával, valamint a kialakítandó környezet tudatos tervezésével és megvalósításával a → bűnelkövetés lehetőségeit csökkentik, ill. megszüntetik.*” (Dallos 2011, 50.) Dallos az építészeti bűnmegelőzés számos szegmensét említi meg, amelyek ugyancsak bűnmegelőző hatással rendelkeznek.

Dallos közel egy évtizeden keresztül használt definícióját Molnár István Jenő értekezésében megváltoztatta, s tényállási elemként beletette a humán tényező szerepét. Molnár alapján „*az építészeti bűnmegelőzés az épített környezet kialakításának tudatos tervezésével és e tervek megvalósításával, valamint a már létező épített környezet utólagos átalakításával, mindezek fenntartásával az ott élő egyének és közösségek bevonásával, azok magatartására, attitűdjére, lakókörnyezetükkel kapcsolatosan fennálló viszonyulására, valamint az elkövetői magatartásra gyakorolt hatása révén csökkenti a bűnelkövetés lehetőségeit, illetve növeli a szubjektív biztonságérzetet.*” (Molnár 2020, 38.)

5.12.1.2 Az építészeti bűnmegelőzés nemzetközi és hazai mérföldkövei

Az építészeti bűnmegelőzéssel foglalkozó művek nem említik meg, hogy az építésrendészet nagy múlttal rendelkezik. Egyértelmű az, hogy az építészetrendészet és az építészeti bűnmegelőzés közé nem tehető egyenlőségjel, azonban sok a kapcsolódási pont. Pergamonban az időszámításunk előtt II. században megjelent rendőrségi szabályzat harmadik oszlopa már rögzített építésrendészeti előírásokat. „*E szerint minden gondatlan háztulajdonos háza falainak kijavítására hivatalból szorítható, ha ez a szomszédok érdekében szükségesnek mutatkoznék. Különösen közös falak sok szomszédvillongásnak forrását képezhették. Az astynomok (legfelsőbb rendőrtisztviselők) feladata volt az érdekelteknek a közös falhoz való aránylagos költségjárulékát megállapítani.*” De ugyanígy a rómaiknál is ismerjük az aedilisek rendészeti feladatait és az építkezésekre rendészeti célból vonatkozó előírásokat.

Nem rendelkezik nagy múlttal az építészeti bűnmegelőzés, azonban voltak olyan mérföldkövek az elmúlt évtizedekben, amelyek megemlítését fontosnak tartom. Ray C. Jeffery (1921-2007) volt az, aki először a kriminológusok közül e kérdéssel foglalkozott, nevéhez köthető az első fogalom meghatározás is. Ő Crime Prevention Through Enviromental Design (CPTED) néven nevezte a területet.

A legtöbb, a témával foglalkozó forrás Oscar Newman nevét említi meg, mivel ő volt az, aki a mai értelemben vett építészeti bűnmegelőzés alapjait lefektette, és megalkotta a fogalomkészletet. 1972-ben adta ki a Védhető tér (Defensible Space) című könyvét, amely alapműnek tekinthető a területen. Ebben a lakókörnyezet, a közösségi terek stb. védelmének fontosságáról írt. Ha jelen vannak az emberek ezeken a tereken, akkor nagyobb a társadalmi kontroll és kisebb az esély a bűncselekmény elkövetésére. Newman az alábbi területeket különítette el az építészeti bűnmegelőzés esetében: magánterület, fél-magánterület, fél-nyilvános terület, nyilvános terület (Molnár 2020).

A második generációs CPTED alapelvek kezdeti kidolgozása Donald Appleyard nevéhez kötődik, akinek fő műve a „Livable streets” (1981) című könyv.

Gerard Cleveland és Gregory Saville voltak azok, akik véglegesítették és részletesen kidolgozták a második generációs alapelveket (1998). Randall I. Atlas 2008-as szerkesztésű munkájában (21st Century Security and CPTED - Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention) összegezte, kiegészítette, időnként pedig kritizálta a korábban megfogalmazott alapelveket (Molnár 2020).

A harmadik generációs építészeti bűnmegelőzési alapelvek sokrétűbbek és nehezebben összefoglalhatók, mint a korábbiak. Részben azért, mert több kutató foglalkozik vele, másrészt pedig szélesebb spektrumú a kutatási területe. Ebből a szakaszból Diane Zahm (Using Crime Prevention Through Environmental Design in Problem-Solving 2007), Terence Love – Paul Cozens (A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design, 2015) és Victoria Louise Gibson (Third Generation CPTED? - Rethinking the basis for crime prevention strategies, 2016) nevét emelem ki.

A hazai kutatók közül Dallos Endre és Molnár István Jenő nevét kell megemlíteni. Dallos Endre volt az, aki hazánkban elsőként foglalkozott ezzel a területtel. Dallos, a kétezres évek elejétől kutatja a területet, kutatási eredményei kezdetben az OKRI kiadványaiban jelentek meg. Ő volt a létrehozója a Biztonságos és Élhető Városokért Egyesületnek (2018), amelyet azért hoztak létre, *„hogyan a civil bűnmegelőzés kezdeményezéseit népszerűsítse és azon belül az építészeti bűnmegelőzés módszerét meghonosítsa hazánkban. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a biztonság fenntartása és a bűncselekmények visszaszorítása nem kizárólag állami feladat, nem a rendőrség egyedüli kötelezettsége. Városunk, településünk, utcánk biztonsága - legyen az urbánus környezet bármennyire is smart vagy okos - saját közösségünk erején, és önmagunk felelősségvállalásán is múlik. Egyesületünk olyan szakemberekből álló tömörülés, amelyben mindenki elhivatott az épített környezet és a bűnmegelőzés közötti kapcsolatok kialakítása, megóvása és fenntartása iránt.”* (URL15). A szervezet társadalmilag hasznos munkát végez és próbálja a maga eszközeivel népszerűsíteni a bűnmegelőzési módszert.

A Lechner Nonprofit Kft. kiadásában jelent meg Kara Ferenc „Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel” című könyve 2017-ben. Ez volt az első jelentősebb szakmai munka a témában, amely nem elsősorban az elmélet, hanem inkább a gyakorlat oldaláról közelítette meg a területet. Több száz fénykép teszi a témához kevésbé értő emberek előtt is egyértelművé azt, hogy a terület milyen megoldási lehetőségeket kínál a bűnmegelőzés területén.

Molnár István Jenő volt az, aki hazánkban elsőként (eddig egyedülként) doktori értekezést írt a témából (2020). Molnár a BEVE tagja, korábban pedig a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács (NBT) munkatársa volt, ahol az építészeti bűnmegelőzéssel is foglalkozott.

5.12.2 Az építészeti bűnmegelőzés egyes generációiról

Az építészeti bűnmegelőzés nem csupán az építészet területén kínál megoldási javaslatokat, hanem számos egyéb technikát és módszert alkalmaz. Ezeket vázaltszerűen sorolom fel az alábbiakban. Ezen módszerek ismeretében határozom meg a „védendő tereket”.

Első generációs alapelvek (a bűnelkövetést fizikailag akadályozzák meg)

- **territorialitás** (az ingatlanok határainak egyértelmű kijelölése)
- **természetes felügyelet** (az elkövetőben az az érzés legyen a nyilvános helyen, hogy bármikor megfigyelhetik és láthatják)
- **belépés ellenőrzése** (kontrollált belépés)
- **célpont védelem – fizikai megerősítés** (a potenciális elkövetési tárgyakhoz való hozzáférés megnehezítése)
- **legális tevékenységek támogatása** (főként a nyilvános terekkel kapcsolatos tervezési és kommunikációs technikák)
- **karbantartás, fenntartás** (a nyilvános terület pozitív képének erősítése és fenntartása)
- **az egymás melletti területek kölcsönös biztonsága** (az egymással szomszédos területek „kommunikációjának” erősítése, együttműködés)

Második generációs alapelvek (az okait számolják fel vagy csökkentik a bűnözésnek)

- **szociális kohézió** (egy lakóközösség tagjai között)
- **társadalmi kapcsolatok** (a szűkebb lakóközösségek vállalkozói, pályázatiírói aktivitásának a növelése)
- **közösségi kultúra** (azoknak a képességeknek a kifejlesztése egy közösségben, hogy figyeljenek egymásra és a közösség értékeire)
- **kapacitás küszöb** (azoknak a tényezőknek „küszöb” alá történő csökkentése, amelyek negatív hatást gyakorolnak egy közösségre /pl. bűncselekmények/)

Harmadik generációs alapelvek (a fenntartható városra fókuszálnak)

- a városi terek újraprogramozása,
- városszintű zöld urbanizáció és zöld terek,
- tervezési stratégiák,
- a digitális információk portálja,
- „okos” jelzések,
- a biztonság érzékelhetősége,
- a hulladék újrahasznosítása (Fennelly, 2020, 216. után Molnár 2020, 103.).

5.12.3 Építészeti bűnmegelőzés a gyakorlatban

Azért, hogy átláthatóbbak legyenek a javaslataim, kategorizáltam az egyes ötletcsoportokat. A kategorizálás alapját a Molnár István Jenő által felállított szempontrendszer adta („építészeti bűnmegelőzés gyakorlatának rendszere”) (Molnár 2020).

A Molnár által megadott szempontok a következők: világítás, térszabályozás; zónásítás; forgalomcsillapítás; közösségi téralakítás; információ, tájékoztatás; célpontvédelem; karbantartottság; smartcity eszközök.

Világítás

Az egyik legegyszerűbbnek tűnő építészeti bűnmegelőzési megoldás, azonban ez az egyik legnagyobb haszonnal kecsegtető eljárás. A sötét, félhomályos környezet ugyanis megfelelő körülményeket biztosít a bűncselekmények elkövetéséhez. A megfelelő világítás hiánya bármely közterületen okozhat problémát, így parkokban, tereken, utcán, lépcsőházban stb. A világítás problémaköre két okból adódhat: 1. nincs megfelelő világítás, 2. van világítás, viszont a növényzet eltakarja, kiégett az izzó stb.

Az alábbi helyeken javaslom a köztéri világítás javítását:

- Budapest, Práter utca 44-50. szám alatti lakótelepi lakásoknál, ahol a világítás mellett a graffitik eltüntetése és kisméretű kerítés építése is csökkenthetné a bűncselekmények számát.
- Budapest, Leonardo da Vinci közben lévő házgyári lakásoknál a megnőtt fa eltakarja a világítást, amely félelmet válthat ki az ott lakókban, illetve növelheti a bűncselekmények számát.
- Nap utca 19-21. szám alatt a megnőtt fák akadályozzák az ablakokból történő rálátást a ház előtt parkoló gépjárművekre és az esetlegesen megvalósuló bűncselekmények felderítésében ezen okból ellehetetlenítik a tanúkutatást.
- Szintén a fák okoznak problémát a Diószegi utca 20. szám alatt, ahol a magas fák akadályozzák a lámpa fényének az utcára jutását. Javasolt a fa lombjának a megritkítása.
- A Budapest, Leonardo da Vinci 8-10. számú házak esetében sötét átjáró található, amely problémák forrása lehet, ezért javasolt a közvilágítás kiépítése és világos színűre festése az átjárónak, amely ezáltal fokozná a biztonságot, redukálná az esélyét vagyis személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetésének.

Olyan területet nem találtam, ahol a kiégett izzó huzamosabb ideje problémát okozna.

Térszabályozás: Olyan természetes és mesterséges tárgyakra gondolhatunk az ilyen jellegű megoldások kapcsán, amelyek alkalmasak arra, hogy bizonyos térszíneket elválasztanak egymástól.

- A Leonardo és Práter utcák sarkán lévő új építésű házak esetében érdemes lenne kis magasságú vaskerítéseket építeni. Egy karbantartott, a határokat egyértelműen kijelölő kerítésnek bizonyítottan van bűnmegelőző hatása.
- A Szigony utcai lakótelep számos háza esetében, a közpark és lakóterület elválasztása, egyértelművé tehetné a magánterület határait, amelynek bűnözést csökkentő hatása lehetne.

Zónásítás: Fontos a magán- és a közterület egyértelmű elhatárolása. Ezek megléte vagy hiánya befolyásolja a bűnelkövetőket is a bűncselekmény megvalósulásakor.

- Ez főként azon helyeken hozhat eredményt, ahol nagyobb társasházak találhatóak. A VIII. kerületben lakótelepi blokkok főként a Szigony utca környékén találhatóak. Az utcák szerkezete és házak bejáratának következtében nem mindenhol lehet megoldani azt, hogy kerítéssel elkülönítsék a magán- és a közterületet, azonban több lakótömb esetében ez megoldást jelenthet a bűncselekmények számának csökkentésére.

Forgalom-csillapítás: Amennyiben nagy a forgalom egy adott területen, akkor annak az az üzenete, hogy oda bárki bemehet, mivel úgysem fog feltűnni ott az idegen. A forgalom csökkentésének kimutatható bűnmegelőző hatása van, a helyi lakosok pedig a közösségi kontrollt erősíteni tudják a területen.

- A Magdolna negyed egyes részein számos olyan utcát lehet találni, amelyek gyakorlatilag átjáróként szolgálnak a forgalmasabb főutak felé. Ilyen utcák nagy számban vannak más részein is a kerületnek. Véleményem szerint, miután a forgalmat több napszakban és a több napon keresztül is ellenőriztem, a Tömő utca és a Szigony utca térségében javasolt fekvő rendőrök és egyéb fizikai akadályok létesítése (pl. oszlopok és virágládák), amelyek lassítják a forgalmat, alkalmazásuk mellett kevesebben fogják az utcákat használni.
- A burkolatváltás ugyancsak lassítja a forgalmat, és figyelmezteti a vezetőt arra, hogy csökkentse járműve sebességét. Ilyen megoldást a Korvin negyed és a Palotanegyed utcáiban lenne érdemes alkalmazni.

Közösségi téralakítás: Fontos a közös használatú területek esetében az, hogy az ott lakók érezzék magukénak a területet, szerezzék vissza a kontrollt egy szektor felett. Ennek egyik módja a közösségi programok szervezése, amely a lakásokból a közösségi térre viszi az embereket.

- A Lippa utca esetében egy sajátos belső teresedés figyelhető meg, amelyet az otthlakók közösségi térként használhatnának, azonban jelenlegi állapotában inkább egy elhanyagolt parkosított területnek tekinthető. Például padok kihelyezésével növelhető lenne a tér közösségi funkciója, amely által nagyobb lenne a terület feletti kontroll.
- Az Illés utca 22-24. számok között lévő üres terület le van választva ugyan az utcától, viszont rendezetlen, az szinte vonzza a bűnelkövetők tekintetét, mivel azt az érzést keltik, hogy ennek a belterületi résznek nincs gazdája. Ezzel szemben a 18-20. szám között lévő ugyanilyen terület parkosított, kerti bútorok vannak kitéve és a tűzfalra látványos graffiti van festve. Jó példa arra, hogy egy közösség magáénak érezhet, sajátjaként birtokolhat egy területet, és kontrollt gyakorolhat felette.

Információ, tájékoztatás: Új típusú eleme az építészeti bűnmegelőzésnek. Fontos az, hogy rendelkezzenek információval a helyi lakosok a lakóövezetekkel kapcsolatban. Ez számos területet érinthet, így akár a bűncselekményi értékek alakulását is.

- Ezzel kapcsolatban az alábbi javaslattal élek: legyen egy olyan józsefvárosi applikáció, amelyen – a WAZE mintájára – bárki bejelölheti azt, ha problémát észlel (pl. szemetes az utca, rongálás nyomait látja, sebesült vagy elpusztult állatot, bűncselekményt észlel). Ezáltal olyan sokrétű információhoz juthat a helyi lakosság, amely segít a bűncselekmények megelőzésében is.

Célpontvédelem: Egy adott területen lévő értékek, potenciális célpontok megvédésére irányuló intézkedések összességét jelenti.

- Budapest, Szigony utca 1-7. szám lakótelepi környezetet takar. Számos problémát fedeztem fel. Ilyen többek között a panelek között lévő parkírozó terület, amelyre rossz a rálátás, ezért érdemes lenne kamerát kihelyezni. A lakótömböknél problémaként jelentkeznek az összegraffitizett háztömbök és az elégtelen közterületi világítás. Megjegyzném, bár tisztában vagyok vele, hogy javaslatom utópisztikus, hogy javítana a környék bűnözési helyzetén, ha a 10 emeletes tömböket visszabontanák 4 emeletesre, ahogy ezt számos kelet-német lakótelepen tették.
- A Fűvészkert és Jázmin utcákon lévő játszótér esetében javasolt vandálbiztos játékokat kihelyezni, mivel a jelenlegi fa- és fémjátékok könnyen megrongálhatók. A jelenlegi kerítés egyértelműen kijelöli ugyan a játszótér határait, azonban alacsony, ezért a védelmi funkciója csekély.
- Hasonló jellegű észrevételem és javaslatom van a Molnár Ferenc téren lévő fa padokkal kapcsolatban is. Javasolt lenne vandálbiztos változatra cserélni.
- A Fűvészkert utca 1-3. szám alatt rendszeresen lehet látni a kerítéshez láncolt kerékpárokat. Javasolnám kamerával őrzött kerékpártároló létrehozását.
- A Kálvária utca 19. szám alatt lévő lebontott ház helyén átláthatatlan kerítésű parkoló működik, amely esetében gyakorlatilag nincs semmiféle kontroll az utca felől.
- A Kőrös utca 7. szám alatti parkolónál egy zöld hálóval vonták be a kerítést, amely korlátozott kontrollt biztosít csak az utca felől. Javasolt a háló eltávolítása.

Karbantartottság: Fontos, hogy egy terület ne azt a képet sugározza, hogy nincs gazdája, mivel akkor nagyobb az esély arra, hogy ott bűncselekményt követnek el. Ez a tény a betört ablakok elmélete (Wilson – Kelling 1982) kapcsán vált széles körben is ismertté.

- Számos helyen lehet fővárosszerte látni olyan elhanyagolt utcaszakaszokat, ahol nemcsak az utcafronti rész gazdátlan, de az üzlethelyiségek is zárva vannak, vagyis még inkább az elhanyagoltság érzését kelti a járókelőben. Ilyen például az Üllői út nyolcadik kerülethez tartozó – Corvin Pláza felőli – első lakótömbje (Üllői út 50. szám)
- A Práter utca és a Nagy Templom utcák sarkán egy évekkel ezelőtt lebontott ház romjai láthatók, amely ugyancsak az elhanyagoltság látszatát kelti az arra járókban.
- A Budapest, Szigony utca 1-7. szám alatt több helyen is gondozatlan a növényzet, javasolt lenne egyes fákat legallyazni és az oda nem illő növényeket kiszedni.
- A Kálvária utca 4. szám alatt lévő ingatlan esetében könnyen leszedhető fa borítás van az ablakok helyén. Az ingatlanba ezáltal könnyedén be lehet jutni. Jelenlegi állapotában a roskatag ház azt kommunikálja a külvilág felé, hogy nincs gazdája.
- Az Illés utca egészében rendezetlen a zöld felület, józsefvárosi átlag feletti a szemét és a kutyapiszok aránya.

Smartcity eszközök: Napjainkban nem tekinthetünk el az okos műszaki megoldások használatától. Ezek nyilvánvalóan forrásigényesek, viszont bűnmegelőző hatásuk egyértelmű és az élőerős védelmet jól helyettesíti.

- Számos helyre javasolnék mesterséges intelligenciával ellátott nagy felbontású térfigyelő kamerarendszert (jelenleg a kamerák nem AI alapon működnek). Ezek bizonyos mozgásokat és tevékenységeket is felismernek. Az Orczy tér és a Népszínház utcák környékén számos olyan cselekmény fordul elő, ahol sikerrel lehetne használni (pl. kábítószeres bűncselekmények, prostitúció), mert felismeri a gyanús mintázatokat.
- Mozgásérzékelős világítás a sötét átjárókba és mellékutcákba. Ezek a mozgás hatására bekapcsolnak (pl. átjáró) vagy felerősödnek (mellékutcákban). A Magdolna negyed belső részein és Szigony utca lakótelep átjáróinál látom értelmét ezen a smartcity eszközök felszerelésének.
- Hasznosnak látom egy olyan alkalmazás létrehozását (melyről már a fentiekben is említést tettem), amely okostelefonon keresztül kapcsolatban lenne az önkormányzati rendszerttel, és egy GIS alapú térképen be lehetne jelenteni/jelölni az észlelt problémát. Akár egy vészhelyzeti gomb megnyomásával azonnali segítséget is lehetne kérni. Ez véleményem szerint a közösségi kontrollt is javítaná.
- Vannak nehezen ellenőrizhető területek, mint például a foghíjtelkek, a Százados negyedben lévő vasúti sínek melletti területek, melyeket hőkamerás drónnal akár az éjszakai órákban is lehetne ellenőrizni.
- A kihelyezett és megrongált tereptárgyak esetében használni lehetne a QR-kódos rendszert. Liftekre, kukákra, padokra stb. egy QR-kód lenne rátéve, ha pedig valaki rongálódást észlel rajtuk, akkor a kódot leolvastva gyorsan tudja jelenteni az illetékes hatóságoknak.

Nem volt lehetséges a fenti kategóriákba besorolni azon területeket, ahol a kerítéssel kapcsolatban fogalmaztam meg építészeti bűnmegelőzéssel kapcsolatos javaslatokat.

- A Diószegi utca 26. szám alatti ingatlan esetében a tömör kerítés következtében nem lehet belátni az utcáról, nincs semmiféle külső kontroll, ezért javasolt a kerítés átláthatóságának a növelése (pl. rések vágásával).
- A Diószegi – Korányi Sándor utcák sarkán lévő NKE ingatlan esetében a kerítés hasonló nehézséget okoz, mint a fenti esetben, illetve a Diószegi és Kőrös utcák sarkán lévő ingatlan esetében is a fenti probléma jelentkezik.

5.13 A főváros és Józsefváros bűnözési térképe

A doktori értekezésem egyik legérdekesebb és egyben legértékesebb része, amelyben a főváros és Józsefváros bűnözési térképét rajzolom meg. Mivel ez az a fejezet, amely a legjobban hasznosítható a gyakorlati szakemberek számára, másrészt pedig a témában járatanabb, de a biztonság iránt érdeklődő (a szélesebb közvélemény) számára is érthető térképi megjelenése okán. Mindegyik térképhez széles körű magyarázatot fűztem, így az értelemzés senkinek sem jelenthet gondot.

A térképészettel kapcsolatos kutatásaimat nem szeretném abbahagyni. Egyrészt mert megkedveltem a bűnözési térképezést, másrészt pedig látom a gyakorlati hasznát, ezért a későbbiekben el szeretném készíteni a VIII. kerületre vetített az értekezésben is bemutatott térképeket. Ezeket egymás mellé rakva még egyértelműbbé válik majd a bűnügyi trend. Terveim szerint a térképeket évente kívánom majd elkészíteni és rendészeti folyóiratokban publikálni, illetve a helyi rendőrség és az önkormányzati rendszer részére eljuttatni a kronológiai követhetőség és a gyakorlati felhasználást segítő módon.

A kutatásom alapvetően a főváros nyolcadik kerületére fókuszál, de a kerületi adatokat (jelen esetben térképeket) nem lehet megfelelően értelmezni a fővárosi bűnözés ábrázolása és elemzése nélkül, ezért vázlatosan, de megszerkesztettem a főváros bűnözési térképét is néhány bűncselekmény esetében.

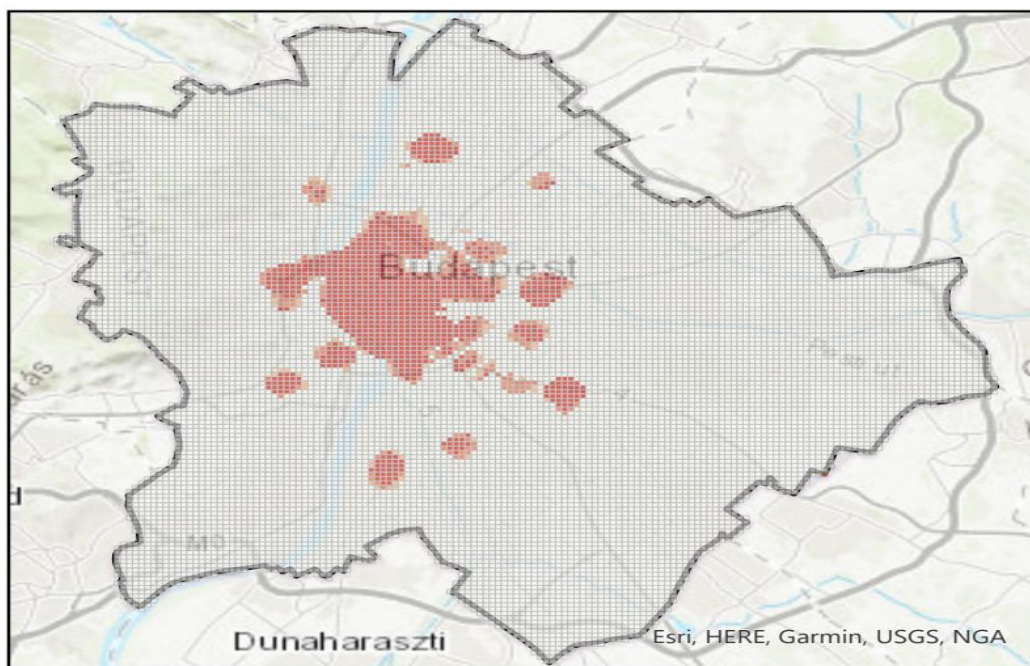
A főváros és az egyes kerületek még mindig nem alkotnak szerves egészet (elsősorban azok a kerületek /egykori önálló települések/, amelyeket 1950-ben csatoltak Budapesthez), viszont Józsefváros évszázadok óta Budapest szerves része, amely a bűnözés térbeli jellemzői kapcsán is jól látható. A kerülethatárok bár kettévágják a vizsgált területet, azonban jól látszik számos forrópont esetében, hogy a neuralgikus terület egyik része még a VIII. kerülethez tartozik, a másik része pedig már másik kerülethez. Ez is mutatja, hogy a bűnözés nem ismeri a kerülethatárokat, ezért azt globálisan (jelen esetben a főváros egészére vetítve) kell és célszerű elemezni.

A kutatás során az alábbi bűncselekményeket vizsgáltam és elemeztem:

- közterületen elkövetett bűncselekmények
- személy elleni erőszak
- lopás
- betöréses lopás
- lakásbetörés
- gépkocsi lopások
- gépkocsi feltörések
- rongálás
- rablás, kifosztás
- garázdaságok, rendbontások
- tulajdon elleni szabálysértések

5.13.1 Budapest bűnözési térképe

Az összes vizsgált bűncselekményről elmondhatjuk, hogy a belvárosban van a legnagyobb előfordulási gyakorisága. Ennek az oka köztudott, itt a legnagyobb a népsűrűség, (itt laknak és fordulnak meg a legtöbben), itt vannak a legfőbb turisztikai látványosságok, itt található az üzleti és pénzügyi negyed, számos bevásárlóközpont és itt található azok a nagy tömegközlekedési csomópontok is, ahol naponta akár több tízezer ember is megfordul⁷⁸ (Baji–Csizmady 2019) (12. ábra).

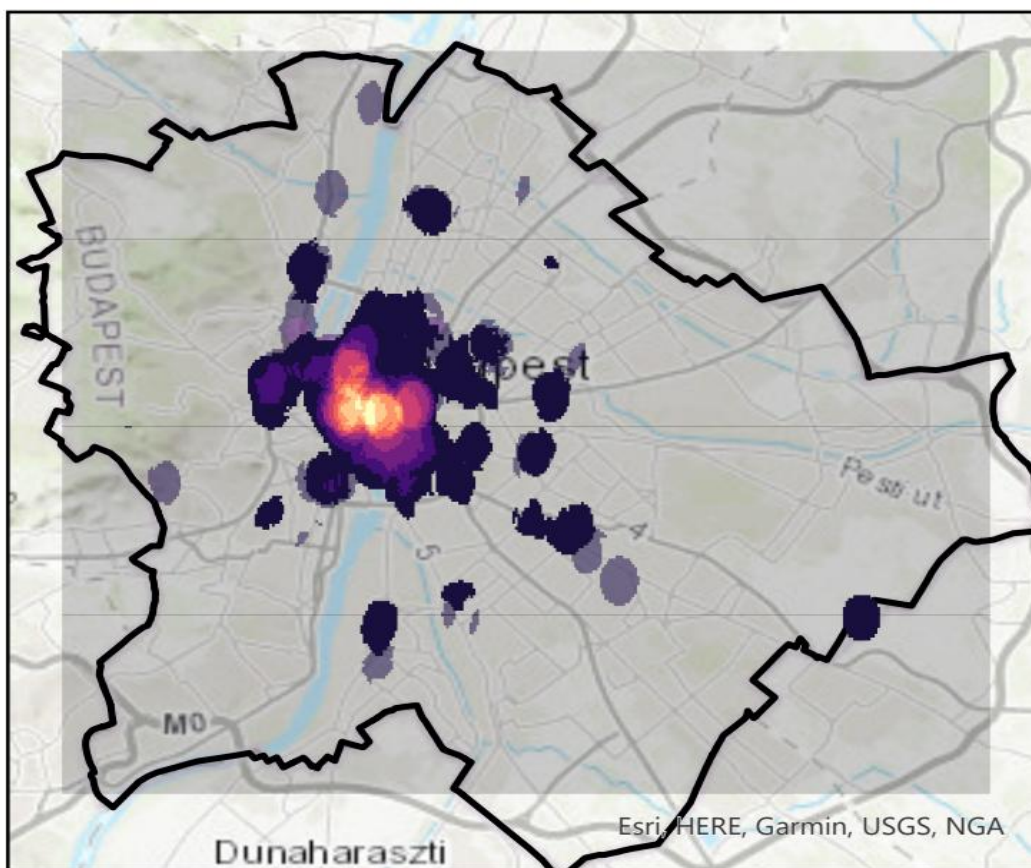

12. ábra: Budapest bűncselekmények által legfertőzöttebb területei (2024) (saját szerkesztés)

⁷⁸ Nem csak a közlekedési csomópontok, hanem a legnagyobb tömegeket szállító vonalas közlekedési infrastruktúra is (pl. villamos és buszjáratok, metróvonalak).

A lakosság szubjektív biztonságérzetét leginkább a **közterületen elkövetett bűncselekmények** rontják.⁷⁹ Ezek azok a deliktumok, amivel elvileg bárki találkozhat az utcán, amit akár az ő sérelmére is elkövethetnek. E bűncselekményi kör egy összefoglaló jellegű kategória, amely több deliktumot foglal magába, így ilyen tényállással nem találkozhatunk a Büntető Törvénykönyvben. Ehhez a kategóriához sorolható például a lopás, a rablás, a kifosztás, a gépjárműfeltörés, gépjárműlopás, zseblobás, garázdaság, testi sértés. Mivel ezeket a bűncselekményeket többnyire az utcán követik el, ezért a szubjektív biztonságérzetet nagy mértékben rontják. Megelőzésük ezért kiemelt jelentőséggel bír, ez jól kitűnik az évértékelő jelentésekből is. Minden vármegyei és települési rendőrkapitányságnak a prioritizált feladatai közé tartozik a közterületen elkövetett bűncselekmények számának a csökkentése.

Ha az ezen bűncselekményi kategóriába tartozó deliktumokat elemezzük, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy viszonylag egyenletesen oszlanak el Budapest és az egyes kerületek területén. A belváros felülreprezentáltsága megállapítható, de ez nem olyan mértékű, mint más bűncselekmények esetén (13. ábra).

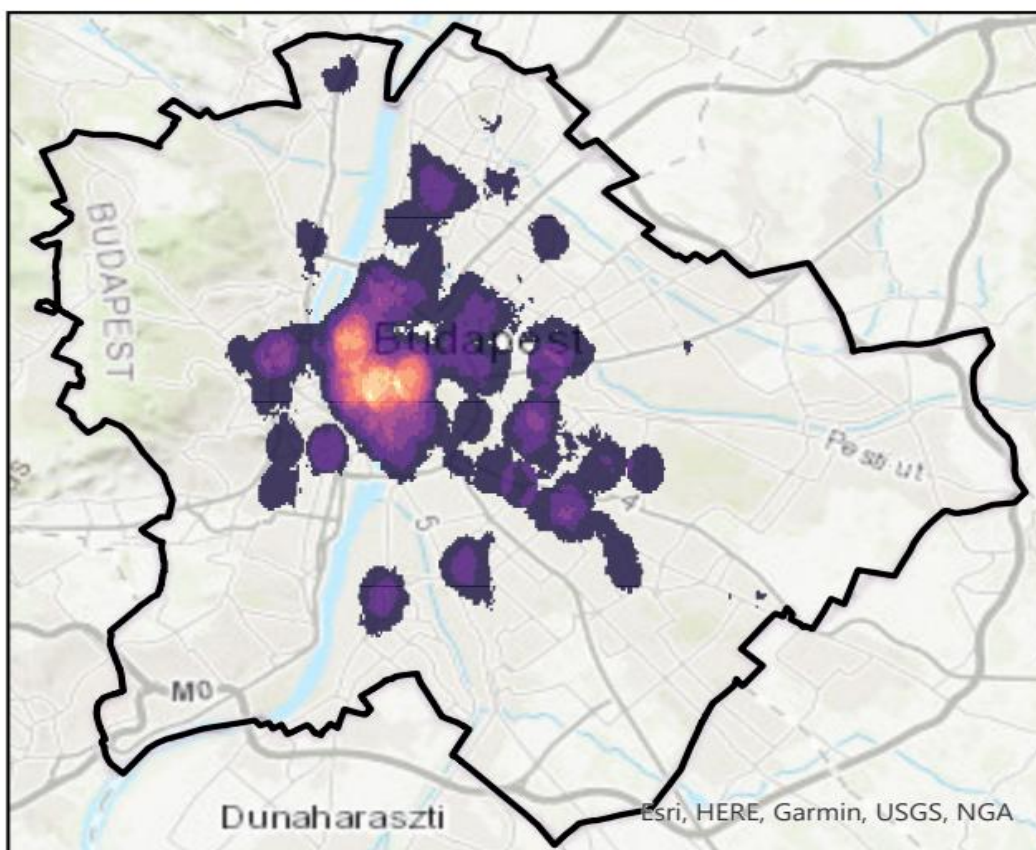

13. ábra: A közterületen elkövetett bűncselekmények eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

A **személy elleni erőszak** vonatkozásában a belváros felülreprezentált, ennek okait a fentiekben már említettem (átlag feletti népsűrűség, kereskedelmi, pénzügyi, turisztikai és közlekedési szolgáltatások koncentráltasága a belvárosi kerületekben). A belváros mellett viszont a pesti perem is fertőzöttnek tekinthető (X., XIV., XIX, kerületek). Ennek álláspontom szerint több oka lehet. Egyrészt számos főútvonal (pl. Üllői út) és főbb csomópont található a külső kerületekben (pl. Örs vezér tere). A nagy forgalmú területek magukban hordozzák a konfliktus lehetőségét, amely személy elleni erőszakot eredményez. Másrészt a külső kerületek kocsmái is növelik a bűncselekmények számát. Előfordulnak verekedések, garázdaságok, testi sértések.

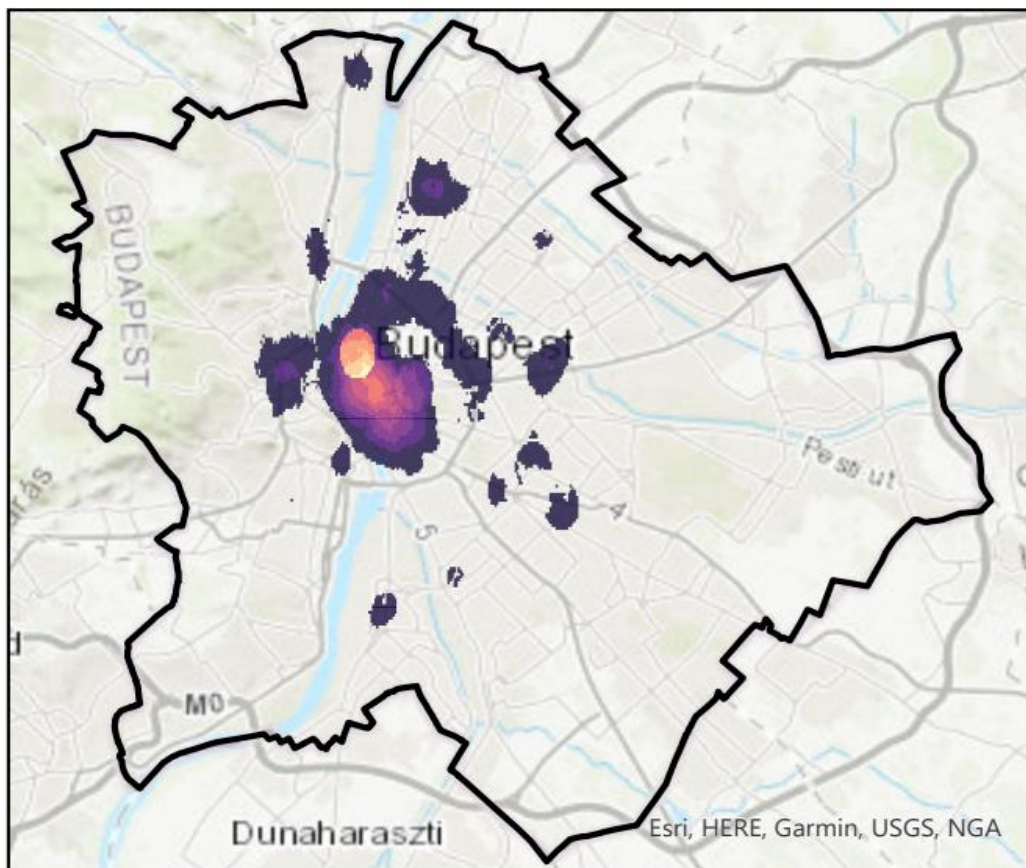
⁷⁹ Ezt a bűncselekményi kategóriát jelöli az angol nyelv „street crime” típusú bűncselekményeknek.

A X. és XIX. kerület esetében, mint a személy elleni erőszakok számát növelő tényező, megemlíthetjük a kerület határán található Kőbánya-Kispest vasútállomást és a környékét. Az ország egyik legforgalmasabb vasútállomása, azonban még napközben is jelentős a hajléktalanok, a részegek és nem utolsósorban a kábítószer-használók száma a vasútállomáson és közvetlen környékén. Mindhárom kerületről megjegyezhetjük, hogy nagyobb részük kertvárosias, olykor falusias jellegű, ahol a vidékies életfelfogásból adódóan hevesebb vérmérsékletűek az emberek, ami részben a magasabb személy elleni bűncselekmények számában mutatkozik meg (14. ábra).

14. ábra: A személy elleni erőszak eloszlása Budapesten (2024)
(saját szerkesztés)

A **rongálás** bűncselekménynél még jobban beazonosítható az elkövetés helye. A 4-es és 6-os villamos vonala rajzolódik ki a térképen (ezek környékén találhatóak a főváros legnagyobb tömegeket vonzó szórakozóhelyei, úgymint a Gozsdu, a Morrisons II., a Remix és számos pub). A leginkább fertőzött rész a Margit-híd és a Corvin negyed közötti szakasz, továbbá a belvárosi VI. és VII. kerületi megálló. Ez a szakasz nagyjából a belvárosi szórakozóhelyeket öleli fel, ezért itt a rongálások zömét többnyire alkohol vagy kábító hatású szer hatása alatt álló fiatalok követik el. A Széll Kálmán tér (a 4-es és 6-os villamos vonalán fekszik és metrómegálló mellett található), illetve az Alle és az Örs vezér tér esetében ugyancsak a garázda fiatalok motiválatlan rongálásai rajzolódhatnak ki a térképen. Megjegyzendő a különbséggel, hogy ezekben a csomópontokban már jóval kevesebb a szórakozóhelyek száma, így inkább a belvárosból a hajnali órákban hazafelé tartó fiatalok azok, akik a bűncselekményt elkövetik. A tömegközlekedési eszközök már be vannak kamerázva, így ott viszonylag kevés bűncselekmény történik. Amikor leszállnak a hazafelé tartó fiatalok, általában akkor követik el a deliktumot (pl. kirakatok betörése, kukák felgyújtása és felborítása, graffitizés) (15. ábra).

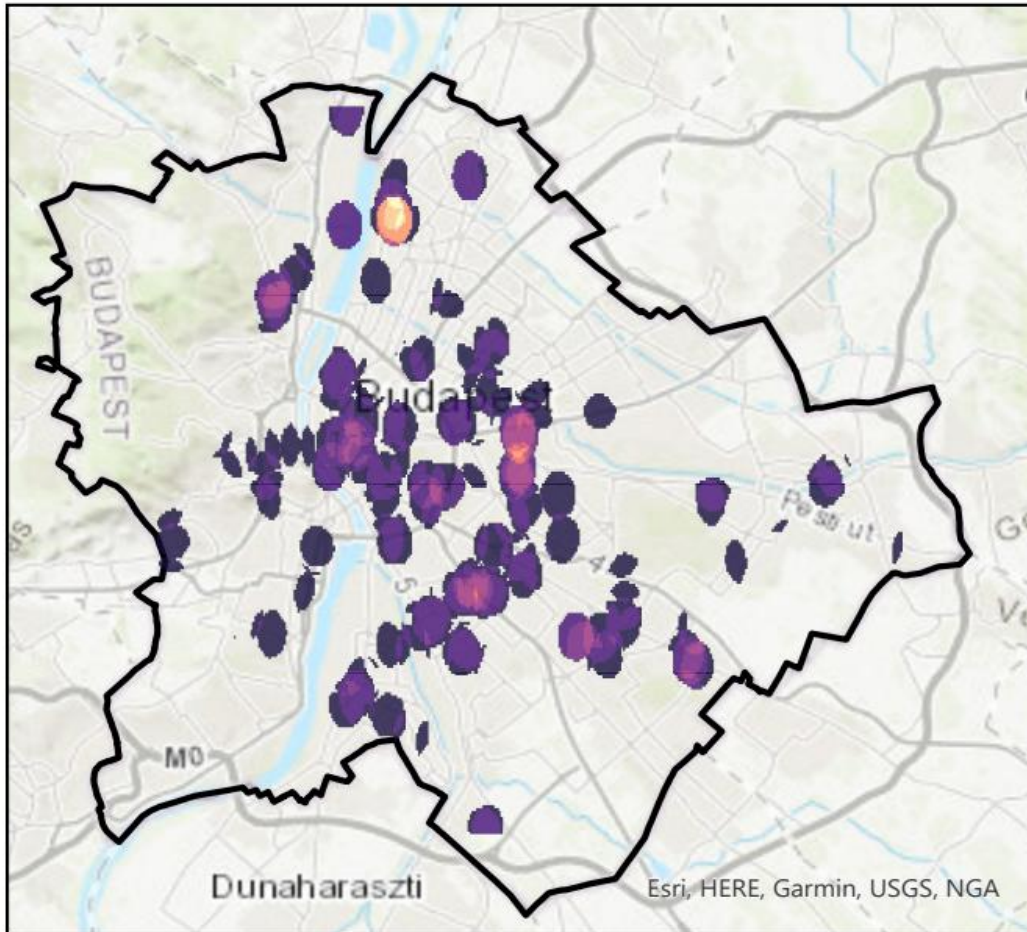

15. ábra: A rongálások eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

Rendkívül pozitív az a trend, hogy a rendszerváltozás óta hazánkban jelentősen csökkent a **gépjárműlopások és gépkocsi feltörések** száma. Ennek ellenére a bűncselekmény egyes területeken, ha nem is jelentős, de problémaként jelentkeznek. Megfigyelhető, hogy egyes időintervallumokban emelkedik a deliktum száma, főként a gazdasági válságok idején, amikor más, vagyon elleni főcsoporthoz tartozó bűncselekmények száma is növekszik (pl. lakásbetörés, gépkocsilopás, zseblogás).

A gépkocsifeltörések többnyire sűrűn lakott, térfigyelő kamerával gyengén lefedett területeken jelentkeznek bűnügyi problémaként. A pesti és a budai oldalon egyaránt megfigyelhető, főként a nagy lakótelepek területén, ahol nagyméretű parkolók találhatóak (Békásmegyér, Káposztásmegyér, Havanna lakótelep). Ezek a lakótelepek a főváros alacsonyabb ingatlanárral rendelkező (ezáltal alacsonyabb státuszú) lakótelepi közé tartoznak, ahol magasabb egyes bűncselekmények aránya.

A térképen nem domborodik ki, azonban alacsony fertőzöttséggel ugyan, de egyes P+R parkolók is érintettek a deliktum által (16. ábra).

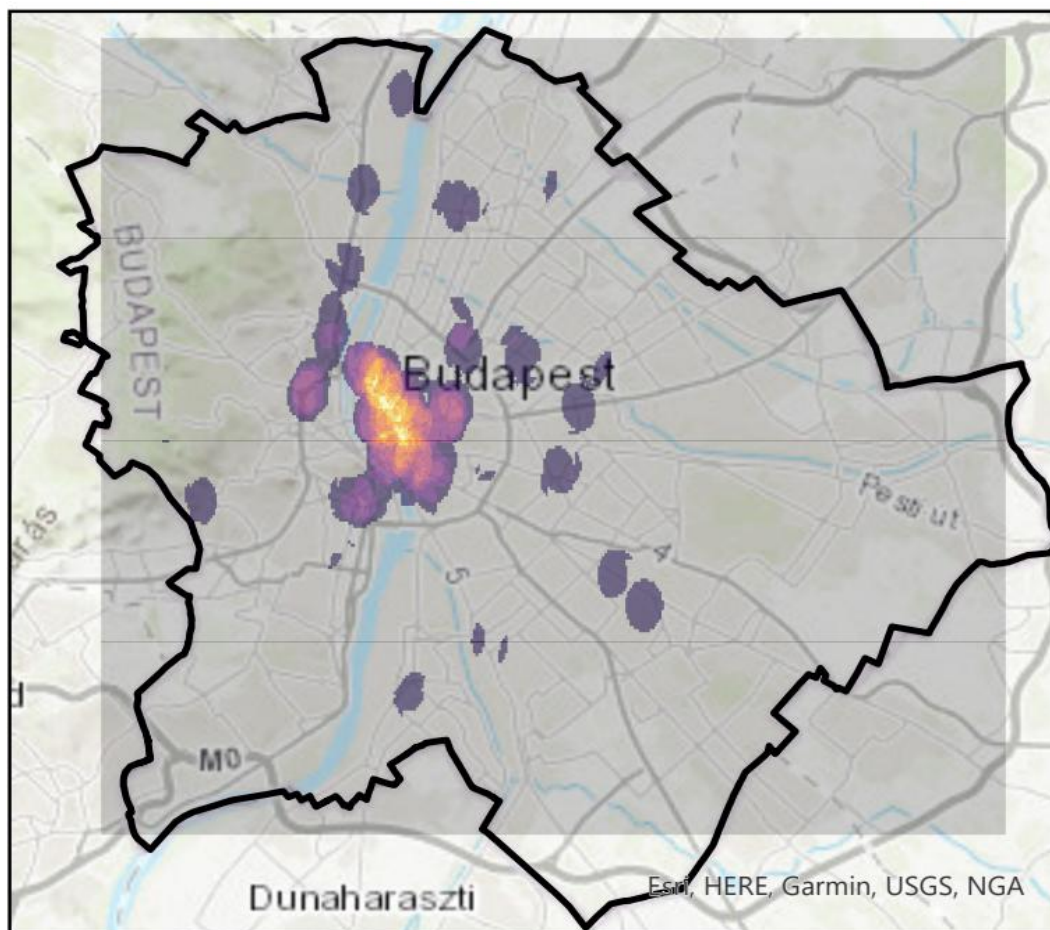
16. ábra: A gépkocsifeltörések eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

Az **egyéb közterületen elkövetett bűncselekményekkel** kapcsolatban részletes elemzésbe nem bocsátkozom, mivel többnyire a fentiekben említett tényeket tudnám megemlíteni. Azt azonban érdemes elmondani, hogy a főbb közlekedési és kereskedelmi (bevásárlóközpontok) csomópontok, illetve a HÉV vonala, egészen a Flórián térig bezárólag átlag feletti bűnözési gyakorisággal rendelkezik.

A **betöréses lopások** száma is erős korrelációt mutat az általános megélhetési feltételekkel. A rosszabb gazdasági körülmények, nagyobb esetszámokat produkálnak. A betöréses lopások által leginkább érintett területek Budapesten az alábbiak: A belvárosi (V-VIII. kerület) területek a legtöbb nagyváros esetében fertőzöttnek tekinthetők, nem kivétel ez alól Budapest sem. A többi terület esetében konkrét földrajzi helyet nehéz megadni, inkább ok-okozat megvilágítására nyílik lehetőség.

A bűnelkövetők esetében az elkövetési hely kiválasztásakor fontos szempont a menekülési útvonalak kijelölése. A professzionális bűnelkövetők előre megtervezik a menekülést is, olykor több útvonalat is keresnek (Rózsa – Barabás 2020, Mátyás 2024). A betöréses lopások budapesti földrajzi elhelyezkedésénél is ezt vélem felfedezni. A HÉV vonala környékén tapasztalható magas esetszámokat a 11-es számú főúthoz való közelség indokolja. Az M3-as autópálya bevezető szakasza és a Róbert Károly körút környéki betörések nagy számát pedig a fenti autópálya nyújtotta menekülési lehetőség indukálja.

A Kőbánya alsó néven ismert területe a fővárosnak ipari funkciójú, ahol számos raktárépület és ipari üzem található. Itt a bűncselekmények számát a raktárépületekbe történő betörések növelik (17. ábra).

17. ábra: A betöréssel kapcsolatos lopások eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

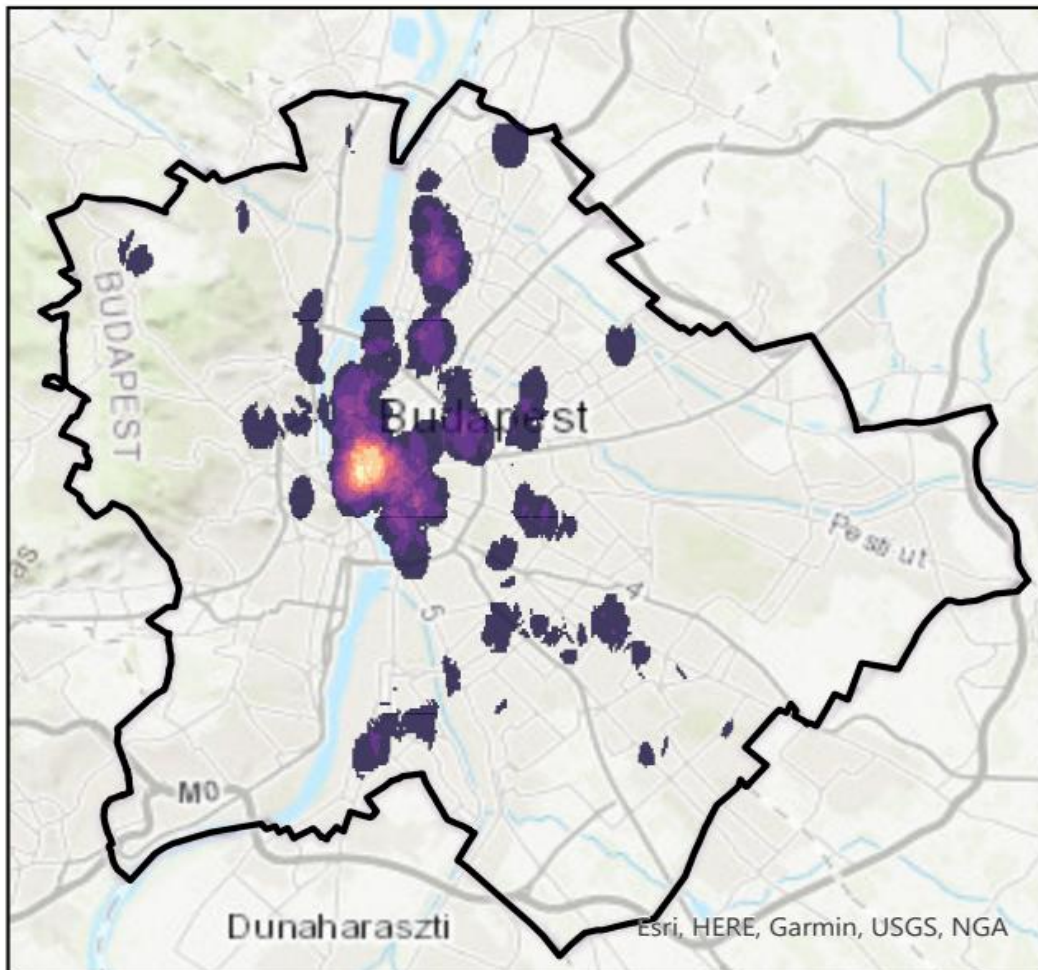
A **lakásbetörések** fővárosi eloszlása számos érdekes kriminológiai, kriminalisztikai és társadalomföldrajzi törvényszerűsége hívja fel a figyelmet. Köztudott, hogy a bűnelkövetők racionálisan gondolkodnak és a bűncselekményi helyszín kiválasztása többnyire közgazdasági törvényszerűségek szerint működik: „megéri vagy nem éri” (Rózsa – Barabás 2020). A budai kerületek esetében egyértelműen azokon a területeken magasabb a lakásbetörések száma, ahol nagyobb arányban élnek tehetősebb családok. A Hűvösvölgy és 10-es számú út budai vége ezt jól mutatja. A Mamut bevásárlóközpont (Lövőház utca) és környéke esetében a kedvező menekülési útvonalak (pl. 4-es és 6-os villamos, metrólejáró), a gyors elvegyülési lehetőség és a várható zsákmány nagysága azok a tényezők, amelyek növelik a terület érintettségét.

A főváros pesti oldalán a belváros érintettsége magas, ennek okaira nem térek ki, mert más deliktumok esetében már ezt megtettem. Érdekes módon Kőbánya alsó ezen deliktum kapcsán is felülreprezentált, annak ellenére, hogy lakás célú ingatlanok rendkívül kis számban vannak csak jelen. Ennek kapcsán arra gondolok, hogy rosszul statisztikázták a bűncselekményt, és a betöréssel kapcsolatos lopást lakásbetörésként rögzítették a RobotZsarú Neo rendszerben.

Zugló kertvárosi része szintén érintett a lakásbetörések által. Ez fővárosi viszonylatban is elit környéknek tekinthető, ezért a fentiekben említett kriminológiai elméletek alapján, megéri lakásbetörést végrehajtani, mivel várhatóan jelentős zsákmánnyal távoznak az elkövetők.

A lakótelepek évtizedek óta kiemelt célpontjai a lakásbetöréseknek.⁸⁰ A magasabb négyzetméterárral rendelkező, rendezett, magasabb státuszú lakónépességgel rendelkező fővárosi lakótelepeken átlag feletti a lakásbetörések száma. A térképen ez jól látszik, a XIII. és IV. kerületi lakótelepek (pl. Káposztásmegyér és Újpesti lakótelep, illetve Csángó és Gyöngyösi utcai lakótelepek), illetve az Üllői út és Nagykörösi úttal határolt területek is átlag feletti érintettséggel rendelkeznek (pl. József Attila lakótelep).

A főváros északi részén az átlag feletti fertőzöttséget, véleményem szerint a közlekedésgépjárműrajzi adottságok okozzák. Az M0-ás autópálya gyors menekülési útvonalat biztosít az elkövetők részére (18. ábra).⁸¹

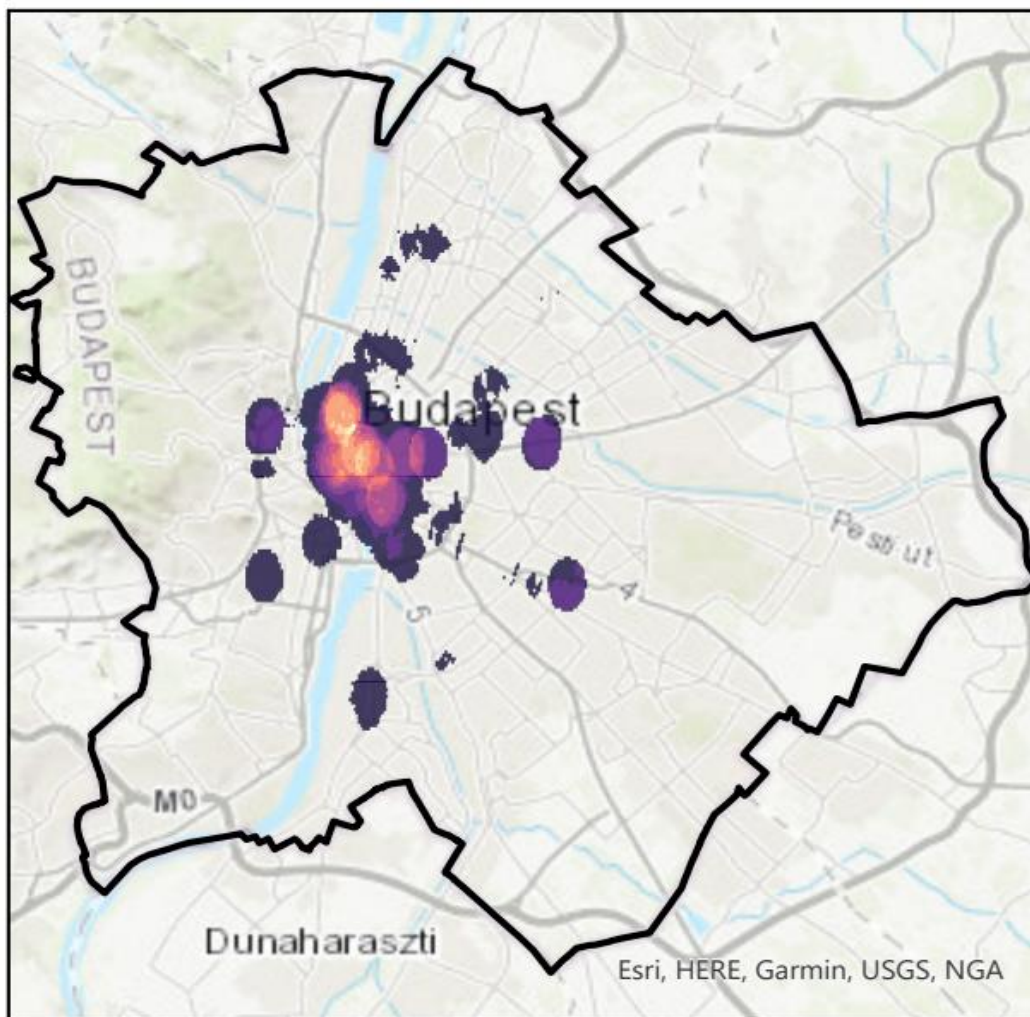
18. ábra: A lakásbetörések eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

A **lopás** bűncselekmény esetében többnyire a fentiekben elmondottakat lehet megismételni, így ettől eltekintek. Azt azonban megjegyzem, hogy a lopás deliktum többnyire a nagy forgalmú, nagy népsűrűséggel rendelkező területeken realizálódik.

⁸⁰ A lakótelepi lakásbetörések számát korábban több tényező is jelentősen növelte. 1. A lakótelepek amikor megépültek, többnyire fiatalabb korosztály lakta, akik napközben dolgoztak, ezért könnyű prédának ígérkeztek a lakótelepi lakások (lásd: Lawrence E. Cohen és Marcus Felson által kidolgozott rutin tevékenységek elméletét /1979/). 2. A lakótelepi lakások ajtaja egyszerű zárszerkezettel volt ellátva, amit könnyű volt kinyitni. A magas lakásbetörések száma miatt a kilencvenes évektől kezdve megjelent a hevederzár, ami megnehezítette a lakásba történő bejutást. 3. Egy magasabb lépcsőházban több száz ember élt, akik nem ismerték egymást, a nagyvárosi személytelenség következtében pedig nem fordítottak kellő figyelmet a lakótársak egymás vagyontárgyaira és lakására.

⁸¹ Magamat kissé megcáfolva, az autópályák mellett, hogy jó menekülési útvonalként szolgálnak, jó alapot adnak a felderítés során is, mivel az elmúlt években jelentősen nőtt a VÉDA kapuk száma, amely akár valósidejű követését is lehetővé teszi az autópályán haladó személygépjárműnek. A VÉDA-hoz hasonlóan a NÚSZ és trafipax felvételek is segítségül hívhatóak.

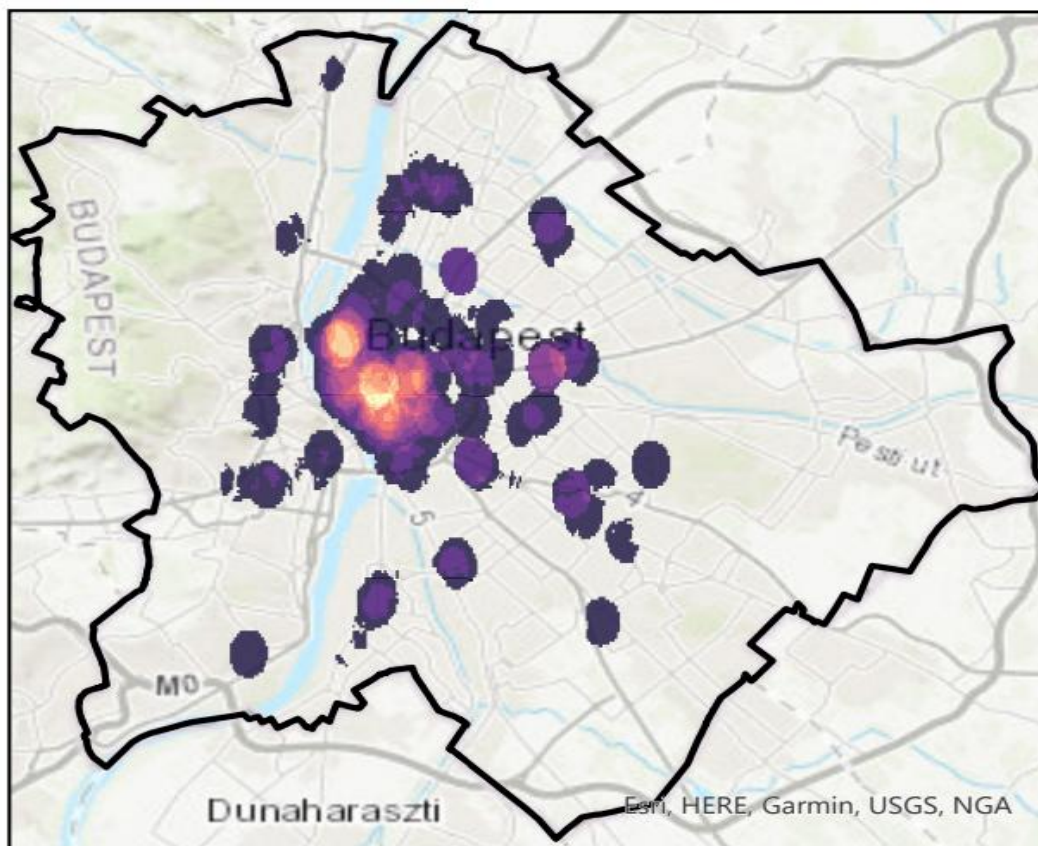
A jogsértés nagyobb része bolti lopás, kisebb része pedig zseblopás. Ez utóbbi deliktumnak kedvez a nagy tömeg, az emberek figyelmetlensége (Rózsa – Barabás 2020). A csomópontok szépen kirajzolódnak, a Kőbánya-Kispest Vasútállomás / Bevásárlóközpont, az ALLE bevásárlóközpont, Westend (itt a Nyugat Pályaudvar is emeli az értékeket), az Örs vezér tere (Árkád, IKEA, tömegközlekedési eszközök megállóhelyei), a Széll Kálmán tér (tömegközlekedési eszközök megállóhelyei), Kelenföld (vasútállomás). Ezen helyek napi szinten több tízezres forgalmat bonyolítanak. A zsebtolvajok főként a tömegközlekedési eszközök megállóhelyein, a járműre váró személyeket károsítják meg, illetve a zsúfolt tömegközlekedési eszközön utazókat. Utóbbi esetben a sértettek sokszor csak akkor veszik észre, hogy bűncselekmény sértettjévé váltak, amikor leszállnak a közlekedési eszközről. Ez sok esetben a fenti nagy csomópontokat jelenti (19. ábra).

19. ábra: A lopások eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

A **tulajdon elleni szabálysértés**, főként a kisebb értékű vagyron elleni szabálysértéseket takarja (nagyraészt bolti lopások). Ez többnyire 50 000 Ft alatti lopást jelent. Ennek kapcsán a nagy bevásárlóközpontok rajzolódnak ki a térképen. Jól beazonosítható a Campona bevásárlóközpont és a soroksári IKEA is.

Ezen jogsértés vonatkozásában megemlítem, hogy hatalmas látenciával számolhatunk, mivel a sértettek a későbbi hosszadalmas rendőri eljárás következtében, sok esetben inkább elállnak a feljelentéstől. Amennyiben a káruk megtérül (pl. egy bolti lopásnál a biztonsági őr megfogja az elkövetőt és elveszi tőle az eltulajdonított tárgyat), akkor még kisebb az esélye a hatósági eljárás megindulásának, vagy a cselekmény látenciában marad (20. ábra).⁸²

20. ábra: A tulajdon elleni szabálysértések eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

5.13.2 Józsefváros bűnözési térképe

A főváros nyolcadik kerületének vonatkozásában ugyanazokat a bűncselekményeket vizsgáltam és elemeztem, mint Budapest esetében. Ezt azért tartottam fontosnak, hogy könnyen összevethetőek legyenek a rész-egész viszonylatában a különböző bűncselekmények és a főbb térbeli folyamatok. Józsefváros esetében az elemzés részletesebb lesz, mint az a főváros egészének vonatkozásában megfigyelhető, mivel ezt a területet magam is kifejezetten jól ismerem, itt töltöttem el pályafutásom mintegy egyharmadát, másrészt pedig ez a szűkebb kutatási területe az értekezésemnek.

Az elemzést a **lopás** bűncselekménnyel kezdem, ami a kerületben is a legnagyobb esetszámú deliktum. A legtöbb lopást generáló helyszín a tömegek által látogatott, bevásárló központokban található kereskedelmi funkciójú üzletekhez köthető.

⁸² Egy több országra kiterjedő nemzetközi felmérés megállapította, hogy a lopás bűncselekmény több mint felét nem jelentik a hatóság részére.

Egy amerikai felmérés szerint az USA-ban minden harmadik deliktum jutott csak a hatóság tudomására. Az alacsony feljelentési hajlandóság mögött a kár csekély értékét, a rendőrséggel szembeni felderítési bizalom alacsony fokát, illetve a bűncselekmény túl kései észlelését jelölték meg a megkérdezettek. Egy ugyancsak amerikai felmérés állapította meg, hogy 49 bolti lopásból egyet vesz észre a tulajdonos, a hatóságot pedig csak minden második esetben értesítik (Rózsa – Barabás 2020).

Általánosságban kijelenthető, hogy a bevásárló központokban a ruházati és drogériai termékeket forgalmazó üzletek sérelmére történik túlnyomó részt a bűncselekmény. A fenti tény a kerületben található kereskedelmi egységekre is igaz.

Józsefváros vonatkozásában megemlítendő a Corvin negyedben található Corvin Pláza (Futó utca 37. szám), a Népszínház negyed-Palota negyed határán a Blaha Lujza téren lévő Europeum bevásárló központ (Blaha Lujza tér 3. szám), és a szintén ott található Corvin áruház (Blaha Lujza tér 1-2 szám), az utóbbi áruház bár rehabilitáción esett át az elmúlt években, azonban megtörtént az ismételt átadása és az üzleteket újra megnyitották. Ez érződik a lopás bűncselekmények számának növekedésében is.⁸³

A legnagyobb pláza a kerületben Kerepesdűlőn található, amely az Aréna Mall, ez a pláza nem csak kerületi szinten, hanem kijelenthető, hogy országos viszonylatban is az egyik legnagyobbak mondható.⁸⁴ A felsorolt plázákban a lopási cselekményeket nem feltétlenül helyi lakosok követik el, mivel mindenki számára nyitva álló helyszínekről van szó, amelyek járművekkel és tömegközlekedési eszközökkel is könnyen megközelíthetők.

A plázákban és azok környékein a sértett személyek sérelmeire az elkövetők jellemzően zsebtolvajlás útján, vagy vásárlás közben letett táskák, telefonok stb. követnek el lopást. A bevásárlóközpontok vonatkozásában segítik a nyomozást a nagy számban telepített térfigyelőkamerák. Amennyiben a felvételek megőrzési ideje alatt beérkezik a hatósági jelzés a felvétel megőrzésére, úgy az nagyban segítheti a nyomozást.⁸⁵

A járművek tekintetében szükséges megemlíteni, hogy leggyakrabban feltehetőleg a sietségből, kapkodásból adódó figyelemvesztés miatt nyitva hagyott gépjárművekből történő alkalmi lopás a legmeghatározóbb (például a gépjármű látható utasterében hagyott táskák, mobiltelefonok, laptopok, tabletok vagy bármilyen könnyen értékesíthető tárgy). Elvéve történik ezekben a parkolóban dolog elleni erőszakkal (gépjárműfeltörés) avagy jeladó blokkolásával, illetve egyéb más módszerrel lopás. Ennek az oka részben az, hogy a parkolóban való kihajtáskor rendszámfelismerő kamerarendszer működik, amely alapján jól beazonosítható a bűncselekmény időpontja, ezáltal a későbbiekben az elkövető személye is (pontosan lehet később követni a gépjármű haladását).

A plázák legszűkebb kültéri környezetében a leggyakrabban az oda érkezők lezárt vagy le nem zárt kerékpárjai, rollerjei azok, amelyeket előszeretettel tulajdonítanak el.

Szélesebb spektrumon nézve a térképet, a lopás vonatkozásában a plázákhoz és annak környezetéhez vezető érkezési és távozási útvonalak a meghatározóak. Ha az általános telefonok, laptopok, egyéb elektronikai eszközök eltulajdonítását vesszük alapul, akkor a plázák vonzáskörzeteiben számtalan egymást érő elektronikai cikkek adás-vételével foglalkozó üzlet van. A bűnözők a mai korban az eltulajdonított tárgyakat nem őrizgetik, azokon a lehető legrövidebb időn belül igyekeznek túladni. Egyrészt tartva a lebukás kockázatától, másrészt, bár ár alatti haszonnal, de leggyorsabban így tudják értékesíteni a lopott dolgot.⁸⁶

A Palota-Corvin negyed, valamint a Csarnok-Corvin negyed által határolt területeknek a József körúthoz közelebb eső utcáiban lévő társasházak szinte mindegyikében található „Airbnb” lakás, melyek rövid távra kerülnek kiadásra.

⁸³ A bűncselekmények számban érzékelhető volt a felújítás idején némi visszaesés. 2018-ban kezdték el bontani az épületet bevonó alumínium vázát, a felújított üzlet – minden szintje – 2023-ban nyílt meg ismét. Ez meglátszott a bűnügyi statisztikában is.

⁸⁴ A bevásárlóközpont korábbi neve Arena Pláza volt. Ez nemcsak Magyarország, hanem Közép-Európa legnagyobb területű bevásárlóközpontja, amelyet a régi Ügető helyén építettek fel, 2007-ben. A bevásárlóközpont 66.000 négyzetméter alapterületű és több mint 200 üzlet, Tesco hipermarket, mozi, fantáziapark és 2800 férőhelyes parkoló is található benne (URL16 és 17).

⁸⁵ A kamerafelvételek megőrzésének törvényben maximált határideje 72 óra, mely indokolt esetben (pl. rendőrségi eljárás) meghosszabbítható.

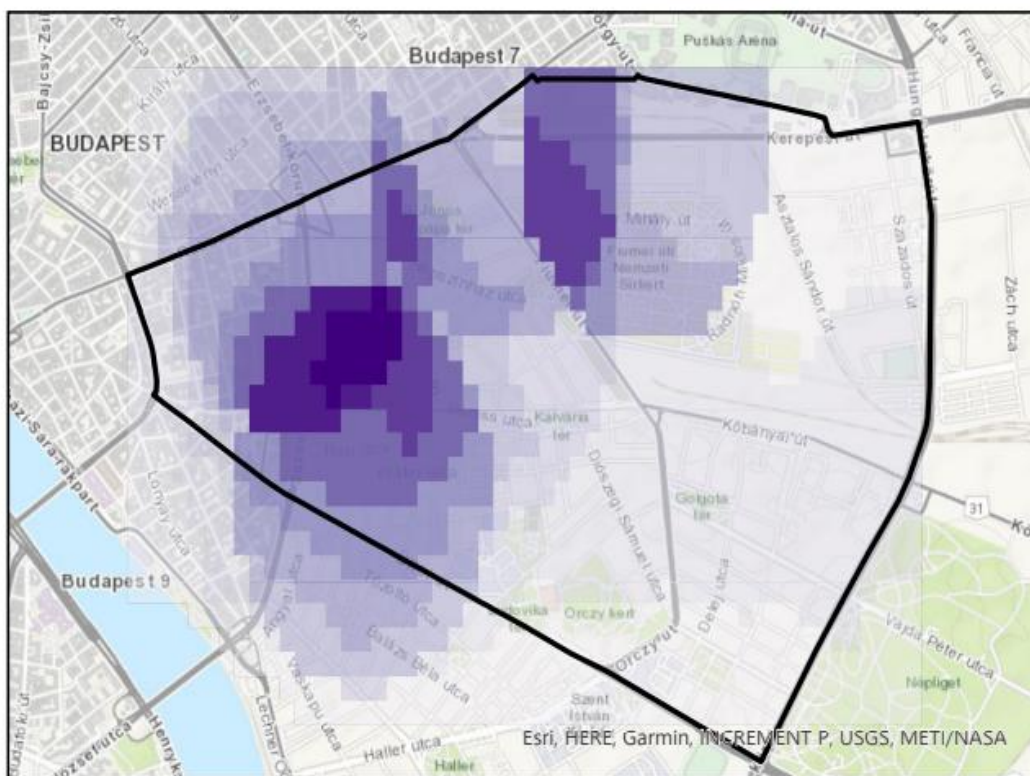
⁸⁶ Cromwell és munkatársai betörőkkel és orgazdákkal csináltak interjúkat, és ennek során hat féle orgazdát tudtak elkülöníteni. 1. hivatásos, 2. időszakosan tevékenykedő, 3. társulós, 4. környékbeli szélhámos, 5. kábítószer-kereskedő, 6. amatőr (Cromwell et al 1993 után Rózsa – Barabás 2020). A bevásárlóközpontokban és a plázákban eltulajdonított tárgyak jelentős része orgazdáknál köt ki. Jelen esetben úgy vélem, hogy sokszor hivatásos orgazdákhöz kerülnek az eltulajdonított tárgyak.

Ezekhez a lakásokhoz tartozó kulcsok általában egy kis széfben, a társasházakban, illetve azok bejárati kapuin találhatóak.

A klasszikus lakásbetöréseket elkezdte felváltani az „Airbnb” lakásokhoz tartozó széf megrongálása útján történő kulcs megszerzését követően a lakásba bejutva a gyorsan mozdítható ingóságok eltulajdonítása.⁸⁷

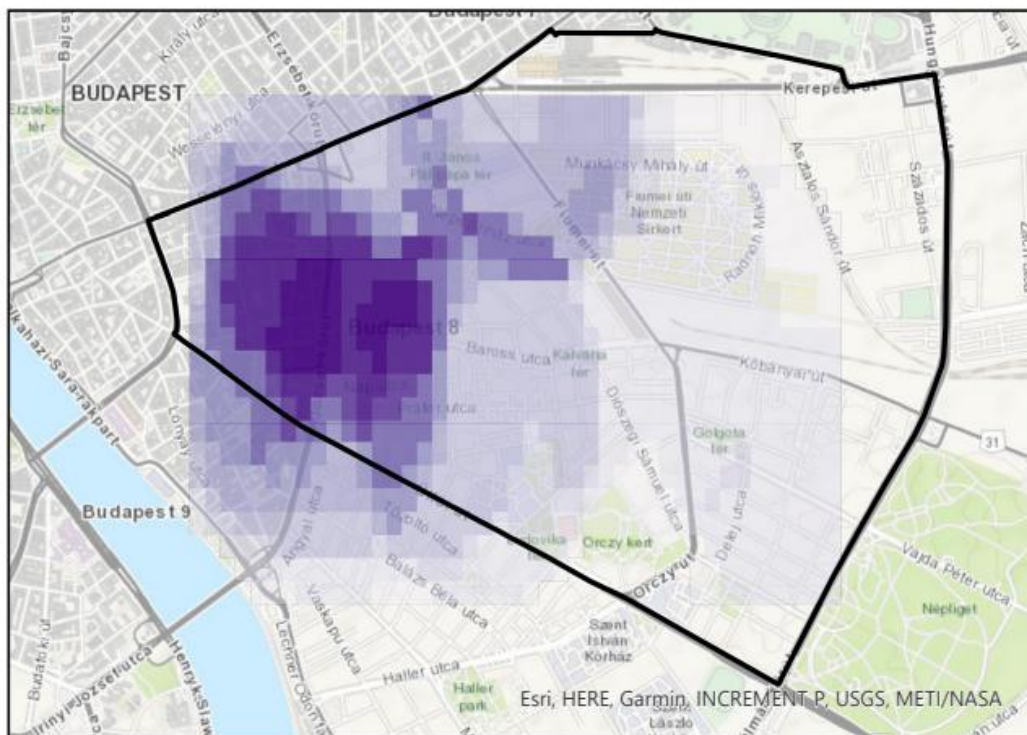
Végezetül a ponttérképen a Keleti pályaudvar és környéke az a hely, ahol több esetben történik lopási cselekmény. Itt nagyszámú az átmenő gyalogos személyforgalom, az ország egyik legforgalmasabb vasúti pályaudvara, található itt metrómegálló, a felszínen szignifikáns a buszforgalom stb. Az alkalmi lopásokra szakosodott bűnözői réteg egy része a pályaudvaron és környékén várja és szemeli ki leendő áldozatát. Jelentős a zsebtolvajlással elkövetett lopások száma (kihasználva a figyelmetlenséget és tömeget), de sok esetben az utasok és turisták figyelmetlenségével visszaélve, a felügyelet nélkül hagyott kisebb táskákat és egyéb értéktárgyakat tulajdonítják el a keleti pályaudvari szarkák.

Bűnügyi szempontból érdekesnek tekinthető az Orczy-nyegyed és környéke, ahol meglepően alacsony ezen bűncselekményi kategória aránya. Feltételezhetjük azt, hogy a sikeres tömbrehabilitációs munkálatok azok, amelynek köszönhető az átlag alatti érintettség, illetve a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának. Az ott dolgozó és rendőri egyenruhát viselő tanárok és diákok látványa mindenképp visszatartó erő a bűnelkövetők számára (21-22. ábra).

21. ábra: A lopások eloszlása Józsefvárosban (2024) (saját szerkesztés)

⁸⁷ Ez a lakásbetörési forma nemcsak Budapesten, hanem más kelet-közép-európai fővárosban is megjelent (pl. Pozsony). Az első híradások (média és rendőrségi felhívás, továbbá rendőrségi évről-évről jelentések) 2023-ban jelentek meg erről az újfajta elkövetési módról. A betörők főként elektronikai eszközöket és más, orgazdálnak könnyen és gyorsan értékesíthető tárgyakat tulajdonítanak el. Budapesten elsősorban a VII. és VIII. kerületben követnek ilyen típusú bűncselekményeket, ami azzal van összefüggésben, hogy itt található a legtöbb rövidtávra kiadott lakás. A betörésnek két módszere van, az egyik, amikor még nem érkeztek meg a vendégek (többnyire külföldiek). Ebben az esetben a lakás felszerelési tárgyait tudják csak elvinni (pl. televízió, hifi, ágynemű, kávéfőző, kenyérpírtó stb.). A másik esetben kifigyelik a lakásba érkezőket és a távozásuk után hatolnak be az ingatlanba. Ekkor főként az otthagytott csomagokat dézsmálják meg (pl. készpénz, ékszerek laptop, tablet, márkás ruhák, stb.) (MH 2023, Ma7 2024).

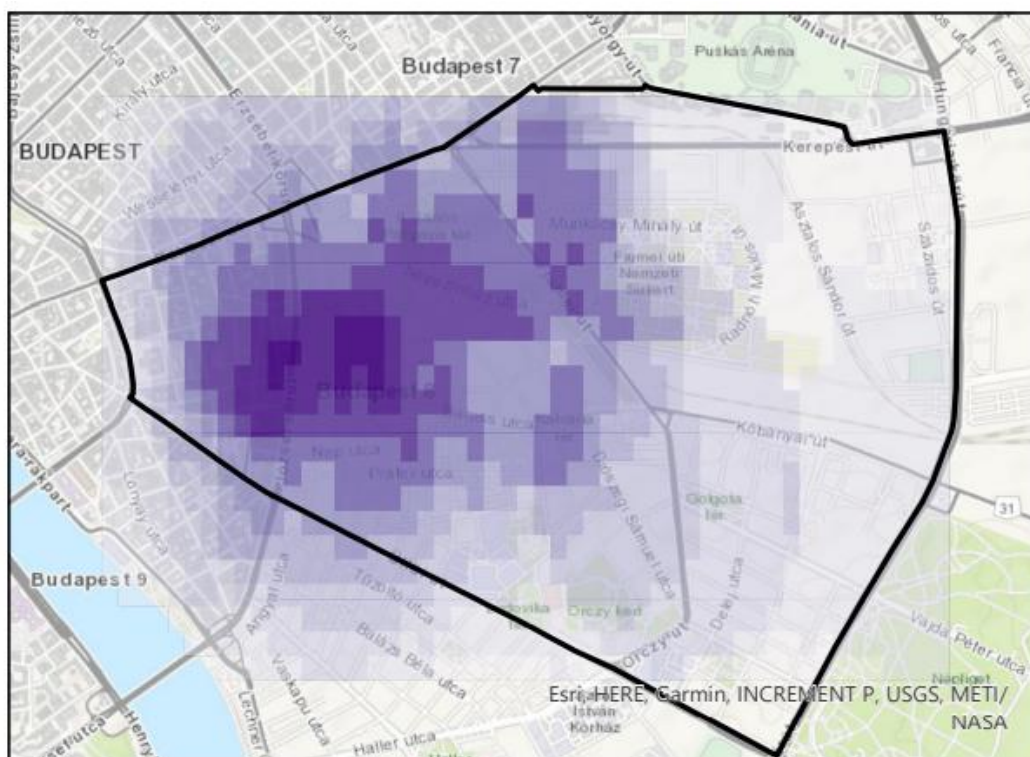

22. ábra: A betöréses lopások eloszlása Budapesten (2024) (saját szerkesztés)

A tulajdon elleni szabálysértések esetében is elmondható szinte minden, amit a lopás bűncselekményi alakzatánál megemlítésre került, pár kiegészítést azért tennék. Kerületi szinten jellemző a szabálysértési értékhatáron belül elkövetett élelmiszerlopások nagy száma. Ez mindenképp egy józsefvárosi specifikumnak tekinthető. Ennek az okát én abban látom, hogy kerületi vonatkozásban az országos mérték felettinek tekinthető az átlag alatti jövedelemszinttel rendelkezők aránya.

A megélhetési bűnözés kifejezést sokan nem kedvelik, mert erkölcsileg nehezen tolerálható, hogy bárki is bűncselekményt kövessen el, ezen okra hivatkozva. Ha ennek a kifejezésnek keresünk létjogosultságot akkor Budapest bűnözésföldrajza tekintetében az kriminológiai szempontból Józsefvárosban is létfenntartó bűnözésként értelmezett.

Rongálás vonatkozásában az elkövetői kört gyakorta az alkoholt, kábítószer vagy új pszichoaktív anyagot használók jelentik, tekintettel arra, hogy a társasházakban történő szerhasználat ismételtén visszatért és a lépcsőházakba, szeméttárolókba való bejutásuk számos esetben úgy történik, hogy a kapuk mágneszárait tönkreteszik (23. ábra).

23. ábra: A tulajdon elleni szabálysértések eloszlása Józsefvárosban (2024) (saját szerkesztés)

Az „**egyéb közterületen elkövetett bűncselekmény**” kategóriába sorolt bűnesetek által a közlekedési csomópontok, a Blaha Lujza tér, a Rákóczi tér és a József körút vonala a leginkább érintett területek. Ahol több ember megfordul, ott jellemzően nagyobb lesz az esélye a bűncselekmény elkövetésének.

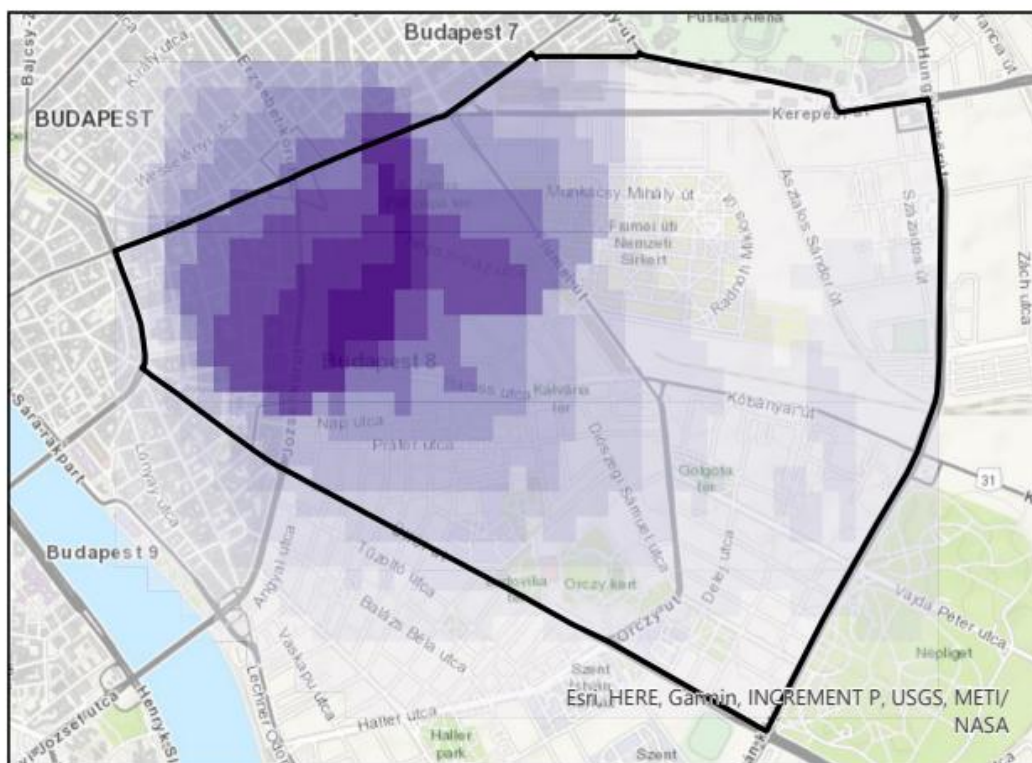
Józsefvárosban kiemelendő a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények köre, melyek ezen a területen, ahol a térkép is jelzi kiemelkedően magas számban vannak jelen. A Blaha Lujza téren és környékén ahány utcai „díler” kerül elfogásra, annyi új lép a helyére, mert megéri ott lenni, hiszen a fogyasztók is ott keresik őket.

Továbbá kiemelendő a garázdaság és a testi sértés, az előfordulási gyakoriságuk okán az egyéb közterületen elkövetett bűncselekmények körében. Ez a két bűncselekmény gyakran halmazatban áll egymással, vagyis, ha az egyik megtörténik, akkor sok esetben a másik is. Az elkövetők többségében fiatal felnőttek vagy fiatalok. A társadalomban tapasztalható feszültségek hatására növekszik a fiatalok agresszivitása, ami növeli a garázdaságok és a testi sértések számát is (Németh 2020). A két deliktummal kapcsolatban megemlítem, melyre számos kutató, többek között Sivadó Máté is felhívta a figyelmet, hogy a droghasználat növeli az agresszivitást, ami emeli a garázdaságok és a testi sértések számát (Sivadó 2020).

Megjegyzendő a DELTA Program (Drogellenes Totális Akcióterv)⁸⁸, illetve a 2025. évi XIX. törvény⁸⁹ számos módosítást hozott a hatályos BTK vonatkozásában többek között, úgy a vagyon elleni deliktumok, mint a garázdaság tényállását is kiegészítette, fokozottabban szankcionálva a kábítószerrel való kapcsolatot. A fentiekben említettem, hogy milyen droghasználattal kapcsolatos anomáliák vannak a VIII. kerületben, így az összefüggés jól látszik a szerhasználat és az erőszakos bűncselekmények száma között (24. ábra).

⁸⁸ 2025 márciusában indított átfogó magyarországi rendőrségi és társadalmi stratégia a kábítószer-bűnözés visszaszorítására. Célkitűzése a kábítószer-kereskedelem felszámolása, a kínálat csökkentése és a prevenció erősítése.

⁸⁹ A kábítószer előállításának, használatának, terjesztésének, népszerűsítésének tilalmával összefüggő törvénymódosításokról.

24. ábra: Az egyéb közterületen elkövetettbűncselekmények eloszlása Józsefvárosban (2024)
(saját szerkesztés)

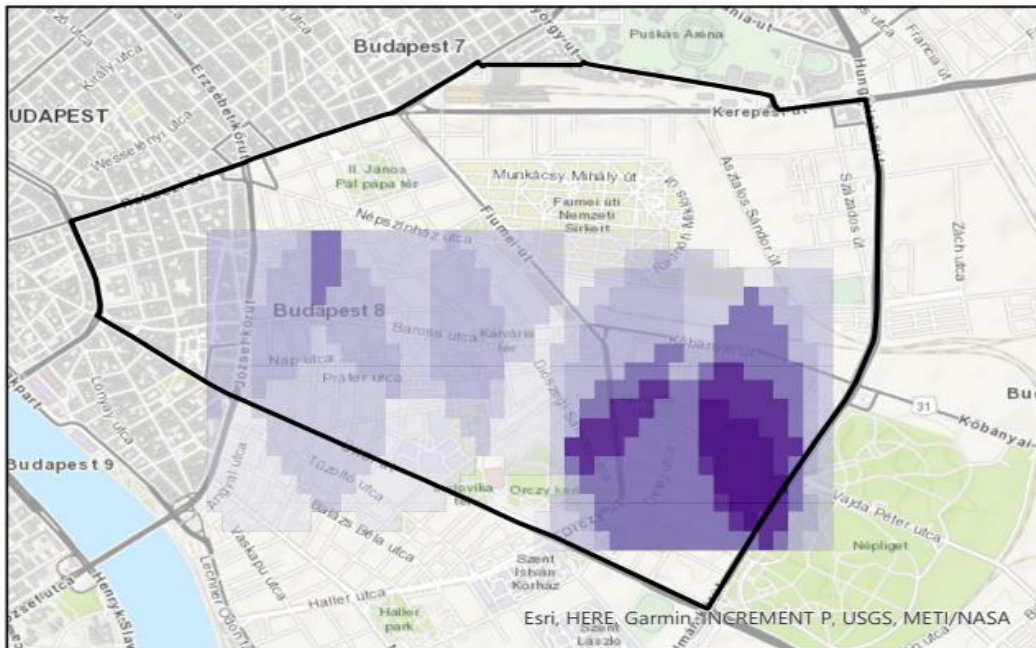
A klasszikus **gépkocsifeltörések** kiemelkedő száma már nem detektálható, de szórványosan megfigyelhető továbbra is. A Tisztviselő telep Józsefvárosnak egy kertvárosiasabb része. A kapott adatok alapján látható, hogy ott fordult elő a legtöbb gépkocsi feltörés. Térfigyelő kamerák vannak telepítve a Tisztviselő telepre is, azonban minden szegletét nem látja, mivel nagy a távolság az egyes eszközök között, ugyanakkor a lefedettséget és látószöveget hátrányosan befolyásolják a fák is.⁹⁰

A gyalogos, valamint a személygépjármű forgalom a Tisztviselő telepen elenyésző. A bűnözőnek a „nyugodt” elkövetéshez ezen körülmények nagyban segítenek és kedveznek.

A Ganz negyedben található a Józsefvárosi piac utódja, ahová a kereskedőktől az egyszerű vásárlóig szinte mindenki gépjárművel érkezik. Így ott is jelen vannak gépkocsi feltöréshez „értő” elkövetők, hiszen elég csak egy a kocsiban felejtett, látható helyen lévő táská, és máris felkelti az érdeklődését a fürkésző szemeknek.

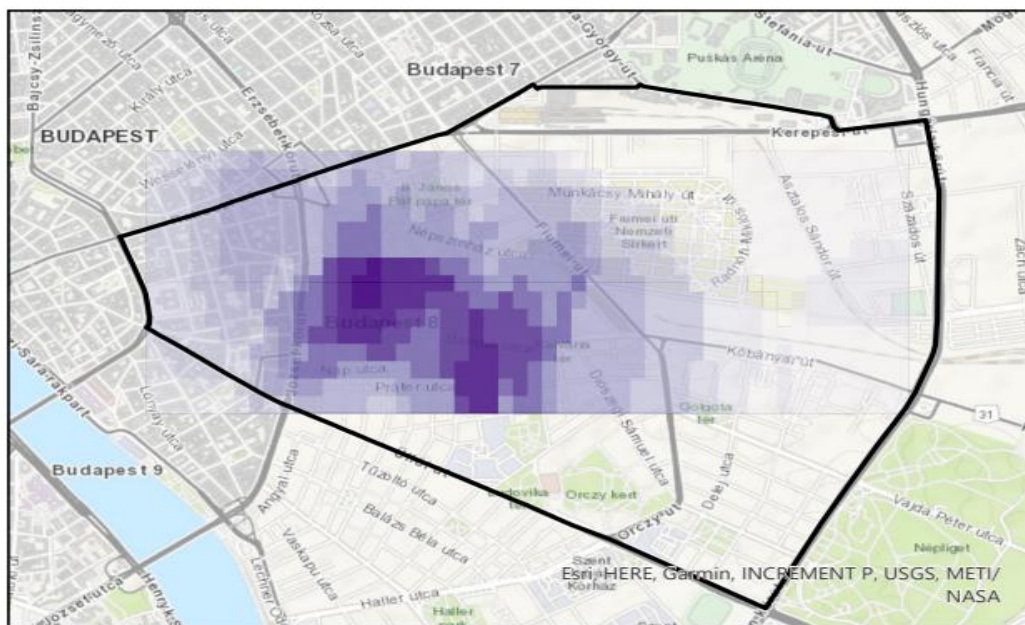
Ezen jelenség elmondható és igaz általánosságban a kerület többi részére is. Általában, ha terepszemlélet követően „tutinak” érzi az elkövető az optimális helyzetet (kamera hiánya, jól látható helyen elhelyezett érték, kis forgalom), akkor kezdi meg a gépkocsifeltörést (25. ábra).

⁹⁰ A térfigyelő kamerák egyre nagyobb számban vannak jelen Magyarországon is a közterületeken. De, mint arra számos szerző felhívja a figyelmet, minőségi és mennyiségi hiány is van ezen a területen. Egyrészt darabszámban is szükséges lenne még több kamerára, másrészt pedig a meglévők minősége sem tökéletes. A nem elégéges számú kamera miatt a felhasználók (az önkormányzatok) sokszor azt a megoldást alkalmazzák, hogy a kamerát úgy állítják be, hogy nagyobb területet tudjon pásztázni, ez viszont a minőség rovására megy (Mátyás 2020). Ez tapasztalható a VIII. kerület egyes részein is, így Tisztviselő telepen.

25. ábra: A gépkocsifeltörések eloszlása Józsefvárosban (2024) (saját szerkesztés)

A lakásbetörések a térkép alapján a legjobban a Csarnok és Corvin-negyedet, továbbá a József körút vonalát érintik. A helyszíneket jellemzően könnyű megközelíthetőségi szempontok szerint, úgy választják meg általában az elkövetők, hogy a társasházba a lehető legkönnyebb be- és kijutás biztosított legyen (pl. a kapuk kódjainak ismerete⁹¹). Általában a régebbi típusú körfolyosós társasházakban fordulnak elő lakásbetörések. A klasszikus lakásbetörésekről a fent említettek alapján feltételezhetően ezen elkövetői réteg áttért a kevesebb kockázattal járó „Airbnb” lakásokból lopásra a korábban írtak szerint (26. ábra).

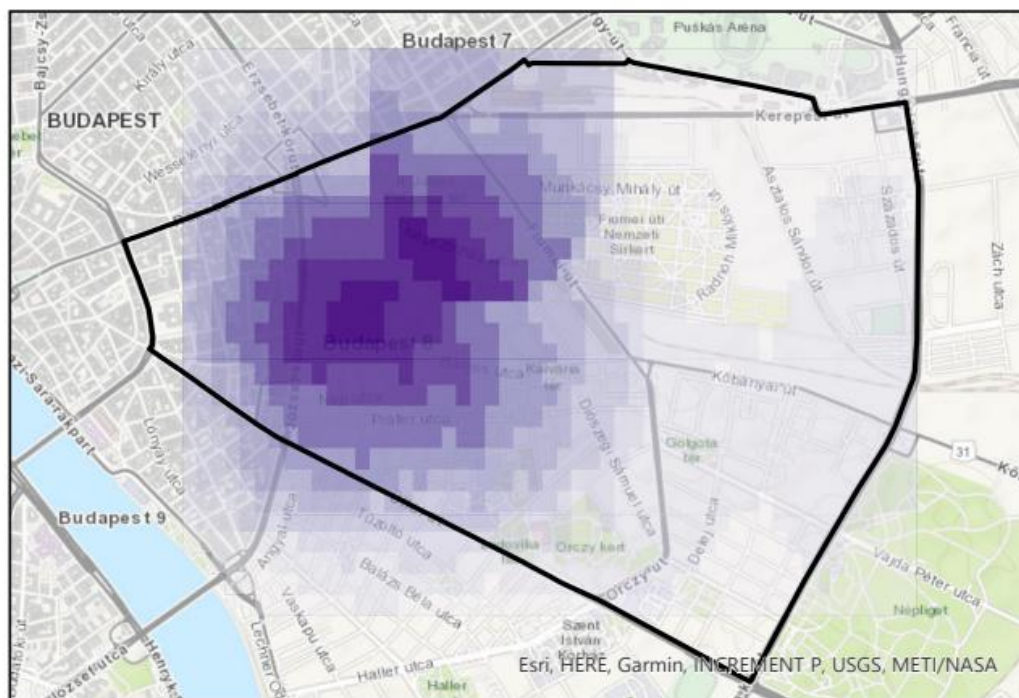

26. ábra: A lakásbetörések eloszlása Józsefvárosban (2024) (saját szerkesztés)

⁹¹ A kapukódokat vagy figyelés útján szerzik meg az elkövetők vagy megvásárolják például a postásoktól. Ez sok problémát okozott a VII. kerületben is, ahol a futtatók megvették számos belvárosi lakás kapukódját, és a prostituáltak a régi építésű házak pinchelyiségeiben vagy a már kevesek által használt cselédlépcsők lépcsőfordulóiban intézték el a „füvart”.

A **rongálás** bűncselekmények elkövetésében nehézkes a logikai kapcsolatok feltárása. A főváros bűnözési térképe kapcsán már részletesen írtam a bűncselekményről és az elkövetési formákról. Józsefváros esetében is több dolog megismételhető lenne ezzel kapcsolatban. A motiváció ebben a kerületben is hasonló (motivált és motiválatlan rongálás). A VIII. kerület esetében talán annyi helyi sajátosság emelhető ki, hogy a kábítószer-fogyasztás következtében nem nagy számban ugyan, de előfordulnak a fentiekben is említett lépcsőházi rongálások. Ezek az elkövetők többségében helyi lakosok, akik valamilyen új pszichoaktív szer, esetleg alkohol hatása alatt állnak.

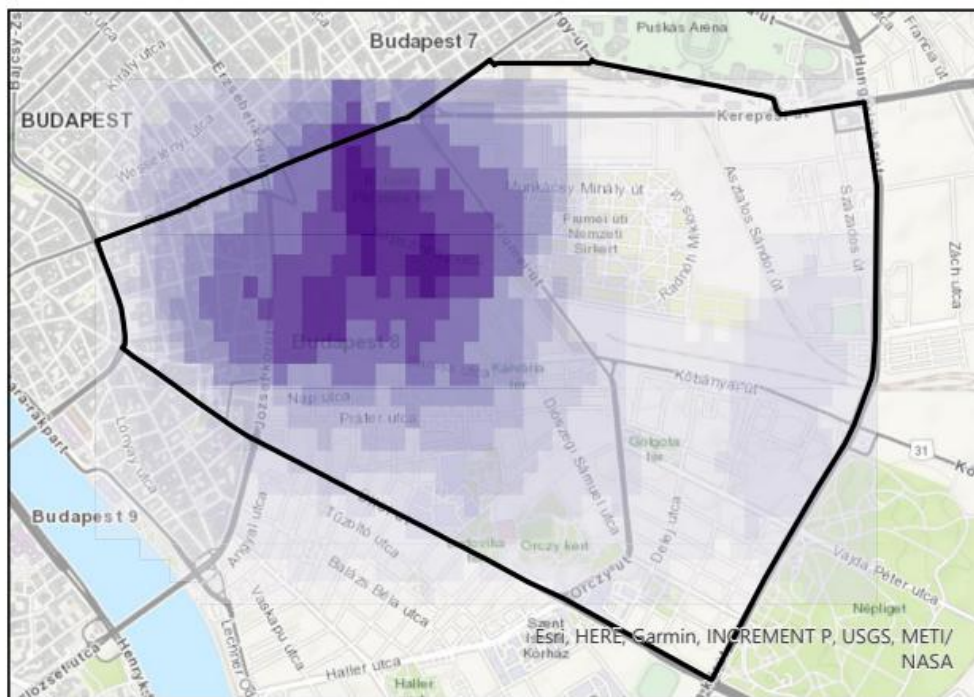
A graffiti jellegű rongálás itt is megjelenik, mint sajátos önkifejezési forma. Diffúz módon, a kerület számos területén előfordul. Számos „alkotó” a kerületben is a jól látható helyen közterületeken végez ilyen jellegű rongálást (27. ábra).

27. ábra: A rongálások eloszlása Józsefvárosban (2024) (saját szerkesztés)

Személy elleni erőszakos bűncselekmények: Leggyakrabban a rablás és kifosztás az, ami előfordul ezen bűncselekményi kategóriában. A helyszínek általában a közösségi közlekedési útvonalak, ott portyáznak az elkövetők. A megállóban vagy közlekedési eszközön alvó esetleg valamilyen szertől befolyásoltság hatása alatt álló személy sérelmére a kifosztás az, ami a leggyakrabban előfordul, de kihasználásra kerülnek a valamilyen testi fogyatékossgal szenvedők vagy védekezésre képtelen kiskorú személyek is.

A rablást elkövetők körében közterületeken és közönség számára nyitva álló egyéb helyeken megemlítendő még a lopásnál írt áruházak és üzletek is, amikor a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett alkalmaz erőszakot, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést (Btk. 365. § (2)). Ebbe bele esik Budapest egyik legnagyobb villamos vonala, a kerületen áthaladó 4-6-os, amelyen számtalan zseblopás történik napi szinten, és a korábban említett bevásárlóközpontokban, illetve azok környezetében (28. ábra).

28. ábra: A személy elleni bűncselekmények eloszlása Józsefvárosban (2024) (saját szerkesztés)

6 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

6.1 Következtetések, a hipotézisek igazolása és a kutatási kérdések megválaszolása

1 Hipotézis: Budapest egyes kerületeiben az eltérő városszerkezeti övekben különböző a bűncselekményi struktúra.

Feltételezésem azon alapult, hogy az eltérő térszerkezeti övekben eltérő szocioökonómiai státuszú emberek élnek, akik más típusú bűncselekményeket követnek el, továbbá az eltérő településszerkezeti öv, más típusú deliktum elkövetésére indukálja az elkövetőt is. Az első hipotézis csak részben igazolódott be, részben azért mivel a városszerkezeti övek mára a nagyvárosokban mozaikossá váltak, számos esetben nehéz elkülöníteni az egyes funkcionális területeket. A belvárosi területek viszont profiltisztábbak, ott egyértelműbben elkülöníthetők a nagyvárosi bűnözésre jellemző deliktumok. A településszerkezet nem egy élesen elhatárolt övezetet jelent napjainkban, hanem egy kriminológiai szempontból eltérő forró pontokból álló struktúrát eredményez, ahol a funkció a meghatározó, nem a történelmileg kialakult övezetesség.

2. Hipotézis: A reurbanizáció folyamatai statisztikailag szignifikáns pozitív hatást gyakorolhatnak lokálisan is a józsefvárosi rehabilitált területekre, amely hatás egyaránt megmutatkozik a bűncselekmények számának csökkenésében, valamint a bűnözési struktúrában bekövetkező kedvező irányú változásokban.

A kettes számú hipotézisem azon a feltételezésen alapult, hogy a reurbanizáció hatására kicserélődött lakosság többnyire a fiatalabb, a tehetősebb és kvalifikáltabb rétegből kerül ki, akik alacsonyabb bűnözési hajlandósággal rendelkeznek.

Kutatásom szerint a hipotézis igazolást nyert, mivel Józsefváros számos területén, ahol rehabilitációs munkálatok történtek (pl. Corvin-negyed, Orczy-kert és Diószegi utca környéke), ott jelentősen csökkent a regisztrált bűncselekmények száma. Ami pedig említésre méltó, hogy nem csak a bűncselekményi értékek, hanem a bűncselekmények szerkezete is változott. Kevesebb az erőszakos és a megélhetési bűnözés kategóriájába sorolható deliktumok aránya. Úgy gondolom, hogy ez még inkább alátámasztja az építészeti bűnmegelőzés fontosságát is.

3. Hipotézis: A vagyon elleni deliktumok előfordulásának gyakorisága a főváros esetében a belvárosi kerületekben szignifikánsan magasabb lesz, mint a külső kerületekben.

Arra alapoztam a hipotézisemet, hogy a belvárosban a nagyobb népsűrűség miatt jóval többen fordulnak meg, mint a külső kerületekben, amely kedvez számos vagyon elleni bűncselekmény elkövetésének (pl. zseblogpás, autófeltörés). A turisztikai desztinációk többsége is az V-VII. kerületben található, amely még inkább növeli a kockázatát bizonyos bűncselekmények elkövetésének.

A hármas számú hipotézis teljes mértékben beigazolódott, a nagyvárosi bűnözés leginkább a belső (V., VI., VII.) kerületekben érvényesül. A belváros nem csupán a lakosság, hanem az átutazók és a turisták áramlásának fő központja is, ami növeli az alkalmi bűncselekmények kockázatát, mivel a sérthető értékek száma a jelentős személykoncentráció miatt megnövekszik. Ez elsősorban a magasabb vagyon elleni bűnözési arányszámok megjelenésében ölt testet.

H4: A lakásbetörések száma nem feltétlenül a magasabb társadalmi presztízsű területeken mutat kiugró értékeket, hanem azokon a helyeken, ahol a közlekedésföldrajzi tényezők jó menekülési útvonalat biztosítanak az elkövetők számára.

Hipotézisemet elsősorban a „racionális döntés elméletére” alapoztam, feltételeztem ugyanis azt, hogy a logikus gondolkodás, a racionális döntés következtében érvényesül a lakásbetörések számában és térbeli eloszlásában is, mivel a lakásbetörők figyelembe veszik a mérlegelés során a menekülési útvonalat is. A kutatásom alátámasztotta a fenti hipotézist. Igazoltam azt, hogy a menekülési útvonalak, mint például a gyorsforgalmi utak és autópályák közelsége, sok esetben a legfontosabb faktornak tekinthetők a betörések helyszínének kiválasztásánál.

Ezt jól mutatják a térképen megjelenített helyszínek, melyek többségében relatíve közel található a jó menekülést biztosító vonalas infrastruktúrához.

H5: A térfigyelő rendszerek kiépülésének hatására a rongálások száma és földrajzi eloszlása nem feltétlenül a belvárosi szórakozóhelyek környékén mutatja a legnagyobb esetszámot, hanem a deliktumok áthelyeződése következtében elsősorban a tömegközlekedési eszközök útvonalai mentén realizálódnak a rongálásos bűncselekmények és szabálysértések.

Az ötödik hipotézisben azt feltételeztem, hogy a térfigyelő rendszerek kiépülése miatt a rongálások száma és földrajzi eloszlása eltolódik (áthelyeződik) a kamerákkal nagyobb mértékben lefedett belvárosi szórakozóhelyek környékéről a tömegközlekedési eszközök útvonalai közelébe. A hipotézis alátámasztottnak bizonyul, megerősítve a bűnözés áthelyeződésének jelenségét (vízágyhatás). A térfigyelő kamerák sikeresen szorítják ki a bűncselekményeket a megfigyelt belvárosi gócpontokról. Ezzel párhuzamosan a bűncselekmények olyan helyeken detektálódnak nagyobb számban, ahol nincs olyan mértékű kamera lefedettség, mint a belvárosi területeken. Megállapítottam továbbá, hogy a tömegközlekedési eszközök és megállók még kvázi védettnek tekinthetők, viszont a tömegközlekedési megállóhelyek környéke már általában nem, mivel ott jóval kevesebb a térfigyelő kamera.

K1: A településszerkezet és a bűnözés összefüggései kapcsán megállapítottam, hogy Budapest, és kiemelten Józsefváros bűnözési gócpontjainak elhelyezkedése szoros összefüggést mutat a város funkcionális térszerkezetével és a közlekedési csomópontok sűrűségével. A vizsgálat feltárta, hogy a bűncselekmények koncentrációja ott a legmagasabb, ahol a tranzitforgalom (metrómegállók, csomópontok) és a kereskedelmi/szolgáltató funkciók találkoznak, mivel ezek a terek biztosítják a legnagyobb „áldozati sűrűséget”. A közlekedési csomópontok tehát nemcsak elérést biztosítanak, hanem kriminogén vonzásponként is funkcionálnak a városszerkezeten belül.

K2: A városrehabilitáció és bűnmegelőzés esetében a Józsefvárosban végrehajtott városrehabilitációs programok érdemben befolyásolták a bűnözés térbeli eloszlását: a rehabilitált területeken a regisztrált bűncselekmények száma jelentősen csökkent, és azok szerkezete is kedvezőbb irányba változott. Az eredmények ugyanakkor rámutatnak, hogy a fizikai környezet megújítása mellett a funkcióváltás (pl. Corvin-negyed) sikeresen szorította ki a hagyományos utcai bűnözési formákat, bár a környező, még nem rehabilitált utcákban megfigyelhető bizonyos fokú térbeli átrendeződés, azaz a bűnözés „kiszorulása” a periférikusabb, rosszabb állapotú terek felé.

6.2 Javaslatok a rendőrség, a polgárőrség és az önkormányzati rendészet számára

6.2.1 Bevezetés

Úgy vélem, hogy egy kutatás nem lehet öncélú. Akkor van értelme kutatást végezni, ha annak van kézzelfogható és integrálható gyakorlati haszna is. Alapvetően én egy gyakorlatias szemléletű embernek tartom magam, ezért a kutatásom során végig az vezérelt, hogy milyen, a közjót szolgáló tudományos és pragmatikus eredményt tudok elérni.

A kutatási eredményeimet három szerv köré csoportosítottam. A rendőrség, a polgárőrség és az önkormányzati rendészet részére kívánok javaslatokat megfogalmazni.

6.2.2 Javaslatok a rendőrség számára

6.2.2.1 Célzott járőrözési stratégia

A forró pontos rendészet elvének alkalmazása azt jelenti, hogy a rendőri erőforrásokat nem egyenletesen osztják el a városban, hanem elsősorban a bűncselekmények szempontjából legfertőzöttebb területekre összpontosítják. Feltártam Budapest és Józsefváros főbb forró pontjait, melyek segíthetik a rendőri munkát és a szolgálatszervezést.

Javaslatok:

- A bűnözési térképek és statisztikai elemzések alapján **meghatározott időszakokban fokozott rendőri jelenlét biztosítása** a forró pontokon (pl. Blaha Lujza tér, Nyugati pályaudvar, Keleti pályaudvar).
- **Rugalmas járőrözési rendszer** bevezetése, amely lehetővé teszi, hogy a járőrök a valós idejű bűnügyi események alapján módosítsák az útvonalukat.
- **Reaktív helyett preventív jelenlét:** a rendőrök ne csak az elkövetett bűncselekmények után érkezzenek a helyszínre, hanem előzetesen is jelen legyenek azokon a területeken, ahol statisztikailag magasabb a bűncselekmények száma.

6.2.2.2 Térfigyelő kamerák fejlesztése és hatékonyabb kihasználása

Mint azt a hipotézisemben is bizonyítottam, a kamerarendszerek jelentősen hozzájárulhatnak a bűncselekmények megelőzéséhez, különösen azokon a területeken, ahol gyakoriak a vagyon elleni és erőszakos bűncselekmények.

Javaslatok:

- **A térfigyelő kamerák számának növelése** az olyan közlekedési csomópontokban, mint az Örs vezér tere, a Kőbánya-Kispest állomás és a Corvin negyed.
- **Mesterséges intelligenciával támogatott rendszerek alkalmazása**, amelyek automatikusan felismerik a gyanús mozgásokat vagy eseményeket (pl. dulakodás, fegyver előrántása).
- **Rendszámfelismerő rendszerek kiterjesztése**, különösen a nagy parkolók és P+R létesítmények környékén, ahol a gépkocsifeltörések gyakoriak.

6.2.2.3 Gyors reagálás és együttműködés

A rendőrség hatékonyságát növelheti az, ha szorosabb együttműködést alakít ki a polgárőrséggel és az önkormányzati rendészettel.

Javaslatok:

- **Közös mobil egységek létrehozása** a rendőrség, polgárőrség és önkormányzati rendészet részvételével.
- **Rendészeti adatbázisok és információk megosztása** a gyorsabb beavatkozás érdekében.
- **Panaszkezelő és visszacsatoló rendszer** kialakítása a lakosság számára, amely segíthet az új bűnözési trendek azonosításában.

6.2.3 Javaslatok a polgárőrség számára

6.2.3.1 Lakosság bevonása és szomszédsági figyelőprogramok

A polgárőrségnek fontos szerepe lehet a helyi közösségek aktivizálásában és a bűnmegelőzésben. Az építészeti bűnmegelőzés egyik fő alapelve a közösségi terek visszavétele és biztonságossá tétele, amiben nagy segítségre lehet a polgárőrség.

- **Szomszédsági figyelőprogramok (SZEM mozgalom) kiterjesztése** a nagyobb lakótelepekre, például a Havanna lakótelepre és Káposztásmegyerre.
- **Bűnmegelőzési tanácsadás és lakossági fórumok szervezése**, ahol a polgárőrök tájékoztathatják a lakosságot a helyi bűnözési trendekről.
- **Önkéntes járőrszolgálatok szervezése**, amelyek segíthetnek a rendőrségnek a problémás időszakokban (például hétfégi éjszakákon).

6.2.3.2 Közterületi jelenlét fokozása

- **Közös polgárőr-rendőrségi járőrök indítása**, különösen azokon a területeken, ahol a lakosság szubjektív biztonságérzete alacsony.
- **Éjszakai figyelőszolgálatok bevezetése** azokon a helyszíneken, ahol gyakori a rongálás és a garázdaság (pl. belvárosi szórakozóhelyek környéke).

6.2.4 Javaslatoz az önkormányzati rendészet számára

6.2.4.1 Közterületi biztonság javítása

Az önkormányzati rendészet kulcsszerepet játszhat a közbiztonság fenntartásában azzal, hogy figyelemmel kíséri a forgalmas területeket és közterületeket. A bűnözési térképek nemcsak a rendőség, hanem a polgárőrség számára is fontos kiindulópont lehet a szolgálatszervezéskor.

- **Több járőrpár jelenléte a nagy gyalogosforgalmú területeken.**
- **Rendszeres közterületi ellenőrzések az illegális árusítás, koldulás és hajléktalanokkal kapcsolatos problémák kezelésére.**
- **Kamerarendszer fejlesztése és karbantartása**, hogy elkerülhető legyenek a technikai hibák.

6.2.4.2 Térfigyelő kamerák elemzésének felhasználása

- Az önkormányzati rendészet dolgozzon ki egy rendszert a kamerafelvételek hatékonyabb elemzésére.
- A lakossági bejelentések alapján történő gyors reakció érdekében érdemes **automatizált riasztási rendszereket bevezetni.**

7 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Kutatásom során az alábbi új tudományos eredményeket értem el.

7.1 Kriminálgeográfiai forró pontok feltárása Budapesten és Józsefvárosban

Elemeztem a főváros bűnügyi adatait, és beazonosítottam azokat a helyeket, amelyek átlag feletti bűnözési gyakoriságot mutatnak. A főváros esetében ilyen elemzések tudomásom szerint még nem történtek. A fenti módon Józsefvárosban ugyancsak elemeztem a bűnügyi helyzetet és szintén megjelöltem azokat a térszíneket, ahol átlag feletti a bűnözési fertőzöttség. Szakmai alaposággal kijelenthető, hogy a forró pontok felfedése nagyban segítheti a bűnügyi-operatív munkát, amellyel csökkenthető a regisztrált bűncselekmények száma. A kriminálgeográfiai forrópont feltárása a bűnözésföldrajz eszközével végzett kriminológiai elemzés eredménye. A bűnügyi adatok elemzésével az ország bármely területén megvan a lehetőség arra, hogy az átlagosnál magasabb bűnözési gyakoriságú helyek azonosíthatóvá váljanak. A célterület kiválasztása a bűnözés térbeli eloszlásának figyelembevételével történt. A feltárt eredmények, a forró pontok lokalizálása elsődlegesen a rendőrség operatív munkájában nyújthatanak lehetőséget a bűnözés megelőzésében és a bűncselekmények számának csökkentésében, ugyanakkor nagyban segíthetik a polgárőrség és a közterületfelügyelet, városrendészet munkáját is.

7.2 A Ratcliffe-féle intézkedési mátrix adaptációja a magyar viszonyokra

A Ratcliffe-féle intézkedési mátrixot átdolgoztam, és számos olyan elemmel egészítettem ki, amelyek jobban alkalmassá teszik a magyar viszonyok közötti alkalmazásra. Az intézkedési mátrix több tényező miatt is kiegészítésre szorult. Egyrészt a megalkotója azt közel két évtizede szerkesztette meg, így a rendészet változásait és a bűnözési struktúrát nem tudta követni. Másrészt Ratcliffe az intézkedési javaslatait az amerikai viszonyokhoz alkotta meg, amely nem minden esetben volt optimális a hazai környezetbe, ezért azt véleményem szerint formálni kellett. Az intézkedési mátrix adaptálása, követve a hazai rendészeti környezet változásait optimálisabb helyzetfelismerést és intézkedési szükségességet tesz lehetővé. Magyarországon a helyi kontextushoz igazítása a további átalakítás és kiegészítés szükségességét is magában hordozhatja egyes régiókban, amennyiben a sajátossági szempontok azt megkívánják.

7.3 A városfejlődési szakaszok és a bűnözés alakulásának a feltárása

A városfejlődést a földrajztudomány, az urbanisztika, a településfejlesztés és számos egyéb tudományterület vizsgálata tárgyává tette, mint ahogyan a bűnözést a jogi és nem jogi bűnügyi tudományok, illetve a kettő metszetében helyet foglaló bűnözésföldrajz. Ennek ellenére egyik terület sem foglalkozott még behatóan az egyes városfejlődési szakaszok kriminogén következményeivel. Tudomásom szerint ezzel részletesen, gyakorlatias jellegű példákkal igazolva vizsgálódásom tárgyát, én foglalkoztam elsőként.

A városfejlődés és a bűnözés közötti összefüggés alaposabb vizsgálata időszerűen szükségessé vált. Úgy a városok fejlődésével, mint a bűnözéssel foglalkozó tudományterületeknek időről- időre szükséges elemzi a városfejlődési szakaszok kriminogén következményeit, nyomon követni a szükséges bűnözési tendenciák változásait, annak érdekében, hogy időben és a szükséges mértékben reagálni tudjon azokra.

7.4 Egy új típusú városfejlődési szakasz bemutatása és a bűnügyi vonatkozásainak a felfedése

Témavezetőmmel közösen írtunk arról, hogy egy új típusú városfejlődési szakasz, a neoindusztriális van kibontakozóban Kelet-Közép-Európa számos országában, aminek sajátos kriminalitási következménye lehet. Az elméleti felvetést részletesen kidolgozva tettem közzé az értekezésemben. Álláspontom szerint az új típusú iparosítás következtében fellépő munkaerőhiány miatt a harmadik világ országaiból származó zömmel férfi munkaerő beáramlása potenciális kriminális kockázatot rejt magában. Ezen fejlődési modell sajátos bűnügyi következményeinek és veszélyeinek előre látása komoly odafigyelést igényel és a felkészülés szükséges lépéseit kell, hogy előre vetítse.

7.5 Az építészeti bűnmegelőzés által kínált bűnmegelőzési lehetőségek feltárása Józsefvárosban

A VIII. kerületben kvalitatív adatgyűjtést végeztem, melynek kapcsán CPTED-alapú javaslatokat fogalmaztam meg arra vonatkozólag, hogy milyen építészeti megoldások szükségesek ahhoz, hogy bizonyos területeken csökkenjen a regisztrált bűncselekmények száma. Korábban Józsefváros vonatkozásában ilyen jellegű kutatás nem történt.

A VIII. kerület számos építészeti bűnmegelőzési lehetőséget rejt magában. Olyan építészeti megoldásokat, amelyekkel valóban arányaiban csökkenthető a bűncselekmények száma Józsefváros bizonyos területein. Az építészeti javaslatok a legtöbb esetben anyagi ráfordítást sem igényelnek, ugyanakkor nem csupán biztonságosabbá, de szebbé és élhetőbbé is formálják a környezetet.

7.6 Józsefváros bűnözésföldrajzi bemutatása

A főváros VIII. kerületével már több tudományterület képviselői foglalkoztak, így kriminálgeográfusok is, azonban ilyen részletes, földrajzi szempontú, feltáró jellegű elemzése még nem történt meg a kerületnek. Kutatásom során ismertettem a természet- és társadalomföldrajzi attribútumait a területnek, illetve ezzel párhuzamosan bemutattam a kriminálföldrajzi sajátosságokat is. A problémák feltárása során folyamatosan törekedtem a profilaxisra, a lehetséges megoldások és bűnmegelőzési javaslatok felvázolására. A kerület természet- és társadalomföldrajzi jellemzőinek elemzése lehet időszakos, de akár folyamatos is, ennél fogva képes feltárni egy bizonyos időintervallumra jellemző vagy akár a valós idejű bűnözésbeli mintázatokat is. Az elemzés folyamatos jellege az aktuális problémákat is képes detektálni és azokra hatékony és célspecifikus bűnmegelőzési javaslatokat és beavatkozást tenni.

8 ÖSSZEFOGLALÁS

Az **1. fejezet** a Bevezetés, amely a kutatással kapcsolatos legfontosabb adatokat és információkat tartalmazza. Ennek során indokoltam a témaválasztást. Ez a doktori értekezés a településszerkezet és a bűnözés összefüggéseit vizsgálja Magyarországon. A témaválasztás alapját adta az a tapasztalati megfigyelés, hogy egy területen belüli bűnözési mutatókat jelentősen befolyásolja a településszerkezet. Az értekezésben célul lett tűzve a bűnözés földrajzi okainak bemutatása, és olyan javaslatok megtétele, amelyek a fertőzöttségi mutatók hatékony csökkentésére alkalmasak lehetnek. A kutatás gyakorlatias megközelítésű, az elméleti háttér mellett konkrét megoldásokat kínál a mindennapi rendőri munkában.

A **2. fejezetben** meghatároztam a főbb célokat, a megoldandó feladatokat, illetve felállítottam 5 darab hipotézist és 2 db kutatási kérdést. A dolgozat szerkezeti felépítéséről tettem említést. A kutatás céljaként tűztem ki Budapest településszerkezetének és a bűnözés viszonyának komplex, az eddigi hasonló témafeldolgozásoktól eltérő elemzését. Ennek keretében a főváros városszerkezeti fejlődésének és kriminológiai következményeinek feltárását tűztem ki magam elé, miközben elemezni kívántam Budapest jelenlegi városszerkezetét, trendjeit és detektálható hatását a bűnözésre.

A VIII. kerületben konkrét példákon keresztül vállaltam ismertetni a reurbanizáció bűncselekmény-csökkentő hatását, úgy, hogy eközben Józsefváros sajátos városszerkezeti jellemzőit és bűnügyi relevanciáját is bemutatom.

A **3. fejezetben** irodalmi áttekintésben részletesen bemutattam a településszerkezet és a bűnözés viszonyával kapcsolatos személyek főbb munkáit, ismertetve legfontosabb megállapításaikat a kezdetektől a Chicagói Iskoláig a hazai és a külföldi szakirodalom feldolgozása mellett.

A fejezetben a településszociológia, kriminológia mellett említést teszek az építészeti bűnmegelőzésről és a legjelentősebb hazai és nemzetközi bűnözésföldrajzi kutatásokról. Tekintettel a témára, részletesen ismertetem az eddig hazánkban készült bűnözésföldrajzi témájú doktori értekezéseket, továbbá bemutatom a világ két bűnözésföldrajzi folyóiratát (Bűnözésföldrajzi Közlemények, Criminal Geographical Journal), melyek az elmúlt években a legfontosabb forrásaivá váltak a bűnözésföldrajzi kutatásoknak.

Vázlatosan ismertetem az inter-szubdiszciplína kialakulásának főbb történeti állomásait, elnevezésének és tudománybeli helyének anomáliáit és a kutatás szempontjából fontos egyéb jellemzőit.

A településszerkezet és a bűnözés kapcsolatát vizsgáló szakirodalmi források bemutatása során ismertetem a legfontosabb hazai és a külföldi irodalmat, amely a választott témámmal foglalkozik. A fejezet bemutatta a legjelentősebb elméleteket és kutatási eredményeket, kezdve Guerry és Quetelet 19. századi kriminológiai kutatásaitól egészen a Chicagói Iskoláig, amely a 20. század elején új alapokra helyezte a bűnözés térbeli vizsgálatát.

Az irodalom feldolgozása során külön használtam fel a szociológiai (településszociológia), a kriminológiai és az építészeti bűnmegelőzéssel / várostervezéssel / földrajztudománnyal kapcsolatos forrásokat, ezáltal jobban elkülöníthetővé vált az egyes tudományterületek közötti szemléletbeli különbség, illetve a tudomány főbb hangsúlyai.

A fejezet végén táblázatban foglaltam össze az egyes városszerkezeti övek eltérő megnevezését, amelyből jól látszik a területen lévő anomália.

A **4. fejezetben** az egzakt határvonal kijelölésével lehatároltam a vizsgált földrajzi területet. Jelen esetben ez Magyarország, Budapest és Józsefváros. A kutatási módszerek bemutatása mellett ismertetem a főbb forrásokat, ahonnan a kutatás adatai származnak. Kifejtettem, hogy kutatásom Magyarországra korlátozódott, melynek keretében országos és vármegyei szintű elemzéseket végeztem. Nemzetközi összehasonlítást két okból nem tettem, egyrészt azért, mert az nem tartozik a kutatásom körébe, másrészt, mivel a vizsgált VIII. kerület sajátos társadalmi, gazdasági és építészeti jellemzői nehezen összevethetők más területekkel.

Pest megyét és a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) illetékességi területét elemeztem bűnözésföldrajzi szempontból. A fókusz Budapest VIII. kerületére helyeztem, mivel Józsefváros magas kriminalitása és dinamikus fejlődése detektálható eredményeket garantált a települési szintű elemzés során.

A kutatásom területi lehatárolása Magyarországra korlátozódik, országos és vármegyei szintű elemzésekkel kiegészítve a BRFK illetékességi területét, azon belül pedig a VIII. kerületet vizsgálja bűnözésföldrajzi szempontból.

Az **5. fejezetben** a kriminál földrajzot mutattam be. Megállapítottam, hogy a bűnözésföldrajz a földrajztudomány és a kriminológia metszéspontjában helyezkedik el, és célja a bűnözés térbeli és időbeli összefüggéseinek feltárása. Bár viszonylag kevesen foglalkoznak ezzel a tudományterülettel, jelentős gyakorlati haszna lehet a nyomozások és a bűnmegelőzés szempontjából.

A fejezetben említést tettem számos nehézségről, így többek között a tudományterület megnevezési problémáiról, illetve a tudománybeli besorolásának a komplikációjáról is. Említést tettem továbbá a tudomány fejlődésének főbb állomásairól, más területekkel való kapcsolatáról és az elemzés lehetséges szintjeiről is.

Megállapítottam, hogy a fenti akadályok ellenére is a kriminál földrajz egy dinamikusan fejlődő tudományterület, amely a térbeli elemzéseken keresztül új megközelítéseket kínál a bűnüldözés és a bűnmegelőzés számára.

Ez a fejezet a disszertációm egyik legfontosabb része. Ebben foglalkoztam az urbanizáció hatásával a bűnözésre és annak térbeliségére. A fejezet bemutatja a városfejlődési szakaszokat és azok bűnözésre gyakorolt hatásán túl, hogy az egyes fázisok milyen kriminogén tényezőket hoznak létre.

Rámutattam arra, hogy a hazai és nemzetközi szakirodalom gyakran csak érintőlegesen foglalkozik a bűnözés és a városfejlődés kapcsolatával. Míg a földrajzi és szociológiai kutatások részletesen tárgyalják az urbanizáció szakaszait, addig a kriminológiai elemzésekben ez a dimenzió kevésbé jelenik meg. A kriminál földrajz kutatói viszont képesek lennének e két tudományterület összekapcsolására, mivel ők azok, akik rendelkeznek földrajzi és kriminológiai ismeretekkel egyaránt.

Ismertettem a városfejlődés négy fő szakaszát, illetve – témavezetőmmel való közös kutatásunk eredményét – egy új típusú városfejlődési folyamatról (szakasról) tettem említést. Ez az új szakasz az ipari munkaerő migrációjának hatásaival hozható összefüggésbe.

Ezt követően a forró pontok és a városfejlődés témakörét ismertettem. A városszerkezet és a forró pontok kapcsolatának vizsgálata egy olyan terület, amely eddig kevés figyelmet kapott a hazai és nemzetközi szakirodalomban. Bár a városfejlődés és a bűnözés térbeli eloszlása külön-külön jól dokumentált témák, ezek összekapcsolása eddig nem történt meg. A fejezet célja az volt, hogy bemutassa a forró pontok fogalmát, jellemzőit, kialakulásuk történetét és tipológiáját, valamint meghatározza a városszerkezet és a bűnözés közötti összefüggéseket.

A fejezet tudományosan legértékesebb részének talán a Ratcliffe-féle mátrix újragondolása tekinthető. Ezt hozzáigazítottam a magyar viszonyokhoz, így véleményem szerint sokkal hatékonyabb alkalmazható a hazánkban.

A fejezetben területi szintű bűnözésföldrajzi elemzést végeztem. Vázlatosan elemeztem Magyarországot, részletesen pedig Budapest és Józsefváros bűnözésföldrajzi viszonyait. Ennek során különöse figyelmet fordítottam a természeti és társadalmi tényezőkre, melyeket külön elemeztem. A társadalmi tényezőkre nagyobb figyelmet fordítottam az elemzés során, mivel ezeknek jóval nagyobb a szerepe a bűnözésre.

Józsefváros esetében megállapítottam, hogy a kerület inhomogenitása miatt egymástól radikálisan eltérő kerületrészek figyelhetők meg, amely jól megmutatkozik a bűncselekményi értékekben és a struktúrában egyaránt. Ennek okai a társadalmi-gazdasági adottságokban és a városszerkezeti tényezőkben keresendők. Megállapíthatjuk, hogy a főváros bűnözési térképe folyamatosan változik, és a városrehabilitációs programok egyes területeken csökkentik a bűncselekmények számát, míg máshol újabb problémák jelennek meg.

A fejezet egy primer kutatást is bemutat. Az építészeti bűnmegelőzés (CPTED) általános ismeréveiről és főbb elveiről tettem említést, majd a CPTED elvein alapuló konkrét bűnmegelőzési javaslatokról.

Ennek során bejártam az egész kerületet, és próbáltam olyan bűnügyi szempontból problémás helyeket keresni, ahol az építészeti bűnmegelőzés valamelyik elvét alkalmazva hosszú távon is lehetséges lenne a bűncselekmények számának a csökkentése. Több javaslatot fogalmaztam meg, melyek terveim szerint eljutnak az önkormányzathoz és a rendőrséghez is, így bízom azok megvalósításában.

Úgy gondolom, hogy az értekezésem legfontosabb fejezetében az összebűnözést és több, a szubjektív biztonságérzetet jelentősen befolyásoló bűncselekményt ábrázoltam térképen. A fejezet célja az volt, hogy a bűncselekmények térbeli eloszlásának vizsgálatával feltárja a bűnelkövetés főbb mintázatait, a bűnözési forró pontokat és a háttérben álló társadalmi-gazdasági tényezőket.

Megállapítottam, hogy a főváros esetében a belvárosi kerületek a leginkább fertőzöttek a bűncselekmények által, amely a magas népsűrűségből és a funkcióból adódik. A főbb közlekedési útvonalaknál nagyobb fertőzöttséget mutatnak a tömegközlekedési eszközök útvonalai mellett található területek is, mivel azok kevésbé vannak térfigyelő kamerákkal lefedve.

Forró pontként tekinthetünk a nagyobb bevásárlóközpontok környékére, ahol olykor több ezer ember is megtalálható egyidejűleg.

Józsefváros bűnözési térképe azt mutatja, hogy a bűncselekmények térbeli eloszlása nem véletlenszerű, hanem ugyancsak jól meghatározható társadalmi-gazdasági tényezők mentén szerveződik. A bűnelkövetők a nagy forgalmú, könnyű menekülési lehetőséget biztosító helyszíneket részesítik előnyben.

A **6. fejezetben** a következtetéseim és javasolataim mellett ismertettem a felállított öt hipotézisem igazolását. Ebben a fejezetben az érintett területek konkrét megnevezésével a gyakorlatban is használható javaslatokat fogalmaztam meg a rendőrség, polgárőrség és az önkormányzati rendészet számára. Megállapítást nyert, hogy a településszerkezet ma már nem éles határokkal rendelkező övezetekben, hanem funkció szerinti "forró pontok" struktúrájában jelenik meg, ami kriminológiai szempontból relevánsabb a történelmileg kialakult övezetességnél. A Corvin-negyed, Orczy-kert és Diószegi utca környéke példaként említhető, mivel ezen területeken a rehabilitáció következményeként csökkent a bűncselekmények száma. A nagyvárosi bűnözés, különösen a vagyon elleni bűncselekmények gyakrabban fordulnak elő a belvárosban (V., VI., VII. kerület). Ennek oka a jelentős személykoncentráció, ami növeli a sérthető értékek számát és az alkalmi bűncselekmények kockázatát. Megerősítést nyert az is, hogy a gyorsforgalmi utak és autópályák közelsége szoros összefüggésben van a betörések helyszínével, a legtöbb betörés relatív közel esik jó menekülési lehetőséget biztosító infrastruktúrához. Kimutathatóvá vált munkámból is, hogy a térfigyelő rendszerek bevezetése hatással van a rongálások földrajzi eloszlására. A bűncselekmények a belvárosi területekről a tömegközlekedési útvonalak mentén "áthelyeződnek", ami azt mutatja, hogy a kamerák hatékonyak a bűnözés visszaszorításában az általuk megfigyelt területeken.

A **7. fejezet**ben a kutatás során elért eredményeimet összegeztem pontokba szedve, kiemelve azokat, amelyek novumnak tekinthetők.

A **8. fejezet** magyar nyelvű összefoglalását adtam értekezésemnek. Kiemelendő, hogy jelen elvégzett kutatás eddigiektől eltérő különbözősége és egyedülálló volta ott érhető tetten, hogy Magyarországon, eddig nem vizsgálták ilyen részletességgel a településszerkezet és a bűnözés komplex kapcsolatát. Az értekezés hozzájárul a bűnözésföldrajz elméleti alapjainak ismertetéséhez, különösen a forró pontos (gócpont) rendészet területén.

A **9. fejezet**ben a disszertációm angol nyelvű összefoglalását tettem meg.

A **10. fejezet** a disszertációm megírásához használt irodalmat ismertettem.

A **11. fejezet**ben köszönetnyilvánítást tettem azon személyek tekintetében, akik az értekezésem elkészültéhez kiemelkedő mértékben járultak hozzá.

9 SUMMARY

Chapter 1 is the Introduction, which contains the most important data and information related to the research. In this part, I justified the choice of topic. This doctoral dissertation examines the correlations between settlement structure and crime in Hungary. The basis for the choice of topic was the empirical observation that crime indicators within an area are significantly influenced by the settlement structure. The dissertation aims to present the geographical causes of crime and to make proposals that may be suitable for the effective reduction of infection rates. The research has a practical approach; besides the theoretical background, it offers concrete solutions for everyday police work.

In **Chapter 2**, I defined the main objectives, the tasks to be solved, and I established 5 hypotheses. I mentioned the structural layout of the paper. I set as the goal of the research a complex analysis of the relationship between the settlement structure and crime of Budapest, differing from previous treatments of similar topics. Within this framework, I aimed to explore the urban structural development of the capital and its criminological consequences, while intending to analyse current urban structure of Budapest, trends and detectable impact on crime. In the 8th District, I undertook to describe the crime-reducing effect of reurbanization through concrete examples, while also presenting the specific urban structural characteristics and criminal relevance of Józsefváros.

In **Chapter 3**, in a literature review, I presented in detail the main works of authors related to the relationship between settlement structure and crime, describing their most important findings from the beginnings to the Chicago School, alongside the processing of domestic and foreign literature. In this chapter, besides urban sociology and criminology, I mention architectural crime prevention and the most significant domestic and international research in the geography of crime. Given the topic, I describe in detail the doctoral dissertations on the subject of the geography of crime produced in our country so far; furthermore, I present the world's two journals of the geography of crime (*Bűnözésföldrajzi Közlemények*, *Criminal Geographical Journal*), which in recent years have become the most important sources for research in the geography of crime. I outlined the main historical stages of the development of this inter-subdiscipline, the anomalies of its naming and its place in science, and other characteristics important for the research. During the presentation of literature sources examining the connection between settlement structure and crime, I described the most important domestic and foreign literature dealing with my chosen topic.

The chapter presented the most significant theories and research results, starting from the 19th-century criminological research of Guerry and Quetelet to the Chicago School, which placed the spatial examination of crime on new foundations at the beginning of the 20th century. During the processing of the literature, I separately processed the literature related to sociology (urban sociology), criminology, and architectural crime prevention / urban planning / geographical science; thus, the difference in perspective between the individual fields of science and the main emphases of the science became more distinguishable. At the end of the chapter, I summarized the different naming of the individual urban structural zones in a table, from which the anomaly in the field is clearly visible.

In **Chapter 4**, I delimited the examined geographical area by designating the exact borderline. In this case, this is Hungary, Budapest and Józsefváros. Beside the presentation of the research methods, I described the main data sources from which the research data originates. I explained that my research was limited to Hungary, within the framework of which I performed national and county-level analyses. I did not perform an international comparison for two reasons: on the one hand, because it does not belong to the scope of my research, and on the other hand, because the specific social, economic and architectural characteristics of the examined 8th District are difficult to compare with other areas. I analysed Pest County and the jurisdiction of the Budapest Metropolitan Police (BRFK) from the perspective of the geography of crime. I placed the focus on Budapest's 8th District, as the high criminality and dynamic development of Józsefváros guaranteed detectable results during the settlement-level analysis.

Summary: The territorial delimitation of the research is limited to Hungary, supplemented with national and county-level analyses; it examines the area of the BRFK, and within that, the 8th District from the perspective of the geography of crime.

In **Chapter 5**, I presented criminal geography. I established that the geography of crime is located at the intersection of geographical science and criminology, and its goal is to explore the spatial and temporal correlations of crime. Although relatively few people deal with this field of science, it can have significant practical benefits from the perspective of investigations and crime prevention. In the chapter I mentioned numerous problems, including the naming problems of the field of science, as well as the problematics of its scientific classification. Furthermore, I mentioned the main stages of the development of the science, its relationship with other areas and the possible levels of analysis. I established that despite the above problems, criminal geography is a dynamically developing field of science that offers new approaches for law enforcement and crime prevention through spatial analyses.

This chapter is one of the most important parts of my dissertation. In this, I dealt with the impact of urbanization on crime and its spatiality, as well as the stages of urban development and its impact on crime. The chapter presents the stages of urban development and their impact on crime, highlighting what types of criminogenic factors are created by the different phases of urbanization. I pointed out that domestic and international literature often deals with the relationship between crime and urban development only tangentially. While geographical and sociological research discusses the stages of urbanization in detail, this dimension hardly appears very little in criminological analyses. Researchers of criminal geography, however, would be capable of connecting these two fields of science, as they are the ones who possess both geographical and criminological knowledge. I described the four main stages of urban development, and –the result of joint research with my supervisor – I mentioned a new type of urban development process (stage). This new stage can be linked to the effects of the migration of industrial labour. The presence of foreign workers arriving in increasing numbers would presumably increase crime, but domestic statistics – according to the author's research – do not clearly confirm this.

Following this, I described the topic of hotspots and urban development. The examination of the relationship between urban structure and hotspots is an area that has received little attention in domestic and international literature so far. Although urban development and the spatial distribution of crime are well-documented topics separately, their connection has not been investigated until now. The goal of the chapter was to present the concept, characteristics, history of formation and typology of hotspots, as well as to determine the correlations between urban structure and crime. Perhaps the most scientifically valuable part of the chapter can be considered the rethinking of the Ratcliffe matrix. I adapted this to Hungarian conditions; thus, in my opinion, it can be applied much more effectively within domestic circumstances.

In the chapter, I performed a territorial-level analysis of the geography of crime. I examined the conditions of the geography of crime in Hungary in outline, and in detail for Budapest and Józsefváros. During this, I paid special attention to natural and social factors, which I investigated separately. I paid greater attention to social factors during the analysis, as these have a much greater role in crime. In case of Józsefváros, I established that due to the inhomogeneity of the district, radically different parts of the district can be observed, which is well-shown in both the crime values and the structure. The reasons for this are found both in the socio-economic characteristics and urban structural factors. We can establish that the crime map of the capital is constantly changing, and urban rehabilitation programs reduce the number of crimes in certain areas, while elsewhere new problems appear.

The chapter also presents a primary research. I mentioned the general characteristics and main principles of architectural crime prevention (CPTED), and then it contains concrete crime prevention proposals based on CPTED principles. During this, I walked through the entire district and tried to look for places problematic from a criminal perspective where, by applying one of the principles of architectural crime prevention, it would be possible to reduce the number of crimes in the long term as well. I formulated dozens of proposals, which according to my plans will reach the municipality and the police as well, so I trust in their implementation.

I believe that the most important chapter of my dissertation is Chapter 5, which presents the crime maps of Budapest and Józsefváros. During this, I depicted the total crime and several crimes on maps that significantly influence the subjective sense of security. The goal of the chapter was to explore the main patterns of crime commission, the crime hotspots and the underlying socio-economic factors by examining the spatial distribution of crimes. I established that in the case of the capital, the downtown districts are the most infected by crimes, which results from high population density and function. Areas located next to public transport routes also show greater infection than the main transport routes, as they are less covered by surveillance cameras. We can regard the surroundings of major shopping centers as hotspots, where sometimes thousands of people can be found simultaneously. The crime map of Józsefváros shows that the spatial distribution of crimes is not random, but is also organized along well-defined socio-economic factors. Perpetrators prefer locations with high traffic providing easy escape possibilities.

In **Chapter 6**, alongside my conclusions and recommendations, I described the verification of my established five hypotheses. In this chapter, by naming specific affected areas, I formulated recommendations that can also be used in practice for the police, civil guard and municipal law enforcement. It was established that settlement structure no longer appears in zones with sharp boundaries, but in a structure of "hotspots" according to function, which is more relevant from a criminological perspective than historically developed zoning. The Corvin Quarter, Orczy Garden and the area of Diószegi Street can be mentioned as examples, as the number of crimes decreased in these areas as a consequence of rehabilitation. Metropolitan crime, especially crimes against property, occurs more frequently in the city centre (Districts V, VI, VII). The reason for this is the significant concentration of people, which increases the number of vulnerable values and the risk of occasional crimes. It was also confirmed that the proximity of expressways and motorways is in close correlation with the location of burglaries; most burglaries fall relatively close to infrastructure providing good escape possibilities.

It also became demonstrable from my work that the introduction of surveillance systems has an impact on the geographical distribution of vandalism. Crimes are "relocated" from downtown areas along public transport routes, which shows that cameras are effective in suppressing crime in the areas monitored by them.

In **Chapter 7**, I summarized my results achieved during the research, broken down into points, highlighting those that can be considered a novum.

In **Chapter 8**, I presented a Hungarian-language summary of my dissertation. Its goal is to emphasize the difference and unique nature of the current research performed so far can be caught in the fact that in Hungary, the complex relationship between settlement structure and crime has not been examined in such detail until now. The dissertation contributes to the description of the theoretical foundations of the geography of crime, especially in the field of hotspot-based policing.

In **Chapter 9**, I made the English-language summary of my dissertation.

In **Chapter 10**, I described the literature used for writing my dissertation.

In **Chapter 11**, I made an acknowledgment regarding those people who contributed to a prominent extent to the completion of my dissertation.

10 FELHASZNÁLT IRODALOM

- Adegbola O. – Oluwole O. (2019): Urbanisation and Crime in Nigeria. Springer Nature (<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-19765-0>)
- Appleyard, D. (1983): Streets can kill cities: Third World Beware - Guidelines for Street Design in Third World Cities Habitat International, 7(3-4), 111-122.
- Atlas, R. I. – Sorensen, S. – Hayes, J. G. (2008): Understanding CPTED and situational crime prevention. In: Ed.: Randall I. Atlas: 21st Century Security and CPTED – Designing for critical infrastructure Protection and Crime Prevention. CRC Press – Taylor&Francis Group, New York
- Baji, P., & Csizmady, A. (2019). Az új gazdaság térnyerése a budapesti irodaházak bérlői körében. Tér és Társadalom, 33(1), 151-172.
- Bajmócy P. - Pintér J. (20124): Csoportos jellegű egyéb belterületek és külterületek településföldrajzi folyamatai Bács-Kiskun vármegyében. FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK, 148(1): 32-58.
- Balás G. – Baranyai Zs. – Szendrei Zs. – Berényi M. – Vojnits Cs. (2019): Józsefváros Településfejlesztési Konceptió (https://hetfa.hu/wp-content/uploads/2023/02/VIIIker_TFK_megalapozo_v4.pdf)
- Balázs A. (2020): Család és szomszédság a Magdolna negyedben. Gettó-e a szegregátum? (doktori értekezés) Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, Debrecen (<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/071de8df-b5ac-4304-a3c1-1e2f527b5678/content>)
- Balázs A. (2003): A XV. kerület bűnügyi földrajza. A „Magyar Közigazgatás Fejlesztése” című pályázatra készült dolgozat
- Balláné Füsztér E. – Lakatos J. – Nyilasi T. – Szakács Zs. – Vigh A. (2005): Kriminálisztikai alapismeretek. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest
- Barabás A. T. (2020): A kriminológia alapjai. In: Barabás A. T. (szerk.): Alkalmazott kriminológia. Dialóg Campus, Budapest
- Barabás A. T. (2008) (szerk.): Épített környezet - Bűnözés - Szituációs bűnmegelőzés: A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései. OKRI, Budapest
- Baranyi B. - Balcsók I. - Dancs L. - Kiss É. - Koncz G. - Sallai J. - Szabó Gy. (2008): A magyar-ukrán határ, mint az EU külső határa pp. 1-14.
- Baráth G. – Szépvölgyi Á. (2006): A városrehabilitáció fejlesztéspolitikai háttere. Tér és Társadalom, 20(1):21-36. (http://real.mtak.hu/116131/1/EPA02251_Ter_es_tarsadalom2071.pdf)

- Bárczi G. – Ország L. (1959-1962): A magyar nyelv értelemző szótára (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/f-28F2F/fejpanyaudvar-299CD/>)
- Bauer L. Szegregáció (<https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/szegregacio/>)
- Becsei J. (2016): Mendöl Tibor geográfiája. Településföldrajzi Tanulmányok 1. pp. 3-16. (file:///C:/Users/Asus/Downloads/csukcsaba,+%7B\$userGroup%7D,+01%20(1).pdf)
- Berei R. (2020): Rendőrségi működési formák. In: Barabás A. T. (szerk.): Alkalmazott kriminológia. Dialóg Campus, Budapest
- Berényi I. – Dövényi Z. (1996): Historische und aktuelle Entwicklungen des ungarischen Siedlungsnetzes. Städte und Städtesysteme in Mittel-und Südosteuropa. Tschechische Republik, Slowakei, Ungarn, Rumänien. Beiträge zur Regionalen Geographie, 39, 104.
- Berényi I. (1985): Conflicts in land-use in suburbia the example of Budapest. In: Heinritz, G. – Lichtenberger E. (eds.): Take-off Suburbia and the Crisis of the Central City. Stuttgart, pp. 125-133.
- Bereznay I. (2022): 156 ezer magyar otthonában még nincs WC és fürdőszoba (<https://index.hu/gazdasag/2022/01/23/magyarorszag-wc-furdoszoba-melyszegenyseg-156-ezer-magyar/>)
- Berki Zs. (2021): A közbiztonság vidéken és a fővárosban. Közbiztonsági Szemle, 2(2), 9-22. (<https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/K%C3%96ZBIZTONS%C3%81GI%20SZEMLE%202021.%202.%20sz%C3%A1m.pdf>)
- Boda, J. (szerk.) (2020): Rendészettudományi Szaklexikon. Dialog Campus Kiadó, Budapest
- Boda Z. – Papp L. (2020): Az erőszakos bűncselekményekhez vezető antiszociális viselkedés kriminálpszichológiai megközelítése. Magyar Rendészet 20(2), 15-34.
- Bói L. (2015): Az utazó bűnözés és a sorozatbűncselekmények összefüggései. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.) Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 380. pp. 149-156.
- Bói L. (2024a) A földrajzi tényezők szerepe Józsefváros bűnözésében. Magyar Rendészet 24(1), 33-44.
- Bói L. (2024b): A dizájner drogok térbeli elterjedtsége Budapest egyes kerületeiben és a településszerkezet összefüggései. In: Németh K.; Jakab B.; Péter E. (szerk.) VIII. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet. Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, 514. pp. 7-18.

- Bói L. (2024c): A városfejlődési szakaszok és a bűnözés kapcsolata a főváros VIII. kerületében. Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, 514. pp. 7-18.
- Bói L. (2024d): A településszerkezet és forró pontok összefüggései egy empirikus kutatás alapján. Bűnözéstudományi Közlemények 5(1-2), 52-52.
- Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévay M. (szerk.) (2016): Kriminológia. Wolters Kluwer, Budapest
- Borbíró A. (2011): Kriminálpolitika és bűnmegelőzés a késő modernitásban (PhD-értekezés). Eötvös Loránd Tudományegyetem Doktori Iskola, Budapest
- Boros L. – Fabula Sz. (2017): A sokszínűség érzékelése és megítélése Józsefvárosban. Regio: Minorities Politics Society, 25(4), 80-107.
- Braga, A. A. – Bond, J. B. (2008): Policing Crime and Disorder Hot Spots: A Randomized Controlled Trial. Criminology, 46(3), 577-607 (<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2008.00124.x>)
- Burton, A. (2005): African Underclass: Urbanisation, crime and colonial order in Dar es Salaam, James Currey, Oxford
- Caplan, J. M., Kennedy, L. W., Barnum, J. D., & Piza, E. L. (2015). Risk terrain modeling for spatial risk assessment. Cityscape, 17(1), 7-16.
- CH (2023): Hol fog lakni 250 ezer debreceni tíz év múlva? (<https://www.haon.hu/helyi-kozelet/2023/01/hol-fog-lakni-250-ezer-debreceni-tiz-ev-mulva>)
- Christián, L., & Kardos, P. (2019). Sokszínű polgárőrség New Yorktól az NKE polgárőrségig= Varicoloured Civil Volunteer Security Activity: From New York City to the NUPS. Magyar Rendészet, 19(4), 33-51.
- Cleveland, G. – Saville, G. (1998): 2nd generation CPTED: An antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design (3rd International CPTED Conference, School of Criminology and Criminal Justice, Florida State University and Toronto District School Board, Washington)
- Clinard, B. M. (1942): The Process of Urbanization and Criminal Behavior. American Journal of Sociology, 48(2), 202-213.
- Cozens (2007): Planning, Crime And Urban Sustainability. Sustainable Development and Planning III. 1012:187-196. (<https://www.witpress.com/elibrary/wit-transactions-on-ecology-and-the-environment/102/17257>)
- Cozens, P. M. (2002): Sustainable Urban Development and Crime Prevention Through Environmental Design for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century, Cities, 19(2), 129-137. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264275102000082>)

- Cozens, P. – Love, T. (2015): A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED), *Journal of Planning Literature* 1-20.
- Cozens, P. (2008): Crime prevention through environmental design in Western Australia: planning for sustainable urban futures. 3(3), 272-292 (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2090447915001379>)
- Cromwell, P. F. – Olson, J. N. – Avary, D'Aunn W. (1993). Who Buys Stolen Property? A New Look at Criminal Receiving. *Journal of Crime and Justice*, 16(1), 75–95. (<https://doi.org/10.1080/0735648X.1993.9721479>)
- Crowe, T. D. (2013): *Crime Prevention Through Environmental Design*. Elsevier, Oxford
- Csanádi G. – Ladányi J. (1988): Társadalmi csoportok térbeni elkülönülésének különböző léptékekben történő vizsgálata Budapesten. *Szociológia*, (1), 1–16.
- Csapó, T. (2016): Település-morfológiai kutatások Mendöl Tibor óta napjainkig. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 5(1), 17-26. ([file:///C:/Users/Asus/Downloads/csukcsaba,+%7B\\$userGroup%7D,+02.pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/csukcsaba,+%7B$userGroup%7D,+02.pdf))
- Csurgó, B., & Megyesi, B. (2016). Képzelt különbségek. A városi és vidéki közösségek, társas kapcsolatok kvantitatív vizsgálata. *Socio. hu*, (4), 48-65.
- Dallos E. (2011): Biztonságos helyek, biztonságosabb környezet. In.: *Biztonságos város - Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről*, VÁTI - BM, Budapest (<https://docplayer.hu/722777-Biztonsagos-varos-kezikonyv-a-varosi-bunmegelozes-lehetosegeirol.html>)
- Dávid G. (1969): Mozgóbűnözés. In: *BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, Budapest*
- Dövényi Z. – Kovács Z. (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. *Földrajzi Értesítő*, 48(1-2), 33-57.
- Dürr, M. (2023b): *Urbanising the Security-Development Nexus: A Revisited Perspective on Segregation Governance in Miskolc (PhD Thesis)*, Durham University, Durham
- Egedy Gy. (2000): A magyar lakótelepek helyzetének értékelése. *Földrajzi Értesítő*, 49(3-4), 265-283.
- Enyedi Gy. (1992): Urbanizáció Kelet-Közép-Európában. *Magyar tudomány*, 37(6): 685-693.
- Enyedi Gy. (1996) *Regionális folyamatok Magyarországon*. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest
- Enyedi, Gy. (2011): The Stages of Urban Growth. In: Szirmai, V. (ed.) *Urban Sprawl in Europe: Similarities or Differences?* Aula Kiadó, Budapest, 45–63.
- Erdősi S. (2024): Előszó. In: Molnár Katalin (szerk.) (2024): *Szomszédság – körzet – közösség (?)*. Budapest

- F. Szabó M. (2024): Sok a foghíjtelek a VIII. kerületben, de ez nem garantálja az építkezéseket (<https://magyarnarancs.hu/belpol/sok-a-foghijtelek-a-viii-keruletben-de-ez-nem-garantálja-az-epitkezeseket-267409>)
- Faragó P. – Koncz G. (2012): Felhagyott mezőgazdasági és ipari telephelyek hasznosításának lehetőségei a gyöngyösi kistérségben. *Acta Carolus Robertus*, 2(1), 23-31 (file:///C:/Users/Asus/Downloads/Farag_%20ACR%202_1_.pdf)
- Finszter G. (2014): Rendészetelmélet. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészetudományi Kar, Budapest, 276. (<https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/100443/536.pdf?sequence=1>)
- Finszter G. (2015): Egy kutatás tervezése. *Magyar Rendészet*, (3), 73—83. (<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3694/2973>)
- Finta S. – Maczák J. – Kovács B. – Mátrai R. (szerk.) (2013): Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció (https://budapest.hu/Documents/varosfejlesztési_koncepcio_bp2030/Budapest_2030_varosfejlesztési_koncepcio.pdf)
- Földes B. (1889): A bűnügyi statisztikája. Budapest
- Friendly, M. (2022): The Life and Works of Andre -Michel Guerry. *Sociological Spectrum*, 42(4-6), 1-5. (<https://doi.org/10.1080/02732173.2022.2078450>)
- Frigyer L. (2024): Mint a Krakatau lávája! Bűnözésföldrajzi Közlemények, 5(3-4), 19-24.
- Fyfe N. (2000): Crime, Geography of. Johnston, R. J. – Gregory, D. – Pratt, G. – Watts, M. (szerk.): *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell, Oxford, pp. 120-123.
- Gibson, V. L. (2016): Third Generation CPTED? Rethinking the Basis For Crime Prevention Strategies (Doctoral Thesis). University of Northumbria at Newcastle, Newcastle
- Glatz F. (2008): Aprófálvak, kistelepülések, rendszerváltás. *Ezredforduló*, (3), 2-4. (http://real.mtak.hu/35436/1/2008_Glatz_Aprofalvak_kistelepulesek_rendszervaltas_u.pdf)
- Gosztonyi, M. (2022). Egy részvételi folyamat kezdete—A józsefvárosi részvételi költségvetés első éve. *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat*, 33(4), 33-55.
- Gupta, R. K. (2020). Urbanisation and urban crime in India: a case study. *Urban India*, 40(2), 138-160.
- György, E. (2009): A „Nyócker”—egy városnegyed, mint reprezentációs eszköz. *Regio*, 20(4), 119-134.
- Győri, L. (2015): A night-clubok és konzumhelyek bűnügyi célú ellenőrzésének alapjai. *Magyar Rendészet*, (2), 99-114.

- Halász L. (2020a): Térbeli-társadalmi átalakulás, szociális válság és válságkezelés Miskolc és Ózd gettósodó városrészeiben. Földrajzi Közlemények, 144(4), 345-362. (<https://ojs.mtak.hu/index.php/fk/article/view/3400/4106>)
- Halász, L. (2020b): Lakóhelyi szegregáció és a gettósodás jellemzői Észak-Magyarország egykori szocialista iparvárosaiban: Társadalmi és szociális válság Miskolcon és Ózdon. Párbeszéd Szociális Munka Folyóirat, 7(1), 1-26.
- Hardi, T. (2002): Szuburbanizációs jelenségek Győr környékén. Tér és társadalom, 16(3), 57-83.
- Hayward, K. (2017). Situational crime prevention and its discontents: Rational choice theory versus the ‘culture of now’. Crime Opportunity Theories, Routledge
- Herold, H. (1973): Földrajz és bűnözés. Belügyi Szemle Tájékoztatója, (17), 79-85.
- Hidegkuti István (é.n.): Csapatsportok pszichológiája (https://psycho.unideb.hu/sportpszichodiagnosztika/fejezetek/hi_csapatsportok/_book/index.html)
- Hollósvölgyi, M. (2020): Szocializáció és deviancia. Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. Tanulmányok a neveléstudomány köréből= Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Paedagogica, (43), 135-142.
- Horog M. (2022): „A citromszigettől” a „magyar szilikon-völgyig”: dzsentifikáció a debreceni Nagysándor-telepen. Debreceni Szemle, 173-185 (file:///C:/Users/Asus/Downloads/EPA04620_debreceni_szemle_2022_02_173-185.pdf)
- Horváth D. (2019): A városrehabilitáció társadalmi sokszínűsége gyakorolt hatásainak térbeli-társadalmi vizsgálata Józsefvárosban. Területi Statisztika 59(06), 606-643.
- HVG: Átadták a Corvin Sétány utolsó lakóépületét (https://hvg.hu/ingatlan/20221013_Grand_Corvin_2_atadas)
- Iranmanesh, N. – Etaati, K. (2009): CPTED a considerable aspect in urban planning. In: Manfred SCHRENK, Vasily V. POPOVICH, Dirk ENGELKE, Pietro ELISEI (szerk.): REAL CORP 2009: Cities 3.0 – smart, sustainable, integrative. Strategies, concepts and technologies for planning the urban future. pp. 737-741 (https://corp.at/archive/CORP2009_177.pdf)
- Jalil, H. H. – Muhammad M. I. (2010): Urbanisation and Crime: A Case Study of Pakistan. The Pakistan Development Review, 49(4), 741-755 (<https://www.jstor.org/stable/41428686>)
- Jancsák Cs. (2013): Ifjúsági korosztályok korszakváltásban. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest
- Jeney L. – Kulcsár D. – Tózsá I. (szerk.) (2013): Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak. Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék Budapesti Corvinus Egyetem (<https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1126/1/02varosfoldrajz.pdf>)

- Johnston, R. J. – Gregory, D. – Pratt, G. – Watts, M. (szerk.): *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell, Oxford, 120-123.
- Kara F. (2017) *Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel* című. Lechner Nonprofit Kft. Budapest (<https://mek.oszk.hu/17300/17365/17365.pdf>)
- Karácsony P. (2020). A rendszerváltás gazdasági hatásainak elemzése: Analysis of the economic effects of the regime change. *K.özép-Európai Közlemények*, 13(3), 141-155.
- Kerezsi K. (2003): A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata. In: *Kriminológiai tanulmányok* 40. OKRI, Budapest, 121-159.
- Kesrű I. (2004). A szuburbanizáció közlekedési vonatkozásai a Budapest környéki szuburbanizálódó települések példáján. Kovács F. (szerk.) II. Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged. Szeged: Szegedi Tudományegyetem (http://geography.hu/mfk2004/mfk2004/cikkek/keseru_imre.pdf)
- Kiss T. (2020): *A kriminológia tudománytörténete*. Barabás A. Tünde (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus, Budapest
- Kiss T. (2020): *A kulturális magyarázatok elméletei*. Barabás A. Tünde (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus, Budapest
- Knapp, J. (2013): Safety and urban design – the role of CPTED in the design process. *Safer Communities*, (12)4, 176-184. (<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/SC-07-2013-0015/full/html>)
- Kó, J. (2004): Bűnözéssel kapcsolatos attitűdök vizsgálata Budapest két kerületében. In: Irk, Ferenc (szerk.) *Kriminológiai Tanulmányok*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 334 p., 11-44. (https://en.okri.hu/images/stories/KT/kt41_2004_sec.pdf)
- Kobolka I. - Sallai J. (2007): Ukrán-magyar határ mint az EU és a Magyar Köztársaság külső határa. *SZAKMAI SZEMLE* 3(3): 85-98.
- Kobolka I. – Kovácsics F. (2004): EU csatlakozásunk biztonságföldrajzi kérdései. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 3., 53-61.
- Kocsis J. B. (2000): A szuburbanizáció jelenségének főbb elméleti megközelítései a városszociológiai és más rokon tudományterületek irodalmában. *Tér és Társadalom*, 14(2-3), 311-321 (<https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/599/1196Ö>)
- Kolkopf, J. K., & Kiss, H. (2020). „Digitális Honfoglalás” avagy 0–3 évesek a digitális világban: A 0–3 éves gyermekek otthoni okoseszköz-használata Józsefvárosban. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(2), 202-218.
- Kónya, I. (2011). A három csapás bírói szemmel. *Magyar jog*, 58, 129-135.
- Koudela P. (2022): Értelmezési szempontok Budapest és metropolisz térségének térszerkezetéhez *Várostudományi Szemle*, 2(3), 99–123.

(https://www.cityhu.net/_files/ugd/73f03a_c1a78dfe8b404b2085c2e41b99733648.pdf#page=99)

Kovács D. (2021): Fekete Lyuk – a mentőállomás jelenléte hasznos volt (<https://telex.hu/komplex/2021/05/28/szorakozohely-buli-kilencvenes-evek-retro-budapest>)

Kovács Z. (1990): A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben. Műhely 6. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 1-13.

Kovács Z. – Sági Zs. – Dövényi Z. (2001): A gazdasági átalakulás földrajzi jellemzői a budapesti agglomerációban. Földrajzi értesítő, 50(1-4), 191-217. (https://mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE2001/FE20011-4_191-217.pdf)

Kovács Z. – Szabó B. (2017): Sokszínű Budapest. Regio 25(4), 57–79. (https://regio.tk.hu/wp-content/uploads/KOVACS_SZABO_2017_4_57_79.pdf)

Kovács, A. K. (2011). Szemelvények a VIII. kerületi általános iskolások szájhigiénés felmérésének tapasztalataiból. Egészségfejlesztés, 52(5-6), 17-23. (https://repo.lib.semmelweis.hu/bitstream/handle/123456789/4644/Kovacs_A_2011_5_6_u.pdf?sequence=1)

Kozma E. – Héjja I. – Stefancsik F. (1993): Katonaföldrajzi Kézikönyv. Zrínyi Kiadó, Budapest
Kozma G. 1997: Társadalmi-gazdasági hatások. In: Kerényi A. (szerk.): A Debreceni Nagyerdei Park Rendezési Tervének várható környezeti, ökológiai és társadalmi hatásai. Debrecen, pp. 157-163.

Kruzslicz, F. (2014). Online kérdőívek biztonsági kérdései. Marketing & Menedzsment, 48 (Különszám), 22-37.

Ladányi J. – Szelényi I. (1997): Szuburbanizáció és gettósodás. Kritika, (7), 4-12.

Lasslett, K. (2017). Uncovering the crimes of urbanisation: Researching corruption, violence and urban conflict. Routledge.

Leba, J. (2024): A budapesti zsidó lakosság gazdasági szerepe 1873–1918 között. Közép-Európai Közlemények 17(1), 137-154.

Lebeau L. – Leitner M. (2011): Introduction: Progress in Research on the Geography of Crime. The Professional Geographer, 63(2), 161- 173. (<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00330124.2010.547147?needAccess=true&role=button>)

Levchak, J. P. (2016) The relationship between urbanisation and cross-national homicide rates: robustness across multiple estimation methods, International Journal of Comparative and Applied

- Criminal Justice, 40:3, 225-243,
(<https://doi.org/10.1080/01924036.2016.1153492>(https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01924036.2016.1153492?casa_token=R8mfw3Dx7yQAAAAA:GU47E2kVUGAX5r1j8-Ma2j8epFJkGYHUppw7-oH2KVxm4FZXMs1ryyRz9vdgryq_TbhMeRfbkeToSA))
- Levy, L. Brian L. – Phillips, e. Nolan – Sampson, J. Robert (2020): Triple Disadvantage: Neighborhood Networks of Everyday Urban Mobility and Violence in U.S. Cities. *American Sociological Review* 85(6), 925–956.
(<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0003122420972323>)
- Ma7 (2024): Airbnb kiadott lakásokra specializálódott betörőbanda garázdálkodik a fővárosban
(<https://ma7.sk/tajaink/airbnb-kiadott-lakasokra-specializalodott-betorobanda-garazdalkodik-a-fovarosban>)
- Martonné Erdős K. (2002): Magyarország természeti földrajza I. KLTE, Debrecen
- Mátyás Sz. (2011): A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése (doktori értekezés). Debreceni Egyetem, Debrecen
- Mátyás Sz. (2019): Chicagói Iskola. In Boda, J. (szerk.): Rendészettudományi Szaklexikon. Dialog Campus Kiadó, Budapest
- Mátyás Sz. (2020): Bűnözésföldrajz, Diadakt Kiadó, Debrecen
- Mátyás Sz. (2023): Bűnözésföldrajz. ICGA, Budapest
- Mátyás Sz. (2024): Bűnözésföldrajzi esettanulmányok. ICGA, Budapest
- Mátyás, Szabolcs (2018): The role of hot spot analysis in crime analysis. *Magyar Rendészet*, (18)1, 177-183.
- Mátyás Sz. – Sallai J. (2019): Horst Herold, a modern kriminál földrajz megalkotója. *Belügyi Szemle*, (3), 115-120.
(<https://real.mtak.hu/111621/1/MatyasSzabolcsSallaiJanosBelugyiSzemle2019.evi3.szam115-120.pdf>)
- Mátyás Sz. (2012): A Debreceni Rendőrkapitányság elkövetői és bűnelkövetői vonzáskörzete. *Magyar Rendészet*, 12(2), 41-49.
- Mátyás, Sz (2020): A turisták által elkövetett jogsértések. In: Michalkó, G; Németh, J; Ritecz, Gy. (szerk.) Turizmusbiztonság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest 463. pp. 189-204.
- Mátyás, Sz (2020): A turisták sérelmére elkövetett jogsértések. In: Michalkó, G; Németh, J; Ritecz, Gy (szerk.) Turizmusbiztonság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 463. pp. 173-187.
- Mátyás, Sz. (2017): Elmélkedés a bűnözésföldrajz elnevezése kapcsán. *Belügyi Szemle*, 65(9), 115-123.

- Mátyás, Sz. (2020a): A településszerkezet és a bűnözés összefüggései a magyar főváros példáján. *Bűnözésföldrajzi Közlemények* 1(1), 23-34. (https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_2020_1.pdf#page=23)
- Mátyás, Sz. (2020b): *Bűnözésföldrajz*. Didakt Kft., Debrecen.
- Mátyás Sz. (2024): *Bűnözésföldrajzi esettanulmányok*, MRTT, Budapest
- Mátyás Sz. – Bezsényi T. (2018): Térbelileg függő bűnelkövető csoportok. *Fordulat*, 23, 214-248. (https://epa.oszk.hu/02100/02121/00021/pdf/EPA02121_fordulat_2018_23_214-248.pdf)
- Mátyás, Sz. – Bói, L. (2023): Stages of Urban Development and its Criminal Impact on Hungarian-Romanian Relations. *Annals of University Of Oradea Series International Relations and European Studies* 14 pp. 195-204.
- Mátyás Sz. – Bói L. – Frigyer L. –Nyitrai E. (2019): Településszerkezet és kriminalitás. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7(1), 45-51.
- Mátyás, Sz. – Keller, K. – Bói, L. (2024): Impacts of settlement structure and urban development on crime types and distribution. *ECOCYCLES* 10(1), 49-57.
- Mátyás, Sz. – Mészáros, B. – Szabó, I. (2020): Prediktív rendészet. In: Ruzsonyi P. (szerk.): *Közbiztonság: Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok III*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, pp. 1895-2064.
- Mátyás Sz. – Pődör A. (2022): *Rendészeti térinformatika*. Ludovika Kiadó, Budapest
- Mátyás Sz. – Bói L. (é.n./a): A nagyvárosi övezetesség nómenklatúrája (megjelenés alatt)
- Mátyás Sz. – Bói L. (é.n./b): Az urbanizációs folyamatok és a bűnözés térbeli differenciálódása (megjelenés alatt)
- Mátyás Szabolcs - Sallai János (2014): *Kriminálgeográfia* In: Ruzsonyi, Péter (szerk.) *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. NKE, Budapest
- Mátyás Szabolcs - Sallai János (2015): „Objektív és szubjektív biztonság néhány magyar nagyvárosban”. *Hervainé Szabó Gyöngyvér. A 21. század eleji államiság kérdőjelei*. Székeshehérvár, pp. 335-407.
- Mátyás, Sz. – Sallai, J. – Tihanyi, M. – Vári, V. (2019): A rendőri elérhetőség és a bűnözés közötti összefüggések térbeli elemzése. *Területi Statisztika* 59(2), 152-163.
- Mátyás Sz. – Tihanyi M. – Vári, V. (2025): Kérdőíves felmérés a biztonsággal és a biztonságérzettel kapcsolatban Budapest „bulinegyedében”. *Belügyi Szemle*, 73(1), 23-44.
- Mátyás Sz. – Kaszás N. – Keller K. (2023): A külföldi állampolgárok/turisták viktimizációjának térbeli sajátosságai Budapesten, 2017-2021. *Területi Statisztika* 63(4), 425-444.
- Mendöl T. (1928): *Szarvas földrajza*. Debrecen
- Mendöl T. (1932): *Táj és ember*. Kincsestár, Budapest

- Mendöl T. (1936): Az alföldi városok morfológiája. Közlemények a Debreceni Egyetem Földrajzi Intézetéből. Debrecen.
- Mendöl T. (1963): Általános településföldrajz. Akadémiai Kiadó Budapest
- MH (2023): Kitakarították az apartmanokat (<https://www.magyarhirlap.hu/kronika/alig-egy-honap-leforgasa-alatt-tobb-turistak-reszere-kiado-apartmanba-tortek-be>)
- Michalkó G. (1996): A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. Belügyi Szemle (11), 12-30
- Molnár, I. J. (2019): A kockázatelemzés, a vagyonvédelem és a vagyonbiztonság az építészeti bűnmegelőzés aspektusából. Hadmérnök, 14(3), 17-31. (2019) (file:///C:/Users/Asus/Downloads/191_02_molnar.pdf)
- Molnár I. J. (2020): Az építészeti bűnmegelőzés magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálata (doktori értekezés) NKE RDI, Budapest (https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Molnar_Istvan_Jeno_Az_epiteszeti_bunmegelozes_magyarorszagi_alkalmazhatossaganak_vizgalata_.pdf)
- Molnár K. (szerk.) (2024): Szomszédság – körzet – közösség (?). (<http://www.nyelvilektoralas.hu/wp-content/uploads/2012/05/Moln%C3%A1r-Katalin-szerk.-Szomsz%C3%A9ds%C3%A1g-k%C3%B6rzet-k%C3%B6zss%C3%A9g-Tizen%C3%B6t-%C3%A9v-a-biztons%C3%A1gosabb-J%C3%B3zsefv%C3%A1ros%C3%A9rt.pdf>)
- MTI (2021): Kiderült: ennyi magyar család él tanyán 2021-ben Magyarországon (<https://www.penzcentrum.hu/hellovidek/20210928/kiderult-ennyi-magyar-csalad-el-tanyan-2021-ben-magyarorszagon-1164469#>)
- Murányi-Győri, G. (2024). Ingázás Szabolcs-Szatmár megyében a Kádár-korszakban (doktori értekezés) Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger (<https://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/158/1/Disszert%C3%A1ci%C3%B3%20Mur%C3%A1nyi-Gy%C5%91ri%20Gr%C3%A9ta%202024.pdf>)
- Nagy T. (2009). Átmenet a szocializmus rejtett hajléktalan világából a kvázi jóléti szociális védőhálóba. Tér és Társadalom, 23(3), 79-96.
- Németh Zs. (2020): Gyermek és fiatalkorúak a bűnözésben. In: Barabás A. T. (szerk.): Alkalmazott kriminológia. Dialóg Campus, Budapest
- Newman, O. (1972): Defensible Space. Crime Prevention through Urban Design. MacMillan,
- Newman, O. (1996): Creating Defensible Space (U.S. Department of Housing and Urban development, office of policy development and research. Institute for Community Design Analysis, Center for Urban Policy Research, Rutgers University., Washington, DC.

- Ocejo, R. E., Kosta, E. B., & Mann, A. (2020). Centering Small Cities for Urban Sociology in the 21st Century. *City & Community*, 19(1), 3-15. (<https://doi.org/10.1111/cico.12484>)
- Octogon (2021): A várhatóan 11 hónapig tartó munkákat követően, a fejlesztés az utasok eddiginél komfortosabb kiszolgálását teszi lehetővé (<https://www.octogon.hu/epiteszet/elindult-az-utascentrum-epitese-a-keleti-palyaudvaron/>)
- P. Gál J. – Ambrus A. (2003): *Én a Whiskys*. Vakok Elektronikus Könyvtára
- Pallas nagy lexikona (Bokor J. szerk.) (1893): Bűnügyi statisztika (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/b-26DA/bunugyi-statisztika-4B11/>)
- Park, R. E. - Burgess, E. W. - McKenzie, R. D. (eds.) 1925: *The City*. University of Chicago Press, Chicago
- Pécsi M. (1959): *Budapest természeti földrajza*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Perényi R. (2013): *A nagyvárosi bűnözés társadalomtörténete : Hétköznapi bűnözés Budapesten a 19-20. század fordulóján című PhD értekezésének nyilvános vitája : doktori tézisek*. Tanulmányok Budapest Múltjából 38. (<https://doktori.btk.elte.hu/hist/perenyiroland/tezis.pdf>)
- Perényi R. (2007): *A bűnügyi statisztika Magyarországon a „hosszú” XIX. században*. Statisztikai Szemle 6(6), 524-541.
- Pirisi G. – Trócsányi A. – Hajnal K. (2018): *Általános társadalom- és gazdaságföldrajz* (<https://tamop412a.ttk.pte.hu/files/foldrajz2/ch03s06.html>)
- Piskóti-Kovács Zs. (2014): *A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken (doktori értekezés)*. Miskolci Egyetem, Miskolc
- Portfolió (2023): Népszámlálás: ennyi lakás van ma Magyarországon (<https://www.portfolio.hu/ingatlan/20230217/nepszamlalas-ennyi-lakas-van-ma-magyarorszagon-597574#>)
- Pődör A. – Hum Z. (2021): *A bűnözéstől való félelem vizsgálata több településen*. Bűnözésföldrajzi Közlemények, 2(1-2), 35-44.
- Pődör A. – Szijártó Zs. (2020): *A bűnözéstől való félelem mérése Székesfehérváron*. Bűnözésföldrajzi Közlemények 1(1), 35-42.
- Prener, G. C. (2020): Finding the city in sociology: Broadening and deepening the geographic scope of the urban and inequality literatures. *Sociology Compass*, 14(2) (https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/soc4.12756?casa_token=Aoz0vFCAfeMAAAA%3Awu6N3B2rPNxELYZSz6KywKdhC8J57xql96Lu1_R8FOUhJQeu7LZGLmNf_oV15y3KnmV5fbeyv8phMA)

- Rácz A. (2014): Szegregáció a fejekben. A statisztikai és a mentális társadalmi és térbeli elkülönülés vizsgálata Szegeden. Műhelytanulmányok 4. Budapest, KSH (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/muhelytanulmanyok4.pdf>)
- Ratcliffe, H. J. (2004): The Hotspot Matrix: A Framework for the Spatio- Temporal Targeting of Crime Reduction. *Police Practice and Research*, 5(1):5-23. (DOI: 10.1080/1561426042000191305)
- Rechnitzer J. (2007): Az európai regionális politika és magyar városfejlesztés irányai. In: Kaiser T. – Ágh A. – Kis-Varga J. (szerk.): *Stratégiai kutatások Magyarország 2015 – A régiók Magyarországa II. Hálózatok és labirintusok.* MTA-MEH Projekt, 90-106. (https://egtcmonitor.cesci-net.eu/wp-content/uploads/2021/02/EUKIT_SZAKIR_Zold_Nagy_Viktorias_2007_Teruleti_egyutt_mukodesek_szervezete.pdf#page=92)
- Ritecz Gy. - Sallai J. (2015): *A migráció trendjei, okai, és kezelésének lehetőségei.* Hanns Seidel Alapítvány, Budapest
- Rolfes, M. (2003): Sicherheit und Kriminalität in Deutschen Städten. Über die Schwierigkeiten, ein soziales Phänomen räumlich zu fixieren. *Berichte zur deutschen Landeskunde* 4. 329-348.
- Rózsa S. – Barabás A. T. (2020): *A vagyon elleni bűncselekmények.* In: Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott kriminológia.* Dialóg Campus, Budapest
- Rupesh, G. (2020): Urbanisation and Urban Crime in India: A Case Study. *Urban India*, 40(2), 138-160 (https://www.researchgate.net/profile/Rupesh-Gupta/publication/348936673_Urbanisation_and_Urban_Crime_in_India_A_Case_Study_NIUA-Urban_India_Journal/links/60180de0a6fdcc071ba99f38/Urbanisation-and-Urban-Crime-in-India-A-Case-Study-NIUA-Urban-India-Journal.pdf)
- Sallai J. (2014): The Pan-European Picnic on The Hungarian-Austrian Border: From Break up of the Iron Curtian to Releasing People of GDR (1989). *CENTRAL EUROPEAN POLITICAL SCIENCE REVIEW* 15(55): 60-85
- Sándor J. – Vincze F. – Jenei T. – Kőrösi L. – Falusi Zs. – Kósa K. – Ádány R. (2020): Szegregátumokban élők egészségügyi ellátása. In: Kolosi T., Szelényi I., Tóth I. (szerk.): *Társadalmi Riport,* Budapest
- Santana, P. R. – Santos, C. – Costa, N. – Roque, A. L. (2009): Crime and urban environment: impacts on human health. *Health Geography Research Group*, 1-21. (https://www.uc.pt/fluc/gigs/GeoHealthS/doc_apoio/crime_ambienteurbano_santana.pdf)

- Schifferné Kovács K. (1999): Áruház a város szélén. Városkörnyéki mezőgazdasági területek hasznosítása (PhD értekezés), BCE, Budapest (http://phd.lib.uni-corvinus.hu/67/1/kovacs_kinga.pdf)
- Schubert, H. (2016), Urban crime prevention – broadening of perspectives. *Journal of Place Management and Development*, 9(2), 120-136. (<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JPMD-09-2015-0031/full/html>)
- Seres E. (2024): A Budapesti Rendőr-főkapitányság VIII. kerületi Rendőrkapitányság 2023. évi tevékenységéről, a közbiztonság helyzetéről, a közbiztonság érdekében tett intézkedésekről és az azokkal kapcsolatos feladatokról. Budapest
- Sherman L. W. – Gartin P. R. – Buerger M. E. (1989): Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place. *Criminology* (27), 27-55.
- Sivadó, M. (2021). Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon= Radical Decrease in the Number of Homicides in Hungary. *Magyar Rendészet*, 21(4), 229-241.
- Sóvágó S. (2006): Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2005. évi tevékenységéről. Évértékelő jelentés, Debrecen
- Sóvágó S. (2007): Értékelő jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2006. évben végzett tevékenységéről. Évértékelő jelentés, Debrecen
- Spencer C. (2021): *Understanding Crime: Analyzing the Geography of Crime*. Esri Press, California
- Stumpf I. (1996): A választói magatartás hullámzása. In: Andorka R. – Kolosi T. – Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi riport. TÁRKI, Századvég, Budapest, 135–148.
- Szabari, V. (2007): A Társulások Szociológiája. *Szociológiai Szemle*, (1–2), 109–118. (<https://szociologia.hu/dynamic/070102szabari.pdf>)
- Szabó A. – Koltainé Tóth M. (1987): A bűnözés településhálózati megoszlása. *Belügyi Szemle*, 25(10), 3-13.
- Szabo, D. (1960): Crimes et villes. Étude statistique de la criminalité urbaine et rurale en France et Belgique. Université catholique de Louvain, Belgium 163
- Szabo, D. (1968): Vie urbaine et criminalité, pp. 67-81. *Recherches sociographiques, L'urbanisation de la société canadienne-française* (<https://www.erudit.org/en/journals/rs/1968-v9-n1-2-rs1521/055393ar.pdf>)
- Szabo, D. (1963): Urbanisation et criminalité. In: Denis Szabo – André Normandeau (1970): *Librairie Armand Colin, Paris, 378 pp. Collection U2. pp. 37-52.* (https://web.archive.org/web/20180719004606id_/http://classiques.uqac.ca/contemporains/szabo_denis/urbanisation_et_criminalite/urbanisation_et_criminalite.pdf)
- Szerző nélküli (1904): *Magyar Jogász-Ujság* III. évf. 114.

- Szerző nélküli: (2023) Egyenlőség és társadalmi igazságosság program Józsefváros roma lakosságáért 2023-2028 (<https://jozsefvaros.hu/downloads/2023/11/egyenloseg-es-tarsadalmi-igazsagossag-program-jozsefvaros-roma-lakossagaert-2023-2028-pdf.pdf?ver=20231128084416>)
- Szijártó Sz. (2016). A normaszegő magatartás megjelenése szegregált lakótelepeken. Magyar Rendészet, 16(4), 29-40.
- Szirmai V. (2011): A nagyváros szélén: A városi terjeszkedés térbeli társadalmi problémái. Tér és Társadalom. 25(1), 20-41. (<https://core.ac.uk/download/pdf/356664031.pdf>)
- Szirmai V. (szerk.) (2015): A területi egyenlőtlenségektől a társadalmi jól-lét felé. Kodolányi János Főiskola Székesfehérvár, 99-109. (http://real.mtak.hu/95793/1/Szirmai_V_Az_europau_urbanizacios.pdf)
- Szirmai, V. (2014): The Social Well-Being Issues of the European Urbanisation Stages and the Possibilities of their Management by the Creation of Spatial Configurations. DETUROPE, 6(2), 64–76.
- Taehoon Ha, Gyeong-Seok Oh, Hyeon-Ho Park (2015): Comparative analysis of Defensible Space in CPTED housing and non-CPTED housing. International Journal of Law, Crime and Justice, 43(4), 496-511. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1756061614000834>)
- Tamási E. (2020): Nemek a bűnözésben. In: Barabás A. T. (szerk.): Alkalmazott kriminológia. Dialóg Campus, Budapest
- Terdik T. (2024): Beszámoló a Budapesti Rendőr-főkapitányság 2023. évi tevékenységéről. Budapest
- Tonhauser L. (1999:) Nem kérek bocsánatot! Totem, Budapest
- Tóth A. (2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében (doktori értekezés). Debreceni Egyetem Földtudományi Doktori Iskola, Debrecen
- Turányi K. (1963): A Józsefváros kialakulása. In: (szerkesztő nélküli): Tanulmányok Budapest Múltjából 15. 329-363. (https://epa.oszk.hu/02100/02120/00015/pdf/ORSZ_BPTM_TBM_15_329.pdf)
- Uzzoli A. (2000). A budapesti 14–19 év közötti korosztály életkörülményeinek vizsgálata esettanulmányok alapján. Tér és Társadalom, 14(2-3), 229-237.
- Vígh J. (2002): Kriminológiai alapismeretek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Wikstrom, P. – Olof H. – Dolmen, L. (2001): Urbanisation, Neighborhood Social Integration, Informal Social Control, Minor Social Disorder, Victimisation and Fear of Crime.

International Review of Victimology, 8(2), 121-140. (<https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/urbanisation-neighborhood-social-integration-informal-social>)

Young-An K. & James C. W. (2023) Topography and crime in place: The effects of elevation, slope, and betweenness in San Francisco street segments, Journal of Urban Affairs, 45(6), 1120-1144 (DOI: 10.1080/07352166.2021.1901591)

Zahm, D. (2007): Using Crime Prevention Through Environmental Design in Problem-Solving (U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services (COPS), Problem-Oriented Guides for Police Problem-Solving Tools Series Guide No. 8., Washington)

Zombori A. (1986): Szexpiaci körséta / Riportok a prostitúció világából. Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, Budapest

Zubereczki D. (2017): Gettóból az ingatlanfejlesztők paradicsoma (https://index.hu/urbanista/2017/09/26/magdolnanegyed_rehabilitacioja/)

Honlapok és adatbázisok

URL1: <https://physics.bu.edu/~redner/projects/population/cities/chicago.html> (2025. 10. 12.)

URL2: <https://bsr.bm.hu/> (2026. 01. 03.)

URL3: <http://nepesseg.com/bacs-kiskun/kecskemets> (2025. 08. 10.)

URL4: <https://stat.dbhir.com/telepules/Debrecen> (2025. 07. 06.)

URL5: <https://www.portfolio.hu> (2025. 12. 06.)

URL6: <https://opsz.hu/szomszedok-egymasert-mozgalom/> (2025. 08. 10.)

URL7: <https://ingatlanom.blog.hu/2013/01/08/god-szeder-utca-2-szoba-69-m> (2025. 08. 10.)

URL8: <https://www.ksh.hu> (2025. 03. 03.)

URL9: <https://bsr-sp.bm.hu> (2025. 04. 23.)

URL10: jozsefvaros.hu (2024. 12. 09.)

URL11: <https://nagyfuvaros.hu/jozsefvaros-nagy-fuvaros-utca/> (2024. 12. 09.)

URL12: <https://www.futurealgroup.com> (2025. 03. 05.)

URL13: https://hvg.hu/ingatlan/20221013_Grand_Corvin_2_atadas (2024. 12. 09.)

URL14: <https://bkk.hu/magunkrol/rolunk/a-bkk-szamokban/> (2025. 06. 05.)

URL15: https://beve.hu/kik_vagyunk/a_csapat/ (2025. 02. 08.)

URL16: <https://www.arenamall.hu/> (2025. 03. 11.)

URL17: https://hu.wikipedia.org/wiki/Arena_Mall (2025. 03. 11.)

11 KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretném a köszönetemet kifejezni kollégámnak és témavezetőmnek, Dr. habil. Mátyás Szabolcs egyetemi docens úrnak, aki már a kezdeti gondolat megfogalmazódásától segítségemre volt az értekezés témájának a kiválasztásában, ugyanakkor konzekvens iránymutatásával és mérhetetlen türelmével minden felvetésem és ötletem támogatta. Köszönetem fejezem ki a nemegyszer éjszakákba nyúló és hétvégét sem ismerő konzultációkért és azért, hogy magas szakmai nívóval segítette és észrevételezte az értekezés teljes elkészítési folyamatát. Külön hálás vagyok, hogy a fellelhető szakirodalom felkutatását segítette, egy jelentős részét az internetes források megjelölésével fokozatos mértékűt tartva küldte meg részemre, gondosan ügyelve arra, hogy a rengeteg információ az általa meghatározott ütemezett terv, logikai rend alapján feldolgozható maradjon és az érdeklődésem mindvégig fenntartott legyen.

Köszönettel tartozom továbbá dr. Pődör Andrea docens asszonynak, aki precíz alaposággal segítségemre volt a térképek elkészítésében, ezirányú tevékenységem szakmai kontrollját és koordinációját vállalta.

Külön köszönetem fejezem ki Seres Ernő r. ezredes, rendőrségi főtanácsos úrnak, a BRFK VIII. Kerületi Rendőrkapitányság Vezetőjének, aki adjuváns jelleggel mérhetetlen kollegalitással és szakmai felkészültségével, kerületi helyismeretével segítette munkámat munkatársaival együtt, akik rendelkezésemre bocsátották az évértékelő jelentéseket és amennyiben az szükséges volt segítettek értelmezni a statisztikai adatok mögött rejlő információkat.

Köszönöm a segítségét Bihari Rozáliának, aki stilisztikai szempontból ellenőrizte a leírtak helyességét a szakmai tartalom autentikus visszatükröződése érdekében.

Végül, de nem utolsó sorban, köszönöm a családom türelmét és kitartását, akik szerető és támogató bázisként álltak mögöttem jelen tudományos munka megírása során, megannyi lemondást jelentő áldozathozatal terhe alatt.